

~~Handwritten text, heavily obscured by dark ink scribbles.~~

1851

Handwritten text on the left edge of the cover, partially obscured by the binding.

236

1 2287

~~33.~~

236
I

Ad sanctissimum et .V.
patrē et .D. D. paulū .ii. .p.
N. liber incipit dictus Spe
culū uite humane quia ī eo
cūcti mōtales īquouis fue
rīt statu ul' offitio īpūali
aut tēporali specularūtur
cuiuslibz artis et uite pspe
ra et aduersa ac recta uiuē
di documēta Edit⁹ a Ro
dorico epō zamorēsi poste
a calaguritano hispano. ¶
S. ī castro suo Sancti. An
geli Castellano et Referen
dario. ¶ Prologus

Sanctissimo.
ac clementis
simo ī xpō
patri .domi
no. dño Pau
lo secūdo sacrosācte rōane
et uniuersalis ecclesie sum
mo pastōi et pōtifici maxi
mo. eiusdē. S. obsequētissi
m⁹ seruulg. et familiar. Ro
dorico ep̄s zamorēsis hispāg
ac castri sui sancti .āḡli de
urbe fidelissim⁹ castellā⁹ et
referēdario. seipm cū utrius
qz hōis hūilima ī clinacōne
Logitāti mihi hāc mūtissi
mā romane tue. urbis simo
toti⁹ orbis āplissimaz san

cti Angeli acē tue .S. iussu
tua auctoritate et dignati
one custodiētī ubi aliquid
otii supest qz dignū tue. S.
in his tui felicissimi pōtifi
cat⁹ beatif initiis offerre
ualrē Video nil omnio m̄
hi cetisqz mōtalib⁹ supest
qz aut ad laudē. aut ad com
monicōnē ptinē possit. Te
cū enī habes ea oīa uirtutū
ōnamta quibus oīs laus re
cte cōparatur Tecū deniqz
tāta īsidz sapiētia qn poti
ul' a natā īnata īgemis
tamqz prudētia. rerūqz om
niū experētia. ut nullis ege
as ex teriōrib⁹ ad iumētis
Dez ego glorie et nomis
tue. S. audissim⁹ existiaui
paululū aliqd utinā dignū
tue .S. offerre In q̄ duz in
gens occupationū sarcina
paulisper tuā .S. respirare
pmiserit. habeas ī hoc opu
sculo tue. S. dicato. aliqs p
uitatis ītellect⁹ mei īepti
as .ut ī eis recreacōnis grā
tia nō tam dlecteris .qz tui
acutissimi ingeni calamo
atqz cēsura emendes et cō
rigas. Dignū namqz existi
maui .ut cui⁹ cōpusculi mei
mēbra tuis obties obsequi

is ppetuo deuincta. eius eti
am si que sunt animi uires
possideas. Et dum exteri
oris. hois partes sese ad tu
a duouet obseqa. d b p quo
q et rudis iterior itellectus
ad tue. S. gl iam non dor
mitet. quo fiet. ut eidem tue
B. seruiat utq meus imo
tuus homo. Venit igit sepe
i memem. B. pat et potifex
maxime. q uaria q q diuer
sa sunt cuctoz hominu stu
dia. uarie artes. uaria offi
tia. uaria deniq uiuedi ge
nera. adeo ut aurius dubio
q sit. plerq homibus uite
sue modus dubia i hoc secu
lo uiuedi sors nec sat eligē
possint q tadē uite studiū
quā uiuedi formulā securius
asseqē. Sū enī humanus ani
mus nō mō bonū simpliciē
sed teste Aristotile. sūmū
bonum naturali conamine
appetē uideat. nihil certe
deesse uideat. nisi recte eli
gēdi ratio. In ea igit non
umq error attingit illa po
tissimū ratione. qā cuz iux
ta philosphi sentēciā. electō
nō nisi d p cognitis existat
p eo q nemo que ignorat
eligit. ut ille i recte eligēdo

dficiat necesse est. q disso
rū statuū uiuediq generū
dultia et amara commoda
et i commoda nō satis ag
noscit. Et igit noscamus q
les a nob artes. q lia studia
q liaue cōuersandi aut uiue
di genera. duz i hoc fallaci
seculo uagamur. et q ordie
d ligenda sectadaq sint. d
creui p modulo igenii. qd
in ea re sencō tue. S. d dica
re. tuoq nomini cōsecrare
nec ab re qdē. cū enī ad te
unū omnis uite modus. omis
mōtaliū statul. et hūana cō
uersatio. atq cōditio rēra
tur. tuoq cuctoz mōtaliū
sis nōma. modratio et spe
culū tu deniq cuctoz uiue
di genez nō soluz distribu
tor. sed emēdator existas
Recte tibi uni hysmōi opu
sculū dirigendū atq dicā
dū fuit eritq eius libri titu
lus speculū uite hūane. Quā
ueluti in materiali speculo
unusquisq non mō sua. sed
et alioz itueat aut pulchra
aut deformia. et quid com
mēdādū qui due emēdādū
sit Sic i hoc opusculo tāq
i limpidissimo speculo liq
do cōspitiet dulcia et ama

ra .recta aut aformia .c. Quis
 status .et artis totiq hūane
 uite .quo fiet ut aptissime
 agnoscat .q. in seipo .ac ui
 ta et sorte .sua .et demū ce
 terorū mortaliū .laudandū
 sequēdū .sive rprehenden
 dū et cōrigēdū sit Quēad
 modū igitur teste Helacō.
 Papa .duo sunt uite genera
 qbus orbis principaliter re
 git .et oīm mortaliū cōuer
 sacō pendet . Aliud uideli
 cet eoruz qui tēporaliē .ali
 ud illoz qui spūaliē uiuunt
 Ita duo sub breui compēdi
 o tractatq attingā
 In primo qdē d cūct tēpo
 rib9 statib9 siue secularib9
 artib9 .et uiuendi formulis
 breui agē9 .icipiētes a sum
 mo tēporali culmie .uideli
 cet Cesarū .Regū et prici
 pū .usq ad bubulcos .et in
 fime uite homines . Et i ea
 pte diuersos hoīm uiuendi
 modos in tēporali statu d
 gentiū uariaq artiū et oc
 cupationū secularū genera
 qb9 hoīes sese ut plurimū
 cōferre aut implicari solēt
 breui pstrigam Et .qd i eis
 anime pfectus .aut tēpora
 lis honoris .uel comodi aut

in comodi .labori ul' pericu
 li late at .succicti9 atq exq
 sitiul q̄ potero explicabo .
 Tandē d cūctis fere malis
 suppliti9 .penis .mortibus
 ac dampnis corporalibus
 necnō dceteris intrinsecis et
 in uisibilibus ermpnis ac
 mentis afflictionib9 . que
 ab origie mūdi homies tā
 boni et inocētes .q̄ mali et
 peccatores magt excellen
 tes .et nōiati in omni statu
 existētes ppressi sunt .et in
 dies mōtales om̄s patimur
 et d causis eoz ad utraq
 ptem breuissime subitiaz .
 In secūdo libro de spiritu
 alis uite statu .et uiuēdi ge
 nere sermo erit . q̄ cū bināi
 us sit . quoz alē ecclesiasti
 cus . alē reg Paris siue mōa
 stic9 existat .d utriusq pri
 cipis . nat̄a et origie . auct
 oritate . iſtitucōne . et diffe
 rētia . necnō necessitate et
 utilitate excellētia et pro
 gatiuis . sed et de eoz acu
 leis . laboribus . et periculis
 agēduz erit . Incipiēdo a
 summo pōtifice q̄ omnium
 statutū uertex est atq toti
 us uite hūane exēplare spe
 culū existit . De inde cete

4
ros omnes ecclēe status et
ordies . particulariq̄ discu-
tiam. Ut tādē discat hūa-
nus animus . et si ubiq̄ sit
labor et dolor ubiq̄ ad
virtutes et uitia uia sit . cui
potius uaccare et se acomo-
dare debeat . ut tandem
dulcorez simul et amaritu-
dinem cuiusq̄ stat⁹ cōside-
rās . illam uiuēdi formulaz
elegatq̄ . et fragilitati na-
tureq̄ sue potius cōueniat
mīusq̄ piculi s̄ pluris habe-
at bene beateq̄ uiuēdū in-
quib⁹ quiddā a me disse-
rendū erit tue . S. que fidei
magistra ē . correccōni et e-
mēdacōni r̄mitto q̄ altissi-
m⁹ diutine et felicitē prote-
gat et cōseruet

¶ Prefacō utiq̄ ī qua auc-
toris huius libri uita . eiusq̄
studia recolūt . et tādē ad-
monet ad studia legis diui-
ne poti⁹ q̄ humane . et de
ēffectu legū humanaz . et
d̄ ordie p̄cedēdi ī 13 libro
Erū . V . pater ut
aptior dultior sit
circa p̄missa dicē
di ordo expertam a me
in ea reluctā . atq̄ ī me ip̄o
exercitatā dissensionē in

terferā . teneboq̄ tipuz dia-
logo similē . duz honestum
quēdam atq̄ modestū altē
cacōnis modum inē piā ma-
trē ac nōnullos cōtribules
et amore ī cōiūctos dudū
habitā . circa uitam eligēdā
meā breui p̄stinxero . Quo
fiet . ut dū rem gestam fīdē
liter enarro . policitū p̄sol-
utam ordinē . Attingo iam
breuē . sed iocūdā palestrā
patre itaq̄ uita functo in-
fantulū me piā mater ad li-
teraz studia destīnit ubi
post prima illa litteraz ru-
dimēta dialetice et philoso-
phie laudatis studiis non-
q̄dez ut debui . sed ut ualui
parūper operā dedi . Rur-
sus post aliq̄ tēporalis inē-
stitia . ī eis cōsumata uarie
diuersiq̄ inē piam matrez
ut cōtribules ac consangu-
neos oppiōnes fuere . Ma-
ter siqdē ut erat toti⁹ sanc-
tiōe et hōestatis sectatrix
ac eximie duotionis et uir-
tutis cupida optabat . q̄
maxime . ad spirituales me-
sciētia cōferre deberē . Illi
contra . Quis . n . inqunt pa-
tris nomē aut tenbit aut su-
scitabit . Nam cū pater inē

illius castris cecius precipue
et populi quoddam caput su
erit .elaboradū est .ut filio
patres imitetur Deinde .quod
generis atque familie honorē
tenebit . Quis rursus matri
uidue .fratrum sororumque pupil
lorum necessitatibus copatie
tur . Quis denique totius fa
milie et domus onera suppo
tabit . Quare suadebant illi
ut seculares .me stitias con
ferrez .que suis sectatoribus
honores coparant .sumas a
pluribus afferunt diuitias . Cla
mabat tamen pia mater cum
Hieronimo ad Demetria
dem uirginem dicens .instrue
daz in teneris annis debere
esse animarum diuinis eloqui
is . ut coruscante uerbo dei
diaboli astutia repellatur .
ut adolescens resistere sciat
quem hostem pro residuo ui
te habiturus est . Addebat
rursus mesto animo si diuina
lege paucos ad modum . sed
si profanis studiis humanisque
legibus plurimos laborasse
Secularibus denique artibus
quas recte seculi lucratiuas
uocat . ginasia plena esse que
re dolebat a prime . quod omnes
fere legem dei aspernentur

5
in qua cum Regem et prophetam
iubemur meditari die ac no
cte quippe ueluti ceti atque
ignauis ita passim derelin
querent fontem aque uiue
et foderent in cisternis dis
sipatis secularibus uidelicet
disciplinis que nec dulces
nec uiuas aquas continere possunt
Rursus sapias illi iuridical
sectari deberent . summopere
suadebant canonicam uidelicet
et civilem quonia habebat iuri
ditiam eius generis erat . Qui
uotum pie matris satiebat sa
tis . ut putes que si ad sensum
legislatoris leges ipse feruntur
normam bene recteque ui
uendi tribuunt . docentque quo
uirtutis et rationis tramite
quo discipline uigore eccle
sia atque mundus ipse regatur
Sed et presentia documenta
atque ueras explicaciones il
lius iuris naturalis non scrip
ti quod cum apostolo in situ est
in cordibus nostris et tamquam
lumen uultus diuini signatum
est super nos aliter uidelicet
non ledere et ius suum unicui
que tribuere . Cui siquidem iu
ri naturali non distinctum quoniam
Imo idem uidetur esse ius di
uinum cunctos mortales com

6
mouēs ut quicūq; uolūm9 ut
fatiāt nob homines ea eius
dē et nos faciam9. Tādem
uicta est mat̄ pia ac si uinci
pietas nā potuit p̄p̄inquo
rum suasionib9 timida sat̄
acq̄euit. Decretū est ergo
ut eis ip̄is studiis uaccare9
Commonebat tñ matern9
amor .ut iter humani iuris
regulas diuini nequaquē es
sem imemor Et licet ut di
cebat pulchrū admodum
sit de iustitia hūana agere
necessariū tamē sibi uideba
tur diuinā nō obliuisci. Ad
debat deniq; q̄ cum cōtra
ius ī iuria fiat tūc me rectū
ueruz iuristam crederet .si
nullam deo ī iuriā īferrem
Quippe tunc optim9 legi
sta euaderē. atq; p̄clar9 si
sua īmōtali deo iura suasq;
leges īmaculato calle serua
ssim Tandē p̄ quodaz ut
ita dicebat iocali semp me
morabili illā p̄pheticū mi
hi sumope relinquebat me
ditandū die ac nocte quia
beati īmaculati ī uia et qui
ābulāt in lege domini Sub
stiebat tamē postremo ut
ab illis penitus studiis ani
mū abstraherē que nō ue

ritate .sed fabulosis figmē
tis homies ei p̄sertim iuue
nes oblectātur ut recte cū
eodē p̄pheta dicē possem
nārauerūt mihi īiqui fabu
lacōnes .sed nō ut lex tua
Accepta igit̄ materna be
nediccōne aptatisq; ad stu
dia necessariis r̄b9 Salamā
tine me contuli uniuersita
ti ubi p̄ decem ānos eisdē
iuridic9 leḡ lationib9 uaca
ui. Nemō tñ sapiētis p̄cep
tine dimittat legem ma
tris tue. Nonunquam in
ter sedula iuris exercitia
ueluti cuiusdā solatii ḡtia
sacraz litteraz leccōi me
rapti cōferebā Sed et phi
losophie p̄st̄im morā dul
cedinē tāto ardentius p̄gu
stābā quāto ultra ea oblec
tamēta q̄ doctrina ip̄a ad
morū īformacōnē adducit
plenius tamē atq; uberiuf
cūctor9 iuriū legūq; huma
naz uerū intellectū elicere
uidētur Adde quia ut sem
per mihi uisum est .idq; et
Licero ī libro d̄ legib9 ait
Postergatis mō p̄ philoso
phie doct̄nis atq; p̄cipiis
neminē contigit ī iure ip̄o
eruditū p̄clarūq; euadere .

Tandē uero . expletis stu-
dioꝝ cursibꝫ assuetis doce-
bratus insignis extiti utinā
digne rogatus . Sed illico
grādis ad modū ī matrem
piam et cōsanguineos ac ac-
tinētes cōcertacō suborta
est Sed lōge maiō int̄ utrū
qꝫ meū hominē cōflictꝫ in-
ualuit. Instabat .n. tempus
petebat etas ip̄a quoqꝫ ra-
tio . et affiniū expectacō po-
scebat ait tandē aliqueꝫ fu-
ture uite modū eligerē Et
quia teste gelacō ut premis-
simꝫ duo sunt uiuēdi gene-
ra quibus hic totus orb̄ re-
gitur et sustentat̄ Alteruz
eoꝝ qui se spiritualit̄ infor-
tem dei dedicāt . Alterum
eorū q̄ se secularibꝫ p̄bent
negotiis . alii ecclesiasticis . a-
lii uero laici . Quā d̄ re illi ut
seculareꝫ uite formulā cap-
tarē quia ea p̄gēitores ip̄i
honestissime seruarūt . Ma-
ter uero ueluti q̄ nedū cor-
pusculū meū it̄ra eig uisce-
ra duxerat . educauerat at-
qꝫ ad euz usqꝫ statū p̄dux-
erat . et ob eā rem plus dili-
gebat . suadebat nō statim
me eligēdū fore uite formu-
lam . sed hortabat̄ ut prius

matrē ip̄am ex atie unā cē-
teros uere consanguineos
et amicos ex altera audirē
altercātes sup̄ cūctas uite
hūane artes et uiuēdi mo-
dos . incipiētes a statu tēpo-
rali qui priō mortalibus oc-
currit . ut illius falsis p̄spe-
ritatibꝫ et ueris calamita-
tibus plene cōspectis . tādē
ad spiritualē statū qui opti-
mi finis rationez habere ui-
deēt . me ut optabat trāsfer-
rē Acq̄ uerūt affines discu-
tioni acquieui et ego illi er-
go ut animo tenero dultio-
rē status et uite tēporal̄ fa-
cilius īprimerent . decreue-
runt a summo terreni statꝫ
culmīe imperiali uidelicz et
regali īchoare . ut ex illius
sublimitate et felicitate . q̄
multos in dies facit felices
ad aliquē tēporalem uiuen-
di modū allicerēt . Tandē
uero ceteros alios terrenos
uiuēdi modos tangē et di-
scutere mēti erat usqꝫ ad in-
fimos bubulcos necnō ad
rusticanos homines . Dil-
igēt̄ p̄ quadā p̄fatione it̄ro-
ductis accedēdū est ad rē
ip̄am In duos igit̄ libellos
ut premissimꝫ hic libē diui

diē i quib9 discutiūtur et
examianē matie isra scrip
te .ut i tabula sequēti apti
us declaratur

De materiis ptractadis in
primo libro . Et tabula ca
pitulorum eius

Primus liber agit
de cunctis statib9
et exercitiis siue

uiuendi modis temporali
bus icipiētes a cesarea po
testate et regali dignitate
que culmē habz omniū tem
poraliuz statuū usq; ad bu
bulcos ac isimas artes exē
centes . In quo discutiūtur
et examianē comoda et i
comoda . dultia . et amara .
fauires et labores solatia et
miserie . facilitates et difficul
tates pspera et aduersa qe
tudines et picula unius cui
usq; stat9 et uite hui9 tēpo
ralis seu forme uiuendi in
hoc seculo .

Capitulū primū de priō
ac sublimiori statu tēporali
uidelicet imperiali et rgali
ac alioz principū . et huius
status culmie et excellētia
ac de illius felicitate et pro
speritate necnō de eius cō
moditatibus . prerogatiuis

laudib9 et pconiis

Capitulū secūdū d in fe
licitate stat9 imperialis et
regal et plurimis curone
rib9 miseris . calamitatib9
atq; incomodis istius sta
tus et que reges et princi
pes committātur . et tādez
de in numeris pericul' pri
cipantium .

Capituluz tertiu de alio
uiuēdi modo in h seculo ui
delicet de exēcitio et uita
curaliū et eoz qui principū
fauires et offitia sequūtur
ea de laudibus et commē
datione huius status

Capitulū quātū de labo
ib9 oneib9 et i cōmodis ac
piculis stat9 et uite curaliū
et fauires . curias . seu offi
tia principum sequētiū in
quo capit et in tribus rubi
cellis sequētibus . specialitē
agit de septem uitiis que
offitiales regū et curiales
cōmittant . Agit etiam de
calamitatibus pcuratoruz
regū et alia offitia exercē
tium et an in curiis regum
acquirat uer9 honor

Capitulū quintū de no
bilitate generis scientie et
moz et quid sit et quomo

ortū habuit et an a regum
sola uolūtate et cōcessione
acquiratur.

Capitulū sextū de mul-
tiplici nobilitate et an sola
generis nobilitas in deferē-
dis honorib9 preferat stre-
nuitati aut sciētie uel uirtuti
hōis ignobilis genere

Capitulū septimū d̄ lau-
dibus preconii et cōmen-
datione nobilitatis generis
et d̄ illius uirtutibus et uti-
litate

Capitulū octauū d̄ uani-
tate nobilitatis humāe et d̄
eius uitii et nobiliū excelsi-
sibus et de falsa nomiatio-
ne nobilitatis et de illius in-
cōmodis laborib9 et picul9

Capitulū nonū de arma-
ta militia et exercitio armo-
rum et de laudib9 et cōme-
datione hui9 exercitiis et
an uaccātes armis sint ue-
ri ciues et partes ciuitatis

Capitulū .x. d̄ laborib9
et onerib9 atq; incōmodis
uite militaris ac exercitii ar-
moz et de picul9 huius sta-
tus et de causis qbus hoc
exercitiū dissuadet

Capitulū .xi. de uita et
statu cōiugali in sancto et

immāculato matrimonio
et d̄ utilitate laudibus et p̄-
rogatiuis uite coniuugalī su-
per alia uiuēdi genera

Capitulū .xii. d̄ onerib9
et incōmodis et laborib9
plurimis uite coniuugalī et d̄
causis ppter quas non ex-
pedit uxore ducē

Capitulū .xiii. de magi-
stratu iudicū et d̄ officio et
munē iudicandi populos et
psidēdi ciuitatib9 et d̄ lau-
dib9 hui9 modi officiorū et
cōmēdacione talis exercitii

Capitulū .xiiii. de oneri-
bus et laboribus et incōmo-
dis prefecture et iudicatu-
re et psidētie in populo et d̄
picul9 huiusmodi exercitii

Capitulū .xv. d̄ exerci-
tio et officio cōsulū et recto-
rum urbium et puintiarū
et d̄ picul9 h9 status

Capitulū .xvi. de labori-
bus onerib9 et incōmodis
cōsulū et rectorū urbium
et puintiarū et de pericul9
huius status

Capitulū .xvii. de alio
exercitio et uiuēdi genere
si hoc seculo uidelicet de ad-
uocādi et patrocinaēdi offi-
tio in iudicio et de laudib9

huius scientifici et artificii
si exercitii . et de utilitati
bus ex illo prouenientibus
et quomodo supplet natu
re defectus

Capitulū . xviii. de i cō
modis onēibꝫ et laboribꝫ
exercitii aduocacōnis i cau
sis et iuditiis. et d̄ piculꝫ hui
us statꝫ et modi uiuēdi et
de dānis que ex illo ueniūt
reipublice et quomō litigia
nutriunt̄ ex aduocatorum
copia et quomō humana iu
sticia p̄t impleri i iure nat̄ali

Capitulū . xix. de alia ui
uēdi arte uidelicet d̄ notari
is tabellionibꝫ et scribis et
d̄ huius artꝫ laudibus utili
tate et commendatione ac
necessitate

Capitulū . xx. d̄ miseris
calamitatibꝫ ac laboibꝫ et
piculꝫ notarioꝝ tabellionū
et d̄ illoꝝ fraudibꝫ et dolꝫ

Capitulū . xxi. de exer
citio agriculture et d̄ laudi
bus et cōmendacōne huius
natural̄ et inocētissimi ex
ercitii et de utilitatibus ge
neri hūano ex illa pueniē
tibus et quō deo acceptū ē.

Capitulū uigesimūsecū
dū d̄ incommodis oneribꝫ

10
dificultatibꝫ et laboribꝫ a
griculture et de aculeis et
miseriis hꝫ status. Et nar
rāt̄ plura d̄ hoc uiuēdi ge
nere circa eius sollicitudines
et anxietates et quō repug
nat preclaris i genis agri
cultura ip̄a et quales debēt
esse agricultores

Capitulū . xxiii. d̄ diuer
aliis modis et artibus uiuē
di in hoc seculo et p̄sertim
de artibꝫ mechanicis genē
et utilitate earum et quot
sunt artes mechanice et q̄
liter earꝫ exercitia p̄sunt
et que artes sub eis cōprehē
dūtur et quomodo in dictis
artibꝫ clari multi euaserūt
et q̄ medioctas uite mech
anice nō est despiciēda

Capitulū . xxiiii. cuz ru
bricella sequenti de dissua
sione in genē uite mechani
ce et quō licz sint artes ne
cessarie tamē nō est neces
sariū illaz habere exerciti
um et quare mechanice ar
tes iuēte sunt et quis sit illa
rum finis et q̄re sic appel
lent̄ et an sint utiles i geni
is hoīm Et an artifices sint
ueri ciues et ptes ciuitatis

Capitulū . xxv. ubi p̄ti

cularit̄ agitur de p̄ma arte
mechanica uidelicet d̄ lani
fitio et ceteris artibus que
ei subalternatur et d̄ illius
utilitate et in commodita
te dulcibus et amaris

Capitulū .xxvi. de secun
da arte mechāica uidelicz
fabrili armatura aut archi
tectōica et de partib9 eius
et de utilitate p̄rogatiuis
illarū et de icomodis mise
riis et onorib9 eaz

Capitulū .xxvii. de ter
tia arte mechanica uidelicz
de nauigatoria et artib9 ei
subalternatis et de utilita
te et laudib9 eaz .d̄mū de
laborib9 miserrimis .et pi
cul9 q̄ eas cōmittātur

Capitulū .xxviii. de q̄r
ta arte mechāica uidelicz d̄
uenator̄ et artib9 ei subal
ternat̄ et d̄ laudib9 et uti
litate eaz et laboribus mi
seriis et periculis que eas
committantur

Capitulū .xxix. de qui
ta arte mechanica uidelicz
de agricultura et ptib9 e9
et de eaz utilitate .dulcōe
et amaritudie ut sup̄ dici9
in decimo septimo et decio
octauo capitu9

Capitulū .xxx. d̄ pasto
rali arte et de eius utilitate
et incommodis miseriis et
laboribus .

Capitulū .xxxxi. de sex
ta arte mechanica uidelicz
theatrica et ludis et de pti
bus eis subalternat̄ et diu
sitate oīm ludoz et de illo
rū utilitate d̄anis et iteresse

Capitulū .xxxii. de sep
tima arte mechanica uide
licet medicina et de e9 ne
cessitate et utilitate et lau
dibus demū de illius abusu
laboribus et picul9

Capitulū .xxxiii. de ar
te mercādi et uedendi que
ip̄a mechāica est .et subna
uigatoia continet̄ .et de e9
necessitate ac utilitate de
mū de illius ī felicitate frau
dibus .dolif atq9 picul9 .

Capitulum .xxxiiii. de
artib9 liberalibus ī genere
et de illaz laudib9 et utili
tate .et quare uocānt liber
les et de illaz incōmodita
te et ab usu

Capitulū .xxxv. d̄ dua
bus artib9 liberalib9 .uide
licz gramatica et dialetica
et de ortuearuz et causis q̄
re iuente sunt . et de illaz

12
laudibꝫ. ac demũ de earuz
ab usu et icómoditate

Capitulũ. xxxvi. de re
thorica et eloquẽtia q̃ ter
tia est liberaꝝ ars .et de illi
us ortu utilitate et laudibꝫ
Rursus de eius abusu. et q̃
lis debz esse orator .et qd
ualet eloquẽtia sine sapiã
et q̃ aliquãdo ẽ mortifera

Capitulum. xxxvii. de
mathematicis sciẽtiis i ge
nere de earꝫ ortu et sine

Capitulũ. xxxviii. pti
cularitẽ de p̃ma stiẽtia ma
thematica uidelicz d̃ astro
nomia et de eius laudibus
et utilitate . demũ de illius
in comoditate ac in certitu
dine laboribꝫ et damnis

Capitulũ. xxxix. de se
cũ la mathẽatica uidelicet
de musica et de eius laudi
bus et utilitate ac de illius
incommoditate miseris et
laboribus

Capitulũ. xxxx. de ter
tia et quarta mathematica
uidelicz arismetrica et ge
ometria et d̃ earꝫ laudibꝫ
et utilitate. et d̃ illaz incó
moditate .ac in utilitate et
laboribus

Capitulũ. xxxxi. i quo

sub breui epilogo r̃colligit
auctor cúctas alias artes et
genera uiuẽdi in hoc secl̃o
in quo ostẽdit miserias la
bores et pericula oĩm sta
tuũ. et ostẽdit eas oĩs plu
res habere aculeos et mise
rias q̃ gaudiũ .quietẽ et se
curitatẽ discurrens p̃ omnes
modos uiuẽdi i hoc seculo

Capitulũ. xxxxii. i quo
inquirẽt causa. quare a pri
ma mũdi origĩe bõi et ma
li quouis statu existẽtes .di
uersas miserias p̃ eas cruci
atus . plurimaq; mala et in
cõmoda corporãliter passi
sunt et breuiter enãrantur
calamitates i spetie. oĩm fe
re magis excellẽtiũ p̃sona
rum utriusq; testamẽti.

Capitulũ q̃dragesimuz
tertiũ in quo ostẽdit homi
nes i quouis statu uiuẽtes
non soluz penas exilii. cru
tius .et mortes et cetera
corpõalia in cõmoda asidue
pati. s̃ et alias diuersas itri
secas mentis afflictiones
ut nusq; uita aut sorte sua o
tenti sint. et breuẽ tangit
pticulariter oĩs fere huiꝫ
mõi mentis querelas et mo
lestias ad utramq; p̃tez

De materiis ptractand
i secundo libro et de tabula
capitulorum eius

Secundus liber de
statu uite spiritua
lis. q̄ i duos lib̄ diui
ditur status seu uiuēdi mo
dos .uidelicet i statū eccle
siastici ordinis hoc est pa
pam .cardinales .archiepi
scopos . clericos et ecclesie
ministros . Itē in statū mōa
sticū siue religiosoz . i quo
sunt capitula sequētia

Capitulū primū de subli
mitate et excellētia digni
tatis summi pōtificatg . et
de icōprehēsibili eius auct
oritate et potestate et de il
lius necessitate et utilitate
et d̄ altissimis e9 misteriis

Capitulū secundū d̄ spi
ritualib9 incōmodis amari
tudinibus miseris . aculeis
necnō mētis afflictionibus
piculis et laboribus summi
pōtificatus . ubi plurime sū
mo9 pōtificum calamitatis
et spiritus perturbationes
narrantur

Capitulū tertium d̄ plu
rimis tēporalib9 icōmodis
amaritudinib9 et miseris
ac calamitib9 rōano9 pon

tificū et de illo9 pmtis et
ei cōiunctis laborib9 et pēi
culis . anxietatib9 et i sepe
rabilibus erumnis

Capitulū quartū de alia
infelicitate et calāitate ro
mano9 pontificū . uidelicet
q̄ paz uiuant in pōtificatu
et d̄ causis et rationib9 h9
breuitatis uite . potius i eis
dem summis pōtificib9 . q̄
i aliis mōarch et p̄ncipib9

Capitulū quītum an sit
uerum uniformiter q̄ rōa
ni pontifices parū uiuāt in
papatu . Agitur etiā de ueri
ssimis causis breuitat̄ uite
summorū pontificū . et an
in uiuēdi piodoro pontifi.
differāt a ceteris mōtalib9

Capitulū sextum in quo
assignantur cause et ratio
nes quare illo9 oppinio nō
sit tenēda . qui dixerit sum
mis pōtificibus bonis et re
probis . uniformiter isitū et
ppriuz esse . ut in pōtifica
tu parum uiuant

Capitulū septimū i quo
respondeēt motus illo9 q̄
dixerūt Papā paruz uiue
re i papatu et quo sensu sit
intelligēda predicta oppi
nio . et quomodo cū uerita

44
possit saluari

Capituluz octauū de excellentia et p̄rogatiua stat9 et dignitatis cardinalat9 et de p̄fectōe huius stat9 et de laudib9 et p̄coniis e9

Capitulū nonū. de plurimis anxietatib9 et aculeis laboribus et p̄culis status et dignitatis cardinalit9. et de onerib9 que incumbunt huic dignitati

Capitulū decimū d̄ sublimitate. excellentia stat9 et dignitate patriarchaz archiepiscopoz. episcopoz p̄latoz et p̄sbiteroz ministrorū ecclesie. et de p̄fectione status eoz in generē et incommuni.

Capitulū. xi. de differētia et cōparatione ecclesiasticorum uidelicet episcopoz et alioz inferiorz prelatoz. et clericoz inter se ad iuicē. et quis gradus altero sit dignior ac p̄fectior

Capitulū. xii. de plurimis difficultatib9 et aculeis. laboribus et p̄culis status episcopoz et clericoz et d̄ ma9 ministris ecclesie et de multis abusib9. uitiiis et iordiacōib9 illoz ī omni

Capitulū. xiii. d̄ dignitate et p̄rogatiua officii d̄canatus ī ecclesia. et de illius honore et ueneracōe. et d̄ eis que competūt. demū d̄ plurimis onēib9 et afflictionibus ac defectibus et p̄culis decanoz

Capitulū. xiiii. d̄ dignitate et p̄rogatiua officii rachi diaconoꝝ. et d̄ honore et ueneracōe ei d̄bitis. et de his que ad eum spectāt. demū de pluribus onerib9 et afflictionibus defectib9 et periculis illoz

Capitulū. xv. de dignitate et p̄rogatiua officii cātoris et p̄mecerii. et d̄ honore et de ueneracōe ei debitis et de his que ad euz p̄tinent. demū d̄ plurimis oneribus et calamitatib9. defectib9. et p̄culis eorū d̄ cātoꝝ

Capitulū. xvi. de dignitate et honore officii thesaurii uel custodis ecclesie. et de his que ad eū p̄tinēt demū de plurimis onerib9 et calamitatib9. afflictionib9 defectib9. et p̄cula illoruz qui talia officia habēt

Capitulū. xvii. de dignitate officii et prerogatiuis

domesticos comat. uidelicet
 feda. atq; impba munerum
 recepto Que ut scriptura
 ait excecāt sapiētes. et sub
 uertāt uerba iusto x. Sine
 his certe quottidiāis distri
 bucōnib9 q̄ p̄cipi assistūt
 qui rez suam curā gerunt
 uix uiuē possunt Nā teste
 Seneca uelut cāes acērimi
 nō nisi oblato cibo mansue
 scūt. n̄c alē palatini q̄q̄ au
 dire. min9 exaudire uolūt
 Quāto teste. plinio ueluti
 quidā sunt hoīes fascinātes
 uoce. alii q̄ uidēdo int̄mūt
 maxie quos irati cōspitiūt
 et dignitatib9 honor acce
 dit. s; poti9 ex uirtute dig
 nitati honō acēscit Nā col
 lata ip̄bil dignitas nō mō
 efficit i dignos s; p̄dit po
 tius et ostēdit. Accedit q̄a
 regiā umbrā sequētes plē
 rumq; nō uirtute sed uitio.
 nō merito. sed precō. non
 elecōne. s; aduacōne dig
 nitates affequūtur: Quare
 ex eis honorē uerū eos con
 sequi nō posse lucidū est.
 Capitulū quītū de nobi
 litate generis et sciētie. ac
 morum et quō ortū habuit
 et an a regū et principū so

la uolūtate et concessione
 recte acquirat nobilitas
 Turimū uallūtur
 qui genēt clarita
 tez quā nobilitatē
 uocam9. ex sola p̄cipum
 amicitia. fauore aut lāgita
 te querūt. Pro cui9 rei ap
 tiori cognitione aliqua de
 nobilitate nō satis a moder
 nis tecta. breui9 q̄ rei mag
 nitudo exposcit differē9
 In primis igit̄ p̄termitte
 mus de illa nobilitate dicē
 quā theologicas aut supna
 turalem uocat. quā quis dei
 gratia acceptus est illi. sed
 nec de nat̄ali nobilitate tā
 gem9. q̄ aut liber aut igēio
 uel intellectu calēs. nobilis
 appellat̄ Agemus itaq; de
 ea carnis nobilitate. qua q̄l
 ultra plebeos hoīes digni
 or. acceptior atq; honora
 bilior reputat̄ quā nōnulli
 nobilitatē politicā appellāt
 Inq̄rem9 igitur primo qd
 sit ea carnis nobilitas. De
 mū quādo. quō. et p̄ que. et
 q̄lia media acquirātur. Ob
 missis itaq; plurimis que i
 ea re adduci possent. satis
 nob est Aristotelē amplecti
 sentētiā N̄ enī in thetoric

8. f. l. l. l. l. l.

16
nobilitatē idem esse uoluit
quod uirt⁹ generis Ex eo
quoddem appellam⁹ quosdam
nobiles quia ex honorabili
genere ortū trahūt. Veng
uero ea racōne honorabile
diciūt. quia ab ātiq⁹ mlti ex
ea p⁹ genie insignes et hono
rati uiri p⁹cesserunt. Et ut
agam⁹ breui⁹. ī genuitas
ista pollitica. quā uulg⁹ no
bilitatez appellat nihil ali
ud fore crediūt. q̄ ex aliq⁹
genere et honerate p⁹sapia
p⁹cessisse. In qua ab ātiq⁹
plurimi euasere insignes et
honorati uiri. aut ī pricipā
do uel p⁹sidēdo. aut alios
publicos et honestos actus
uel pricipis iussu uel popu
li assensu exercēdo. Nec
huic sentētie idē phus con
tradiciē uidetur. cui noster
Seneca satis assentit hi. n.
nobilitatē antiq⁹ dicūt esse
diuitias Qd̄ putam⁹ idō di
ctum esse. quia secūdū cō
munē hoīm oppinionē oīa
mēsurātur nūismate. ut ue
rum sit q⁹ sapiens ait. quia
peccūie obediūt oīa. Quod
sit ut peccunia ipa pretium
esse uideatur cuiusq⁹ rei.
Ex hoc enī q⁹ aliq⁹ sunt di

uites. facile reputātur dig
ni ad pricipādum. seu ī po
pulis p⁹sidendū. Et eo ipō
credunt esse insignes. et
honore digni. Ex qua rei
noluit eundē philosophū
et sapiētes dicē nobilitatē
esse antiq⁹tas diuitias. Nō
utiq⁹ ut sole antique diuitie
simplicitē nobilitatē pariāt
sed ut idē philosoph⁹ inq⁹
to politicoz ait. ex igitur q⁹
simp⁹ cū diuitiis assistāt pro
genitoz uirt⁹ et merita eo
modo quo diximus. Sunt
itaq⁹ diuitie nō formalitē in
ducētes claritudiē genē
ris. Sed instrumētaliē tāq⁹
signū nobilitatis. Sed nec
alio misterio uacat. q⁹ ipse
phus et sapiēte nobilitatē
ātiquata diuitias dixerūt
ut uidelicet rēctes diuitias
ad nobilitatē causandā mi
nime sufficē demonstrarent
Quius causā idē phus ī rhe
toricis pulcra assignāt. ait
enī quia nup ditatū esse ē
quedā ierudicō diuitiaruz
Ha de re et phus ipse tales
nup ditatos fortunatos isēsa
tos rēcte uocat Recēt ei di
tati nesciūt formare. nec di
rigē bona fortune ad opa

tates et appetitus suos pu-
tāt et optant legib9 iuuari
posse. quare iquit Cicero
rūctos cōsulūt. an sit lex.
q̄ suo possit suffragari ap-
petitui aut cupiditati. q̄ sit
ut ip̄z legū ignorātia non
iuris periti uia litigiis pre-
stent. Adde aduers9 iuris
pitos aliā nō minorē emula-
tionē. nōnulli enī psuasum
habēt id qd̄ ex ipso exer-
cicio laudato cōparat. imp-
be atq; illicite fore questū
Plane nō ita sentiebāt atq;
qui philosophi. et sapiētes
sz nec catholici tractatores
qui incōstituēdis determinā-
disq; hoīm desidiis. iudices
testes. et aduocatos assiste-
decreuerūt. solis tamē iur-
peritis licitū esse uoluerūt
suū cōsiliū iuste uendere po-
tuisse. Quis inf̄ ceteras il-
la a philosopho racō assignā-
tā. q̄a iudex ip̄e et testis
cōmunes sunt plone. et p-
utraq; pte cōstitute. Aduo-
catus uero alterā tantū fo-
uet partē. a q̄ licite honeste
q; salariū exigat. Hui9 pte
rea nobis ac sciētifici exer-
citiū excellētia. ex plurib9
illustrat effectib9. Est enī

17
mortalū hominū desideri-
um ut ad id potissimū ten-
dat eodē pho teste. ut ueri-
tatē agnoscat. Quāe ad ip-
sum in rebus agilib9 au-
dius hūana prope rat inq̄si-
tio. p̄fertī. cu; ob eas hoīm
cupiditates. que a uero que
a iusto plerūq; diuertē co-
gūt. ppter rerū hūanarū
uarietates difficulē q̄dem
ueritas ip̄o et iustitia ag-
nosci potest. Vinc per Isa-
iam pphetā de hūana iusti-
tia dicit. tanq̄ p̄anus men-
struatē uniuerse iustitie. ut
hūana; iustitiam difficulē
attigi et cognosci posse li-
quido demonstraret. Auari-
us enī q̄ iustius hoīes lites
et iurgia mouēt. Quia ut i-
quit sapiens. deus fecit ho-
minē rectū et ip̄e imiscuit
se infinitis q̄stionib9. fuit
ergo necesse hūano gene-
ri iuris peritos cōstituere q̄
rum industria et expectata
iuris peritia eas sine belloz
fragoribus questiones deci-
deret. qual hūana puer-
sa q; auaritia attulit. Laudat
igit plurimū atq; merito di-
uersis honoz titū illustrā-
tur iuris periti. qui ueritatē

aperiūt. et inē hoīm cūpidi
 nes p sue sciētie cōiecturas
 et reg pas. Quid uerū Quid
 rectū. Quid iustū sit expli
 cāt. docent atq; e tenebris
 ad lucē usq; deducūt. Quo
 ruz tāta uix est ut nōnuncq;
 eas ueritates. q̄s uť natur
 uel idustria. uerig astutia
 hūana. idamnū simul et pe
 nam peccati hūani generis
 occultas fecerit. ipi iurisperi
 ti sui ingenii subtilitate ad
 rei pub. quietē atq; nostrā
 cōmoditatē reuelēt. Pluri
 me siq;dem ueritates icog
 nite. plurie iustitie ipūite
 mārēēt. si iurisperitoꝝ ces
 saret sapiētia et sua querē
 daz rerū. studiosa sagici
 tas cōtēptui. aut nūsiui ha
 berētur. Deniq; nēo unq;
 dubitauit ueꝝ et iustū mul
 to esse meliora q̄ falsuz et
 iniustū. Et eniz rationi
 dissonū. si ueruz a falso. iu
 stum ab iusto uicereēt. Qd
 utiq; funestū in repub. sepe
 accideret. si iuriscōsulti de
 essent. Quorum id p̄cipuū
 studiū est. iustū ab iusto sal
 sum a uero discernāt. Bur
 sus q̄ necessariū hūane rei
 pub. hoc exercitium fuerit

ex eo patet. quoniā ut phi
 losophy iquit iethicis. sunt
 nōnulli hoīes pessime qdē
 psuasibiles qui nō facile cre
 dūt. nisi certissima uideāt
 signa aut fortes habeāt p
 suasiones. Aduocati igitur
 plurimū sunt cōmendandi
 qui uirtute scientie iuridice
 certissimas uel p̄pinquas
 imo fortissimas psuasiones
 elitiunt et illa iudicibꝰ sua
 dent. ad iuuādaz inocētiā
 et reprimēdas puniēdasq;
 uiolētiā et iustitias. Qnd
 Cicero hāc iuris disciplinā
 extollēs hec iquit ad om̄s
 res priuatas atq; publicas
 tuēdas iustituta est. Et ite
 rū hec ars tuta est. hec ho
 nesta. hec illustris. qua se
 pe multe respu. salue facte
 sunt. Deniq; ut phus uolu
 it. omēs artes iuente noscū
 tur ad suplēdos hūane na
 ture defectus. ut libet exē
 pligratia unū inserē. natura
 enī ipa lapides ligna atq;
 ferrū pducit. sed mīme do
 mū efficit. quare recte et
 necessario ars domifican
 di inuēta est. q̄ idipm sup
 plet quod natura defecit.
 sicut mōnāta parēs lanā et

lignū. sed nō uestes pducit
Salubriter ēgo atq̄ neces
sario artes texēdi. atq̄ su
endi iuēte sunt. Natura ḡ
q̄q̄ hōi instrumenta loquen
di dedit. nō tamē uirtutem
tribuit psuadēdi. Sed arte
effectū est. ut hōies studio
ip̄o atq̄ mirabili artificio ī
quadaz dicēdi cōsequatur
cōceptus uidelicet suos im
primē posse audiētuz ani
mis. sicut natura mīme de
dit hōi uim discernēdi con
gruū ab icōgruo. nisi p̄ gra
maticē sciētīā. nec uez a fal
so nisi p̄ dialeticā. Licet d̄
ederit instrumentum cogno
scendi uerū a falso. uidelicet
loquelā et intellectū. Opor
tebat ergo p̄ cōseruacōne
hūane uite et tollendis inē
hōies d̄sidiis. ut nature h̄
defectq̄ supplerēt p̄ iurispe
ritos. qui ip̄m iustū et rectū
iudicib9 psuadēt. secundū
traditas legislacōes. et nō
umq̄ iustū et rectū distig
uant. limitēt et moderētur
secūdm̄ pticulariū casuuz
occurrētias et legislatoris
mentē. que oīa pierent. ni
si iurisperiti essent q̄ ea ho
minib9 suaderēt. Et ut pau

19
cis agam9. summa et excel
lencia huius exercitii. quo
ip̄a uniuersalia statuta hūa
na q̄ generalibus atq̄ idef
minatis uerbis statuunt. lu
cidiḡ itelligunt. Nam p̄ iu
risperitoz subtilēz et īgeni
osam applicacōem dictarū
legū. ad causas pticulares
mentē legū itēptant. Et
tandē uero per hoc nobile
aduocacōis offitiū. ī fontes
defendūtur. opp̄ssi releuā
tur. et ut paucis m̄pta com
phendimus. iusta p̄iret. si
deesset qui iustitiaz allega
ret. Et ex quib9 facile cogno
sciūt. quāta sit. huius exerci
tii honestas. q̄ta necessitas
quāta deniq̄ utilitas. Sed
uix affiniū et amicoz solli
cita īstātia uēba finierāt cū
mas clamitās dicebat illud
sapiētis. ffili mi si te lacta
uerint peccatores. ne acq̄
escas. Et tādē aduocato
rū uitā ac exercitiū eorūq̄
apta discrim̄sa et picula se
quentib9 uerbis d̄ sua sit

Capitulū .xviii. de incō
modis et onerib9 exercitii
iuristarū et artis aduocati
onis in causis et iuditiis et

20.
piculis huius status et mo-
di uiuēdi. et de dānis q̄ ex
illo ueniūt reipu. et an litigi
a nutriātur ex aduocatorū
copia et an humana iustitia
p̄t īpleri ī iure naturali

Disperitorū eorū
p̄sertī qui forenses
causas agunt in iu-
ditio q̄ aduocatos uel cau-
sidicos appellam⁹. quā sit
dānosum piculosumq̄ exē-
citiū. nēo apertius q̄ aduo-
catus ip̄e unq̄ ītellexit. Sz
et quātum hoībus sit inuti-
le quippe et p̄nitiosum nēo
rectius agnouit. q̄ qui p̄ e-
ius infortūio aduocato ī di-
guit. Huius exercitii dam-
na. discrimīa atq̄ picula. n̄
facile enārari possent. Ex
multis autē paucula quedā
in mediū adducēda decre-
uim⁹. In primis naturā ar-
tis atq̄ exercitii cōsiderāre
oportet. Est enī eius gene-
ris patrocinaō ī causis q̄a
difficile ē aduocato et cau-
sidico unuz iuuare. quī alte-
rum ledat. Sui pulcre. Am-
bro. dicē uideēt qui non po-
test alteri subuenire nisi al-
ter ledaēt. cōmodius est neu-
trum iuuare. q̄ grauarē al-

tey. Vnde sup illo uerbo
impio p̄bens auxiliuz. Au-
gustin⁹ inquit callidi argu-
mentatores. et iurisperiti
fallaces duz cupiūt ditari-
uix p̄uaricationis piculū su-
giūt cōtrouērsias actionesq̄
causaz. contra ip̄a iurā uē-
tūt. et ut aduersarios cohē-
ceāt iussionib⁹ legū ad illu-
dēdos iudices. exquisitis
exēplis multiplicēs ītellec-
tus et cauillosas a legibus
elitiunt coniecturas. Quid
igit̄ ī eis laudē nō facile in-
uenio uendūt enim linguā
suā que sp̄s sancti donū ē
Qua de re August. de se
ip̄o in libro cōfessionuz lo-
quens ait. placuit mihi sub-
trahē misterīū lingue mee
a mūdāis loquacitatis mee
ne ceteri mei exemplo. iaz
non legē domini. sed forē-
sia bella mercarent. et ex
ore meo āma furori suo acco-
modarē. Rursus nō illis pu-
to assētiēdū qui negāt cau-
sidicos lites nutrire. sed po-
tius p̄scidere contēdūt. ex
Ciceronis uerb̄ argumētū
sumētes. que recte ītellecta
eos ledūt. ait enim eos qui
leges ignorāt uoluptates

27
spera deinde amara et af-
flictiva agnoscat.

Capitulum nonū de ar-
mata militia et exercitio ar-
moz et de laudibus et cō-
mendacōne hui9 exercit9
et an uaccantes armis sint
uēi ciues et partes ciuitati

Lurima et lauda-
ta pclar9q; exerci-
tia .moralū homi-
nū adiuuenit industria. Sed
inter illa oīa nihil armata
militia excellētius .nihil p̄-
clari9 et gloriōsi9 ¶ Ea enī
exercitatio utilitate .hono-
re ceteris p̄stat Per militiā
siquidē et armoz exerciti-
uz reipublice quies atq; sa-
lus querit̄ ac cōseruat̄ .et
ab omni hostili uastitate li-
berat̄ L. uis exercitu lau-
des utilitatē .primo ip̄a hu-
mana idigentia demōstrat
et extollit . ut enī ātiqui uo-
luerūt militia recte manib9
comparat̄ .que nature spe-
rio parata est ad corp9 iu-
uandū Sicut enī man9 sūt
in corpe naturalit̄ īstitate
ad impellāda nociua .ad p̄-
cutiēda infestātia .ad attra-
hēda necessaria .et ad cō-

seruāda alia mēbra corpo-
rum .illaq; augēda .sic mili-
tes ad ista cōfiteēda in rez
publi . p̄ necessarii existūt
Vnde Valerius de necessi-
tate ac p̄fectu ac militie ait
Disciplina militaris acritē
retēt a principatū italie ro-
mano imperio pepit .m̄pta
rūurbiaz .multorum regno-
rum .ualidissimarum genti-
um regimē largita est Pre-
terea sunt alie institutionis
eius cāe ort9 atq; necessari-
a p̄icipia que illi9 necessi-
tatem p̄clare ostēdunt ¶ Est
ei hō ip̄e ībecill̄ atq; nat̄a
infirm9 sibi ip̄i nequaquā suf-
ficiēs . Itaq; societate et cō-
uentu hoībus opus ē .ut q̄
seorsum egētibus singulis
desit .id p̄ mutūā opem de-
m̄titudine sotia nāsciscan-
tur . Vñc cetū philosoph9
in politicis ciuitatez uocat
cuius ut Ipodam9 scripsit
tres cēsuit p̄tes fore neces-
sarias ¶ Primaz quidē agri-
colaz ¶ Secūdā artificuz
¶ Tertiā ppulsatoz belli et
arma tenētū ¶ Qui ergo tā
p̄claz militie et armoz in-
iciū cernit .nusc9 tā insignē
exercitiaz damnabit ¶ Nec

22
enī agricultores sed nec
artifices ī ciuitate p̄stabūt
absq; ppulsatoribus belli.
quoz opa saly ciuitatis cūc
ti deniq; status et ip̄a sacra
tuta sunt. Plato etiā in his
quos d̄ repub. scripsit libet
cū ceteros statq; in ciuitate
stitituisset. unū necessari
um geny hoīm lōge ceteris
añposuit. qui arma tenerēt
ciuesq; alios ab hostib; de
fenderēt quib; mirifica pri
uilegia tribuit honoreq; et
dignitate cetēos uoluit an
tecellere. Quoz si minime
honorātur pauci fortes re
perietur. Nā iuxta sentētiā
Aristotel̄. apud illos iueni
unt fortes milites et tirōes
apud quos fortissimi quoz
honorātur. Et cicero iacet
semp et paruz uigēt qui a
pud quosdā nō decorātur.
Ea ergo respu. tirānidē sa
pit. que fores aut sapientes
minime honorat. Quis enī
clarissimos milites cūctis n̄
anteponet. quoz pietas in
patriā studiosa et mors p̄
illius salute sepe ab eis offer
tur. Vincti Brutī publicule
Samilii. Scipiōes celebra
tur. Si enī milites ī repub. d̄

essent uirgīes passiz rape
rent. matressālias ad libi
dinē traherētur. sacra sūt
et pphana polluerētur. Cā
demq; cūcta cedib; et icē
diis misera quadā cōditōe
miserētur. Et tādē qd
quid prauis homīb; libe
ret. id ī noxios atq; inocē
tes pati oportz. Has uite
militariū utilitates et bellice
Aristoteles aspitiēs ī septio
politicoz ait. Quod merito
bellicis artib; uaccātes. p̄
pre sunt partes ciuitat̄. et
eos ueros ciues appellat.
Subdit enim quod p̄dicti
bellici hoīes. itē cōsiliariū
iudicatiui ac etiā sacēdotes
sunt uere partes ciuitatis.
Mercatores uero ī quātuz
tales. et agricole ac arti
fices. Mechanici et merce
narii. quātumcūq; sint diui
tes. licet necessarii sint in
ciuitate nō tamē sunt uere
partes nec ciues illius. Cū
ius ratio est secunduz eū
dem philosophū. quia po
tissima causa racō. q̄re qd
est ciuis aut pars ciuitatis.
q̄rēda ē ex racōne totius ci
uitatis. Et racō totio ciuitā
tis. querēda est ex fine ad

domesticos omittat: uideli-
 cz feda atz i pba mueru re-
 ceptio Que ut scriptura ait
 excecāt sapiētes. & s̄buētāt
 uēba iustoz. Sine his certe
 quottidiaīs distribuōibul
 qui pncipi assistūt. q̄ retuz
 suā curā gerūt. ulz uiuere
 possūt. Nā teste Sen. uelue
 canes acimi. n̄ nisi oblato ci-
 bo māsuescūt. nec alit pala-
 tini q̄p̄ audie. mīg exaudi-
 re uolūt. Quīmo teste Plī-
 nio. ueluti q̄ dā sūt hoīes fa-
 sciūātes uoce. alii qui uiden-
 do iteīmūt. maxie. q̄s irati
 aspitiūt sic palatini fasciūā-
 tur pestulētig q̄s ituentē Vi-
 enī ad se ueīentes n̄ mō lo-
 quēdo. sz uacuos uidēdo in-
 teīmūt. Vñ Polictg ait. quia
 curiales & medici i eo uel-
 unt qa uēdūt uerba sua p-
 pe alnō p̄tiū recipiūt ut ta-
 ceāt. Hirū pdigiosūq̄ hos
 nū geng i ceteris uite modis
 qdā opas nūq̄ uero uerba
 ipa uēdūt. Hi etiā silētū ali-
 i uēdūt qd est ē i reu natu-
 ra hi q̄ nihil est magno di-
 strahūt p̄tio. Et ut paucis
 agā palatī liber illa atz gr̄-
 tuita sensuū cōpaliū offitia
 aliquādo etiā ut illa n̄ exē-
 ce. uēdunt. ut si te lete ui-

dēt ā ḡte audiūt ul' loquū-
 tur euestigio uero si te tōuo
 gestu aspitiūt uel audiūt ā
 nō loquātue. cogeris miser
 utroz euetū propinate. ut
 uel augeas fauoris affectuz
 ul' tollas amoris defectum
 Adde q̄rtū palatini uituz
 uidelicz i p̄bāt ofitiorū uē-
 ditionē. d̄ qua polictg ait
 Im p̄bitas curialiu3 eo ulq̄
 inotuit ut d̄ testimoso con-
 scie. de uenustate mox de
 odore oppionis. d̄ sinecita-
 te cause d̄ torrēte eloquēti-
 e nisi p̄tio iterueīente quis
 frust̄r confidat. Sz in illud
 Quidū ipe licz ueīal musil
 comitatg. Vomere. si nihil
 attuleis ibis Vomere foras
 Quidū aulstaz uitū nō est
 ceteris funestius. simulata
 uidelicz amicitie fictio. Fin-
 gūt se palatini multos ama-
 re q̄ omēs odiunt. cū facto
 opg est facile cōperies. Nā
 ut ait iuueal. Quantū quis
 q̄ sua iunnoz suat inarta-
 tm̄ habet & fidei. Hic tull-
 us. uere amicitie difficillie
 repiunt i his. q̄ i honoribg
 uersant. Et seneca. Erat q̄
 i aula querit amicu. Sextū
 palatioz uitū his pximū
 est uidelicz. uersura machi

atlo ad extorquēdū & pau
peres expoliādū: Inueniūt
nāq; qui p̄cipib; assistūt
p̄limas extorquendi uias.
Quos hiero. asserit crude
liores eē leoibus & licibus
qui licz ore rabido deuorāt
tā diu tñ mēoriā dep̄dandi
ñ p̄dūt. q̄ diu uēter ē uacu
us ubi uero pasca ē sāguie
seueital cū satuitate succe
dit obliuio. Septimū ē pala
tiorū uitū ē cōmestationuz
libidinū & uoluptatū uaca
tio. Quos signat Isaias q;
surgūt mane ad ebrietatē
sectādā et potētes sūt ad bi
bēdum uinū & fortes admi
scēdū ebrietatē. d̄ nocte di
em fatiūt. & nocte uigilant
Nos dicit Sen. uomē ut e
dāt q; palatus ñ nisi ad p̄
tiosas escas excitat & tādē
uēt uino estual uacz libidi
ni. Agā ḡ finē & dicā cum
Bern. ad eos q; regū amici
tias sequūtur. Tu i cuiā p̄
cipū sedes cū diuitib; ut in
terfitias inocētē. Deiq; in
sidiariis ut rapias paupem
ibi dextēa tua r̄pleta ē mu
nerib; Ibi res paupuz ui
olēter rapiūtur: Ibi lauda
tur pctātō i desideiis anie
sue et iiquis b̄ndicitur. Ibi

latidās q; ñ debet opari q;
ñ licz loquet q; ñ decz hec
igit studia hi mores. he ar
tes offitialiū regū. hec exē
citia palatioꝝ & eoz q; re
gū fauores & aicitias sequū
tur. Mac igit lege ascēde si
placz ad tātā potētiaz. aut
ad tātā demētiā

An uerus honor acq̄rat̄
i curiis r̄gū & p̄ncipū

Ors; auidita sorte
sequēdi honores
trahet ad regum
aicitias appetēdas. Dices
n. hōrez eē d̄ genē honorū
& teste tuo p̄ho. p̄ se ab ho
nestis uiris expetēdū fore
qui nō nisi ex p̄ncipū ami
citiis p̄uēire solet uelati in
quib; & ex q; b; cūctarum
dignitatū. & honorū cumu
lō r̄sidz atz depēdet. sz et
ad ceteros deiuat̄ Ad que
ego pauca respōdebo. Ere
de itaq; mihi fili mi. q̄a teste
tuo Sicerōe hō qui sūma ua
nitate uersat̄ nullā effigiez
uere uitut; sz umbrā sectat̄
Est eniz honor ip̄e & gl̄ia
solida quedā res et exp̄ssa
ñ obūbrata. Ille enī uerg ē
honor: Illa uera laud̄ et fa
me gl̄ia q; ex merit̄is ac uir
tute constat. Plerūq; i his q;

a uŕa fauorū p̄ncipū sectan-
 tur faſtiant eſt ḡp̄ie uanitat̄.
 Quīmo n̄ nūq̄ uitiorū lau-
 datrix ē fama pp̄laris. Vñ
 Soctes ut iqt Valeius. eos
 honorē ueꝝ ōſeq̄ poſſe ait
 qui id agūt ut q̄les uidei cu-
 piūt. t̄ſes ip̄i ēent. Prudent̄
 enī uir ut iqt. Verñ. labōis
 ſui fructū n̄ i honore n̄ in fa-
 ma q̄ m̄pti ſepe falſo acq̄r̄t
 ſed in oſcīa ponit. Vñ Au-
 gu. oſcīaz attēdere nos iu-
 bet. n̄ quidē honorū famam
 Hic enī falli p̄t oſcīa nūq̄
 Buſſy nec dignitatū maxi-
 marum culmiſe letari recte
 poſſūt qui reguz amicitias
 & fauores q̄ritāt. Dignitat̄
 enī ut iquit. Cullig hōeſta
 cultu ac uirtute & honōe di-
 gna ē autoitas q̄ cuz laude
 p̄ueit. non dignitas. ſz dig-
 nitati & dignitatibz honō
 accedit. ſed potius ex uirtu-
 te dignitati honō accreſcit
 nā collata i p̄bil dignitas n̄
 mō efficit idignos. ſz p̄dit
 potiq̄ et oſtendit. Accedit
 qa regia umbrā ſequentes
 plerūq̄ n̄ uirtute. ſz uitio. n̄
 merito. ſed p̄tio. n̄ electione
 ſed adulatōe dignitates ac-
 ſequōt̄. Quāe ex eis hono-
 rē ueꝝ eos ōſeq̄ui nō poſſe

plucidū eſt
 Capitulo quītū d̄ nobili-
 tate generū & ſcie. ac moꝝ
 et quō ortū habuit. et an re-
 gū et p̄ncipū ſola uolūtate
 et cōceſſione rēte acq̄rat̄
 nobilitas

Luimū falluntur q̄
 generis claritatem
 quā nobilitatez uo-
 cāg. ex ſola p̄ncipū aicitia.
 fauore ā lāgitate q̄rūt. Pro-
 ceꝝ rei aptiori oꝝgnitione ali-
 qua d̄ nobilitate n̄ ſat̄ a mo-
 dernis tacta. Buiz q̄ rei ma-
 gnitudo expoſcit diſſerēg
 In p̄mis igit̄ p̄termittēus
 d̄ illa nobilitate dicē. quaz
 theologica ā ſup̄nat̄alē uo-
 cāt. q̄ quis dei ḡtia acceptoꝝ
 ē illi. ſz nec d̄ nat̄ali nobilit̄e
 tāgēg. q̄ ā lib̄ ā iꝝgeio uſ-
 ſi p̄ctu calēs. nobiſ appellat̄
 Agēg itaq̄ d̄ ea cānis nobi-
 litate. q̄ quis ult̄r pleboſ ho-
 miēs dignid̄. acceptio atq̄
 honōabiliō r̄putat̄ q̄ n̄ nul-
 li nobilitatē politicā appel-
 lat̄. Inq̄rēg igit̄ p̄mo. quid
 ſit ea carius nobilitate. De-
 mū q̄ndo. q̄mō. & p̄ que &
 q̄lia m̄dia acq̄rat̄. Obmiſſis
 itaq̄ p̄firmis q̄ i ea re addu-
 ci poſſēt. ſat̄ nobiſ eſt: Ari-
 ſto. ā p̄lecti ſentētīā. Iſ enī

f rethoic nobilitatē idē esse
 uoluit q̄ uirtū generis. Ex
 eo qdē appellāḡ q̄sdaz no
 biles: q̄a ex honōabili gene
 re ortū t̄r hūt. Venus uero
 ea ratione honōabile dicit̄
 q̄a ab ātiq̄ m̄pti ex ea p̄ge
 nie īsignes. & honōti uiri
 p̄cesserunt. Et ut agamus
 huius īgenital ista politica
 quā uulg⁹ nobilitatē appel
 lat nihil aliud fore creditur
 quā ex aliq̄ ātīquo genē &
 honōta plapia p̄cessisse
 In qua ab ātiq̄ p̄imi euale
 re īsignes & honorati uiri
 aut ī p̄cipādo uel p̄sidēdo
 aut alios publicos & hone
 stos act⁹. uel p̄cipis iussu
 uel p̄p̄li assensu exercēdo.
 Nec huic sentētie idē phūs
 tradicē uideēt. cui n̄r senē
 ca satt affēt. hi enī nobili
 tatē ātīquas dicūt esse di
 uitias. quod putāḡ ideo dic
 tū esse. q̄a scdm̄ cōmūez ho
 minū op̄ionē om̄ia mēsurā
 tur numisimate. ut uerū sit
 qd̄ sapiēs ait. quia pecunie
 obediūt oīa. Quo fit ut pe
 cunia ip̄a p̄tiū esse uideatur
 c⁹q̄ rei Ex hoc enī q̄ aliq̄
 sūt diuitēs facile reputant̄
 digni ad p̄cipādū. seu in

popu⁹ p̄sidēdū. Et eo ip̄o
 credūtur esse īsignes & ho
 nore digni. Ex qua re in
 oleuit eūdez phūs & sapi
 ētes dicē nobilitatē esse āti
 quatas diuitias. Non utiq̄
 ut sole ātiq̄ diuitie simplici
 ter nobilitatē pariāt. sed ut
 idēz phūs in quito politico
 ruz ait. exigēt q̄ simul cuz
 diuitiis assistant p̄gestorū
 uirt⁹ et merita eo modo q̄
 dixim⁹. Sūt itaq̄ diuitie n̄
 formalit̄ inducētēs claudī
 nem generis. sed instrumē
 taliter tanq̄ signū nobilita
 tis: Sed nec alio misterio
 uacat. q̄ ipse philosophus
 & sapiētes nobilitatē antiq̄
 tas diuitias dixerunt ut ui
 delicet recētes diuitias ad
 nobilitatem causandam mi
 nime sufficere demonstra
 rent. Cuius causam idem
 philosophus in rheticis
 pulcre assignat. ait enī qui
 a nuper ditatum esse. est
 quedam ineruditio diuitia
 rum. Ea de re philosoph
 us ipse tales nuper ditatos
 fortunatos. insensatos rec
 te uocat. Recenter enim di
 tati nesciunt formare. nec
 dirigē bōa fortunē ad opera

uirtuosa. sicut antiquitas di-
tati . qui insignes fuerunt ac
q̄ diuitiis et potētia. et ali
is bonis fortune uirtuose et
tēperate usi sunt. nolētes a
suis degenerare p̄ genito
Ex quo illud aptissimum
uidet̄. q̄a nup̄ ditati nō rec
te nobiles dici possunt pro
eo q̄ nō ex insigni genere
nec ex ātiquis diuitib9 uir
tuose opantib9 p̄cessere .
Et simili mō aliq̄ recte no
biles esse possunt q̄ ex no
bili ātiqua p̄sapia sunt ge
niti : licet ex aliquo ifortū
no non sunt diuites sicut il
li qui nuper ditati sunt Sz
p̄dictis philosophoz sentē
tiis. pulcrū est sacraz scrip
turaz testimōia addē . a q̄
bus om̄s sapiētia deriuata
est Illud eniz p̄ro roborat
rex p̄pheta David . nā pa
trū merita posteros nobili
tate afferit cū ait . potēs in
terra erit semen ei9 Et sta
tī subicit gloria et diuitie ī
domo eius id est posterita
te quasi dixerit . Quia ob
parētuz p̄clara gesta. semē
ei9 acquirit potētia et glo
riā nobilitatis. sed et diuici
as que s̄p̄ p̄cipua sunt sun

Amēta et p̄tes substantia
les nobilitat̄ generis ut p̄
dixim9 Rursus scribit̄ iec
clesiastico de9 honorat pa
trez in filios. et addit. bene
dictio pat̄r firmat domos
filiroz . id est merita clara
parētuz q̄bus benedicūtur
cōmēdātur ac honorātur .
firmātq; filios in uera nobi
litate carnis. Et sequitur ī
expresso . Gloria enī hoīs
ex honore parētū. et dede
cul filii . pater sine honore
Que pulcra sentētia īfini
at gloriā nobilitat̄ q̄maxi
me p̄dē ex parētū honore
ueluti strāio ignobilitas et
de dec9 filios sequit̄ . si illo
rum patres insignes et mi
nime honorati fuerint . Et
hoc itez idē sapiens cōfir
mat cū subicit . gloria diui
tū honōatoz app̄hēdet et
filios . uidelicet in gloria no
bilitatis Liquido igitur de
mōstrat̄ . quia uerā carnis
nobilitatē non sole diuitie
generat. q̄a scriptū est non
magnificauit uiz peccatorē
diuitē Itaq; uirtus . merita
et p̄clara parētum gesta q̄
eos īsignes et honorabiles
reddiderūt. uerā carnis in

genuitatē ad postēos trās
mittūt. sed et positia iura
ea que dicta sunt q̄maxie
cōfirmāt ueluti que si recta
iura sunt a diuino iure mo
raliq; et politica doctrina
discrepare mīme conuēit
Habent enī nobilitatē ex
tribus cōfici. natalū ātiqui
tate. honorib; et diuitiis. li
cet diuiso mō ut p̄dixi; q̄
oīa ut notissima p̄ trāseo
Ex quib; liquido intueri
unusquisq; p̄t. non recte di
ci possit principes sua uo
luntate eos efficē posse no
biles. q̄ ex plebeis orti sunt
parētibus. Requisitus qua
dā dicatq; plurimū laceffi
tus Sigismūdu; Cesar. a
quodaz plebeo sibi ad mo
modū dilecto ut illū nobile
faceret. nō insulse sed docte
simul et facete respōdit. di
uitē inquit aut exemptū te
facere possum. nobile uero
minime. ut antiquatas diui
tias lōgeuāq; īgenuitatē nō
recentē principis gratiā. ue
ros efficē nobiles d̄mōstra
ret. qui plerūq; nulla obli
stēte uirtut; ac p̄bitatis cā
plurimosq; claros fecisse ā
bitrātur. quos poti; exēp

tos q̄ īgenuos dixerī Poli
tica igi; atq; ista uulgata
generis claritas nō alieno
priuilegio. sed priscoꝝ pro
bitate et uirtutis ope cōpa
ra; . Que quāto ātiquior. tā
to nobilior. et magis reluc; a
parētib; relictī. quā a p̄n
cipe sine uirtute dōata. Sz
test philosopho ideo nobili
tas īantiquitate lauda; . q̄a
in eis ātiqua fuit uirt;. Nec
p̄pterea illud nego. quia
nobilitas carnis tēpore in
cipit. et tēpore desinit. Et
ueluti incipit p̄bitate parē
tū cessat et uitii; successoz
adeo ut plerūq; claritatem
quā lōga tēpora p̄duxerūt
una die s̄pimat. De quib;
recte dici posset quia cū se
nobiles fingūt tūc tales eē
desinūt ffateor etiam plu
mos fore qui strēuitate. uir
tute. opera in rempub. col
lata meruerunt ut nobiles
sint cū fiūt. nō cū nascūtur
Quib; et si priscoꝝ suorū
clara facinora desint iuuat
p̄pria strenuitas et p̄pria
uirt;. q̄a ut aiūt nesciūt cur
ad nobilitatis actus magis
suiet aliena q̄ sua probi
tas aut potius moueant dē

27
functorū q̄ uuluoꝝ p̄sentiuꝝ
q̄ exempla .ut i octauo capi
tulo i fine dicemꝝ . Sz certe
tales uerig nobiles eē scipe
re . q̄ plene p̄fecteq̄ claros
esse dixerim . Putarūt ḡ ex
p̄missis pleriq̄ sapiētes . n̄
isulse . Resareꝝ aut regē ple
beum hoīez ueꝝ nobileꝝ fa
cere non posse . cū nobilitas
ip̄a carnis . a p̄geitoribꝝ na
turaliter i posteros p̄cedē
uideat̄ . Idq̄ i ecclesiastico
sapiēs affirmare uideēt aut
enī quasi i eodē casu dixē
rit . noli q̄rere ab hoīe dig
nitatē . nec a rege honoreꝝ
scꝝ nobilitatis & claritatis
Accedit ad hoc . q̄a cōstat
p̄cipē mutare n̄ posse na
ture cursum . nec nostruz af
firmare aut negare . aliquid
mutat i re ip̄a . Putamꝝ tñ
distingueduz . Nam si loqui
mur de nobilitate ad p̄gei
tores relata . q̄a natꝝ aliq̄
ē de nobili parētela . planū
fore credimꝝ talē ip̄ossibi
bile fore p̄ p̄cipem nobilē
fieri posse . tā q̄ ex nobili p̄
sapia . cū illa p̄suponat iam
diu facta esse . nec fieri mō
potest . Sū uero loquimur
de nobilitate ad seip̄m rela
ta . tūc putamꝝ r̄gē aut p̄i

cipeꝝ nobiles facere posse
Naz creabit eū militem . de
mū decorabit eū p̄lectū uꝝ
dignitate . Quo casu poste
ros uero nobilitabit . ipse ue
ro nobilis esse sciꝝp̄t . q̄ ig
nobis esse desuit . Itaq̄ ho
nor illius auctꝝ est . sed con
ditio nō mutat̄ . Habebitq̄
quādā nobilitatis imagieꝝ
tñ quo ad uulgi opinionem
aut plebeꝝ māebit . aut p̄te
rite ignobilitatis uestigia
non usq̄ quaq̄ cessabunt
Quaz quidē opinionē prin
ceꝝ mutare aut delere ne
quaꝝ p̄t . Nec obstare uide
tur qd̄ dici p̄t . q̄a tal̄ nobi
litas p̄ p̄cipē ex mera gr̄
tia cōcedētis idulget̄ n̄ qui
dē ex meritis aut ātiqua p̄
sapia parētū . q̄a diximus
licet ea nobilitas ex uolūta
te depēdeat cōcedētis . ter
miatur tñ in illius p̄sonaz
qui debꝝ nobis effici . Inci
pit ergo a p̄geitoribus . q̄re
talem appellare solemꝝ no
bileꝝ factū nō natū

Capitulū sextū de mul
tiplici nobilitate . & an sola
generis nobilitas i deferen
dis honoribꝝ et premiis p̄
ferat̄ steruitati aut scie uel

20
nicuti hois ignobilis generis

Obilitatis igitur generis dum uim atque naturam inquirimus pulchrum erit ut id investigemus in quo plurimorum oberrarunt ingenia sepe quidem non ab re etiam sapientes ipsi dubitarunt. Que nam harum nobilitatum alteri in huius seculi assequendis aut promerendis honoribus seu deferendis premiis preferatur. an ea que solum ex genere hominibus puenit an alter ex uirtutibus scia et meritis compata. Quid enim si quis in armis strenuus fortis prudens non tamen genere nobilitatum alio concurrat. qui genere clarus est sed obscurus meritis. Aut quid si sapiens ignobilis cum nobili super dignitate decertat. Quibusdam certe uideatur nobilitati antiqui generis simplicitate deserendum. Porro ob suorum in rebus publicis merita. Eo profertur quod alius naturale nobili quam opitulanti uideatur. Coustat enim in genuitatem naturalem potius lura obtinere quam uis accidentali nobilitate. Rursus ut est philosophi in ethicis sententia nonnulli sunt uirtutibus

perditi tamen nobilitate priuati. Facile enim repiri libet rusticum aut plebeum fortem prudentem anosum in his que ei congruunt. precipari tamen aut perfidere nesciret. Denique non uideatur nobilitatem perdi posse pueritia filiorum. Nam sapiens ecclesiaste ait a principe stultum positum in sublimi dignitate. Ex quo inuit nobile esse licet stultum. Demum eam partem philosophus tueri uideatur qui in politicis aut ingenuitatem clari generis esse operum laudabile. Constat enim ex operibus laude dignis debere honoris premium & reuerentiam. Postremo philosophus ipse & alii sapientes nobilitatem ipsam antiquatas diuitias diffinierunt nec alius uirtutis armamentum operum esse. Contra quibusdam uideatur ignobiles progenie tamen actu strenuorum fortem et prudentem et longe fortius sapientem nobili generis preferendum. Ut enim ait laurentius Petrarca et ab alio sapiente didicit. quanto sit nobilior rusticus uir fortis quam ignauus nobilis. Illud nobis a parte demonstrat si mente perscrutemur quanto sit melius nobilitatem fundare quam euertere. Sed &

qui eam partē tūent aiūt
qa iuxta phūm in politicis
dignitas & honor ad quas
nobilitas ordiat̄. ꝑcipue di
stribui debz s̄m ꝑportione
et excessū bonoz aīe non
scdm excessū bonoruz cor
poris. Quig eam idē Aristo
teles ī priō politicorū affig
nat. uidelicz qa talib9 boīs
corporis et fortūe cōtigit ma
le et bene uti. Quo sit ut n̄
recte in eis uera possit lo
tari nobilitas licet organi
ce talia bona eā ipaz īgēui
tatē & decorēt Si eī īextei
orib9 sōtūe boīs nobilitas
ōsisterz tūc q̄nto ditio q̄s
foret tāto effz nobilior qd̄
asserē nil aliud ē. q̄ illā fal
sā s̄z facētā c̄dā mlier am
plecti oppioez q̄ ph9 ī the
thoid refert Quia cū īterro
garetur an optaret filiū sa
piētē ꝑ diuitē. Illa respōdit
optiaz c̄te fore sapiētiaz ui
debat tñ sapiētēs ipos diui
tū ianuas frequētare & n̄ e
stra. Quī igit nobilitas iter
ex̄nseca bōa c̄putet. c̄stat
nullū ꝑpter eaz solā hono
radū fore. Et h̄ est qd̄ ar
stoteles ipē subicit īqēs po
tio hoīes honorādos cē ꝑ
ꝑt ī triseca q̄ ex̄nseca bo

na Aditiēs qa nobilitas so
la ꝑgeitoz n̄ facit formalit̄
hoīez claz. Adde qa felici
tas ad quā oīs hūag aīm9
suspirat. ne q̄ c̄sistit ī hīs
exteiōrib9 boīs. nobilitatē
uero nēo negabit aliqd̄ feli
citatē qd̄ ipē ph9 testat̄ in
qens nobiles genē fortuna
tos & felices dici Rurs9 eā
ꝑtē roborāe uideēt natur̄ ꝑ
rō. Si enī genē nobil̄ tñ ui
tios9 ꝑl9 q̄ virtuos9 ignobi
lis ignorareēt absurdum ad
modū seq̄rēt uidelicz q̄ uiti
a ꝑmīarēt. dignaqz hōre fo
rēt. & uirtutes pellerent. qd̄
Aristoteles ī politicis dānat
dū r̄glaz t̄r dit nemīez de
bē hōrari n̄ s̄m excessū uir
tutū q̄ sūt bōa aīe ut ꝑdixi
m9 Desqz ipa scīa hoīes no
bilitat ut iur̄ clamāt. Hinc
lex ciuīꝑ habz. q̄ ulpiā9 iu
r̄ c̄sult9 rēte nobil̄ appella
tur. n̄ qd̄ ꝑꝑt gū9 s̄ ꝑꝑtē
scīaz & habū. lātīā meitoz
Fatiūt ꝑlimū ꝑ hac ꝑte ꝑ
clara. Salustii uerba de qui
b9 statī ī sine octauī capi.
Valida cēte utrūq̄ iacula e
mittunt. dubiāqz ad modū
atz ācipitē c̄trouersīā agūt
ꝑ q̄ diluēda & ueritate eliti
enda lōga discussione op9

est. Nonnulli enim sibi scioli quod
dā dixerunt. quod principia igno-
norare uidentur. dum soluz nu-
das theōicas iure sequuntur.
Ergo uero fateor me ignora-
re cum eis. ipsaz tamen ignoranz
explicādo putare recte dici
posse: nobile atque generis
simplicitate preferendum ignobili.
eque libz ab obz scia. a meli-
bus exantibus. Prorsus quia nobilis
gradus gradui adicit ut iura te-
statur. Si uero esset in equali-
tate non arbitror habendam esse
recte nobilitatem. Cetera enim
posset esse huius ignobilis
strenuitas et meritorum pro-
gria. & alio nobilis tatus
uitioz excessus quod sicut omnem
opionez ignobilis merito de-
bitur auferri. Primum ipsa lex
probat. ait enim quia licet quod meri-
tis et labore uicem premio quod
et hore uicere debz. tamen quia
proxiis sacroz sentioz geni-
ty rpiis. facilius auferunt. et ita
consuetudo obtinet. Et in his r-
dere uidentur nulli positio-
nes iuristarum. Licet igitur huius
modi positio sicut presentem iu-
stitiam uera datur. ea tamen
insuffitientem nimisque gene-
lez dixerit. Qua de re arbi-
tror intelligenda fore. quem ad
modum. Aristot. in pollitico
libtilig explicat. Quid enim

si nobilis & ignobilis uirtus
scie eque lia sint merito tamen in eo
actu a hore d quod agit igno-
bilis nobile excedet. Pote est
iquit plus utriusque concurrere
ad officium fistulandi a cithari-
sandi. neo sane mentis dice-
ret nobilem quia tunc ignobi-
li se a re trito preferendum. Nec
aliter in horibus principandi a
psidendi. si ignobilis ad euz
actum aptio putat. sicut uirtu-
te: licet a nobili nedum nobili-
tate canis sicut in quibusdam aliis
merito excedat. tamen recte quod
ad illum actum preferendum est igno-
bilis. Cui sententia nonnulli iure di-
uini et huius interpretes anue-
uident. Aut ei a quando no-
bilitate canis preferenda scie-
etiam in ecclesiis horibus cum p-
potentia nobilium rebelles accen-
tur. quod pace proferbat. Quia tunc
nobiles longe facilius ecciam
tuei ualent. quia ut aiunt r-
pub. ecclesiastica non tamen idigz oculo
doctine sicut et manu ut luporum
rabies copiam. Vbi tamen scia
ad heres extirpandas opus est
sicut preferret sapiens. Quo sensu
telligenda sunt sacroz canonum
deta et scroz deta doctorum
p-cti hiero. dicent. non sang-
uini. Sed uite et doctrine
honores distribuendos. sicut
et illud uidelicet cum scia ho-

minez nobilitate atq; illustret merito tamq; preciosus et nobilius bonum simplicitate preferendum dum credatur canis nobilitati tamq; bono comport. Itaque utraq; nobilitas excedit et excedit secundum equalitatem aut inequalitatem merito. et naturam actus in que concurrunt. Idem paucis sed sapientibus uerbis Gregorius dicit uideatur in pastoralibus cum ait. Quis nescit in natura gemmarum carbunculus iaculo preferitur tamen rubei coloris iaculo preferitur palati carbunculo. Quia et illi quod ordo nature subtrahit. species coloris adiungit. et hunc quem natura ordo protulit. coloris qualitas defert. Sic itaque in telligen da sunt que in oppositum adducuntur. illa preferuntur que in ecclesiastico habentur. dicitur inquit meliorem esse sapientiam quam uires. Et rursum. quomodo sapientia pauperis est contempta. Ex quibus facile ad utraq; rationes respondere libet. ad eas preferuntur concludere uidentur quod si natus nobis tamem uitiis ignobili uirtuoso preferentur tunc laudem atq; honorare

uitium. Quia dicimus eos non honorandos tamq; formaliter bonos et uirtute perditos. sed tamq; bonos instrumentali. et ut signum bonitatis ueluti eodem modo urinam sui natura fetidam representatione. quia signat bonitatem id est corporis sanitatem

Capitulum septimum de laudibus. preconis et commendatione nobilitatis generis. et de illius uirtutibus et utilitate.

Consuetum igitur ordinem sequentes post premissa que de nobilitate adduximus. afferenda sunt breui sermone pauca ex multis laudum preconia prerogative. et excellentie nobilitatis humane et illico eiusdem uanitates. incommoda danna et perniciosa. afflictiones et erune subiecte recedenda. Et quocumque ex his que paulo ante tetigimus facile libet attingere. quanta sit huius ingenuitatis excellentia quanta uis. Ex his maxime que illico subitimus eiusdem nobilitatis splendor et gloria uerbis resultabit. Nec certe est illa preclarissima gemma humane nature diuinitus mis

sa qua ut cetera taceã hõ
non a casu nõ fortuitu non
deniq; ab accidenti . sed
ab ipa rez natura dignior
et excellentior habet . Ce
tere qdẽ hũane dignitates
honores . ceteraq; bona ho
mies subsequuntur: Nec ue
ro generosa nobilitas una
cũ hoie et cõcipiẽ quippe
ante ab ipa lustrat . q̃ a pa
retib; nascat . Quod sanct
us patriarcha iob ppulcre
demõstrat cũ ait g̃ra eorũ
a ptu . ac ab utero et cõcep
tu honor illius . Hinc eccle
siastico sapiẽs ait . g̃ra ho
minis ex honore patris Et
licz teste ppheta mortales
homies natalibus eq̃les su
mus . ueluti filii excelsi om
nes . adeo ut unq; fons om
nium sit . ipa tamẽ genero
sa nobilitas alios alius pfert
Et iuxta appostolũ Velut
stella differt a stella sic glo
riosa igenuitas hoiez discẽ
nit ab hoie . ne pari laude
aut honoris pmio pfruant
q̃ inequali uirtutũ et genit
claritate illustrantur . Quis
enĩ alti seminis ppeginẽ ne
gabit suã nobilitatẽ poste
ritatẽ quã potius exaltat .

sicut uilis et abiectus sua uĩ
lescit Vnde quidẽ ex sapiẽ
tib; uersu dicebat Nobili
tas hois est mens deitatis
imago . Nobilitas hois uir
tutum clara ppago Nobili
tas hois hũilem ruelare ia
cẽtem . Nobilitas hois mẽ
tem refrenare furẽtem . No
bilitas hois est turpia nul
la timẽ . Nobilitas hois na
ture iura tenere Deniq; ut
itheticis p̃ho placuit . no
bilitati om̃s pene uirtutes
famulatur . ad quas ipa na
tura parens peculiarig cete
ris nobiles ipsos inclinat .
Primo qdẽ hũiles et m̃sue
ti nobiles existũt . elationẽ
fugiũt p̃ eo maxie q̃a eorũ
p̃genitores potẽtia et diui
tiis . recto et moderate nisi
suere . Quo fit ut nõ facile
supbia inflamẽtur . quemad
modũ qui nup atq; receter
ditati sunt . Secũdo nobili
tati defuit magnanimitas
que res agit . ut cõtumelio
si minime existat . Vi eniz
cũ ad magna suspirẽt . pua
iniuria nusq; cõmouent . p
cũt . indulgẽt . sufferũt . tan
to facilius imbecillib; . q̃n
to resistũt fortius superbil

Tertio nobilitatē conciliat
 temporātia. sunt eniz nobi
 les ut plurimū. ī reipub. cu
 ra occupati. ea de re affue
 ti sunt tēperate uiuē. Quā
 to nobilitas est p̄imuz ho
 noratīa. nec alioꝝ despec
 tiua. Nō eniz reputāt nobi
 les alia bona nisi anime q̄
 re uirtuti deditos non de
 spiciūt. Quarto nobilitatē ip
 saz prudētia et idustria cō
 mittat̄. Sbttiliter enī genero
 si iuestigāt. quid eos agere
 oporteat. Quoniam pluri
 mi illoruz opera intuentur
 et quidquid agāt. qualit̄
 ne domi iuuāt. qd̄ tenent
 uicini omēs nouerūt. et ue
 lut exploratores eoz sunt
 cōstituti. Quo fit ut solliciti
 itenti prudētes et cūcta p̄
 uidētes existāt. Sexto no
 bilitas affabilis est et pluri
 mū curia. Cōmuniē enī uer
 sant̄ ī regū domib9 et p̄nci
 pū curiis. sicut euestigioru
 stici tāq̄ solitarii rudes et
 siluestres in campis imitāt
 Et ob eā rē ut philosopho
 placuit. nequaq̄ sunt bene
 cōuersatiui. Postremo nobi
 litas ip̄a non solū intuetib9
 sed et morietib9 laudes et

p̄conia parit. nec mō nascē
 do querit̄ et uiuēdo conser
 uatur. quūmo sepe etiā qd̄
 mirabile est. moriendo au
 getur. Idq; gloriosus ille
 machabeoz dux nō negā
 uit de quo scriptura ait qd̄
 elegit nobiliter mori. poti9
 quā subditū esse peccātib9
 Capitulū octauū de uani
 tate nobilitatis hūane et d̄
 uiciis que eaz committātur
 et de plurimis excessibus.
 nobiliū et d̄ falsa noīatio
 ne nobilitatis. et de illius in
 cōmodis. laborib9 et piclis
 Ogit iaz aduersan
 tiū turba huius tā
 laudate ac caduce
 sed et maius carnis nobilita
 tis uanitatē. ignauā. incon
 stantiā ceteraq; incōmoda
 afflictiones. erūnas et pi
 cula. Paucula ex multz atti
 gam9 In primis itaq; illud
 uellem semp cūctis mortali
 bus mēti defixuz sit. quod
 unus ex sapiētib9 ait. Qui
 a si hūane nature obscenaz
 fabricaz ac turpez materiā
 cōspicim9. de terrene car
 nis nobilitate disputare nil
 aliud uidebat̄. q̄ d̄ stercor
 aut luti clāitate cētare. Un

12

de apud machabeos scribitur
 gloria eorum sterco et uermis
 Quod et Isaias non ignorauit cum
 ait Magistratus et honor
 illius quasi lutum Quid enim
 superbit terra et cinis Unde
 Erisostomus Vana est nobilitas
 carnis infructuosa et
 pudorosa atque nociua nisi
 committatur uirtus. Et boetius
 quod inquit in me quod uicile
 nobilitas nomen. quis non
 uideatur. Quare splendidum
 te. si tuam non habeas ali
 ena claritudo non efficit
 Et Apuleius in honoribus in
 quit assequeris. noli aliena
 appetere Aliena uoco que
 pariter pepererunt. cum ridi
 culosa iactantia sit. de alieno
 gloriari. Et poeta patriar
 cha laureatus ait Sicut po
 steroz macule parentibus non
 ob sunt sic nec maiorz splen
 dor descendentes illustrat
 Unde ad quemdam dicebat
 Malem pro te ipsum alii. quod tu
 pro alios noscerent. et subdit
 quia mira res est id uideri
 cupere quod non sunt. fures
 adulteri tenebras querunt
 sola hec uana et falsa nobi
 litas licet uitiis obtenebra
 ta. luce que rit agnosci ap

petit. cui sanum esset conciliu
 nesciri. Qui ergo ueri nobi
 les esse cupiunt. aliquid agant
 ut sint nobiles. quia et ma
 iores sui nisi aliquid preclarum
 egissent. nunquam nobiles fuis
 sent. Demum ut Hieronimus
 ait nihil aliud uideo in ge
 neris nobilitate appetendum
 nisi quod appellati nobiles quod
 dam necessitate constriguntur.
 ne a progenitorum probita
 te degenerent Quis tamen
 non uidet plurimos filios a suo
 rum claritate degenerasse.
 Quippe quod quanto patres
 fuere clariore. tanto ipsi eua
 sere obscuriores ut tot labo
 res filii propter uideantur. in
 sectandis uitiis quam patres eorum
 in sectandis uirtutibus. Tot de
 niqz studia solertias filii in
 perdenda nobilitate impen
 dunt. quot illi in acquirenda
 habuere. Idcirco ut quidem sa
 piens ait in affricani filio li
 ber in tueri. quod licet ex patre
 clarissimo genitus. plurimis
 uitiis sorduit. Et si nobili
 tas permanere tradi potuisset
 clarissimum illum Africanus
 pater efficisset Verum illum
 pater potuit amare. sed non
 potuit illustrare. heredita

tem uniuersam locupletem
 que sua erat .ei testamentō
 reliquit .claritudinem dimi
 sisse nō ualuit .Que res ap
 tissime pbat . q a ut nobili
 tas ipa nihil omnino erat .
 aut p̄r qui oīa reliquit .eam
 i bonis non habebat .Falso
 igit̄ asseuerat̄ nobilitatez
 a parentibz suscepisse quā
 ipi libēter dimississet si ua
 luissent aut habuisset .Oīf
 successio etiā uilissimarum
 rerū .iudicio testatoris acci
 pitur sola nobilitas sua uolū
 tate nō trāsmittit̄ O q̄t pa
 tres i finitā sue lucis eclipsi
 in filiis patiūtur .ut uezz sit
 qd̄ scribitur quia dāt macu
 lam glorie parētuz Demū
 quantū discrimini quātum
 piclo pximū sit i cōstanti
 & uolubili res aīm dare ne
 mo est q̄ nesciat Volubilis
 eniz atqz iconstans est hec
 nobilitas et omī nobilitate
 mobilior .Qui enī heri ara
 bat hodie militat .& q̄ heri
 p̄ urbes medias aureis ha
 benis supbus icedere popu
 losqz regere solebat .hodie
 p̄ squalētem cāpum pigros
 bones puo pugioē sollicitat
 Seruoz filios in solio sepe

uidimz et filios regū iērga
 sculis Quid ergo tā instabi
 lius : Quid tam uariabilius
 Quare nobilitatis assenta
 toribus minime assētiēduz
 puto Aiunt enī p̄ eo eaz ip
 saz igenuitatē magni fore
 ptii et quia naturaliter hos
 bus inest .Ego uero nō sat̄
 uideo quo pacto uerū dixe
 rint . q̄ ex eo primo patet
 q a tūc omēs hoīes nobiles
 essent : Adde quia ea uere
 nat̄alia sunt .que semp &
 ubiqz isunt .ut p̄ho placuit
 nobilitas uero tā uolubilē
 ut mulier q̄ heri clara fuit .
 hodie sine eg culpa imo re
 cte & sancte agēs .si plebe
 o nupserit ignobil̄ effitiat̄
 Et idē in eo .qui p̄pter de
 lictū nobilitatē pdit . Quo
 fiet ut aliqua tēporis pte i
 felix homo sit nobil̄ .& all
 a ignobil̄ & euestigio Rur
 sus nec omī loco nobilitas
 inest Serracenz enī nobil̄
 a nobis captz . p̄culdubio
 ignobil̄ erit .q a seruus effe
 ctus : & simili mō si catho
 licus ab i fidelibz capiatur
 Deniqz idipm & i milite cō
 spicimus .nō enī militia ubi
 qz & uniformiter nobilitatē

efficit. Quia cum de equestri dignitate leges & ciuilia iura loquuntur. solum milites urbis rome nobiles appellat. Habet denique nobiles quodam pecularia. sibi quoque naturalia. forte dixerit indebilia uitia ad que teste pho in thethoricis & maxie natura ipsa inclinant. ipsi tamen actualiter operantur. Primo quidem nobiles plurimum sunt honoris appetitui et ambitiosi. Est enim ut Aristoteles ait ut naturale homines accumulare uelle ad id quod habent: quare ducuntur incipiunt. idies uolunt fieri ditiores. et quod honoratur cupiunt effici honorabiliores. Mobile uero eorum genere honorabile uideatur. id circo populus appetat accumulare. et ea que habent conantur fieri honorabiliores. Quo fit ut nimium honoris & potentie sint appetitui ueluti ad id proximiores. Secundo uitupabile ad modum uitium & mostro simile nobiles ipsi naturaliter aspicuntur. sunt enim eodem philosopho teste adeo elati. ut etiam progenitorum sint ut plurimum despectores. cum ea ra-

tio putatur quam se reputant nobiliores atque maiores quam eorum patres; Quod ideo contingit. quia ut idem philosophus scribit semper nobilitas longe facta maior est quam propria. Testis est huius detestandi facinoris nobilis ille alexander magnus qui rege philippo et patre uitiis nescio si uirtutibus maior extitit. de quo Polieratus ait Quia si pater pluris artibus orbis imperii consequendi fundamenta iecisset tantam gloriam filius fere non ualebat. Quinto tamen in continetissime fuit inuidie paterne glorie. ut cum patris triumphos uirtutes proclaraque gesta audiret lacrimas pro dolore extorqueret easque despitiebat forte dixerim minuebat. ac si patria uirtus omnem a se gestorum gloriam eriperet. eos uero qui tibi a referebant. propriis plerumque manibus interficiebat aut rapit ad penas iubebat. Rursus quia sunt nobilium uitia que te eligunt non eis alia familiarissima addideris. Prorsus quidem deum & ecclesiam quam illos regerant. contemnunt quod cum nobilitatis iactura ipse commi-

27
nat̄ i qui eēt. qui me contem-
nūt nō erūt nobiles Secun-
do nullus est illis plerūq; i
delinquēdo pudor. nulla
uerecūdia. Quippe q̄ falso
putāt licētiā peccādi. cum
carnis i gēnuitate inpetraf-
se. Non attendēt q̄a iux-
ta Ambrosiū uerecūdia ex-
ercēdi turpia i gēnuos et cla-
ros. p̄dit natales. i uerecun-
dia uero obscuros reddit.
nec aliena uirtū a p̄p̄is faci-
norib; excusat Vnde nobi-
lis senator Boetius. nescio
in q̄t q̄ pacto ex se obscurū
aliēa clāritudo clāz reddat
Recte igit̄ Apulei; t̄p̄es uo-
cat sordida loca sole illūina-
ta. aut ūbras deformes. Et
s̄dit. q̄a hi nobilitatē ip̄am
que uirtutis. i strumētū con-
stituta ē. ut scutū uel castrū
fatiūt. quo cū ea licētius se
flagitiis dedant atq; defen-
dāt. Tertio i gratitudo et i
fidelitas plerūq; eos cōmit-
tāt Vt enī inquit canō. nō
p̄t principi esse fidelis. qui
deo est infidelis Si igit̄ putā-
tes se nobiles deū cui; ex-
pensis uiuūt. diuersis pecca-
tis offendūt. recte ingrati
quippe et p̄ditores sunt et

mērito uilissimi plebei cō-
sent̄. Quarto cū uerū nobi-
lez fatiat magnanimitas. q̄
q̄s bona corporis ut pua cō-
temnit et magna uidelicz
bona anime appetat. nobi-
les plerūq; parua āplectun-
tur. et magna negligunt.
Quinto munifica liberalitas
que maxie nobilib; cōgru-
it p̄cul est ab eis. Quaz cum
beati; sit. dare q̄ accipere
nobiles i eo se ingenuos et
claros fore putāt si ab aliis
extorquet. si rapiāt Inter-
rogatus quidē sapiēs a nō
nullis nobilibus q̄ nā foret
ueriō maiorq; nobilitas. Il-
le idigētib; iquit munifice-
dāe. cui illi acq̄uerūt Rur-
sus sapiēs ip̄e ad eos dicite
inquit uersanice quā puta-
tis uiliorē ignobilitatē. Et
illi oppositū iquiūt sentetiā
tue Cū enī summa sit nobi-
litas mūfice dare cōsequēs
erit ut summa sit rusticitas
atq; extrema ignobilitas
aufferre Quibus sapiēs ue-
rum inquit et rectū i caput
uestrū iuditiū p̄nunctiastis
Quz enī assiduo a pauperi-
bus sua aufferatis uiles et
seruiles s; et ignobiles uos

40
ostēditis. Plurima certe et
detestāda sunt uitia nobili
bꝝ cōiūcta atqꝫ unita .que
facilius ab eis cōmittūt .q̄
scriptis quibuslibet referū
tur Et hec pauꝫ uerbꝫ Vie
ronimꝫ explicabat inqꝫens
plerūqꝫ nobilitas carnis ig
nobilitatē parit mentis Li
quet igit̄ exp̄missis quan
ta sit hoīm uanitas .tanta
uanitate uexari .sed ueruz
est quod scriptura ait Qui
a i uanitate sua cōprehēdit̄
uir . Cōprehēditur inqꝫ hō
i sua uanitate . dū plurimis
sele piculꝫ s̄bicat . ut uāo iani
atqꝫ nudo nobilitatꝫ noīe
se putat decorari . Quod i
deuterono scrip̄ta luculen
ter insinat̄ iquiens . non est
sine piculo qui sup̄ re uana
nomē assumpsit Quid enī
uanig Quid funestius . q̄ d̄
meritis parētū gl̄ari . qui i
se sordet . Quid de patruz
laude p̄dicari . qui a suis ui
tiis deturpāt̄ . Hinc pulcre
Salustiꝫ i oratione ad ma
rium Quā cum emuli generꝫ
ignobilitatē ei obiecissent
in eos sicut i uehit De iure
me inquit despitiūt . faciāt
idem maioribꝫ suis aquibꝫ

uirtute ac p̄claris gestis no
bilitas cepit si inuidēt ho
nori . iuideāt et labori . iuide
āt inocētie atqꝫ piculꝫ meis
Et rurꝫ uidete inqꝫt q̄ ini
que cōtēnant . quod eniz si
bi ex aliēa uirtute arrogāt
id mihi ex me nō cōcedunt
mihi noua nobilitas est . quā
ut puto lōge sauius est pe
perisse . q̄ ut illos acceptū
corrupisse Et itez subdit
fateor imagies non habeo
dicere tamen audeo . uita
mea mores . hasti . uexilluz
et alia militaria donā . cic
trices deniqꝫ et uulnera illi
ca corpori meo . Hec sunt
mee imagines . hec ingenui
tas nō hereditate relicta .
sed laboribꝫ . sed piculꝫ me
is acq̄sita **H**ec ille **H**ec pau
cula de nobilitate . que cuz
uia q̄dam ad armatā militi
am existat ne tu fili carissi
me q̄ militie iermi hucusqꝫ
uacasti armatam a re nōdū
expertā tamq̄ uirtute carē
tem omino despicias . Aut
ad illā ueluti summaz gl̄ia
et honore refertā idelibera
tus aspirel . Expediēs fore
puto ut huiꝫ militaris sta
tus et uite priō dultia et p̄

spera .deinde amara et af-
flictiva agnoscas

Capitulum nonuz de ar-
mata militia et exercitio ar-
moru & de laudibus & co-
mendatione huius exerciti-
& an uaccantes armis sint
ueri ciues et partes ciuitatis

Lurima & lauda-
ta pclaratq exerci-
tia: moralium homi-
nu adiuuenit industria. Sed
inter illa oia nihil armata
militia excellētius .nihil p-
clarius & gloriosiq. Ea enī
exercitatio utilitate .hono-
re ceteris pstat. Per militiā
liquidē & armoru exerciti-
uz reipublice quies atq sa-
lus querit ac cōseruatur &
ab omni hostili uastitate li-
berat. Huius exercitiu lau-
des utilitatē .primo ipa hu-
mana idigētia demonstrat
et extollit .ut enī ātīqui uo-
luerūt militia recte māibz
comparat. que nature ipe-
rio parata est ad corpus iu-
uandū Sicut enī manus sūt
in corpe naturalitē institute
ad impellēda nociua ad p-
cutiēda sstantia ad attra-
hēda necessaria & ad cō-

seruāda alia mēbra corpo-
rum .illaq augēda .sic mili-
tes ad ista cōfītiēda in rem-
publi .pnecessarii existunt
Vnde Valerius de necessi-
tate ac pfectu ac militie ait
Disciplina militaris acritē
retēta principatuz italie ro-
mano impio pepit . multa
rū urbiuz .multorum regno-
rum ualidissimarum genti-
um regimē largita est Pre-
terea sunt alie institutionis
eius cāe ortu atz necessari-
a picipia que illius necessi-
tatē pclare ostendūt . Est
enī hō ipe sbecill' atqz natā
infirm' sibi ipi nequaqz suf-
ficiēs . Itaqz societate et cō-
uentu hoibus opus ē . ut q-
seorsum egētibus singulis
desit . id pmutuaz opem de
multitudine soltia nāciscan-
tur . Vñ cetū philosophus
in politicis ciuitatem uocat
cuius ut Ipodamus scripsit
tres cēsūt ptes fore neces-
sarias . Primaz quidē agri-
colaz . Secūdam artificuz
Tertiā ppulsatorū belli &
arma tenētū . Qui ergo tā
pclaruz militie et armoru ini-
tiaz cernit . nulqz tā insigne
exercitiuz damnabit . Nec

42
enim agricultores sed nec
artifices ciuitate p̄stabunt
absq̄ ppulsatoribus belli.
quoz opa saly ciuitatis cūc
ti deniq̄ staty & ip̄a sacra
tuta sunt. Plato etiā in his
quos d̄ repub. scripsit libry
cū ceteros status inciuitate
stituisset. unum necessari
um geny hoīm lōge ceteris
añposuit. qui arma tenerēt
ciuesq̄ alios ab hostibus de
fenderēt quibz mirifica pri
uilegia tribuit honoreq̄ &
dignitate cetēos uoluit an
tecellē. Quoque si minime
honorantur paucifortes re
periētur. Quā iuxta sententiā
Aristotel̄. apud illos iueni
unt fortes milites et tirōes
apud quos fortissimi quiq̄
honorātur. Et cicero iacēt
semp̄ & parum uigēt qui a
pud quosdā nō decorātur.
Ea ergo respu. tirānidē sa
pit. que fores aut sapientes
minime honorat. Quis enī
clarissimos milites cūctis n̄
anteponet quoz pietas in
patriā studiosa et mors p̄
illius salute sepe ab eis offer
tur. Hinc Brutī publicule
Camilli. scipiones celebrā
tur. Si enī milites ī repub.

descent uirgīes passiz rāpe
rent. matressailias ad libi
dinē traherētur: sacra si p̄
& p̄phana poluerētur. Tā
deniq̄ cūcta cedibz & ī cē
diis misera quadā cōditōe
miserētur. Et tandē quid
quid prauis hominibus libe
ret. id innoxios atq̄ inocē
tes pati oportz. Has uite
militari utilitates et bellice
Aristoteles ospitiēs ī septio
politicoz ait. Quod merito
bellicis artibus uaccātes. p̄
prie sunt ptes ciuitatis. &
eos ueros ciues appellat.
Subdit enim quod p̄dicti
bellici hoīes. itē cōsiliatiui
iudicatiui ac etiā sac̄dotes
sunt uere partes ciuitatis.
Mercatores uero ī quātuz
tales. & agricole ac arti
fices. Mechanici et merce
narij. quātumcūq̄ sint diui
tes. licet necessarij sint in
ciuitate nō tamē sunt uere
partes nec ciues illius. Qui
us ratio est secundum eun
dem philosophuz. quia po
tissima causa ratio. q̄re q̄s
est ciuis aut pars ciuitatis.
q̄rēda est ex ratōe totiꝝ ciui
tatis. Et racō totiꝝ ciuita
tis querenda est ex fine ad

quem cedit omnis bene ordinata pol
litica que est felicitas. uelud
finis totius reipub. Cōstat
enī impossibile esse felicitatem
sine uirtute existere. q̄
est principiū eius Itaq̄ nō
facit ciuitatē neq̄ eaz cōsti
tuit pluriōs ī ea si uiuēt. s̄z
debet esse cōmunicacō bo
narū actionū ad finēz bene
et uirtuose uiuēdi Nec etiā
cōstituit ciuitatē ut ad inui
cem uiuant. nec iniustū sibi
fatiāt. sed nec ciuitas nosci
tur īstituta gratia mercatu
re. aut cōmutacōnum. licet
sint necessarie. sed et īsti
tuta gratia bene uiuēdi per
se et suffitiēter. Quo fit ut
ptes ciuitatis et cuiuslibz
reipub. determinēt ex uir
tute. que est opatio homi
nis uirtuosa et pfecta. Ma
nifestū est autē mercatores
agricolas. et mechāicas ar
tes ducētēs nō pprie esse.
Viues. neq̄ p se suffitiēter
fore ptes ciuitatis. q̄a uita
eorū ad modū uilī et abiec
ta est cū non ad uirtutē di
rigit aut ordiat hoīes. sed
principalius ad lucrūz et
questū ppriū. imo cōtraria
est uirtuti. que fundata est

43
in honesto. mercātrua uero
et cetera mechāice fundan
t in utili. Pretēa ueris ciui
bus et p̄tibz ciuitatī. neces
saria est uacatio ab opati
onibus uilibus. et optet ali
quādo itendere actibz ītel
lectualibus et talibz opati
onibz que generāt uirtutē
q̄d facē nō possunt merca
tores agricole et artifices.
qui omnīo sunt dediti arti
bus suis Sacerdotes uero
secūdū eūdem phum. ac cō
siliatim bellici et iudicatiui
uere sunt partes ciuitatis.
quia non essent tales nisi
in eis esset prudētia politi
ca Quā exempligratia ī bel
licis hoībus est prudētia p
quaz quis est aggressiuz ter
ribiliū. quādo et quō expe
dit. Quā dicit phus in secō
po liticorū q̄ uita militaris
multas habet ptes uirtutis
et sic de cōsiliatiuis et iudi
catiuis ac de sacerdotibz
quia determinant de uirtute
ideo sunt uere ptes ciuitatī
Rursū inuestigādum est d̄
nomīe milit. Nomen itaq̄
militie quidā ideo appellāt
q̄ a malo arcere solet quasi
a malo arcēdo dictos q̄ ma

lū arceāt a ciuitatē . Alii ue
ro nomē militū grecū dicūt
quod duritiā significat q̄si
eos nō molles esse cōuēiat
Nonnulli tamen a mille nu
mero militez dictū putāt q̄
si ex mille electus . Ex om
ni igiŕ militie nomen atq̄
p̄cipiūſ caus et effectibus
facile cognoscit̄ . q̄nte glori
e et excellētie sit militie ua
cāe . Cetero de dignitatibꝫ
de honoribꝫ tā excellenti
exercitii . qui tā īgentes tā
q̄ p̄ insignes existūt ut eius
uirtute sepe acquisita reg
na cōparata culminū impe
ria uideamus . Quo sit . ut
oīſ generosꝫ animus meri
to ad eam aspirare debeat
Demū uero milites gratissi
mū deo holocaustū offerre
possunt . et ī eodem exerci
tio beati . saluicq̄ fieri uale
bunt Vnde . August . ad Bōi
latiū noli inq̄ extīare nēmi
nem deo placere posse qui
militaris armis ministrat .
In his erat sanctꝫ Dauid
cui doming tā magnū p̄bu
it testimoniuz . In his pluri
mis illius tēporē iusti suere
In his erat ille cēturio qui
domino dixit . Nō sum dig

nus ut intres sub tectū me
uz . Et itez Gregoriꝫ sum
mā ait esse militie laudē si
quicq̄d imperat̄ utiliter ei
ob temperat̄ . A deo bellā
di offitiū sine culpa est . ut
etiā sub rege sacrilegio et
pagano militare recte pos
sit quicūq̄ catholicus si ta
mē nō sit cōtra diuinū man
datuz id quod p̄cipitur . uel
utrum sit . certuz nō est . ut
diffusiꝫ contra māicheos
Augustinꝫ deducit . Hinc
igiŕ amici et cōtribules plu
ribꝫ ad me uēbil̄ referēbāt
ut militie armisq̄ exercitiō
operā darem . Addebant
quoniā p̄gēitores et sang
uine coniūcti hāc uiuēdi cō
dicōne secutꝫ nō ignorabā
Capitulū decimū de mi
litie laboribꝫ onēibꝫ atq̄ ī
cōmodis eiusdē uite milita
ris ac exercitu armorꝫ et d̄
particul̄ huius statꝫ et de
causis q̄bus hoc exercitiū
dissuadetur

Surgit mater nō
pigra his auditis .
et uite huius milita
ris et armorꝫ exercitu dā
na . incōmoda atq̄ picula
ac si armis ipsiſ experta .

eisq; rebus trita fuisset. his
 suasionib; recolebat Mi
 litie sectatōes ac arma tenē
 tes qđ militie qđ armoruz
 officiū sit .ac quid sua p̄fes
 sio postulat arma gerere et
 pensare debent Siquidez
 miles primo sacramēti atq;
 p̄fessionis .sibi maximum
 onus icumbere uidebit .ut
 rempublicā tueat iurias ar
 ceat Et cū appostolo cōtē
 tus .stipēdiis suis neminez
 concutiat Nec est ei; p̄fes
 sio .hoc officiū que si ab eo
 recte gerūtur .magna sunt
 laude et gloria digna .Si
 uero ea nō gesserit miles p̄
 culdubio decorat illa omnia
 q̄ sunt uel offitio militis
 uel ei; p̄fessioi cōnexa .Qu
 igitur tutādi ut dixi offi
 tiū militis sit nihil tā turpe .
 nil tam intolerabile .nil tā
 p̄nitiosius q̄ ip̄e qui defen
 sionis nomen habet uim at
 q; iuriā afferat ciuib; ne
 uñ salq; expectat ide scely
 nascat A ceter nāq; hoib;
 illate aduersus ciues iurie
 detestabiles admodū sunt
 a milite uero si inferantur
 scelerata ip̄ia atq; funesta
 sacrilegia sunt .et ut pauc

uideat quantū nephas sit
 paupes a militib; ipugnari
 Hinc intelligi debet quia
 si iopes debilesq; miles ip̄
 se despiciat nec aliis ipug
 nātib; resistat merito pdi
 tionis nomen icurrit Quis
 enī dubitat .quin pditor
 flagitiosus ille sit .qui rem
 custodie fideiq; sue cōmis
 sam hostib; patefecit .Aut
 uerius ip̄e dirupit Milites
 ergo ciuiū iopumq; custo
 des nō solū offitio sed fide
 sed sacramēto .sed ui atq;
 natura p̄fessiois ad hūnuz
 agēdum principalit cōstitu
 ti noscūtur Si ergo paupe
 r; ciuiūq; tutū premittūt
 quos potius ipsi sacrilego
 expilat conatu .summa p̄
 culdubio pditio existiman
 da est .sed tāto ilignius sa
 cinus erit si p̄ se ciues ipug
 nent q̄ omnia an a militibus
 armigerisq; nostri tempis
 obseruētur .facile lib; agno
 scere .Equidē uersuz ē ad
 contraria modernoz; studi
 um militū Studēt nāq; cui
 noceāt .cui uim et iuriam
 afferāt .et que sunt plane
 offitio suo aduersa .eā ex
 ercent impune Nec sunt cō

26
tenti militiā dedecorare at
q̄ sedare sed perimire eius
uidelicet naturāq̄ uidētur
Obluiscūtur siq̄dez sue p
fessionis Adid solū tendūt
ut satis diuitiaz habeant.
studiaz lucrifatiēdi captēt
mécaturā deiq̄ exercēt. q̄
s eis sordida atq̄ deformis
est qui nō solū mécādo aut
lucricaptādi gratia negoti
ando. quasi quidez apostata
a sua religione cēsentur
sed quodāmodo d̄sertores
atq̄ trāsfugere uidētur q̄a
repudiata religione. turbe
se imiscēt ac peccūie q̄stui i
tendūt. Taceo sordidiora
plerumq̄ ab eis expēta cō
pēdia. Taceo locādiq̄ pub
lica uectigalia passim eos
assūmere. cetēaq̄ uilia offi
tia exercere. Taceo i nūdi
nis tabellarios atq̄ numu
larios inuerecūde plerūq̄
cōstitutos fore. qui tā p̄da
rū exercitiū infamare et pe
nitus deturpare nō uerētur
adeo ut indigne falsoq̄ in
signia militaria gestent et
nitorez auri q̄d deserre eo
rum dignitas iubet. sordi
do questu conquisari nō pu
det Quis igit̄ ad hoc exer

citū aspirabit i quo nō nisi
nomē omī nudatū effectū
procholor remāsit. Sed
hec pua cuilibet intuēti ui
debūtur si crudeliora que
dam alia cōtemplat̄ Et in
primis illud Scipiōis occur
rit quod militari uolētibus
dicere solit̄ erat quia pau
ca unicuiq̄ militiā deside
rāti uisa sūt uite mala. nisi
malitiam addiderit quē in
quietū semp̄ ingloriū. uel
periculo expositū. aut cō
temptui deditū esse optet
Adde q̄d̄ appostol̄ ait q̄a
uita nostra militia est sup
terrā. Hanc igit̄ euz nascē
do p̄fiteamur. quid alia no
ue militie p̄fessione op̄ est
Nam ibi fortissimū corpus
ferro armat̄. hic anim̄ cō
tra dolos. linguam uersuti
al et fraudes p̄muniri debz
Nescio igit̄ q̄d armari exte
rius luuat. cū int̄ i aīa bel
lum sit Nec illud diffiteor
quia plurimos militia ad ā
plis opes. sed et ad sūmos
honoris stat̄ p̄uehit. Sed
nisi fallor lōge plures ad i
opiaz. ad carceres. ad ser
uirtutez. ad iuiolētā subitā
q̄ mortē eodez tramite p̄

47
ueniūt. Quā ut laureāt⁹ inq̄t
poeta. Ex quo quis p̄fite
ri militiaz animaz habuit
nisi d̄ honestate armā uolu
erit semp animā ī manu p̄
iturā habeat. necesse ē. Hor
pus uero nō dicā in piculo
esse sed id ip̄m quoq̄ picu
lum in corpe. Semp eniz
aures militis ut Vegerius
ait. uox illa regia intonat.
disce ferire. īcrepide mori
Et rurs⁹ preue sed honorē
militi puerbiū est. uel occi
des uel occideris ī hoc om
ne p̄clarū gen⁹ militio uer
saē. Adde rursus dissuasio
nem huius uite militaril. q̄
supra tetigimus in octauo
capitulo cum de nobilitate
egimus. Was igit̄ pie ma
tris inuictis racōnes cōtem
planē a secl̄aruz militie ar
morumq̄ exercitio alienū
me redder̄ cōcepi. Sed illi
co affiniū amicosq̄ turba
carne et sanguīe ut ābitrō
reuelantib⁹. ad relquū mili
tandi gen⁹ inerme. acerbe
grauē uigere uisi sunt. Qu
enim ut dicebāt magnā eta
tis partē circa hūani iuris
disciplinā expēderi cōgru
um quinimo debitū uideba

tur. ut que in theorica pro
fecerī ad parrī deducerem
et que studio ip̄o actigerā
iam mund⁹ ip̄e conspiciat.
Dicebāt enī qd̄ habēs ex
periētiam. seu opationem
ut p̄fus inquit etiā sine ar
te magis laudat̄. magis eti
am p̄ficit inoperādo. quā
habēs artes sine experiēti
a. Ut igit̄ ī ea uel alia uiuē
di arte utilius āgerē. neces
se erat uxorē ducere que
firmat hoīes ī unoquoq̄ ui
uendi modo. et discurren
di p̄ orbem occasiones tol
lit. Quare ad eaz cōiugalē
uitam infra scriptt̄ p̄suasio
nib⁹ cōmouebant.

Capituluz. xi. de uita et
statu coniugali ī sancto et
īmaculato matrimonio. et
de necessitate utilitate. lau
dib⁹ et p̄rogat̄is uite cōiu
gal̄ sup̄ alia uiuēdi genera

Ite cōiugalis sta
tus c̄p̄ sanct⁹ c̄p̄ in
maculatus atq̄ ne
cessari⁹ existat nemo est
qui nesciat nisi qui se homi
nem ac ex uiro et femīa na
tum ignorat. Hic uite inno
centissime stat⁹ p̄cipit̄ iu

48
uenibus ad modū expedit
ne alienis illicitisq; libidini
b; misceatur et bonis castis
q; coniugii fructibus pfruatur.
Hic stat⁹ coniugal⁹ ne
cessarius fuit ad cōseruatio
nez spetiei hūane . nā trib⁹
euidētissimis et necessariis
causis fuit i stitutus. Primo
ppter plis generacōnē . ut
habeat esse naturale . item
ut possit nociua obuiāe rur
s⁹ ut habeat esse uigoratū
ut possit plis subsistere et
et tandem ualeat sibi simi
lem genēare. Secūdo ppter
concupiscētie refrenationē
Tertio ppter uiri glorifica
tionē . quia ut inquit appo
stolus mulier est gloria uiri
q̄a de⁹ ddit hoī adiutoriū
feminā . n̄ ad carnalē cōcupi
scētiam sed ut haberet glo
riā de femīa . cum enī immi
tatur in sanctitate . et plē
ex ea generet que ḡpiā de
o prestet . et sit ad gloriā
uiri . qui gloriatur et q̄dam
modo perpetuat i filio . qui
est eius imago . Ex quibus
facile agnoscit̄ . q̄a hec bea
ta cōiugal⁹ uita p aliquo tē
pore magt expediēs et ne
cessaria . uidet̄ quā cōtinen

tia siue uirginitas . et idē
o preeligenda . que res agit
ut euentu lōge meli⁹ sit uac
care cōiugali copule q̄ cōti
nentie uidelicz eo tempe q̄
m̄tiplicacō generis hūani
pernecessaria fuit ut cōple
ret̄ nūer⁹ electoꝝ quē ad
modū in simili uidere libet
Nā teste philosopho itopi
cis philosophari simplicit̄
melior est quā ditari . De⁹
tñ idigēti necessariis meli
us est ditari q̄ philosophari
et p tpe illo p eligendum
scdm Tho. Rursus ad hāc
coniugales uitaz plurima
et p̄sertim tria inducē et i
clinare homīes uidētur . sci
licet natura . recta ratio et
gratia . Nā q̄dem . quia
ppter plē et naturalem
auiditatē . cōseruādi spetiez
et ppetuandi seipm per fili
os . Demū recta racō qua i
clinañ cōiunx ad seruāduz
fidez coniugi . Deniq; gra
tia uidelicz sacramēti . Hic
igitur uiuēdi formā beatā
et gloriosam fore . nullus
sane mētis ignorat . Quis
stat⁹ necessitas . utilitas et
sanctimonia ex multt̄ colli
gi possunt . sed p̄cipue ex

decē eius dez stat⁹ excelsis
laudib⁹ et mirificis p̄coniis
Prima igiṛ eius excellētia
institūtil est excelsa aucto
ritas Ne enī istū sacratissi
mū ordinez aut. Augustin
us aut. Hierōimus. aut mōa
choz pater. Benedict⁹. sz
deus ip̄e ore factoz q̄ instituit
Secūdū preconiu⁹ ex loci
progratia pendet. cū in pa
radiso institutum recta fide
credam⁹. paradiso in q̄ ter
reno et celesti. quia ut sanc
ti tractatōes aiūt. missō so
pore. Adam rapt⁹ est ī spū
et ut aiūt curie celesti inter
fuisse credit̄. ibiq̄ uirtutes
tanti sacramēti plene cog
nouit. Deniq̄ tertia digni
tas erat u. delictet institutio
nis eius ātiqtas Quāta ex
cellētia est unitas duoz in
uno corpore. quia scriptuz
est erunt duo in carne una
Quinta tēporis excellētia
quia ī statu innocētie. quā
do nec peccati queuis rubi
go initiuz sumplerat. Sex
ta dignitas ex eo colligit̄
q̄ hunc solū ordinē tamq̄
immaculatū. deus ip̄e saluū
fecit idignacōnis atq̄ dilu
uii tempie. q̄ fornicatores

29
omnes utriusq̄ sex⁹ eterno
aquaz foragie d̄leuit. Sep
timo ḡp̄iosam uirginē de⁹
delegit hūc ordinē assūme
re. Et quāq̄ uirginitatem
nouisset. matrimonii ue⁹
sacramētuz nō respuit. Nec
paz uidetur preconiu⁹ maṛ
monii. cū dei filius tam diu
distulit carnez suscipe hūa
anaz. qusq̄ uirgo beata sub
matrimonio foret legitime
cōstituta. Octauo dignitas
cōiugalis ex eo constat. q̄
xp̄s hoc matrimoni sacra
mētū nō modo sua p̄sentia
sed miraclo illustrauit. ut
Johānes refert euāgelista
Nonā excellētia patet. qa
ex eo uniuersa fuit ppaga
tio humani generis. Quin
imo ut inquit Hieronimus
cōtra. Vigilatiū. si uirgini
tas laudaṛ. cur matrimoni
um uon uehemēter aman
ex quib⁹ uirgines p̄crean
tur. Decimū aliud mat̄rio
nii preconiu⁹ nō īferiq̄ aliis
omibus uideṛ. quia carnis
copula que sine illa mōtalē
generat culpā. eius uirtute
nedum a peccato īmunis.
quinimo plerūq̄ meritoria
efficit. Adde quia mat̄mo

50
nū nō solū mūdum sed pa
radisuz replet. ut iquit am
brosi9 p quod scelera pene
infinita. īcestus. multa deni
q; scelera uitant. et īgenita
bona querūtur. ex his igi
adtinētes. me at iugalē ui
tā cogere q̄amō conabant

Capituluz. xii. de oneri
bus et incōmodis et labori
bus plurimis uite cōiugalis
et de causis pp̄. quas non
expedit uxore ducere

Luctuabit ubiq;
anim9. sed ad me
uersus pie matris
cōsiliū petiturus accessi an
igi uxorem ducere consu
lebaz Illa uero que ut sepe
postea retulit. diuturnas p
me lacrimas et uota sua altis
simo dederat. ut in suā me
sortē t̄heret. tamq̄ rabida
quedā lena longe cōtrari
um suadebat. quūmo ne in
caut9. tā inminēs naufragi
um subirem pie rogabat at
q; seuerē cōmonebat. Dice
bat enī. mariti nomē licet
dulce plurimis. tñ erūnia fo
re refertuz. Quis eī inquit
onēa matrimonii facile fer
re potest. Quis quarūdam

uxorū insolētias. Quis pō
pas. Que si paupes sunt fa
cile ab hoībus contemnunt
Si diuite. dotes eas tūidas
genus insolētes. forma ue
ro suspectas reddit. defor
mitas quoq; reddit iūisaf.
Quaz lingua ut Plutarcus
uoluit nil perniciosius. q̄z
audacia nil pdigios9. qua
rum īprobitate nil inexe
lius cogitari potest q̄ iur
gis et cōtentionib9 obtun
dunt uiros. Semp enī con
querūtur. semp exp̄bant.
semp insidiātur. Et ut Ca
tho dicebat. quos coniūx
diligat. illa odit. Et enī cū
cetera desinit. nuq̄ tamen
lacrimas. genit9 atq; suspiri
a. ut faustis suis fiat satis.
ornamētoz uero ābitione
adeo ardēt ut cūctas opes
labefaciūt miserōsq; cogūt
maritos inquest9. idira p
dire scelera. Et qd̄ pericu
losius est oīm. qui uxorez
duxit. cū appostolo q̄ mū
di sunt cogitat. et effemias
tos uiroz animos. et ab oī
speculacōne reddūt penit9
alienos. Taceo tādem q̄t
ī maritos fraudes exercēt
q̄t simulacōnes. quot pdi

tiones . quot plerūq̄ suppo
 sitos partus . quot mētitas
 enutricōnes . quot aliēi semi
 nis susceptas messes . et ut
 facete . et ppulcre q̄dam sa
 piens dicebat et ridiculuz
 magis est . lugēt postea ino
 cētes mariti . has sibi extic
 tas uxores laudāt . p̄dicant
 in urbibus quasi pudicas .
 q̄ruz impudicitia corda eo
 ruz uulnerātur . Cogūturq̄
 honoris non perdēdi gra
 tia recte mentiri . Quod si
 dotem amplā quis cū uxo
 re assequitur . tāto sup̄bior
 efficiēt . Duo certe sup̄bie sti
 muli sunt cuiuslibet uxoris
 forma et dos . Mulier enī bñ
 dotata . mariti domīa . uxō
 nō est . nil sibi illicitū putat
 que suas opes quotidie ma
 riti comparat egestati . et q̄
 uirū pascit . dominam se pu
 tat . nō sotiaz . Vnde recte
 dicebat quidā sapiēs quia
 unde dos īgreditur . inde li
 bertas . inde uerecūdia . in
 de obediētia egrediēt . Li
 gurgō enī recte leges fecit
 ut mulieres indotate nube
 rent . ne peccūie potius q̄
 uxores eligerentur . At si
 pauper ē quis uxorē ducit

non unig diei . sed totius ui
 te hospitē forte hostē cōpa
 rat . Et ut pauc̄ m̄pta opre
 hendā . qui uxorem ducit .
 cum apostolo cogitat que
 mundi sunt . et quō uxori
 conplaceat . cui dum quis
 placet . sibi atq̄ aliis displi
 ceat . inutilisq̄ sit oportz
 Et cōtra qui sine uxore est
 aptior efficitur ad ea q̄ dei
 sunt . Vnde augustino cuz
 in soliloquiis non tā sibi q̄
 nobis loquerēt . Nihil enī
 inquit sentio qd̄ magis dei
 tiam animū uirilez . quā blā
 dimēta femīe corporūq̄ il
 le cōtactus . sine quo . uxor
 haberi nō p̄t . Vnde Hugo
 de saucto uictore . Non est
 uxor ducenda uiro sapiētī
 et literis dedito . Primo q̄a
 studiū sapiētie īpedit . nec
 potest quis libris et uxori
 pariter seruire . Demū mul
 ta sunt que matronarū usi
 bus necessaria sunt . Alteri
 us enī amorē suū suspicāē
 odiuz Rursq̄ attēde q̄ nul
 la est uxori electio sed q̄lis
 aduenerit talis ē ducenda
 Si iracūda . si fatua . si de
 formis . si sup̄ba . si fetida .
 cuiusq̄ uitā est . post nupti

al discimus . equus . asinus
 canis . et uilissima mālipia
 pri9 pbanē . Et itez idez
 Dugo . nō est qeta uita ho
 mis . quā inquietas . uxoris
 suspitio . sollicitat ācillarum
 sumptus . cōturbat filioz
 pueritas . Qui igitur pru
 dēs est . uitabit ea oīa pm
 ta picula . que ex nuptiali
 uita puenire solēt . Et licz
 fatendū sit teste Augustio
 q̄ act9 cōiugap̄ bonus sit
 cōtinentia tñ melior . Ha
 bet enī stat9 cōtinentiū sup̄
 statū coniugalem sex coro
 nas p̄mientie . Primo qui
 a cōtinēl̄ habet maiorem
 dignitatē . p̄ eo q̄ p̄cōtinē
 tiā hoīes assimulātur āgep̄
 Secūdo maiorez puritatē
 trahiē enī spiritus p̄ actuz
 cōiugalem ad imunditiam
 carnis . et efficiē quasi ca
 ro . Tertio habz maiorez li
 bertatē . quia uir nō habet
 potestatem sui corpis . sed
 uxoris . et ecōuerso . secūdū
 apostolū . Quarto habz ma
 oriē utilitatē q̄a qui uxore
 habet solicit9 erit . quomō
 placeat uxori . q̄re diuisus
 est . Quinto habz maiorem
 sanctitatē quia cōiugati tri

bulacōnem carnis habēt et
 spulsionē maiore q̄ non cō
 iugati . Sexto habēt maio
 rem utilitatē . quia maig p̄
 miūet maior fruct9 sibi de
 betur . Merito igit̄ sapiēs
 uir cōtinentium sanctissimū
 statū p̄legit . Que oīa attē
 dentes sapiens ut hūani iu
 ris int̄pretes . nō insulse cō
 iugio carnali spiritualē con
 nubiū p̄tulere . ut uidere li
 bet in statu cōtinentiuz . et
 eoz qui ī ordine ecclesiasti
 co ī hac tērena uita militāt
 ut tādē ī sup̄nis triūphēt
 Aiūt enī idipsuz spirituale
 cōiugium non solū digni9
 esse q̄ carnale . sed honora
 bilius atq̄ fecūdius . sed et
 securius et fortius . His ita
 q̄ auditis quippe a matre
 p̄sertim cū fletibus expo
 sitis . decreui a coniugio pau
 lisper subsistere . Verū atti
 nētes et amici si p̄tunc ma
 trimonii onera subire non
 p̄lacebat . ad publica me
 saltez trāsferre offitia Et
 p̄serti ad iudicādū pop̄los
 p̄sidēdū urbib9 his suasiōi
 nib9 cōmonebāt

Capitulu9 . xiii . de māgi
 stratu iudicii et de offitio

et mūere iudicādi populos
et p̄fidēdi ciuitatib⁹ .et de
laudibus huiusmodi offitio
rum et cōmendatione talis
exercitus

Refectur atq; iudi
cādi munus .cō ue
cessariuz uite hūa
ne .cō excellens et p̄claruz
sit exercitiū .et a cūcti mō
talib⁹ honori habituz .nēo
est qui nesciat . nisi qui legi
b⁹ subici r̄cusat .aut alienis
iacturis ditari p̄ optat .ut
enī Hieronim⁹ ait . nisi pri
m⁹ homo imaginem dei i se
peccādi uiolasset . nequa cō
homo hoī subiectus esset
nec alius aliū iudicasset . suis
sz enī sibi unusquisq; iudex
Nam a principio nō dixit
deus hoī ut presit hoībus
sed domīamini inquit pisci
bus maris et uolatilib⁹ ce
li . ac bestiis terre Postcō ue
ro peccatū inē hoīes iualuit
iurgia . rixe . bella . et semia
ria discordie crescere cepe
rūt . fuit igit̄ necessarium
ad cōprime dū iūquoruz cu
pidiel et uicētias et diuīa
puidētia homo hoīes iudi
care possit . ut quos natura
īpa aut amor ad bonū non

puocat . saltē timor hoīf
coherceat . Et hoc qđ alibi
ad eundē sensum . Augusti
nus ait . qđ cū populi multi
tudo ab his qđ maiōes sunt
opprimerētur . expediens
ad modū fuit ad aliquē con
fugere uirtute et autoritate
prestātez . qui iniurias cohi
beret . et summa īsimis pa
ri equitate coequaret . legū
qđ trāsgressores puniret
Qui apud quosdā magistr̄
tus . apud alios p̄fides alibi
p̄tores siue potestates con
munius uero iudices a iu
dicādo appellati sunt . Vi
apud gētiles plurimū hono
rabātur . d̄ quibus . Valerig
ait . qđ Apollo requisit⁹ de
iustis magistratib⁹ respon
dit se nescire . utrū deoruz
numero . an hoīm agregari
deberent . adeo enī hoc ex
ercitiū illustre apud eos fu
it . ut illud oīpotētatui p̄fer
rent . Quid enī teste Cice
rone p̄clarius digniusq; iu
re inē mortales exercitiuz
excogitari potest cō unum
hominem in re publica
reperiri . qui cōmuni utili
tati seruiat . qui communia
p̄ suis . sua p̄ cōmunib⁹ ha

beat qui uelit et sciat p̄so
nam ciuitatis gerere digni
tatē . decus sustinē . legesq̄
obseruare . iure itueri atq̄
exequi et postremo cuncta
que ad rempub. pertinet si
dei sue cōmissa meminisse
Magistrat⁹ siquidez atq̄
ius dicēdi potestatez habē
tes . non modo terrenorū
principū at populoz . sed i
mōcal⁹ dei auctōitate et ui
te fungūtur . Est enī latissi
ma eoz potestas et iurisdic
tio . ueluti qui uite simul et
necis hominū dn̄i penitus
constituti sūt . Hinc aposto
lus dicebat qui me iudicat
dominus est . Hi ergo iudi
ces atq̄ puinciaz potesta
tes atq̄ rectores cuz recte
agunt . deo pariter et ho
minibus acceptissimi sunt
Scriptū est enī . Beati qui
iudicium fatiunt . et iustitiā
in omī tpe Et itez p̄ sapi
entem . qui custodit et iudi
cat iustitiā . ip̄e exaltabitur
Nec mō in eteterna uita eo
rum exaltacō erit . sed in h̄
seculo sublimat De quo p̄
eundez sapientē diciē . iusti
tia eleuat egentē . Vnde et
noster Isidorus . Magna ē

inquit laus recte iudicāt q̄
sicut nocere ciuibus nescit
ita p̄desse oībus nouit . Ali
is enī prestat censurā iusti
tie . alios bonitate iudicii si
ne p̄sonaz acceptōne susci
pit . non ifirmat iustitiā aua
ritie flāma . nec studet auf
ferre alteri qd̄ cupiat . Et
subdit hi sunt ueri iudices
qui sicut de iusto iudicio di
tari nō appetūt . sic etno
p̄mio coronat̄ Demū uero
iudices si locupletes fieri p̄
optāt . id ē facile eis sit nēo
ābigit . Naz qui civili aucto
ritate et potētatu fungunt̄
paruo tempis cōpendio lō
gal consueuere congregā
te diuitias .

Capitulū . xiiii . de oneri
bus et laborib⁹ icommodis
p̄fecture et iudicature et p̄
sidētie i popul⁹ et de picu
lis huiusmōi exercit⁹

Et post huius ex
ercitu laudes . uide
licet iudicādi et p̄
sidendi honorem tā opere
cōmendatū . ilico mater bo
na illius status p̄mētia onē
ra . atq̄ apta pericula enar
rabit que tot sunt ut uix
enarrari queant . In p̄mis

q̄ ueniebat ī mētez quod
 scriptuz sepe audierat noli
 fieri iudex. nisi uirtute uale
 al rūpere īiquitatem. Qui
 se igit̄ talē extimat. uanus
 est aut temerarius Deniq̄
 inter cetera. Quatuor pi
 cula iudicātem cōmitantur
 que omīa uel alterū uitare
 difficulter quisq̄ mortali
 um potest. Primum liqui
 dem piculū ex eo maxime
 iminet. quia plerūq̄ ex cau
 sarū multitudie defectus acci
 dit. solicite discussionis. q̄
 utiq̄ piculū cānēs. Beatus
 Job dicebat Lausam quaz
 nesciebā. diligētissime iue
 stigabam. Sup quo Grego
 rius ad p̄ferendas sententi
 as uideam⁹. ne umq̄ p̄cipi
 tes simul. ne temere ī discus
 sa iudicem⁹. et quelibet au
 dita mala statī moueāt. Se
 cundū iudicis piculuz sequi
 tur. affectus uidelicet atq̄
 iordīnata passio. que tāto
 certius eos cōmitant̄. quā
 to diffitilius ab eo sepe ran
 tur. Vnde Augustin⁹ q̄si
 p̄ quodam miraclo narrat
 Alipiū collegam suū. nullo
 affectu. odio. timore atq̄ p̄
 mio iustitiā subuētisse. Ter

tiū iudicis piculū parať ex
 oblica itencōne. aut ī iusto
 animo. Vnde scriptuz est
 q̄ iustū est. iuste ex equa
 ris. quasi dicē uelit nō est
 sat iudici iusta decernere
 sed necesse est si piculuz ui
 tare cupit. ut iusta iuste de
 cernat. id est recto animo
 agāt ea q̄ leges iubēt. Nar
 rat siquidez Gregori⁹ quē
 dam sanctū uirū uidisse iu
 dicem. quē cognouerat ī lo
 cis teterrimis magno pon
 dere ferri ligatū a quo cuz
 quēret. quid nā hoc esset
 Respōsum est. quia eo solo
 ea patiebāt. quia cū iudex
 esset. si quid pene atq̄ uidi
 cte. etiaz scdm leges alicui
 uiuēs iferebat. pl⁹ tñ crude
 litati desiderio q̄ publico
 zelo mouebāt. Quartum
 piculū iudices cōtinue temp
 tat donoz uidelicz et mūe
 rū cupiditas. Quis enī ille
 est. d̄ quere dicē possim⁹
 qui discurrit manus suas ab
 omī mūere. Vic in excel
 sis habitabit. Ea siquidez
 picula tāto iudicib⁹ p̄mti
 ora sunt. quāto diffitilius
 euitātur. Vnde Isidorus
 Multi tribunal ascendunt

sed rari iudices inueniuntur :
 quod populos legum moderamine regant. Et si cetera ad huiusmodi uitadum piculum persuasioni desinit illud petraeche occurreret. quia iudex ipse populorum honorato quod de exilio dantur. dux otium domesticum cum ex terna sollicitudine permutat. Amara certe et turbida iudicium sors est. habet enim domum non modo muneribus aperta sed et litibus silentio uacua querimoniis plena iurgisque referta. Quidquid languidum quiddam egrotum in punitie seu ciuitatis uisceribus latet. totum sibi tractandum curadumque reseruat. Unde plautus ille comicus durum ad modum operis dicebat multos corrigere quod hic patet. quia se se corrigant paucissimi. Adde illud Plutarchi aclarum exemplum. quod cum iudex eligeretur. renuiter dicens. quare sic iudicabo. quasi statim ab aliis iudicandus nec modo ab hominibus iudex ipse se iudicat. Quippe in quem totius populi oculi uertuntur sed duris adeo summo omnium iudice iudicari timet dicente scripturam. Iudicium

durissimum his qui presunt. Postremo pudor est quod iudicibus et magistratibus pudor nullus sit his posse. quibus subesse dignus fuerat. Cum igitur talia docta mater recoleret. omnem iudicandi habitum manu quadam ab animo erumpere uisa est. sed dum iudicandi tribunalia tanto peius abhorrerem. ad cetera reipublice honesta et publicata cōdescendere. presertim officium consulum ciuitatum. quos appellamus rectores contribules ipsi his persuasionibus hortabantur

Capi. xv. de exercitio et officio consulariorum principum et urbium et punitiarum. et de utilitate. laudibus et preconiis huiusmodi uiuendi

Agrina semper reipublice consulendi auctoritas fuit Consules enim siue consularii a consule recte dicti sunt quorum prouidentia reipublice regitur eorumque consilio aduersa ciuitatis pelluntur. quies eius atque tranquillitas eorum studio et industria comparatur. Estque eius generis officium ipsum. ut altissimo deo continuum obsequium

um et reipub. p̄sidum affe-
rat. Vnde Augustinus de
uerbis domini. nec utiq; rē
pub. gerere criminofuz est
Sed nūc demū illicituz est
si ut diuitias puatas auge-
as. rempub. admīstras. ut
enī inquit phuf. nil tā uti-
le est ciuitatibus et regnis
q̄ studiofuz habē confilia
Quoz offitiū ut ait Cullig
est utilitatez ciuiū sic ituert
ut quid qd agāt ad rēpub.
r̄ferāt oblii cōmodoꝝ pro-
prioꝝ. Quid enī est digni-
us. quid reipub. utilius. qd
deo acceptius q̄ rempub.
pacatā quietāq; tenē. et cō-
filio plerūq; explere. quod
armis et multoz cedibus
effici nō possit. Quā utiq;
Cullius nō uiribꝝ aut feloci-
tatibus. aut celeritate cor-
poris res magne gerūtur
sed confilio et auctoritate
et sciētia p̄fidētū. Confi-
liarii enī rerū publicarum
plus agūt. q̄ qui corpa ia-
culis hostiū expnoūt. Simi-
les enī sunt gubernatoribꝝ
i nauī. qui longe plus agūt
nauē dirigēdo. q̄ cetēi aut
nauigādo. aut pugnando
Vnde et in bellis paz; pro

57
sunt arma. ubi nō est cōfiliū
ut ait Cullius. Philosophi
enī et cōfilio uigentes plq;
confilio i bello paceq; ego-
rūt. q̄ armis. Vnde sapi-
ens ait. Vū difpoficōne cō-
filiū initur belluz. et erit sa-
lus ubi mltā cōfilia. Alex-
andrū quidez eo potiffimū
tā ingētes uictorias obtiū-
isse legimꝝ. quia cōfiliariis
bonis cūcta agebat ut inq̄t
Crogꝝ Pōpeius Et p̄pte-
rea confiliarii principū nec
nō consules et rectores p̄-
uintiaz. urbiū. magno sem-
per honorifuerē. et patres
patrie recte ab ātiq; appel-
labant. Ad hoc itaq; exer-
citiū et uiuēdi formā amici
et cōtribules his et p̄fimis
p̄fualionibus me trahē mo-
liebant. Addebant p̄tea
hunc uiuēdi moduz genito-
rem meū ueluti honestū et
sine crimie delegiffe. Nec
erat iconueniens filuz lau-
data honestaq; patris exē-
citiā ac uestigia imitari.

Capitulū. xvi. de labori-
bus. oneribꝝ et icomodis
cōfulum siue cōfiliariorū et
rektorū urbiū et puintiarū

57
et de picu⁹ hui⁹ stat⁹

Ed uix amici uer
ba finierāt. qui offi
tiū cōsulēdi in ciui
tatibus tantope collauda
bāt .et ecce mater āxia oc
currit et plurima nedū one
ra. sed icommoda et picpa
huius uite et exēcitiū prudē
tissime recolebat . Sed in
ter cetera id Catonis com
mēorabat. quoniā difficili
mū est quēpiāz sic reipub.
consulere . ut psit simul et
placeat. sed lōge difficilius
est . ut sit ei ī uerbo ueritas
in cōsilio fidel . in cōmissis
silentiū. ī impando suauitas
et tādē euētum nō uirtus
sed fortūa moderabit . Ite
rum illud platonis ī repub
occurrebat. Parua iquit ci
uitas egre regit . Magne
uero urbes difficiles regie
existunt Quare qui ad hu
usmōi ministeriū suspirant
necesse est illud Lactantii
fateantē paz est iquit nob
domesticaz curaz. q̄ publi
cas adoptam⁹ Deniq̄ q̄s
putat cōsules iposuel consi
liarios a pncipibus ul pop
lis amari. q̄s poti⁹ grauant
q̄ iuuāt. Quod si extrinse

co honorari a populo cēna
mus . labiis credo . cor autē
singulorū ciuiūz lōge est ab
eis . et pauperū plertim. q̄s
durissimis ex actionibz de
uorāt . Sed et si a populo
p aliquo tēpore amari co
liq̄ eos uideamus . in men
te ueniat quis populo scip
ionibus carior fuit . Quis
Lamillo . Quis Rutilio et
Metello . Quis Salomone
greco . Quis . Manibale Qu
is Ligurgo ad quos amor
ingens atq̄ ardens feruor
fuit popularis . Sed ilico ī
odium in contemptum uer
sus est. Quorū illa fuere pre
mia . fori uidelicet labor . in
iuria . accusatio . mors . exi
liū . carceres . Sed cēte illud
Catonis pclare dictum est
quia iter ea que prospera
fortuna largiri uisa est . nil
tā pestilens tamq̄ iconstās
q̄ populi fauor . cui⁹ ad po
steros funesta hereditas est
Adde quia cū ab huiusmo
di cōsulendi munus . nō nisi
iusurādi sacramento acce
dāt consiliarii et rectores
toties degerare uidētur . q̄
tiens senatū ingrediūtur .
Rursus cū iuxta Liceronē

19
eos qui d̄ repub. cōsultāt ab
amore . ab odio . ab ira . a ti
more . liberol esse oportet
Dix aut raro cōtingit con
siliarios . cōsules urbium et
rectores . ab his passionib9
fieri aliēos . Veniq; q̄utiles
in cōsulēdo reipublice exi
stant . tristis ille euētus de
monstrat . quia respublica
plurimū eoz crudelissimo
aut meritissimo cōsulatu in
dies paupior . illi uero ditio
res euadūt . Nec aliis opus
est testimoniū . preē id qd̄
in faustis atq; in felicib9 no
stris diebus cernim9 qd̄ ea
ip̄a cōsulēdi offitia atq; gu
bēnādi rēpu. mūera n̄ ut oli
iunctis delata uidem9 . sed
potius a sollicitātib9 ablata
Et qd̄ maiori merore refer
tur . ea ip̄a offitia q̄bus pau
peres opprimūtur nō puo
ptio emūtur Difficile nām
q; et prarum intuem̄ . ut q̄
magno exoptatur effectu
et lōgo querūtur labore . li
beraliter ipendant̄ . Et ut
paucis agā . longe difficult
us erit . ut que multo cōpa
rant̄ auro . sine auro reddā
tur . Hi ergo nō tā cōsulūt q̄
consumāt . nō tam regūt q̄

premut̄ . non tām p̄tegūt
q̄ ledūt . defendūt ut ip̄i in
quiūt rempub . Sed fateor
ab aliis et nō sem p̄ sed a se
ip̄is minime . ueluti qui ciui
b9 grauissimas iponūt col
lectas nō ī rēpub. exsoluen
das . s; sibi ibursandas . Hi
cōsules dicūtur a cōsulē
do nō reipub. sed sibi . gau
dēt cōsiliarii et consulis no
mine . a cuius re et effectu
plurimū sunt aliēi Paupere
dom9 euertūt . ut suas con
struāt . miserorum casellas
agros atq; p̄dia subhastāt
ut ip̄i uilius emāt culpeq;
proximus ē . q̄ eos in licita
tione uicerit . Nec fili mi in
quit mater optia exercitia
studia d̄sideriaq; sunt cōn
siliarioz . cōsuluz atq; recto
rū pestiferi nostri tēpis ad
que tuip̄e cōspice . si libet a
spirare . Materna igi ē mo
nita adeo uisceribus meis ī
fixa fuere . ut ad h̄mōi cō
sulēdi ministeriū nullo pac
to aspirarez . Sed ilico pa
trueles . atq; sāguie et amo
re cōiuncti sese īgerūt . ut a
liud uite genus assumere .
qd̄ ut dicebāt a cūctis mor
tali b9 uirtutis . honoris et

6.
glorie cupidis semper ex
optatus est uidelicet tanq̄
aduocatus patrocinađi exē
citio uersari. ad qđ his sua
sionibus cōmonebāt

Capitulū. xvii d̄ iurispe
ritis ac de aduocandi et pa
trocinandi officio in iudicio
et extra. et d̄ laudibus iuri
dice scientie ac necessitate
et utilitate huius scientiffici
et artificiosi exercitii et quō
supplet nature defect⁹.

Atrocinari i causis
ac in iuris humani
subtilibus discepta
tionibus uersari. semp lauda
bile i signisq; exercitiū suis
se nō abigit. Ea enī officii
a ut Salustius ait honestio
ra apud omēs habita sunt
que i gēio. que i intellectu. q̄
deniq; eloquētia ac dicēdi
suadēdiq; artificio constāt
Sic ergo iuris disciplina ho
nesta sancta et p̄necessari
a uite hūane extitit. et ob
eam rem omī tempore plu
rimū fuerit cōmēdata. Ea
dem ratione disciplinaz ip
sam sectātes qui iurisperiti
seu consulti appellati sunt
utiliter ac laudabilē et nō

cessario utūtur iuribus hūa
nis que nō nisi ad lites intē
hoies dirimēdas. amicitia
q; atq; ipam rempub. augē
das iustituta sunt. Vnde Ju
stinian⁹ ait aduocati qui di
rimūt ambigua facta causa
rū. nō min⁹ puidēt hūand
generi. q̄ si plis armisq;
parētes patriaq; saluarent
Et alius sapiēs magna cō
mēdatiōe dignos eos facit
q̄ quod iustū. qđ bonū. qđ
equū est. hoibus psuadent
Est ergo hui⁹ exercitii ho
nestas atq; necessitas ad
modū manifesta. sed et uti
litas publica māfestiō. Quā
tuz uero in eodez nobili ex
ercitio priuate sit utilitat
nemo est q̄ abigat. Habuit
tamē iuidos omī tēpore s̄
scientificuz et honestū exē
citū. nōnullis enī nō satis
nec recte itelligētibus uisuz
est leges ipas. atq; legū in
terptes. et iurisperitos cau
sas dare litigiis. illaq; max
ime nutre. in q̄s pulcre. Ci
cero in eis quos de legibus
edidit libris iuehit. ait enī
uerius ignoracōnez leguz
occasionez litigiis parare.
Ignorātes enī leges uolup

tates et appetitus suos pū
 tāt et optant legib9 iuuari
 posse . quare iquit Cicero
 cūctos cōsulūt . an sit lex .
 q̄ suo possit suffragari ap
 petitui aut cupiditati . q̄ sit
 ut ip̄z legū ignorātia non
 iurisperiti uia litigiis pre
 stent . Adde aduers9 iuris
 pitos aliā nō minorē emula
 tionē . nōnulli enī psuasum
 habēt id qđ ex ipso exer
 citio laudato cōparat̄ imp
 be atq; illicite fore questū
 ¶ Plane nō ita sentiebāt aīl
 qui philosophi . et sapiētes
 sz nec catholici tractatores
 qui īncōstituēdis det̄minā
 disq; hoīm desidiiis iudices
 testes . et aduocatos assiste
 decreuerūt . solis tamē iur
 peritis licitū esse uoluerūt
 suū cōsiliū iuste uendere po
 tuisse . Cuius inf̄ ceteras il
 la a philosopho racō assig
 nat̄ . q̄a iudex ip̄e et testis
 cōmunes sunt plone . et p
 utraq; pte cōstitute . Aduo
 catul uero alterā tantū fo
 uet partē . a q̄ licite honeste
 q; salariū exigūt . Hui9 pte
 rea nobil̄ ac sciētifici exer
 citii excellētia . ex plurib9
 illustrat̄ effectib9 . Est enī

mortalū hominū desiderū
 um ut ad id potissimū ten
 dat eodē pho teste . ut ueri
 tatē agnoscat . Quāe ad ip
 sum in rebus agibilib9 au
 dius hūana properat inq̄si
 tio . p̄serti cur ob eas hoīm
 cupiditates . que a uero que
 a iusto plerūq; diuertē co
 gūt . ppter rerū hūanarū
 uarietates difficultē qđem
 ueritas ip̄a et iustitia ag
 nosci potest . Vnc per Isa
 iam pphetā de hūana iusti
 tia dicit . tanq; p̄anus men
 struate uniuerse iustitie . ut
 hūana; iustitiam difficultē
 attigi et cognosci posse li
 quido demonstraret . Auari
 us enī q̄ iustius hoīes lites
 et iurgia mouēt . Quia ut i
 quit sapiens . deus fecit ho
 minē rectū et ip̄e imiscuit
 se infinitis q̄stionib9 . fuit
 ergo necesse hūano gene
 ri iurisperitos cōstituere q̄
 rum industria et expectata
 iurisperitia eas sine belloz
 fragoribus questiones deci
 deret . qual hūana puerfa
 q; auaritia attulit . Laudāt
 igit plurimū atq; merito di
 uersis honoz titul̄ illustrā
 tur iurisperiti . qui ueritatē

31 v. 109

62
aperiūt. et in ē hoīm cupidi
nes p̄ sue sciētie cōiecturas
et reḡlas. Quid uerū Quid
rectū. Quid iustū sit expli
cāt. docent atq; e tenebris
ad lucē usq; deducūt. Quo
ruz tāta uix est ut nōnunq̄
eas ueritates. q̄s uel natur
uel industria. uerig astutia
hūana. idamnū simul et pe
nam peccati hūani generis
ocultas fecerit. ipi iurisperi
ti sui ingenii subtilitate ad
rei pub. quietē atq; nostrā
cōmoditatē reuelēt. Pluri
me siq̄dem ueritates icog
nite. plurie iustitie ipūite
māreēt. si iurisperitoꝝ ces
saret sapiētia et sua querē
daz rerū. studiosa sagici
tas cōtēptui. aut n̄ ului ha
berētur. Deniq; nēo unq̄
dubitauit ueꝝ et iustū mul
to esse meliora q̄ falsuz et
iniustū. Et eniz rationi
dissonū. si ueruz a falso iu
stum ab iusto uicereēt. Qd̄
utiq; funestū in repub. sepe
accideret. si iuriscōsulti de
essent. Quorum id p̄cipuū
studiū est. iustū ab iusto fal
sum a uero discernāt. Rur
sus q̄ necessariū hūane rei
pub. hoc exercitium fuerit

ex eo patet. quoniā ut phi
losophy iquit iethicis. sunt
nōnulli hoīes pessime qdē
psuasibiles qui nō facile cre
dūt. nisi certissima uideāt
signa aut sortes habeāt p̄
suasiones. Aduocati igitur
plurimū sunt cōmendandi
qui uirtute scientie iuridice
certissimas uel p̄pinquas
imo fortissimas psuasiones
elutiunt et illa iudicib; sua
dent. ad iuuādaz inocētiā
et reprimēdas puniēdasq;
uolētias et iustitias. Qnd̄
Cicero hāc iuris disciplinā
extollēs hec iquit ad om̄s
res priuatas atq; publicas
tuēdas iustituta est. Et ite
rū hec ars tuta est. hec ho
nesta. hec illustris. qua se
pe multe respu. salue facte
sunt. Deniq; ut p̄hus uolu
it. omēs artes iuente noscū
tur ad sup̄lēdos hūane na
ture defectus. ut libet exē
pligratia unū inserē. natura
enī ip̄a lapides ligna atq;
ferrū p̄ducit. sed mīme do
mū efficit. quare recte et
necessario ars domifican
di inuēta est. q̄ idipm sup
plet quod natura defecit.
sisi mō nat̄a parēs lanā et

lignū. sed nō uestel pducit
Salubriter ego atq; neces
sario artes texēdi. atq; su
endi iuēte sunt. Natura g̃
q̃ hōi instrumenta loquen
di dedit. nō tamē uirtutem
tribuit psuadēdi. Sed arte
effectū est. ut hōies studio
ipō atq; mirabili artificio
quadaz dicēdi cōsequatur
cōceptus uidelicet suos im
primē posse audiētūz ani
mis. sicut natura mīme de
dit hōi uim discernēdi con
gruū ab icōgruo. nisi p gra
maticē sciētīā. nec uey a fal
so nisi p dialeticā. Licet d̃
ederit instrumētum cogno
scendi uerū a falso. uidelicet
loquelā et intellectū. Opor
tebat ergo p cōseruacōne
hūane uite et tollendis inē
hōies d̃sidiis. ut nature h̃
defectq; supplerēt p iurispe
ritos. qui ipm iustū et rectū
iudicib9 psuadēt. secundū
traditas legislacōes. et nō
umq̃ iustū et rectū distig
uant. limitēt et moderētur
secūdum p̃ticulariū casuuz
occurrētias et legislatoris
mentē. que oīa pierent. ni
si iurisperiti essent q̃ ea ho
minib9 suaderēt. Et ut pau

89
cis agam9. summa et exēl
lentia huius exercitii. quo
ipa uniuersalia statuta hūa
na q̃ generalibus atq; idet̃
minatis uerbis statuunt. lu
cidig̃ itelligunt. Nam p iu
risperitoz subtilēz et igeni
osam applicacōem dictarū
legū. ad causas p̃ticularēs
mentē legū itēptant. Et
tandē uero per hoc nobile
aduocacōis offitiū. fontes
defendūtur. opp̃ssi releuā
tur. et ut paucis m̃pta com
p̃hendimus. iusta p̃iret. si
deesset qui iustitiaz allega
ret. Ex quib9 facile cogno
scit. quāta sit. huius exerci
tii honestas. q̃ta necessitas
quāta deniq; utilitas. Sed
uix affiniū et amicoz solli
cita istātia uēba finierāt cū
maī clamatās dicebat illud
sapiētis. f̃ili mi si te lacta
uerint peccatores. ne atq;
escas. Et tādē aduocato
rū uitā ac exercitiū eorūq;
apta discrim̃sa et picula se
quentib9 uerbis d̃suasit

Capitulū. xviii. de incō
modis et onerib9 exercitii
iuristarū et artis aduocati
onis in causis et iuditiis et

64
piculis huius status et mo-
di uiuēdi. et de dānis q̄ ex
illo ueniūt reipu. et an litigi
a nutriātur ex aduocatorū
copia et an humana iustitia
p̄t ipleri i iure naturali

Disperitorū eorū
p̄fertī qui forenses
causas agunt in iu-
ditio q̄s aduocatos uel cau-
sidicos appellam⁹. quā sit
dānosum piculosumq; exē-
citiū. nēo apertius q̄ aduo-
catus ip̄e unq̄ itellexit. Sz
et quātum hoībus sit inuti-
le quippe et p̄nitiosum nēo
rectius agnouit. q̄ qui p̄ e-
ius infortūio aduocato i di-
guit. Huius exercitii dam-
na. discrimīa atq; picula. n̄
facile enārari possent. Ex
multis autē paucula quedā
in mediū adducēda decre-
uim⁹. In primis naturā ar-
tis atq; exercitii cōsiderāe
oportet. Est enī eius gene-
ris patrocinaō i causis q̄a
difficile ē aduocato et cau-
sidico unuz iuuare. quī alte-
rum ledat. Sui pulcre. Am-
bro. dicē uideēt qui non po-
test alteri subuenire nisi al-
ter ledat. cōmodius est neu-
trum iuuare. q̄ grauare al-

ter. Vnde sup illo uerbo
impio p̄bens auxiliuz. Au-
gustin⁹ inquit callidi argu-
mentatores. et iurisperiti
fallaces duz cupiūt ditari.
uix p̄uaricationis piculū su-
giūt. cōtrouēfias actionesq;
causaz. contra ip̄a iura uē-
tūt. et ut aduersarios cohē-
ceāt iustionib⁹ legū ad illu-
dēdos iudices. exquisitis
exēplis multiplicēs itellec-
tus et cauillosas a legibus
elitiunt coniecturas. Quid
igit̄ i eis laudē nō facile in-
uenio uendūt enim linguā
suā que sp̄s sancti donū ē
Qua de re August. de se-
ip̄o in libro cōfessionuz lo-
quens ait. placuit mihi sub-
trahē misterīū lingue mee
a mūdāis loquacitatis mee
ne ceteri mei exemplo. iaz
non legē domini. sed forē
sua bella mercarent. et ex
ore meo āma furori suo acco-
modarē. Rursus nō illis pu-
to assētiēdū qui negāt cau-
sidicos lites nutrire. sed po-
tius p̄scidere contēdūt. ex
Liceronis uerb⁹ argumētū
sumētes. que recte itellecta
eos ledūt. ait enim eos qui
leges ignorāt uoluptates

et appetit9 suos putāt legi-
bus iuuari posse. et inde le-
gū peritos consulūt ut eis
dicāt appetit9 suos legib9
sequi posse. Sed ea uerba
qd aliud sonare uidētur. q̄
aduocatos lites gignē. Dū
uoluptuosis et cupidis hoī-
bus suadēt legib9 posse ex-
plere. que leges ipse uetant.
Quis enī tā amēs est. qui le-
ges iustas asserat iurgia nu-
trire. quas dicit Cicero in
eodem de legib9 esse uitio-
ruz emēdatrices. uirtutūq;
cōmēdatrices. Sed ex mēte
Cicero nis elici posse. nō
leges sed legib9 abutentes.
qui sunt legiste. lites nutri-
re et educare p̄spicuz est.
Qui ut nascātur lites. spes
uictorie uictis p̄mittūt. ad-
ducentes. imūera fallatiarū
repagula. et astutiaruz ob-
stacula secundū polieratū.
Qui enī cec9 nō est liquido
uidebit. quia non hoīm ne-
gotia. nō cause. nō controuē-
sie suscitāt aduocatos. qui
imo ut occup̄ cernimus aduo-
cati ipsi causas gignūt. liti-
gia suscitāt. cōtrouēstias so-
uēt. imo mouēt atq; nutriūt.
Prebeāt huic ueritati test;

65
moniū ea loca quē certe bē-
ata dixerī. ubi si desunt ad-
uocati ibi cause ipsa quoq;
litigia desunt. ubi uero ad-
uocatoz turba strepit. ibi
litium anfractibus tota
ciuitas ardet. nec aliqua
litigio uacat. Vidi ego in
germania urbes quaz plu-
rimas populatissimas qui-
dez atq; optia politia gau-
dētes. inq;bus ciuis unus iu-
et ignar9 ī decidēdis causis
penity īexpertus. totius ci-
uitatis causas breui momē-
to pacifice et īcredibili silē-
tio tēminabat. ubi nec ass-
stētia erat aduocatorū nec
allegationū ingeniosa alte-
racō. Stupēti igitur mihi
at querenti. cur in tanta
urbe taz pue atq; p̄pauce
cause agerētur. qd ue cause
erat. q̄ null9 ibi aduocat9
adesset. Responz tandē
est cū faceto modestoq; ri-
su. ultimum esse causam
primi. Addebātq; ut ego
mihi ipi inquirendo satisfa-
cerem. ac si apte dixissent
pauculas ad modū causas
in tribunalibus esse suis c9
rei illa erat racō. quia nullū
qui eas p̄poneret aduocā

66
tū facile admittebat. Pro
fecto n̄ isulū eoz dictū pu
to . plurimi quidē nequaō
plerūq; litigarent . quūmo
aliqd̄ forsan iuste paterē
tur nisi aduocatoz p̄nital
ad esset . atq; eoz sollicitu
do qui uincē pollicētur . Ne
mo certe nisi isan sine ar
mis bellū temptat . quippe
p̄limi salui fuere . q̄a illis ar
ma desuere . et lōge plures
periere armoruz fidutia q̄
p̄uria . Colle enī frenetico
arma p̄stab et uitā . tolle cu
pidis litigādo mīstros . si
tolles et lites . Supit enim
oīs artifex ut p̄hul ī ethic
uoluit . sua laudare opa si
et dillatare . Si poeta sua
poemata laudat . ac iūctis re
cipi optat . Sic faber ut in
qt̄ Jero⁹ sua fab. lia trac
tat studetq; sumope ut to
tus orbē ea idigeat . Cithari
sta deniq; omnes exoptat
dies esse faustos atq; solē
nes . armoz et machinarū
artifex . nuptiaz aut pacis
tempa infesta habet . et ge
neralit̄ de pace nō cogitat
qui cū bello lucrat̄ . Nec ali
ter agit aduocatus . alieās
cupit cōtrouersias p̄pinq;

rūm et causas exagitat qui
sua non litigat . dissidēdo
litigādo lucrat̄ q̄ mēdicant̄
si quietissime oīs uiuerēt
Et paucis dicam . desunt li
tes . si desint qui lites cupi
ant atq; sollicitant . Deniq;
apostol⁹ ait . seruos dei n̄ d̄
cet litigāe Quomō igit̄ alie
nas opes litigādo querere
possum⁹ licite . qui nostra
p̄ximis offerre iubem̄ . Et
iusta dōmīcum consiliū pe
tenti clamidē . palliū nō ne
gemus . Demuz uero illud
uerissimū puto . q̄a lōge mi
nus reipu . cristiane nociuū
uidebit̄ si iuditoruz strepi
tus . si causaz deceptiones
nō habeat . si aduocatoz
penuria patiat̄ . q̄ si p̄ cau
saz et litigatoz atq; aduo
catoz copias . caritatis or
do pereat . que ilitigando
seruare mīme p̄t . Et iterū
longe minus p̄nitiosum ar
bitror . quosdā forsan iuste
opprimi ob defensionis ad
uocationisq; defectū . q̄ plu
rimos imo ip̄az rem . p̄ eius
q; quietē tot tātisq; ut cer
nim⁹ litiū p̄turbationibus
cōcuti atq; subuerti . q̄ uelu
ti q̄dam icēdia . cūctas res

pub. adurūt atq̄ cōfundūt
 Postremo quis causarū q̄s
 fori autē iudicial̄ strepitus
 tā avidus est quē nō moue
 ant imo terreāt plurimum
 illa Bernar. uerba. Qui cuz
 ad. Eugeniū ageret .ac eū
 inducē conareēt .ut fidelis
 ad diuinā legē discendam
 sectādaq̄q̄ alliceret .et aduo
 catorū astutias fugiēdas es
 se ostēderet quottidie iquit
 perstreput ī tuo palatio le
 ges .sed Iustiniāi nō domi
 ni iuste ne etiā istud . Tu ui
 deris Nō certe . Lex domi
 ni īmaculata cōuertēs aīas
 ea autē nō tā leges q̄ lites
 sunt .et cauillationes subue
 tentes iuditiū . Tu ergo pa
 stor et ep̄us animarū . qua
 mēte . obsecro sustines corā
 te silere illam . istas garrire
 Puto q̄ etiā hec puerlitas
 te cōpellat ad dñm dicere
 cū p̄pheta . Narrauerūt mi
 hi iniqui fabulacōes . sed nō
 ut lex tua . Hec Bernādus
 de hūanis legib⁹ et earum
 sectatorib⁹ Rurs⁹ nisi fallō
 fallit quisquis litigādi offi
 cium assumit . et lōge maḡ
 fallit . qui artes litigādi et
 cōtendendi eligit . in q̄buē

pp̄ter nocēdi facilitatē q̄n
 to quis doctior . tāto ne q̄or
 euadit . ut d̄ aleatorib⁹ Po
 licrat⁹ ait . Vnde Augusti
 nus . forma iquit ī eis est li
 tigiosa . hoc ip̄o laudabiliō
 quo fraudulētio . ffateō enī
 utilis est iuris scientia . si ei⁹
 p̄fessores intra eius limites
 agerent . et legū t̄minos nō
 trāsgrederētur . Sed pluri
 mi illis abutuntur et falso le
 gum it̄lectu et uouis it̄e
 p̄tationib⁹ sacrīs legib⁹ illu
 dunt . Quod si sec⁹ agerēt
 pauperes ad modū et iopes
 fateor tamē felices uiuerēt
 Ea de re sancti uiri piculū
 tā p̄mtū iminere hoc exē
 citiū tenētib⁹ cernētes me
 rito p̄fect⁹ et deo dicat⁹ ui
 ris . nedū forelium causarū
 sterdicūt exercitiū . sed hu
 marū legum studiū . quaz̄ ī
 ter ceteras illa est ratio ne
 uidelicet iurisperiti magnū
 extimēt eā iustitiaz quam
 ip̄i cōtinēt et uenerātur . et
 quā leges hūane docēt . re
 spectu eius iustitie . quā lex
 dei cōtinet et uenerat̄ . Ju
 stitia enīz huāna quā leges
 seculi p̄fitētur . ī pleri īdubi
 e potest facultate et nature

68
iurib9 . qđ ex eo maxie pa
tet ut alia taceā qm xp̄us
in euāgelio ex duobus na
turalib9 p̄ceptis omnes le
ges et p̄phetas pendē dix
it . put pulcre Augustinus
adducit in Epistola ad Vo
lulianū diuina uero iustitia
nō nisi supna gratia īpleri
p̄t. Quare ad hūc sensum
uerius q̄ paulo ante Isaias
dicebat de hūana iustitia.
p̄anus mēstruate iustitie ue
stre sunt. Sed nec alienum
ab hoc p̄posito uidetur qđ
doming ī euāgelio ait nisi
abundauerit iustitia uestra
plus q̄ scribarū et phariseo
rum . non intrabitis ī regnū
celoz. Quod utiq̄ recte di
ci p̄t de hūana iustitia quā
iuris p̄iti et causidici astru
ere nitūtur ut xp̄us fidlib9
suis dicē uideat̄ . nisi abun
dauerit iustitia uestra plus
q̄ scribarū et phariseoz
id est legistarū et iurisperi
toz hūani iuris nō intrabi
tis in regnū celoz. Nec enī
iustitia que ex hūanis resul
tat legib9 . sola ad salutem
sufficit. cū illa ut p̄hus ī pol
iticis uoluit. solū reipub. tē
renā quietudinez appetat

Quig gratia pluria que lex
diuina uetat et punit. ip̄a p̄
mittit aut iubet. Vnde Au
gustinus. Nec lex que de re
gendis urbib9 dat̄ . multa
p̄ temporali pace aut p̄mit
tit aut iubet . que lex diuina
grauissime punit. ut in con
cubinatu atq̄ usury. Demū
in p̄scriptōib9 et multis ali
is repire libet. Deniq̄ lex
ip̄a hūana ut p̄missū est uir
tuti hūane et naturali īmit
titur . que nequaq̄ ad etnā
felicitatē sufficit sine sp̄eti
ali auxilio diuine gratie. qđ
aliter est sentiēdum d̄ diui
na iustitia . que tota dei et
a deo est. Dabo igit̄ inquit
mater pluribus p̄ suasioni
bus finē. si id solū dixerim
quia hūani iuris sectatores
solo noīe iuris letant̄ . cum
rem ip̄am non habeāt . qui
imo sub iury atq̄ iustitie ob
tentu ip̄a iura et iustitiaz p̄
sequūtur . ut recte d̄ eis di
cat uera iustitia . filios enu
triui et exaltaui . ipsi uero
spreuerūt me . Tandē quis
ille legista est et laudabim9
eum q̄ ut iquit Augustinus
dicat clientulo suo . recipe
quod mihi cū tibi adesset

obtulisti .redde aduersario
 tuo quod me iuste patro
 cinate abstulisti . cui9 opa
 decepto iudice et circūuen
 tis legibus uicisti . Longe
 satis euagat9 sum in descri
 bendis aduocatoꝝ periculis
 sed exptul dixi . turpe enī
 uidebat̃ patritio ignorare
 ea in q̃bus uersat9 est . Sua
 si ergo mihi materuis his .
 imo diuinis cōmonitionib9
 edoctus . forēsiū atq; ciuiliū
 causas et iuditia penit9 de
 serē . Victi ergo et supera
 ti contribules . ad aliud uite
 genus inocentissimū ut di
 cebāt uide licet notariorum
 me trāsferre uer9 atq; sua
 sionib9 sequētib9 nitebant̃

Capitū . xix . de notari
 is . tabelliōibus et scribis et
 de h9 artis laudib9 . utilita
 te et cōmendatione ac ne
 cessitate

Abellariorum siue
 notarioꝝ ars et ui
 uendi formula q̃
 honesta honoꝝ bil̃ et lauda
 ta sit . explurimis p̃serti illi
 us necessitate et utilitate fa
 cile cognoscit̃ . Periret siq;
 dem oīs iudicioꝝ tela . nisi

essent notarii qui acta con
 scriberent . periret ip̃a ueri
 tas et fides in cōtractibus
 et cōmertis hoīm p̃iret oīs
 ordo in iudicio forēsiū cau
 saꝝ . nisi esset aliqua fidel̃
 publicaꝝ p̃sona . cui iudex
 crederet d̃ his q̃ ab utraq;
 litigātiaz parte . aut offerū
 tur aut dicūtur . Item sunt
 instituti notarii ad cōfirma
 tionē ueritatis . sed cuz ip̃a
 ueritas ubicumq; sonuerit .
 ab illo est qui dixit . ego sū
 uia et ueritas . Recta certe
 ratione notarioꝝ offitium
 ualde laudabile erit . q̃a i ue
 ritatis cōmp̃batione et cō
 firmacōe . radicē fundamen
 tū suscipit . Demū huius ar
 tis laudes et utilitas ex eo
 patēt . quia publice utilitati
 deseruiunt . Vnāq; nedum
 ap̃d pedaneos m̃ioresq; ma
 gistrat9 . creditū et auctori
 tatē obtinēt . s; apud reges
 et p̃cipes et cūcta emien
 tia tribunalia acceptissimi
 et familiarissimi existūt . q̃
 rum manib9 imo admiran
 da fide instrumēta . p̃uilegi
 ā et litere ad perpetuā rei
 mēoria cōstitiuntur . Et post
 m̃pta temporuz secula . ex

75

70
horū sola notāioꝝ subscrip
tione indubitātā p̄bacōez
iducūt. Hi tipū tenēt euan
gelistaz x̄pi. qui eius gesta
et acta ī euāgelio tā fidelit̄
q̄ utiliter descripserūt. Et
ut ceteras huius artis cōmo
ditates et laudes obmittā
qui illā exercēt. magna lu
cra. summos honores affe
quūtur. ut breui tempe ac
p̄uo labore opulenta utilita
tis cōpēdia adipiscātur. et
tādem ab oib⁹ honorāt. q̄a
omnes illis indigēt

Capitulū. xx. de miseri
is. calamitatib⁹ ac laborib⁹
et picul⁹ tabellionū et tabel
lariorū. et illoꝝ fraudibus
et dolis

Q̄ter ceteras uite
hūane at̄es modos
formulasq̄ uiuendi
scribaz atq̄ notarioruz ar
tem miseriā. calāitosam ac
multis erūnis plenā nemo
ignorat. nisi q̄ tā felix fuit
ut nec litem ī iudicio. actor
nec reus extiterit. nec con
trahēdi gratia. tristi illoꝝ
misterio eguit. Breui igit̄
huius artis calāitates īfelicita
tes. labōes atq̄ picula ad
ducem⁹. pauca ex mult⁹ col

ligētēs. In p̄mis igit̄ fate
mur. habēt tabellioes offiti
uz publicū. sed priuatū ex
ercēt negotiū. nō reipu. ser
uiūt. sed rei familiari deser
uiūt. nō illā sed istā augent
cōmūes sunt p̄sone. sed p̄
pria sunt lucra. Demuz ta
bellarii ipsi seruos se esse
publicos nouerit. quos iure
iurādo cōstant astrictos. ut
q̄tiēs rogari eos a quoq̄ ī
omī causa cōtīgāt. ferre eos
testimōiuz opteat. Memini
aut dubiū existit taz astrictos
reipub. seruos nō esse
illius dignitatis atq̄ felicitatis.
uti pauloāte de pictum
est Hius uero art⁹ labores
fraudes. doli atq̄ picula ex
eo cōstat quia natura ip̄a ī
pellūtur hoīes gratis fidez
ip̄am seruare. ueritatē atte
stari. ac de illa libere ubiq̄
ferre testimoniuz. miseri tam
tabelliones soli sunt. qui nō
nisi peccūia de fide dixere
ac ragari uelint. Nec aliter
q̄ p̄tio intueniēte ueritati
fidē accōmodent. paup si q̄
dem fidē petit ueritatē ille
māmona exigat īiquitatis
Turpis igit̄ est. qui pretio
turpit accipit. quod grat

exhibere tenet. Quo fit ut hanc uite formulā exercen-
 tes .nedū iustitiā .sed ipam
 iustitiā uēdāt . quare teste
 Augustio nihil ordinatius
 esse p̄t. nā iustitiā uendere
 siquitatis est. iustitiaz uero
 rabiosa insania. In ceteris
 enī contractib9 res uēdita
 alienat̄ a uenditor̄ .et trāsit
 i emptorē. sz i hoc ifelici cō
 tractu nullā iustitiā habet
 notarius uēditor. Sic miser
 artifex ipam ueritatem ad
 quā cōborādā m eruēdā
 q̄ creatus est .et que eū ho
 nōatū r̄ddit. i honōat atq̄
 uilificat .dū eū ut p̄missum
 est p̄tio exponit. Aput an
 tiquos enī tabellarii alebā
 tur a publico eratq̄ ḡ tuitū
 offitiū .eo igiē sec̄po aureo
 certe laudabil̄erat tabello
 nica ars laudabile exēciti
 um. nunc uero q̄a ad p̄tiaz
 exponitur merito in sordi
 b9 cōputat̄ sm Polieratū
 Rursus notarius seruus est
 iustitie. q̄ uirtutū regina est
 et dñā qui ḡ dñaz suaz uē
 dit. ut p̄ditor iudicād9 est
 Quot falsa ab eis cōstitu
 untur istrumēta p̄ce q̄dez
 uel p̄tio. Quot cōtractus

fabricāt .rei geste substāti
 am longe aliter scribentes
 q̄ p̄ates p̄fesse sunt. Quot
 falsas clausulas interserunt
 Aliasq̄ iustas abolēt. uerba
 cācellāt .dictiōes uitiāt in
 multoz lesionez atq̄ iactu
 ram . Quot neglectus ne
 dixerit dolos i iuditiis et cō
 tracribus cōmittūt ānos in
 dictiōes diē atq̄ locum p̄te
 mittūt. Nec testes adibent
 nature rei necessarios .lite
 ras scripturāq̄ diuersificāt
 Quā d̄ re istrumēta suspec
 ta. aut dubia reddūtur . Quot
 quot errores. fraudes mach
 inamēta. ab eis admittūtur
 Ob quas res inūera litigia
 imortales cōtētiōes ibi na
 scūtur. ubi sopiri debuerūt
 Demū p̄thocolla non reti
 nent. et diuersa plerūq̄ ab
 illis istrumēta edūtur . Ple
 riq̄ uero literas cōtractus
 istrumēta sup usurt et cō
 tra iuris p̄cepta cōfitiūt. pui
 satiētes q̄d ex ea re ifames
 inabilesq̄ euadūt . Quot
 collusiōes agūt i iudicio q̄t
 decepcōes apud iudicē. q̄t
 falsas attestacōes. q̄t supflu
 as dilacōes .q̄t acta iutilia
 scribūt .ut crescat registruz

72
processusq; inpretio augeat
Taceo quia excessiua sala
ria exigūt. crimē cōcussio
nis non uerētes. oīa precō
agūt. nec calamū quidē mā
nucapiūt. nisi peccūia assit
taxas exedūt. De quibus
Gregori⁹ dicē uideēt. quia
m̄to scelerati⁹ ille accipit
q̄ alius offert. Hi certe cru
deliores sunt illis latrōibus
qui insidias adibent. Nā isti
palā rapacitatē auaritia se
uū. ceteri enī hostes in suo
rum tantū hostiū sanguine
armātur. asisni quorundā
hoīm necē peccūias accipi
unt. isti ut crudelissimi car
nifices ciuiū amicoꝝ cuncto
rū hoīm opp̄sione letantur
et oīm litigatiū uitam exti
gūt. Quid enī pdest habē
iudicē. sed rapacem notriū
Dinc Isidor⁹ ad delictuz
ptiet iudicē improbos habe
re m̄stros. Nis forte qd ad
rez. Locupletes sunt nota
rii nūq̄ egētes ubiq; hono
rati. Quod et ego fateor.
Sed et illud Cicerōis sem
per uerū esse putauī. nil fo
re utile. nisi honestuz iustū
q; sit nil honorificū. nisi in
uirtutis radicez que ḡtuita

est fundet. Nam ut idē Ci
cero subdit. Nulluz emolu
mentū est fallē. nullū cōmo
dum lucris inhiare. splēdo
risq; nomē admittē. Adde
quia utilitas illa familiaris
non p̄t tātū afferre quātuz
auferre. Qua enīz alia cau
sa Desabel omī seculo male
dicta erit. nisi quia eius non
uero testionio Agab Rex
uineam abstulit Naaboth.
Ea de re idē Desabel dic
tū est iussu dñi. canes cōme
dent Desabel deiq; ut pau
cis m̄pta cōcludam. notari
us cupid⁹ rēpub. offendit
deū cōtempnit. Quise iure
iurādo astrīxit. iudicē men
tiendo decipit. p̄tes ledit
De his Augustinus dicē ui
deēt. q̄a si pes sunt locuste
animali pestifero. nocet enī
mordēdo. sumit nocendo
Nisi ego abūdauerit nostrē
iustitia plusq; si p̄ scribax
spē nō habeam⁹ cōsequen
di fructū iustitie. que ē reg
num celoꝝ

Capitulū. xxi. de exer
citiō agriculture et de lau
dib⁹ et cōmendacōe huius
natural et inocētissimi ex
ercitii. et de utilitatibus ge

neri hūano ex illa puēien
tibus Et quomodo deo ac
ceptum est

Hriculturām opti
mū esse uiuēdi ge
nus nemo ambigit
nisi qui uiuē nescit. Vic enī
uite modus prim⁹ oīm est
a deo altissio hūano gene
ri tributus. Dictū est enim
hoī in sudōe uult⁹ tui uesce
ris pane tuo nec dixit ī su
dore uultus aliēi .ut ī ceteris
offitiis et uiuēdi modis liq̄
do cōtingit . In quibus ali
eno labore aliēoq; sanguīe
et sudore p̄uinos pasci et
nutriri . quīmo et lasciuire
uidem⁹. Nequaq; enīz dūs
homī h̄ exercitiū p̄cepisset
nisi p̄mum ī nocentissimū
de inde ei gratissimū agno
sceret. Hoc deniq; uite ge
nus ueras naturalesq; diui
tias gignit. alia exercitia ī
dustriales et uti ita dixerī
adulterinas diuitias oparāt
Igit̄ inter utraq; diuitias
illa est differētia . qm̄ priē
hūanū genus sustinēt . secū
de corrūpūt . p̄me delectāt
secunde crutiant . p̄me sati
ant . secūde agūt. Quod enī
tam felix uite geng esse p̄t

73
q̄ naturalib⁹ insidē labori
bus et possessiōes agrosq;
ad ubertatē p̄ cōmuni oīm
usu ducē. Quaz rex inocē
tissima cura . ceteras oīs
noxias curas fugat. Vesse
runt agriculture usum nō
solū antiq̄ prime etatis . s;
et oīm etatū uiri p̄stantes
atq; clāssimi . nec mō pub
lica offitia . quīmo et impe
ria magnaq; fastigia huius
cupidiē atq; dulcedine di
miserunt. Vanc Sato Cen
sorinus exercuit . de quo
scriptū est optim⁹ senator
arator optim⁹ . Imperatō
quē igit̄ pudebit cū Sato
ne terrā colere . Quis tur
pe cogitabit . qd̄ ille pulcrū
elegit . Qui preter rerū ge
starū gloriā etiā in nostris
hispan⁹ p̄clarissime trium
phauit . Deniq; ī ceteris h⁹
mortal̄ uite occupacōibus
uacāt hoīes artib⁹ . ī hoc na
ture in ceteris uacāt sagaci
tati in h̄ s̄acte simplicitati ī
aliis sup̄luitati . in h̄ neces
sitati ceteris uacāt ornatu
ī hoc uictui . ī ceteris uacāt
hoīes pauca aut multis . ī h̄
omībus . Qua racōe ceteris
uiuēdi modis iuste ante

74
fertur. Teste enī p̄ho quā
to aliquid est cōmunig. tan
to est preclarius. Est ergo
illud uite genus eligibile
quod pluriquis confert. et
pauti orib⁹ nocet. Demuz
nō parū hui⁹ uite p̄conium
augēt. quia cessant ī hoc ni
uendi modo ea omīa diuīe
offensionis et peccādi īcita
menta ac p̄mte accoēs. q̄ al
lis negotiatioib⁹ sese ultro
offerūt. Ut enī quidem ex
sapiētibus ait. inē hominū
uitia uiuē et uitia hoīm uita
re. nō taz p̄claz q̄ rarū nec
taz laudabile q̄ difficile est
Quis enī ī agro laborāl ali
ena usurpat. Quis degerat
Quis blasphemat Quis su
perbit Aut quis irascit̄ aut
inuidet qui optare sibi soli
bona non p̄t qui aliis euēi
ant Quis deniq; agricultu
re intēdens simicat̄. Quid
aliud odit n̄ ḡndiēs Quid
maledicit nisi tēpestatib⁹
Quid dēiq; auare cupit. ni
si ea q̄ alioz non sunt. Sz
et quis fornicat̄. quē non
ciboz p̄ciositas. sed famel
e; paupcula mēsa spectat.
Et demū ip̄a lacertoz las
tudo. et diurng totg labō

dormire potiq; q̄ lasciuire
cozit. Rursus ī ceteris uite
occupacōib⁹ illud cōmūssi
mū est. ut quāto hoīes plu
ris emolumēti aut cēsul ha
bent. tāto minus deo retri
bucōis et honorū t̄buūt ita
ut uerū sit illud p̄phete q̄a
sacietas panis causa sit īq;
tatis in hoīe ī hoc teamē ui
uēdi mō plus oib⁹ deo red
dit̄. et ut ite dixerim plerū
q; plus q̄ quis habet deo of
fert. Nonnūq; enim oblat̄
deo d̄cimil. ex pensisq; de
ductis nil sup̄ est nisi labor
adeo ut p̄lmi anni. etiā ub
imi agricultoribus ip̄is ste
riles sint. Recte igit̄ ātiquū
uerūq; in hispania puerbiū
fuit. quia agricole martires
habentur. neq; enim semel
sanguīez fundūt. ut p̄guio
rem terrā hoīm ulibus red
dant. sed diētim sudore et
cruore madent ut nos uiuē
possimus. et suis tormen
tis et assiduis crutiatisq; fo
ueamur. Vis ergo monitio
nib⁹ suadebāt affines agri
culture uacandū. et si nō p
sonaliter. p̄ seruos saltē et
colonos ut mos est pluimo
rum uiroz illustz. Sed nō

75
dum illi uerba finierāt. ecce
mater occurit hūc uinendi
modū sumope disuadēs ra
tionibus sequentibus

Capitulū .xxii. de agri
culture icōmodis onerib9
difficultatibus et labori
bus. et de aculeis et miseri
is huius stat9 et narratur
pulcra de hoc uiuēdi genē
circa eius solitudines et āxi
etates. et quō repugnat p
claris igeniis. et quales de
bent esse agricultores

Audat9 sattu no
bil est agriculture
usus. quē cēte neces
sariuz atq; delectabilē fore
nemo est qui ābigat. habz
tñ aculeos suos ut enī iquit
Plini9 i eo quē edidit d̄ na
turali histōia libro. agricul
tura inocētissime atq; bea
tissime uite quōdā initium
fuit. Nunc uero maioribus
longe laboribus nouisq; ui
tiis obnoxia est. ut enī i ge
orgicis Virgi9 ait. ex p̄mo
a diuina scriptura didicim9
nō utiq; homo tēre. et agri
sed tēra homī seruire debu
erat. Domus ergo culpīs ef

fectū est ut terrā possessori
bz suis sine laboē nō respō
deat. et plerūq; labor ipse
fruct9 dulcedie carat. Nō
talis ergo idigētia atq; ne
cessitas terrā ferro sollicita
re. mirisq; blāditiis molire
coegit. In qua colenda. q̄t
labores. quot corpis. quot
animi solitudines hoies p
ferūt. nēo nouit nisi qui ter
ram colit adeo ut ueruz sit
illud Petrarche. qui triticū
semēat. semiat et solitudi
nem. Et iterū qd̄ poeta di
cit quia ḡnum p̄sumorū est
sed anxietas semiantt. ita
ut pprie loquēdo. ager ani
mus sit. cultā itencō. semē
cura et messis labor. q̄s res
agricultor uberrime p̄cipi
et. leta uīdemia. dū tñ cuz
pruina et grādine pepigēt
Ⓞ quot iutiles aratural q̄t
mortaliū hoīm āxial curf
agricultura affert. et qui p
anni circulū diligētias egit
plurias. unius hore rabida
tempestat abstulit. q; si ce
li trāquilital adsit. quanto
plura semīasti. tāto plures.
necesse ē pascas grues plu
resq; domi mures. uolucres
deniq; hospites habebis i

76
uit9. Nec enī notiora agri
colis sunt. quos nescio quid
ad semīandum cogat. nisi
quia ita diuīa puidētia. uo
luit. ut et si labores. picula
agricola expiant. labōare
tñ nō desinet. quē spes ple
rumq; delectat sine fructu.
Demū uero illud cētissimū
est. multil tamē incredibile
quia in colēdis agris. ornā
disq; uīeif. uix fētilitas sūp
tibus equat. Adde quia ut
Gregorius dicebat. bonuz
est agros colere. si nihil me
lius qd fieri possit inueniēt
Agriculture igit̄ hac nostr̄
etate operā dare nō est uiri
excellētis aut prestantis ī
genii. nec pro arte nec pro
offatio aut negotio. sed p
otio et curaz alternacōem
uel ipa cogēte necessitate
laudabile. Hec enī ars ter
ram facit meliorē. nō quidē
intellectū meliorem uires ī
tellectiuas non pficit. sed
exteriores exercet. Qua
de re iuste sapiētēs agricul
turā inē mechāical cōputa
runt. ut inferius tāgemus
Et hec putat̄ causa. quare
philosoph9 in septio politi
coruz agricolas nec merce

tores ac artifices et merce
narios. licz sint artes neces
sarie ī ciuitate nō tamē sunt
pprie ptes ciuitat. qre nō
ueros ciues. Aristoteles ap
pellat. sicut cōsiliatiuos. sa
cerdotes et bellātes et iudi
tatiuos. put latius dixim9
supra in capitulo quito ut
eniz inquit unus ex phil
natura studiosa parēs. duz
mktas mortalib9 artes de
dit distīxit etiā in gēia. et
cui quis aptissim9 repitur
illi recte insistet. Indecent
namq; atq; indecoz uideēt
debile corp9 fragileq; lace
tos. sed docilem animū ha
bentes colendis agris insi
stere debere. Pulcrū igit̄
est atq; offitiosū aliud meli
us agē nō ualentib9. agros
ipos arare. sed lōge salubri
us foret non agros sed ani
mos coelē. Verū est tamen
q; terrēa aīalia terrā amat
Rursus sāt̄ inocētia agrico
larū exercitia uerissime fo
re puto. si tales ipi agricul
tores forent. quales ātiqui
illi inocētissimi et simpli
cissimi erant quales eos de
bere esse legimus. nō q̄les
experimur. Illienī cū paci

entia et lōganimitatē labo-
res ferebāt . cū frugū habū-
dantia deū laudātes . cū ste-
rilitate minime murmurā-
tes . sed cū Job patriarcha
dicētes . dñs dedit domū
abstulit . sit nomē ei⁹ bene-
dictū . Set et tales p̄mi illi
agricultores erant : q̄ ut cū
p̄pheta loquar . gladios uē-
tebāt in uomeres . et lāceas
in ligones . Agricole uero
nostri t̄p̄is aratrū . stibā . ra-
strūq; uertūt ī arma nō mō
defensiuā . sed offensiuā .
deum decimis . regez uecti-
galibus fraudant . sinel fun-
doꝝ cōfundunt uel sibi ap-
plicāt . ecc̄l̄iā nō reuerētur
cōtra dños supbiunt . foros
frequētant p̄ seruos . p̄ con-
ductitios agros colūt . sed
p̄ seip̄os ī iudicō litigāt . cū
p̄ alienos ī agro laborāt et
suū dū deserūt offitiū aliēa
piclose usurpāt . Hi p̄ chdo-
lor auaritia supia . pom̄pā
ornatu uaiō . āpla suppellec-
tili . fraudib⁹ deniq; dolis
litigiis . et uersutiis cūctos
negotiatōres uincūt . Mar-
tires autez quo pacto tales
agricolas appellem . nō ui-
deo causa enī martirē facit

potius q̄ tormēta . Agricul-
tōes igit̄ nostri tēporis mā-
tires terrene cupiditatē nō
x̄pi dixerī . Et ut paucis
agamus sicut tērā colūt . sic
penit⁹ tēreni sūt . ut de his
recte dicat̄ . Ipi uero terrā
lingent et terrā cōmedent
nec de celestib⁹ cogitāt . q̄
semp de terrenis loquūtur
et meditātur sibi iuicē . iui-
dent . alios ab horrēt stat⁹
Sed plerumq; castigat eos
deus ī eo delicti genē quo
peccāt . Dignū enī est ut q̄
in terrā que oīm elemētōꝝ
hūilia et uberrīa est . p̄ sup-
biā et auaritiā peccant eius-
dem terre bonitate p̄uenē
ideo dat de⁹ illis terrā fruc-
tiferā in saluginem . p̄ptē
malitiā habitātū ī ea . Quo-
fit . ut terrā sui natura ferti-
lem illoꝝ īiquitas facit steri-
lem . Sed uix bona mater
dissuasiōis agriculture uer-
ba ex pleuerat . et ecce fra-
tres . consanguinei parit̄ et
amici si nullum genus uite
placebat . ex illis maxie q̄
sup̄ discussa sūt saltē mech-
anicas aut liberales artes .
seu aliū uiuēdi modū . etiaz
si foret aliquod exēcitii ge-

78
nus·cui plebei hoies sese cō
ferre solent·mihiripi delige
rem·idq̄ sequēti psualios
agere nō erubuerūt.

Capitulū·xxiii. de arti
bus mechanicis i genere et
utilitate eaz. et q̄t sunt ar
tes mechāice·et q̄lit earuz
exercitia psunt·et quomō
diuerse artes sub eis cōpre
hendūtur et demū dducit
q̄ in dictis artibz p̄ses uiri
clari euaserunt et q̄ medio
critis uite mechāice nō est
despitienda

Epudiata sūt a te
inquiūt amici ea ui
uēdi genera q̄ nō
biliorā atq̄ honoratiora i
hoc seculo uident̄. i quibz
sere cūctos i geniosos et stu
diosos ac nobiles uiros uer
sari cōspicim9. Si igit̄ ocul
tis icognitisq̄ nobis causis
nullū ex sup̄dictis eligē p
ponis·nos qui te plurimū
diligimus·et posteritatem
ex te q̄maxie poptamus
quā utiq̄ pderes·si ad spū
alē uitā trāsires te p̄ximū
non mō rogamus·sed mōe
m9 atq̄ hortamur·ut saltē
artifex fias alicuius hōesti

aut plebei exercitii·Sūt enī
p̄ter nomiatal ātes et uiuē
di generē alia cōplura exer
citia et uiuēdi genera non
ihonesta·q̄bus et si plebeos
homies cōmuniē uideamus
deditos·Alios tamē ingēu
os nature hoies·quibz ita
sors illoz tulit aut ita uolu
erūt uel natā ipā inclinant̄
sepe cōspicim9 artes exer
citiāq̄ ipā delegisse·Preek
gunt certe nonnulli sub illa
mediocri uita agētes·seculi
huius breuē cursuz inocen
ter trāsligere·q̄ s̄b magnis
statibus periclitari·Adde
quia p̄ximū i eis ipis infimis
artibus clari euaserūt·qui
tandē ad altiora sepe uoca
ti fuere·Nō enī artes ipaq̄
exercitia aimos hominum
uirtutemq̄ penit9 imutāt
nisi fediffia sint·Elige igit̄
tur aliquā ex mechāicis ar
tibz·q̄s ipā oīm parēs natu
ra ad usus hoīm p̄ necessa
rias instituit·q̄s nequaq̄ ip
sa p̄uida gubnatrice natu
nobis donassz·si nō neces
sarias·si nō utiles·si nō ho
nestas iudicassz·et suos sec
tatōes beatos faceret Sūt
enī ut nosti artes ip̄e mech

anice septē numero . ad q̄s
cetera om̄ia uite genera cō
pus respitiētia teste pho in
polliticis reducūtur . uideli
cet lanifitiū . armāta siue fa
brilis nauigacō . agricultur̄
uenacō . medicīa . theatrica
Sub lanifitio uero plurima
genera icludunt̄ . puta tex
endi . torquēdi . suendi et q̄
sūt māu . acu fuso . rota . fibu
la siue aliis istrumēt̄ et ce
terā oīa que ī mafia . lana
lino . pelle . pilo . et uimibul
cōtinētur . Armature uero
adaptat̄ quid q̄d armoruz
est . et quid q̄d ferro metall̄
q̄ cōtinetur . sub qua aurifi
ces metellarii . monetarii ac
alchimiste militāt . Vocat̄
autēz ars ista istrumenta
nō solū q̄ istrumētis utatur
sed etiāz quia ex materia il
la effitiat p̄sa instrumenta
ad quā etiā ptinet om̄is la
pidū . lignoz et arenaz la
bor . Nec duas speties ha
bet . architectonicā . et fabri
lem . Architectonice partes
sunt cemētaria . carpētaria
ffabrilis uēo sunt ptes mal
leatoria . fusoria . sculptoria
et multa alia similia uite ge
nera . Nauigacō uero cōtinet

79
omnez negotiationē ī emē
dis uendēdisq̄ mercib9 . et
ī illis mutādis tā domesticis
q̄ pegrinis . Alii uero mer
caturā ponūt spetiē p se Sz
philosoph9 eā sub nauiga
tione designat . licz merca
tura multis modis accidat
absq̄ nauigacōe . Sub agri
cultura uero quiddā iter
ra laborat̄ itelligit̄ . ad quā
ptinet oīs agricultus et q̄d
quid ad nemora ac pascua
et ortos ptinz . Ad uenatio
nem uero seraz occupatio
aucupii . auūq̄ uolat9 ptin
nz et generalit̄ ad eā ptinet
om̄is piscatura . et uenandi
genus in terra . mare . flumī
bus uel aere . Itē eam ptinz
om̄is apparat9 ciboꝝ . sapo
rū potuū . Et generalit̄ oīa
offitia piscatoꝝ . carnificuz
coquoꝝ . cauponū . taberna
rioꝝ . Sub medicīa uero ip
sa medendi ars . et cirurgia
contiet̄ . Sifr et appoteca
riorū . pigmētarioꝝ turba
qui bus iunge herbistas . et
balneoꝝ magistrōs . rasores
et similes . Sub theatrica ue
ro aptant̄ omēs artes ad lu
dos publicos et puatos ad
diuersa spectacula ptinētes

8.
Eul uiuēdi mō histriōes . bñ
sones . representatores . tra
gici cōnumerantur . Dicta
est enī theatra scđm . Jli
doz et Dugonē a theatro
ubi populus ad ludos cōue
niebat . Fiebāt autē ludi in
theatro . ubi etiā gesta reci
tabant . In gabel' uēo cho
reas . ducebant et saltabāt
in ginnasiis luctabāt . ī am
phitheatro certabant pedi
bus . equis uel currib' . ī arc
nis pugiles exēcitabātur . ī
cuiuul' rigmis et musicis in
strumētis psallebāt . et alea
ludēbāt . ī phanis tempōe
solēni deoz laudes cāebāt
Antiq' nāq' ludos iter legi
timas actiōes cōnūerabant
quia tempato motu natura
lis calor nutriebāt ī corpe
et letitia mētis reparabatur
Vel qđ magis credēdum
est . quia necesse fuit popu
lum aliquādo ad ludū con
uenire . et uoluerūt ut iquit
phus detēmiata esse loca
ludēdi ne ī diuersoriis pua
tisq' locis cōuenticula fatiē
tes . pbrofa et cōtumeliosa
aliq' ppetrēt . Huiusmōi ita
q' mechāice ātes et uiuēdi
genera hōestissime ā quolibz

honesto uiro ualēt exerceri
Nam et sacra scripta huius
mōi necessarias artes com
mendat iquiens in ecclesia
stico . In māu artificis omī
opa laudabitur . unus ex p
phetis ait . in porta reg' ar
tifices negotiantur . Aut
si forte ceteras artes īgeni
o . p'ditas poptas . elige tibi
liberales artes . p'sertī qua
tuor ultias quas mathema
tical uocat . q' plerūq' mag
no splēdore hōies eas sectā
tes illustrāt : Legisti Supli
tium Wallū astronomū p'ri
mū honoris et utilitatis at
tulisse romanis . Qui cū bel
lo p'ximi essēt contra pā
sas . ea nocte luna ecclipsa
ta est quo signo stupefacti
romani deliberabāt bellum
non cōmittēdum . At Sup
plitius Wallus astronomus
publice p'nūctiauit nō esse
malum omen . adducēs rati
ones astronōical' q'bus sua
sit populū bellare . qđ effec
tum est cū ingenti romano
rum victoria . Sic et apud
atheniēses cū sol pateretur
eclipsim . plurimi ne esset
mūdi finis timebāt . Sed pe
rides mathēaticq' p' racōes

astronóicas patriá falso tío
re liberauit. d̄ cuius scie lau
dib9 atq9 abusu latiq infra
agemus in tricesimosexto
capi. Sed de mechãicis et
húilib9 artib9 q̄ plures cla
ri euasisse cōpertú est. Le
gisti lisipiú pictorez ita Al
lexádro fuisse dilectú pp̄
fatiem et staturá eius miri
fice depictaz. ut eú ad mag
nos pueherz honoel. Quid
de histrionis arte dicemus
Legisti d̄ Roscio histrioe
qui tá excellens in ea arte
euasit ut romani nūq̄ meli
orem illo testarētur. Nam
tá mira corā populo opera
bañ. et tá preclare ludos í
theatro celebrabat. ut ígē
tem romani populi dilectio
nez cōseq̄reñ. adeo ut sena
tus nobilib9 eú agregaret
Adde Sócratē ípm fonte9
sapiētie. qui artē affectauit
citarilandi. í qua tá clarus
euasit ut illaz nobilem artem
sue ciuitati í cognitá supad
deret. Quid de Tito dicā
Qui adeo paupi et uili offi
tio uaccabat. ut publicano9
esset. et cū gabellas pretio
colligeret. tá fidelit̄ tamen
í eo officio se gessit. ut pp̄

81
eer eius. p̄bitatē et fidē crea
tus a romanis cōsul fuerit í
quo misice se gessit. Quid
de Varrōe. qui carnificis of
ficio fungebañ. p̄pter suas
tamē uirtutes. cōsul a roma
nis creatus est. Sed quid
ista cōmemoram9 Legisti
apud Strabonē regi egip
ti filium natum esse. que9
nullo studio trahi posse ad
artel militares ferūt uel sci
ētificas. sed íclinabañ natu
ra ad artem fabrilem. uide
batq9 libenē fabros. et ad
eos cuz poterat decliabat
Idq9 Rex cōspitiēs. de sa
piētum cōsilio euz suo arbi
trio reliquit. qui tá famos9
in arte fabrili euasit. et tam
egregia machiarū et ferra
mēto9 p̄sidia patri attulit
ut longe plus ei ex illa áte
q̄ ex militia p̄suerit. Non
est ḡ despitiēda uita mech
anicarū artiu et m̄p̄to miul
mathēaticaz. Nā si ex elec
cōe quis mediocrē et húile9
statú assūmit. hoc certe p
fectiois signū est. Beat9 enī
p̄dicañ. qui í magnis potu
it trāsgredi. et non est trāf
gressus. t̄p̄es enī sublimari
hic et í supna ciuitate merē

tur. Vnde Gregorius exponit illud David nonne cum paruulo esses. in oculis tuis caput israel factus es. Quia inquit paruus tibi fuisti. magis coram me fieri meruisti. tanto enim pretiosior quam apud deum existit. quanto tibi abiectior fit. Hinc Cassiodorus laudata est uirorum sententia que rebus modum imponit. et nos humiliter considerare docet quod de nobis amici expectant. quia plerumque non satiat quod bonum putat. Et iterum optimum est moderata genere quam nullus audeat accusare. Non est denique diffidendum de sectatoribus humilium artium. quia si eo exercitio humiliter et fideliter agentes. facilius quam in maximis ad ministracionibus constituti. uiam salutis consequi possunt. Adde quoniam deest illis materia. desunt artes desunt studia ceteros decipiendi et malignandi. Maiores ut inquit propheta sapientes sunt ut fatiant mala. bona autem facere nesciunt. Preterea alii ad alia apti nati sunt. quos forte sua natura inclinatio ad propria innitat. qui si magna temptant. desitiunt necesse est

Debet ergo attendere unus quisque in se. ad quod melius natura inclinatur. Vnde Ambrosius unusquisque ingenium suum nouit. ideo ad id se applicat quod sibi aptum uideatur. Et Cicero ad suam eiusque naturam consilium est omnem reuocandum. Et Seneca male respondentem coacta ingenia. reluctantem enim natura uirtus labor est. Nil et sibi amici et consanguinei persuadent. aliquam ex predictis artibus que citius fore eligendam. Sed pia mentis timida. et ex his que paulo ante audiuit stupida ilico in hec uerba prorupit

Capitulum .xxiiii. de dissuasioue in genere uite mechanice. et quomodo licet sint artes necessarie. tamen non est necessarium illarum habere exercitium. Item in rubricella sequenti agit quare mechanice artes iuente sunt. et quis sit illarum finis et que sic appellentur. et an sint utiles in genibus hominum. et an artifices sunt ueri ciues. et partes ciuitatis

Ateor fili mi magna est uis quibusdam hominibus indigen

Nam tuo Sicerōe teste tan
 ta est copiose dicētis uirtus
 ut que quis audit. etiā si ea
 ipse sciat noua se audisse ar
 bitretur. Quid enim prestātis
 quod posse dicēdo tenēt hoīm
 mentes. et alicū plerūque uo
 luntates ad ea. aut que ig
 noramus. aut aliter scimus. ni
 si certe prospecta cognitaque
 res ipsa esset. super qua paulo
 ante locuti sunt amici et at
 tinētes tui. effecisset perfec
 to itima uerba sua ut tadez
 ille acquiesceret. Sed ueruz
 est fili mi. quia Aristo. teste
 quedā falsa probabiliōa sunt
 quibus dāueris. Adde. quia
 ut sapiens ait. ubi prima uer
 ba. ibi stopia scilicet ueritatis et
 iustitie. Quippe loquar sal
 uo oīum honore. loquor tamē
 cū sapiente quia stultus uer
 ba multiplicat. Et iteque qui
 multis uerbis utitur. ledit ani
 mam suā. Unde. Bre. super
 illo uerbo uir uentosus non
 iustificabitur. qui multa loquitur
 iustificari nequaquam potest. quia
 dum quisque per uerba defluit. per
 dita grauitate scilicet mētis
 ueritatisque custodiā amittit
 Habz enim hec omnis ueritas
 quia nō multis nec ornatis

83
 uerbis eget. simplex est et
 simplicibus contentat sermo
 nibus. Unde Augu. satis est
 ut uerba congruentia nō oris
 eligantur industria. sed pec
 toris sequatur ardore. Hic
 pulcre Tullius ex uerborum
 splendore et dicendi uestiuita
 te. suspitio quedā artificiosē
 apparitiōis nascitur que max
 ime oracōi uim adimit. Et
 Sene. nihil tā iniquū tā māi
 festa uerborum preparacō. appa
 ret enim subesse nescio quid
 mali Redeo iā fili mi ad uer
 ba amicorum. prima cetera ad
 ducunt. quibus te ad plebeas
 ad sedā. ad turpēque uitam
 ducāt. Malūt enim ut aiunt
 uilissimis te artibus deturpa
 tū. sed plerumque habentē itue
 ri. quod egregiis artibus aut no
 bili uiuendi modo imbutū filiis
 carētē Nequa est enim nisi fal
 lor mens hoīm. quod prolixitate
 ueritatis secunditateque potius quam
 uirtute et uere felicitate ami
 co peroptat. Audi igitur fili
 mi ne dimittas legem matris
 tue et imprimis illud Aristoti
 mi cordi semper habe. quia oī
 no iniquū est. nobiliora inge
 nia studiis deturpantur mīori
 bus. Noui ergo uires itellec

tus tui quare ut cū tuo. **S**
 neca loquar ad aliud te na
 tura edidit q̄ ut sis seruus
 cū liber existis. Ceste eniz
 pho. Artífex artiū mechāi
 caz spetiē quandā seruitu
 tis patiē. dū itellectu uigēs
 qui liber est. reb9 itellectu
 mīoribus seruit Adde quia
 eis ipis ātib9 dol. fraudes
 labores et pieſa nō desunt
 Vnde apud machabeos le
 git. Omēs artifices et ope
 rarii iniquitatis contriti sunt
 Quis causaz scribit sapiēs
 In puerbiis qa opus īstabi
 le facit īpius artifex. Vnc
 Isaias multitudo inqt ho
 minū seducta p spetiē opis
 opus tamē inqtatis ī mani
 bus eoru. Sed de singulis
 huiſmōi artibus statī latius
 dicemūs. Nec diffiteor fili
 mi. quia exēctia ipa mech
 ānica necessaria et utilia
 plurimum existant. sed an
 ideo eligātur cōsiderādūz
 Cloacaz enī atq; latrīaruz
 purgādaz usus. q̄ ncessa
 rius q̄q; utilis sit nemo am
 bigit Sed an ideo a nobili
 iuvene ac bone indolis ado
 leſcēte. a docto uiro eligen
 di sint. tuīpe aimaduerte

et iudicent amici tuiq; cen
 sores. Sile uideēt illud apo
 stoli. quia q̄dam in nobis
 mēbra necessaria. sunt mi
 nus tamē honoracōra. Ne
 cessāie igiēt sūt artes mech
 anice ad politicā forialē q̄
 uitā sed nō ab oībus neces
 sario exercētur Vnd phus
 ī septio politicoz ait q̄ ex
 ercentes mechāicas artes
 nō pprie sunt ptes ciuitati
 nec ciues. licz sint artes ne
 cessarie. p̄cipaliē enī non
 dirigūt ad uirtutē que est
 finis totiq; politie bene or
 dinate. Et hoc est qd pul
 cre ait sapiēs in ecclesiasti
 co. qui cū mechāicas artes
 nominassz ait. omēs hi ma
 nibus suis sperauerunt. et
 unusq; scq; ī arte sua sapiens
 est et sine his nō edificabi
 tur ciuitas. sed nō sedebūt
 sup cellā iudicis et testamē
 tum iudicii nō itelligūt. nec
 palam satiēt disciplinaz et
 iuditiuz. sed solū opacōni
 artis uaccabunt. Nec ille.
 Que uēba aptissime pbāt
 mechāicas ātes licet neces
 sarias ciuitatib9. suos tamē
 sectatores īeptos efficē ne
 dū ad iudicādūz et p̄siden

dum .sed et ad alios actus
 politicos .et cetera oia que
 igenii .cosilii aut discipline
 sunt .Sed de hoc latius sup̄
 tetigim9 i quinto capitulo
 hui9 libri .Artes igit̄ mech
 anice exercēde sunt tantū
 ab his qui aliud meli9 non
 ualēt .uerū qa de mechani
 cis artib9 primo sermo ad
 ductus est .de inde de libe
 ralibus artibus et mathēa
 ticis dicem9 .prio de mech
 anicis .sub quibus omēs ar
 tes ad corp9 ptinentes cō
 tinentur .

Quare iuēte sunt artes
 mechanice et quis sit illaz
 finis .

Quantū attinet igit̄
 tur ad mechāicas
 dignū est ut a qua
 dā radice cognoscat .qua
 re ars mechāica iuenta est
 et quis sit eius finis .et q̄re
 sic appellat̄ .et q̄t numero
 sunt .igit̄ scđm sentētiam
 Aristo .et Aug .i suo discol
 licon causa iuencōis eaz fu
 it .ut natura subueniret et
 occurreret hūanis necessitati
 bus et defectib9 corporali
 bus .Ex quo elicit̄ finis illa
 rum oim̄ ergo mechāicaz

artiū finis est supplemētuz
 necessitatū et defectuū cor
 poralū .nā naturalit̄ nemo
 carnē suam odio habuit .ui
 dens igit̄ hūana ratio m̄ti
 plicez defectū carnis et cō
 poruz hūanarum ad occur
 renduz p̄dictis defectibus
 cepit ut sollicita cogitare i
 singul' cōueniētia subsidia
 ut igit̄ facili9 meli9 et decē
 tius ualeret natura ip̄a pre
 dictis hoīm necessitatibus
 subuēire .excogitauit m̄ti
 plices artes opatiuas in re
 bus exteriorib9 ad p̄sidū
 corpis .ut artē lanificii opa
 tiuā uestiū .et opatiuā āmo
 ruz de corio .ferro .et sic de
 aliis .Et sic patet causa in
 uencōis istaz artū mechāi
 caz .qui fuit ex desiderio
 occurrēdi necessitatibus et
 defectib9 corporalib9 .Et si
 nis illaz est supplemētum
 ip̄m defectuū hūanorū Vo
 cant̄ autez mechāice scđm
 phum et scđm Alfarabi .et
 Aug .in discolicon q̄si ad
 ulterine .quia mechani faci
 unt itellectū circa ea q̄ non
 sunt pprie sua .Item quia
 opus artificis est cōgrega
 ta cōiūgē .et cōiūcta segre

13

86
gare. Sū igit̃ hōc op⁹ arti
ficis nō sit naturale. imita
t̃ naturā ut p̃t. ideo mech
anicū id est adulterinū uel
nō pprie naturale uocatur
Dis igitur uisis tu fili mi te
ne semp̃ aīmo tuo. illā anti
quoz̃ sapientū sentētiam
quoniaz nullo īgenio uiro
aut de gloria et honore si
ue uirtute certāti cōuēit uti
artibus mechāicis. aut ser
uilibus delectāri exercitiis
Adde. q̃a licet necessarie
et utiles sint et loco et tē
pore cōmendande. habēt
tamē aculeos suos habēt pi
cula et icōmoda. que tāto
nobilia hoīm īgenia ad ter
ram usq̃ pducūt. quāto ui
res soliq̃ corpis exigūt. q̃n
imo plerūq̃ aptiores īgenio
septi ad illa iueniūtur. Rur
sus non carēt dolis. fraudi
bus et decepcōib⁹ p̃imis
ut sing̃ pariter et de singul̃
uidere libet. ubi de uniuscu
iusq̃ utilitate et laudib⁹ ac
incōmoditate et miseria p̃
tic̃ pariter agem⁹.

Capitulū. xxv. ubi parti
cularit̃ agit̃ de prima arte
mechāica. uidelicet d̃ lani
sitio et ceteris artib⁹ que e⁹

subalternānt̃. et de illi⁹ uti
litate et icommoditate dul
cibus et amaris

Anistii uero ars
ut sapientes uolue
runt. prima inter
mechāicas esse noscitur.
Sub q̃ textoria. filatoria
et quidd̃ lana. lino. pilis.
sericoq̃ conficiēt et reliq̃ si
miles cōprehendunt̃. Na
rum artiu⁹ necessitas atq̃
utilitas tā euident̃ est ut ni
si nud⁹ icedē uellet. idipm̃
n̄ diffitebit̃. Ad tegumētū
igit̃ hūani corpis pudēda
q̃ opieda: s̃z et frigori est⁹
q̃ iurias sp̃ellēdas. neces
sariaz eā artē iuenit parēs
natura putilez certe inocē
tissimā ac hōestis uiril nec
minus feminis cōsentaneā
ī qua nec mēbra deturpan
tur. nec art⁹ p̃imū fatigāt̃
Hec ars uitā p̃tegit ac ui
tam īstruit. Docet enī āti
sex suos cūctosq̃ mortales
q̃ breuis fallaxq̃ sit huius
uite cursus. q̃a teste pphe
ta. trāsit uelut a texente ui
ta nostra. Verum si uersa
uite huius artis īfelicitates
miserias atq̃ pic̃pa cōtem
plamur. longe aliter sentie

inq̄ Sit enī n̄ fallor texto
 rū filantiū .lanificū. sutorū
 .et aliorū q̄ lanificatio subalē
 .nantē . tot machiacōnuz et
 fraudū sicmēta. et deceptō
 num genera . q̄t filioꝝ nue
 rosa m̄p̄tudo ī eoz̄ operi
 bus reperitur. In p̄mis igit̄
 huius mīsterii artifices deo
 altissimo ingrati sunt . qui
 dat eis niuē sicut lanā idest
 tātā habūdantiā ut mi
 nistret eis lanāz ut niuē ip̄i
 tamē deū fraudāt decima
 et primitia . nedū lane sed
 et hedoz̄ Rursq̄ postq̄ de
 um cōtēpserūt facile putāt
 p̄ximos ledere . idq̄ multi
 pliciter agunt. Quis enī ex
 primē possit . q̄t sophistica
 tas telas cōstitiūt . q̄t filorū
 falsas cōmixtionē aditiūt
 quot furta . quot rapias cō
 mittūt . Texunt plerūq̄ le
 ues p̄anos bonā furātes in
 utilez lanā apponentes . fal
 so pondē liberant. Taceo
 fallatias ī filando maleque
 intorquēdo dolos it̄texēdo
 falsos adulēinosq̄ colores ī
 tingēdo . Taceo deniq̄ su
 torum fraudes ac furta . qui
 uix nisi ex furto uesciunt̄
 Wax itaq̄ artiū fraudes at̄

q̄ miserias sacra scriptura
 cōmēorat īquiens p̄ pphē
 tam. De ue filii deserti qui
 ordimini talē . sed nō p̄ spi
 ritum meuz . Et alibi telas
 aranee texerūt. Quare ali
 us p̄pheta ī eos uehement̄
 exarsit . ait enī qui itelligit
 te . p̄cipitabit te . et telā quā
 orditus est fraudulēter . Et
 Isaias cōfundentē inq̄t qui
 opant̄ lanam et linuz . plec
 tentes . et recte nō texētēs
 Hi enī ātīfices auaritie ser
 uietes . uestes cōstitiunt lino
 lanaq̄ cōtextas . dū ī dīpm̄
 nō modo ad literaz agunt
 sed suis artibus nō contēti
 ad alienas pariter trāseūt
 Sunt igit̄ artes ipse et eis
 similes . recte mechāice . q̄a
 mechātur et n̄ p̄ficiūt intel
 lectū . nec uiam uirtutibus
 parant .

Capitulū . xxxvi . de secū
 da arte mechāica uidelicet
 fabrilī armatura . aut āchi
 tectonica . et de p̄tibz eius
 et de utilitate et p̄rogatis
 illaz et de icōmodis mise
 rijs et oneribz earum

Abri p̄ siue armata
 secūda ē ars mech

88
anica. sub qua carpēnā
ria. lignaria. mormoraria
aurificuz. et quiddā lignis
lapidib9 aut metall9 fabrica
t. Harū quidē artiu sūma
est necessitas atq; utilitas.
Per eas enī necessitatib9
hoīm subueniēt. nisi enī edi
ficia forent. nec hoīes subli
stere possent. omīsq; politi
ca cōseruatio et diuinis cul
tus pderētur. Quid enim
pulcrū. qđ iocūdum ī orbe
foret. nisi urbes. nec dom9
nec templa essent. Quā ho
mīes uelut fera aīalia ī spe
luncā latitarēt. Aurificū uēo
et metalloꝝ et sequētū stu
dia et artes nō modo hone
sta. sed iocūda et utilia sūt
qui uasa ad dei cultū hoīm
q; ornatū atq; obsequium
parant. Taceo de fabrilī si
ue armatura. qua fidelia ar
ma ad expellēdos hostes
fabricātur. et alia plurima
que explicari sermōe non
ualent. Si igitē fideliter dic
tas artes exercēt. hōestissi
mam uitā agūt. p̄sertī si nō
ad lucrū sed ad reipub. cō
mune bonū intēdāt. et uic
tum nō questū idem q̄rant
Tunc enī beat9 est tal9 ar

tifex. et bene erit ei. qui la
bore manuū suarū mandu
cat. Verutamē nō desunt
eas artes exercētib9 mise
rie. calamitates. labores. at
q; picpa. Plene enī sūt do
lis et fraudibus. Fabri uero
plerūq; sophistica nō uera
fabricāt. blandos uomeres
tudent. blāda arma atq; i
fidelia. molles gladios. et
plerūq; toxicatos cōstitiunt
carius fabrilīa sua uendē co
nant q̄ ualeant. Rursus ar
ma uendūt in fidelibus nec
sua arte contenti aliēas in
quirūt. De quibus ait. Isa.
nunqđ sculptile cōflabit fa
ber. ¶ Et falsas ferri fabri
cacōes et p calibe cōmuta
tiones. qđ sophistica fera
menta. et falsas cemētacō
nes. quot lapides lignorū
q; sculpture. et picture fal
sas operacōes machinant
Aurifices uero qđ metallo
rum falsas cōnexiōes. quot
sophisticacōes. quot deal
bacōes. quot deceptorias
alchimicasq; opacōes. nec
reptas trāsmutacōes quot
metalloꝝ ac mōetarū falsas
cōmutacōes. quot iutiles et
caducas de auracōes. pic

turas et coloraciones aurical
ci p auro .stanni p argēto
pestiferas uēditōnes . q̄t mi
neraliū falsas pscrutacōes
agant et confitiant non fa
cile dicere possēmy . Sed
uerū est illud Hierē . ad eos
artifices . confusus est iquit
omīs artifex in sculptilib9
opibus suis . Fatemur igit̄
artes ipse utiles sunt . hūana
corpa nutriūt . sed aīos ad
uirtutes non inducūt . Im
plent marsubia . sed a mēte
non expellunt uitia .

Capitulum . xxvii . de
tertia arte mechanica . uī
delicet de nauigatōia et ar
tibus ei subalternatis . et de
utilitate et laudibus earum
Demū de laboribus miseri
is et periculis que eas com
mittantur

Nauigatōia siquidē
tertio loco mechāi
cis artib9 subalter
natur q̄ eadem cū mercatu
ra uidēt . quedā tamē singu
laria tam utilia q̄ inutilia .
et a dultia q̄ amara habere
dinoscitur . Illius autem
necessitas et utilitas ex eo
patēt . quoniam sine illa to

ta pene hoīm societas . totā
cōuersacō periret . et cū nul
la puincia aut ciuitas sola
sibi sufficiat . ueluti ad quā
omīa uite necessaria et uti
lia p nauigatium sufragia
facilius et aptiq res omnes
deferūtur . Dabetq̄ certe
altera ab altera . quid ei de
est . ministratq̄ qd̄ supfluit
Demū omēs fere insule pirēt
aut de populate essent nisi
p nauigationes aditus ad
eas haberēt Adde quāse
cundum Aristo . in politica
necessariū est regno aut ci
uitati bene ordiate pmtaz
habere nauignacōem . si uo
lunt esse liberi . Naz p nau
gacōem sunt abiles et para
ti ad laceffēdas et ppulsan
das in iurias pirataz et la
trum culoz . Nauigātes de
niq̄ mpta generi hūano uti
lia afferūt industrie et saga
citatil . Sciūt enī uentos ag
nosce . port9 eligere securio
res futuras tempestates p
uidēt . earūq̄ ortus et occa
sus psciunt . speculant̄ suo
studio aduent9 aduersanti
nauiu . Demū nauigantiuz
uita inocens atq̄ honesta
est . nam et xp̄pus nauiculā

ascēdit et trāffretauit Apo
stoli idipm sepe fecerunt
Rursus ab illis omibus cu
piditatibus . libidib⁹ et uo
luptatibus . qui iterra ac ci
uitatibus hoibus se offerūt
segregati sunt . et tātō deo
sunt duotiores . quāto pxi
miores picu⁹ . Verūtñ ha
bz ars ipa nō puas miserial
calāitates . labores atq; pi
cula . put unicuiq; recte cō
spitienti facile intueri libet
Ca eniz ars plena est mise
riis dolis ac fraudibus . Ca
ceo eius picla . Si enī dees
sent qui naues fabricarent
nullus tātō piclo se expo
neret . Quorū demētīā sapi
ens mirat̄ inquit . ponētes
ratem in mari . cōmittūt se
et uitā suam puo ligno . cū
mare piscibus . terrā autez
deus dedit filiis hoīm . Pri
mus oīm rōanis psuasit na
uem cōscendē Claudig cau
dex ob hoc sic appellatus
quia plimū tabularū cōtex
tus . caudex apud ātīquos
uocat̄ . de quo dicit Sene .
non utilē artē iuenisse . In
primis atq; nouicularii seu
hanc exercētes artem . na
uel de iēptis putridisq; lig

nis fabricāt puo tempē dū
ratural . et dū homines se
illis cōmittūt . subito dū lu
dunt absorbent̄ . qd̄ pericu
lum ex fraude nauiculario
rum puēire dinoscit̄ . Tace
o q̄t latricinia nauigātes et
pirate idies agunt . q̄t fur
ta . quot rapias . iter quos
nulla fides . nulla uēital nul
lus ad deuz timor . nec ad
pximū amor re piit̄ . sed q̄
potētior est paruas scafas
suadit . In aliis uiuendi mo
dis . robatores sunt pes
sime cōdictionis . in hac mi
sera arte qui plura depda
tur . eo āplig pmiat̄ et archi
pirata . ac magnaz classiu
pripes cōstituit̄ . Nec re
fero q̄t hoies ī mari submer
guntur aut certe inficiunt̄
nec ditātur nauigātes . nisi
cum alioz spoliis piratas
enim et hostes fidei dimit
tūt . fideles pegrinātes et
mercatores iermes insequū
tur . Tandē nauigātes q̄s
apphendē nō ualent . picli
tari cogūt . Miserum certe
genus hoīm in quibus nul
lum est hūanitatis uestigiū
Cum eū natura ipa impel
lente . naufragantib⁹ hoies

cópatiútur . hi tamē nauēs
piditātes quas tueri debe
rent . rapiūt dātes afflictio
nē afflictis . Adde quia uti
lis et segura essz nauigato
ria ars . si aer . si uenti si ma
ris fluct9 . si scopuli rapidi
nauigātib9 obedirēt . Sz
lōge certior est tēpestas . q̄
trāquilitas nauigātib9 De
niq; pua sunt terr̄ picula . n̄
mar̄ discrimia experiātur
Non enī soluz nauigātibus
picula iminent ab hostib9
sed a mari . sed a piscibus q̄
bus tutius foret inf̄ hoīes
q̄ inf̄ delphines cōuersari
qui carnes hūanas sitiunt .
Et ut paucis agaz . nauigā
tes id habent . ut picul̄ suis
gaudeāt . Scriptū est p̄ sa
pientem qui nauigant ma
re . enarrāt pic̄a . Hinc et
pp̄hta dicebat . ululate na
uel̄ i die pauor̄ mar̄ . Sūt
igīe he artes eatenḡ utiles
et cōmendēde quatenḡ ea
rum artifices eis ita utunt̄
ut iustitute noscuntur

Capitulū . xxviii . de q̄r
tā arte mechāica uidelicet
de uēatoria et artib9 ei sub
laternatis . et de laudibus

et utilitate earū et de labo
rib9 miseris et piculis que
eas cōmittātur

Uēatoria q̄rta est
ars mechāica . sub
qua omīseraz̄ auī
ūmq; occupacō et piscat̄a
earūq; rerū paratura conti
net̄ ut sup̄ tetigim9 . quaz̄
artiū utilitatem null9 igno
rat . Est enī i primis delec
tabilis . atq; ad exercitatio
nem deductōemq; tempis
accōmodata . et ad mode
stā hoīm recreacōem iustu
ta . Quippe et ad salutē cor
poris p̄tilis . si debit̄is lo
co tpe et sine bono eis fruā
tur . Adde quia tollerāda ē
si ob necessitatē p̄ pellibus
et carnib9 . nō ob uolupta
tem sine strepitu et clamo
re exercetur . Sed iam h9
artis et uite icomoda . labo
res atq; miserias si p̄et̄ picu
la cōmorem9 . In p̄mis
itaq; quis prudēs gaudiuz
suū i fugacissimis reb9 col
locat . Deinde uēatui uacās
melioris negotii diem pdit
Quid de piculis corpis di
tam Quot foueas uenatōes
pcipites icurrūt . Aqual̄ q̄
stagna siluas nō sine discri

mie pcurrūt . Reges uero
 et magnates . et si q̄tiē ar
 mis non uacant . uēacōise
 dedāt . Int̄ cetera tñ icom
 moda . illud paruū non est
 quia lassitudiez senectutē
 pluresq; ex ea ifirmitates
 nāsciscūtur . et ut dici solet
 puo solatio . plures mestitie
 oparātur . Quid dicā de tē
 poris amissioe . iutili occu
 pacōe . fructus modicitate
 et tandē pumbili uanitate
 que enī maior uāital . quaz
 post paruā bestiolā leporē
 natura ipa timidā . tot cur
 runt reges . tot milites . tot
 cursores . tot bucciarū et co
 mitū clangores . tot ululan
 tiū uociferacōes . Et ut pau
 cis m̄tra cōpre hēdā . iscrip
 turis sancti nemiez sanctū
 uenatores legimus . Esau
 enī uenatō erat . quoniam
 peccator fuerat . Rursus
 inē uēatores scriptura sac̄
 Membrot cōmemorat . qui
 robustus uēator et opp̄ssō
 hoīm appellaē . Deniq; ue
 natores siluas querunt ubi
 uenacōis colore . pegrinan
 tes spoliāt atq; trucidāt h̄
 est eoz uēacō . hec aucupa
 tio . Caceo de aliā uēacōis

Ip̄tie opp̄siuā arēariā cū
 bestiis deētādo . Et ut pau
 cis agamq; uēatores densa
 nēora et solitudies iquirūt
 nō ut uitā solitariaz agant
 cui se ieptos sciūt . sed ut fe
 ris et uolucrisq; cōuiuāt q̄a
 hoīm uite iabilef sūt . Diuic
 arti subalēnanē macellario
 rum ars . ceterorūq; coquo
 rū atq; cauponū officie ar
 tes . q̄rū usus potius uolun
 tas q̄ necessitas induxit .
 Esus enī carnū ante dilu
 uū icognitus erat . Istoz
 artes uilissime sunt et frau
 dibus plene ac dol̄ et unus
 quisq; experiē . Vendunt
 enī carnes putridas ouē p
 castrone . hircū p ariete . ca
 prā p capriolo . Decipiunt
 ī pondē . fraudāt in p̄tio et
 et ī re ipa seducūt . Quo fit
 ut dū carnes uēdūt emētū
 corpa ledūt . De ceteris ue
 ro huius art̄ partib; . m̄tra
 dici possunt . puta de pesca
 tura . et uinoz ciborūq; ap
 patu . ī qb; tot cōmittūtur
 fraudes . ut pudor sit ea cō
 mēorare . Haz igit̄ artiu;
 studia . uentri nō menti ser
 uiunt . Tolerātur itaq; qua
 tenus suffitiūt ad uite hūa

ne alimētū et bonā corpis
ualitudinem

Capitulū .xxix. de qui
ta arte mechāica uidelicz
de agricultura .et de ptibz
eius .de cuius utilitate dul
core et amaritudie .supra
diximus in uicesimoprío et
uicesimosecūdo capitulis

Capitulū :xxx. de arte
pastorali .et de eius utilita
te ac ícomodis miseris
et laboribz

Astoz quidez artē
nōnulli agricultu
re .alii uenatorie at
tribunt . ut cūqz sit spetia
lis .de ea agendus est ser
mo . Est igit̃ utilis pastoz
seu bubulcoz ars . atqz ad
uite hūane ídigentiam sup
plenda ad modū necessari
a . Hic igit̃ uiuēdi modus í
nocuus est . nemini officit
nature opi í tēdit q̃ reipub
seruit . a m̃ptis ē segrega
ta facioribus et a peccādi
occasiōibz aliēa cōtemplati
oni pxima . íutilibus actio
nibus obuia . eamqz uite for
mulaz sancti pphete secta
ti sunt . et sub pastoris noie
reges et platos appellarūt

Quippe cuius noie glorioso
christus nūcupari uoluit in
quiens . ego sum pastor bo
nus . Verūt amē huius arti
ppima sunt ícomoda labo
res atqz pic̃a . Prío quidē
ut putamz . utilius hoibus
foret homines potius ama
re colere et alere . q̃ pecora
Amant enī qđ nec se ama
sciunt . nec amātibus uicez
reddē possunt . Rursus si
aialia p te paueris . occupa
tissimus bubulcus eris . si p
alios pecora boues pascis .
tu nō pastor mōsz pastoz
seruus eris . Sz et illoz sur
tis frau libz et dolis neces
se est credas . nūc pecora
mortua afferent . nūc a fe
ris cōmesta . nūc in p̃cipitū
dedita . sed et quotidie no
ua rūoresqz adducent ex q̃
bus dolorē mestitiāqz con
cipies . Neqz eoz fraudes ui
tare ualebis . ut recte de eis
dicat ppheta . omēs pasto
res p̃uaricati sūt . Et iterū
pastores suos pascit uentz
scilicz auaritie . Contra q̃s
alibi scribit̃ ue pastoribz q̃
dilacerāt gregē suū . Adde
aialia ip̃a que tanto pe alis
atqz custodis . m̃ptis picul

47

94
sunt exposita que tam cre-
bra sunt .ut plerūq; totum
gregē exhauriāt .De pau-
cis igiē agamus .utilitas in-
certa est .certa sollicitudo
dubiū lucrū .māifesta picla

Capitulū .xxxi. de sex-
ta arte mechāica uidelicet
theatrica et ludis .et de p-
tibus s̄baltnatīs .et de diuē-
sitate oīm ludoz .et de illo-
rum utilitate damnis et pe-
riculis .

Theatrica uēo ars
ludol r̄spicit .dcita-
a teatro ubi po-
pulus cōueniebat . Nec ue-
ro uite formula tolerāda ē
si ludis hoīes ad euz finem
utunē quibus īstituti sunt
teste enīz p̄ho p̄pter publi-
cam letitiā homīes a p̄uis
cupiditatibus et a nociuis
uoluptatibz trahūtur ut su-
pra tetigimus .Cōferūt de-
niq; ludi ad r̄creacōez hūa-
ni corpīs ut uigoriosius la-
boriosius et utilibz artibus
uacare possit . Ludus enīz
moderatq; teste p̄ho cibul
est animi . Naz īquit . Sene-
ca . Socrates ludē cū puer
nō erubescēbat . Et Sato

laxābat aīm curis paucis
fatigatū . Idcirco legū con-
ditores festol īstituerūt di-
es . ut ad hilaritatē publice
hoīes cogerētur . tamq̄ ne-
cessariū laboribz inēponē-
tes tempamētum . Verūta-
men p̄ime sunt hui9 artis
scōmoditates . uāitates mi-
serie atq; picula . In p̄mis
igiē cōsiderādū est . quia ut
mibi satis uidetur . apud ca-
tholicos theatrica ars mini-
me ponēda nec nomīanda
p̄cipiē . Naz ut īquit Jldo-
rus spectacula crudelitatis
īspectiōes sūt uāitatis . q̄ nō
solū hoīm uiciis . sed demo-
nū iussionibz īstituta sunt
Proinde nihil debere esse
christiāo cum circēsi īsania
que dicit̄ theatrica . nec cū
amphitheatrica crudlitate
cum atrocitate arene . cum
luxuria ludi . Deū enī negat
qui t̄pia p̄sumit . Quīmo fi-
dei christiāe p̄uaricatō effi-
ciē . qui id dēuo appetit . qd̄
in baptismo iā pridē renūc-
tiauīt id est dyabolo et opi-
bus eius . Tutiū Silla ut
īquit Seneca . p̄mus ī circo
leones solutos dedit . Pom-
peiū prim9 elephātōs po-

suit ad spectacula. nec tamē
cōmendantē bonā rē egisse
nisi bonuz fuit more nouo
perdere hoīes. Vnde sub
dit seneca sauci9 foret ista
t obliuionē ire. Preterea cō
siderēt frequētatores ludo
rū. q̄ teste. Erisostomo sup
illo uerbo. se dit popul9 cō
medē et bibere et surrexit
ludē. Deus nō dat ludē. sz
lugere. sed diabolus dat lu
dere ne lugeam9. et dum
ludimus illudimur. Adde
q̄a lud9 nō caret illusiōe a
qua nomen accepit. Vnde
Sarr̄ uidit J̄smaelē ludētē
cū J̄saac. in quo ludo ut in
quit Augusti9 uidit illusiō
nē que significabat decep
cōem. Preterea dēones de
lectātur ī ludis uanis. q̄a ui
dent hoīes eis libenē iten
dēe. et a uia uirtut9 deuiare
Vnde ī sompno fuit a dēo
nib9 dictū cuidā romāo. ut
ludi ī urbe istaurrētur secū
dū Augusti. ī q̄rto de ciuita
te dei. Deniq; ī ludis rara
est grauitas p̄mta est scu
rilitas. uāitas. stultiloquiū
uerba otiosa. mēdatia. uane
inspectiones. libidiose trac
tacōes in p̄mtu est leuitas.

75
abest modestia. nil aliud in
his locis accidit. n̄ breuis le
titia. puū gaudiū. magna
tempis iactura. puerilis oc
cupacō. Et ut q̄daz sapiēs
ait. ludoz expectator. ua
nus lusor. isanus. q̄ nec ho
neste gerit. nec hōeste cer
nit. adeo ut ignoremus. an
sit lusor isamio aut specta
tor. Rursus m̄pti suere q̄s
natura mites fecerat. sed
spectacula uitia docuē. cru
del9q; efficē. Nil enī potēti
us ī memoriā descendit: q̄
q̄d uisuz cōspiciēt audita fa
cile uolant. cōspecte res he
rent etiā res iutil. ffugie
da ergo sunt ludoz specta
cula. ubi ad horā gaudem9
ut diutiq; doleamus. et sem
per uideam9. quod uidisse
semper displiceat. Porro lu
dorū uaria esse genera con
stat. que docuit antiqua il
lusio. Alii enī aliis delectā
tē ludis. q̄dā spectacul9 fera
rū. q̄dā histrionib9 q̄dā pa
lestirs. q̄dā aleis. sed ubiq;
uanitas. Quid enī thauros
Quid feras publice iterfici
delectacōis habz. Quasi n̄
suffitiat belloz cruor in ca
stra. urbib9sq; dieti effusus

De palestris uero atq; tor
neamētis qđ dici p̄t. Vbi ī
spector uaniloquus miles
insanior. f̄fit enī seruus to
tius urb. ī quo ludo sepe ui
lior oīm uictor euadit. De
histrionū buffonumq; uita.
quid dici p̄t. Nescio quis in
sipiētior euadat. an histrio
uel qui de histriōe ridet for
te qui peccūias effundit. ua
nior est. Quotiēs enī histri
ones de se dños ridentes
uident. totiēs ipi mirant̄
demētiaz se miratiū. Sepe
certe histrio aliqđ fingit. qđ
falso audientes delectat se
uere. Alearū uero et taxil
loruz lusores adeo spurcissi
mam artē exercēt. ut in ea
arte quāto doctiores tāto
nequiores habeātur. De qđ
bus p̄hul ī politicis ait. qđ
aleatores mortuoz spolia
tores et latrones. turpes lu
cratores sūt. lucri enī ḡtia
opprobria sustient. Vnde
et themistodes grauissios
uiros et reipu. curā gerētes
a ludis leuiorib9 solatiis ar
cēdos decreuit. ne res pub.
ludere uiderēt. Ipe deniq;
discebat lautius esse otuari
qđ turpiē solatiari. Ludos

uero innoxios ad recreatio
nem. et tempis deductioez
christiāis n̄ nego. ut music
istrumētis. ut uideb̄ statim
cum de musica agemus qđ
p̄mittūtur p̄ loco et tempe

Capitulū. xxxii. de sep
tema artemechāica. uideli
cet medicīa. et de e9 neces
sitate et utilitate et laudib9
Demū de illig ab usu labori
bus & periculis.

Medicīe uero ars fa
teor iter mechani
cas nobilior est tā
qđ a natura ipa hoīb9 dona
ta. qđ n̄mo uite huāne p̄mū
necessaria atq; a dō īmorta
li laudata et honorari iussa
qua corporuz morbi curāt.
& uite iterstitia cōseruant̄
deiq; ipa huig artis natur
lis inq̄sitio cōmēdatissima
est. Et ut paucis agā utilis
admodum & accōmodata
medicīa est. qđ nedū corpoꝝ
īpa curat s3 liberiorē ad ua
cādū animū reddit. nā p̄ho
teste ex bona corpis qualitu
dine crescūt uires animi et
bona corpis disposicō. aīaz
qđ iuuat & ad optia queq;
dispoit. Sed fateor lauden

da primū ars medicīe est
si bonū subiectū si uirtuti
dedituz repit . si deniq; id
ipm sciendi gen9 optimuz
ac naturalibus scientiis in
fallibilibusq; fundamentis
communituz . prius medici
addiscerēt q̄ exequerētur
Sicut enī ut aiūt unuq; sc̄p
id agit feliciter quod optie
nouit . ita qui p̄cipia medi
cine ignorat . cuius finis sa
nitas existit . ut sanū egrū
reddat necesse est . Vidi
ego pluri9 heri arōtarios
hodie medicos . heri barba
rū rāsores . hodie morborū
grauū cēsores . heri hēbas
ceteraq; materialia i appo
thecis cōmiscētes . hodie in
principū aulis morbos iudi
cantes si enī etiam sanādo
uix nomē boni medici q̄sc̄p
assuit q̄ nā pacto necandi
medicādi titulū uēdicabit .
Quibus dā itaq; his si p̄ibus
me aliqñ febricitatē uisitā
tib9 . atq; i media pollicē ti
b9 . s3 et causas morbi iudi
cāe conātib9 . illud ad Phi
lippū ut i actib9 apploze le
gig dicebā . putas ne itelli
gt q̄ dic̄ . q̄b9 dicētib9 . etiā
ego itez cū eodez euncho

97
ad debam . quō scire poteris
cū aliq; te nō docuerit . mi
ra certe res est . ut ei s̄quit
Hieroni . fullones . metallarii
fabri . lignoz cēsores . ipa q̄
uilia officia exercentes abs
q; doctore esse nō possūt
nec expiri audent q̄ nō nō
uerūt . sola est medicādi ars
quā sibi passī unuq; sc̄p uen
dicat . alii enī a crebro infir
mātib9 medicinā addiscūt
alii a feminis ut uiros cu
rēt . alii ab infidelib9 audiūt
ut fideles necēt . alii nescio
q̄b9 libel legūt ut i miseris
cōpōtib9 uniformitē exequā
tur . et ut aiunt uno collirio
ab eis icognito . oīm oculos
uolūt curare . quo fit . ut cec9
arte natura . uidentē cecū fa
ciāt . Hy medicinā nescien
tes . medicā abutunt . & ar
tē egregiā quā nō nouerūt
p̄sitent . medicīe excellētī
& illustri nomīe glorianē .
quippe quest9 grā . pecuniā
ut finē querūt . Premiū c̄te
uero medico nō modo exi
guū . s3 sordidū . et tanto la
bori impar nec ingenio di
gnū Ex q̄b9 hui9 artis dif
ficultates & icommoda in
p̄mpto sūt . dū uiris excellē

98
tibus non creditur. & hac laudatissima arte ab utribus primia dantur. Adde quia multa milia hominum talium medicorum insipientia. aut inexperientia forte moriuntur. & dum unum morbum curare satagunt. plures inducunt. Assuefatiuntque miseris egros. ut sine medicis vivere non ualeant. Quasi non aliis paratissimè ipsi tagunt nec degustant Cetera hominum generum felicem auram bonaque tempore dispositionem optant. medici uero aut insanam aut pestiferam. omnem infirmos esse preter se et suos considerant. quos quidam sapienter. si pes dicit eis qui funera ad corpora hominum sepelenda deferunt. quasi Deo scenas athenis dannaui exilio. eo solo quia optabant primos mori. ut inde lucrum caperent. quod contingere non potest sine multorum morte. Taceo quod morborum per longationes quot pestiferas potestates. quot infirmitatum combinationes miseris infirmis non ingerunt et quos abstinentia aut simplici uictu. quippe uel herba si sciret curare poterant. super tuos is ultramaris quippe et adulterinis materialibus

quae ipsi aut uident aut illoz lucrum participant. curare potestis facere humana corpora molitur. Rursus medici causas et naturas egritudinum dicunt subtiliter. dantque sanitatem uerbotenus. adeo ut sicut quidam sapienter dicebat. cum eos audimus mortuos posse suscitare credimus. paulo tamen post cernimus inane esse eadem spem quae ilico sperata mors incepit. Sed quid plura. absit ut de medicis quicquam sinistre dicam. in manibus enim illoz sepe meis peccati icido. itaque in ceteris quoque mortalibus sanum foret consilium eos non exaspere uel bis sed demulce obsequiis Quae nec ego sentire audeo quod omnes clamant. latrones enim sicarii. uenefici. homines inhumaniter occidunt. medici tamen humanissime atque officiosissime et solemniter iterantur Et si qui aut diuino munere aut nature uigore ualescunt ipsam diuinam gratiam temporis quo beneficium peccata uidentur eis sanitatem attribuunt Nec indignentur medici quod eorum arte mechanicam dixerim. nam dicere possunt in

congrue medicinam esse
mechãicã. q̃a est de corpe
hũano. ex ea pte q̃ iſirma
tur et sanaẽ. Quod quidez
cõp̃g est itellectiuũ. quia di
cendũ est s̃m. Alſora. q̃ h̃
nõ pbat medicinã nõ esse
mechãicam. Pr̃io quia licz
ſit de corpe hũano non tñ
opatur i eo medicina pprie
ſc̃dm q̃ est itellectiuũ. ſed
ſc̃dm q̃ est ſenſitiuuz et ue
getatiuũ. Medicinẽ autẽ ad
hoc ualent. pr̃io ut iuuetur
uegetatiua potentia et ſen
ſitiua in opibus ſuis. ſtate
or tñ q̃ aliquñ accidit. ut in
de iuueẽ itellectia q̃a ſe
datiſ dolorib9. liberius ua
cat opibus itellectiuĩſ. Se
cũdo hoc patet qm̃ Aristo.
in li. de aĩalibus tradit doc
trinaz de hũano corpe ſi p̃
cũ doctrina brutali. tamen
naturalĩſ ſcientia ſpeculati
ua eſt. medicina uẽo eſt opa
tiua et mechanicã

Capitulũ. xxxiii. de ar
te mercãdi et uendẽdi que
ĩpa mechãica eſt et ſub na
uigatoriã cõtineẽ. et de e
iuſ neceſſitate et utilitate.
et demũ de illiuſ iſelicitatẽ

99
fraudibus doſ atq̃ piculĩſ

Creatura uẽo que
ad nauigatoriã p
tinz utiſ admodũ
eſt ad ſupplendas iopias
puĩtiaz et ſine illa cõmer
ciuz inter hoĩes haberi uix
poſſet. huiuſ autẽ mercato
rie artis tres ſunt ptes ut
ait phĩl in tertio politicoz
ſc̃z marelãia id eſt p mare
ferens merces. q̃ nauigato
ria dici p̃t. ſecũda eſt onera
ria. tertia eſt aſſiſtẽtia qua
quis aſiſtit mercatorib9 in
pecũie et aliaz reruz com
moditacõib9. que om̃ſ mer
cature ſpeties a Plutarcho
crurib9 corpiſ hũani recte
cõparantẽ. ueluti enĩ crura
homĩſ huc atq̃ illuc diſcur
rũt p neceſſariĩſ hũani cõ
poriſ. ſic mercatores p̃ne
ceſſitate corpiſ reipublice
Ruſuſ ſicut coxe et tibie
ſuſtentãt corpus. ſic merca
tores rempu. ſuis mercib9
ſuſtinent. Ex quib9 apte
cõſpiciẽt neceſſitaſ et utili
taſ hui9 artiſ. quare mẽito
ut agit Dugo cõmendabiſ
eſt ueluti que diuerſas igno
taſq̃ gentes conciliat bella

sedat. pacē firmat. et tādez
priuata bona ad cōmunez
oīm usum imutat. Est igit̃
mercatura nō modo neces
saria. sed accōmoda utilis
q̃ reipob. et ut iquit p̃hus
et nō infimū uiuendi genis
si ipoz mercatorū finis ad
releuādas idigētias cōmu
nis reipub. tendit. sed si cu
piditatis g̃tia quis merca
turā exercet. uix erit inno
cens. Sunt enī eius artis ī
cōmoda et pericla p̃ima.
idq̃ ex eo maxie constat.
quoniā scdm̃ sententiā san
ctoruz. uix mercatura sine
peccato p̃t. exerceri. Quis
enī huius artis dolos. frau
des. iniquitates et scelera
narrare p̃t. ¶ Profecto non
est dictū facile. Et si ceter̃
taceā. quot false rez uena
liū laudacōes. q̃t mentite
rerum emptibiliū uitpera
tiones. quot d̃fectuū occul
tacōes. q̃t false aut dimiute
mensuracōes et pōderatio
nes. q̃t false mereātiū com
mixtiones. q̃t mēdatia. q̃t
piuria. contra quos inquit
Ambro. ¶ mercator seculi
cōparator inferni. cur ī frau
dem et decepcōem conuer

til naturē industriā. Sur as
fectas rez defect9. Sur op
tas paupib9 sterilitatē. ut
domini tue cōpares dolosā
secūditatez. ¶ Exploras q̃n
erit sterilior p̃uent9. quan
do rez iopia. Vanc uocas
sdustrā. que potig est cali
ditat̃ et cupiditat̃ astutiā
et q̃d tu remediū dicis. cō
mertū nequitie potig et la
trociniū est. ¶ Et sequitur lu
crum tuū damnū multoruz
est. Et ut pauc̃ agam9 om
ne huius artis offitiū eo tē
dit ut ea utentes lucr̃ intē
dant. uilius emāt. carius uē
dant. p̃xiōs decipiāt. Vos
signat Valerius cū ait insi
diosissimā fore artem que
inopū sanguie pasciē et mē
datiis ut ueritatis istrumē
to iuuat̃. ac fallatia quasi p̃
claris artib9 gaudz. quoz
fraudib9 nō tam alios q̃ se
ipos fraudāt. qa teste. Ari
stotomo qui simpliciter ne
gotiant̃ iōmnib9 p̃speran
tur qui uersant̃ in dolū eis
omīa aduersant̃ cum scrip
tum sit in ¶ sechiele. totaz
conuersacōem uite uertunt
ad lucz. ideo non pseuera
bunt substantia sua. ¶ Et ite

rum fraudabit eū pecūia sua.
Caceo d̄ usura. que uix
a mercatura sepat̄. Metex
de campforia sileo et pecu
nie cōmutatīa. q̄ huic mer
cādī arti subalēnatur. ī qua
tot doli. tot fraudes. tot ra
pine sunt. quot nūmos cāp
sor habet ip̄e. Varuz itaq̄
mechīcaruz atq̄ si p̄ium ar
tium sectatores. ultra alia
incōmoda. teste p̄ho inep
ti sunt ad politisandū. Quī
imo apud ātiquos huiusmo
di artib9 uacātes p̄hibebā
tur p̄cipare nedū p̄cipa
tum. sed magistratū et con
solatū ut supra de duxim9

Capitulū tricesimū quar
tum de artib9 liberalib9 in
genere. et de illaz cōmodi
tate. et abusu laudibus et
damnis dulcib9 et amaris

Liberales uēo artes
p̄p̄imuz fore utiles
ad īstruēdos iuue
nes. et necessāria ad modū
sciētiaz genera. nullus sa
ne mentis dubitat. Nec tū
ignoras. qui ī p̄uerili agēs
illis ībutus es. que ut nosti
septē numero sunt. et ī duo

genera diuidūtur. quia pri
me tres p̄mordiales artes
uocant̄. uel primasciēdi ele
menta uidelicet gramatica
dyaletica rextorica. Qua
tuor uero sequētes scilicet
astronomia. musica. arisme
trica. et geometria. mathe
matice appellātur. id est do
ctrinales. quia p̄ certas de
monstracōes docēt ut sta
tim subitiem9. Quare autē
liberales appellant̄. et circa
mathēmaticas que fuerūt
cause iuencōnū eaz. et que
sūt eaz natura utilitas seu
scōmoditas subitiā. que
et si tibi nota sint uolo illa
tibi ad mentem reducē ne
illaz oblectamētis allect9
dū illis te totum exhibes.
digniora atq̄ excellētiora
ad q̄ illa ordianē p̄termi
tas. Appellantur itaq̄ ut
nosti septē ip̄e artes libera
les triplici de causa. P̄rio
ut distīganē ab aliis illiber
libus. ut mechāicis et cete
ris seruilib9 ātib9. que ideo
sunt illiberales. q̄a ordian
tur ad corp9. Animā autē
et ītellectū. male disponūt
ad usus et actiones uirtutū
moralīū et ītellectualīū. uel

ad usuz perfectissime uirtu-
tis. que est felicitas. Ex q̄
p̄t elici alia ppriissima causa
quare uocatur artes libera-
les. uidelicet quia scdm eas
homo p se disponit scdm i-
tellectu ad optimu sine. ue-
luti usum uirtutu moraliz
et intellectualiu. uel ad usuz
pfecte felicitat que est spe-
culatia: qui autem talia con-
siderat naturalit sunt libe-
ri. quia non sunt seruales
cum intellectu uiget ideo
recte artes ipse liberales di-
cunt. ffateor tn scdm phi-
losophu in octauo politico-
rum. quia utile et comeda-
bile est pticipare aliquado
liberales artes et mathema-
tica. quaz usus ordiatur
ad exercitiu excellentioz
doctriaz usq ad certu ter-
minum. sed cotinue et ass-
due exercere se in eis usq
ad quacuq pfectioez nonu
q̄ nociuu est. quia cotinua
consideraco in ill rethabit
aut simpliciē aut p parte
abusu uirtut moral. Ter-
tia uero causa est qre libe-
les dicunt. qa liberos id e
expeditos et exercitatos
animos reqrunt. eo q̄ sub

tiliter de reze causis dispu-
tant. et de illis plezoz que
a se su remota sut. Alia cau-
sa est quia atiquitus tatum
mo liberi id est nobiles et i-
geniui. in eis studere osueue-
runt. Plebei uero et igno-
biles studebat i mechancis
ppter peritiam opandi. co-
poralis eni operatio plus
congruit plebeis. otiu autē
et studiū nobilibz secundū
Dugonem

Capitulū. xxxv. de pri-
mis duabus liberalibus ar-
tibus. uidelicet gramatica
et dyaletica. et de ortu ea-
rum et causis. quare inuen-
te sunt. et de illaz laudibz
et utilitate ac demū de eaz
abusu et incommoditate

¶ Ostō egimus dei
beralibz artibus i
genere. supest ut
inspetie eas breui sermone
tangam. Priō igit de g-
matica et dyaletica agēus
De rethorica uero i sequen-
ti capitulo dicemus. Vocā-
tur itaq tres ipse artes pri-
mordiales qa circa prima
literaz elementa uersantur
Per eas eni aut de congrui

tate aut ornatu sermonis.
 aut deniq de orationis ueritate et falsitate principalis agit. **P**ria itaq gramatica scdm Alforabiu a literis nomen accepit. que mater est aliarz artiu. fuit autē causa et modus iuentionis ei9 qm cū homines inordinate atq ad libituz et sine arte loquerēt. eueniebat ut minus bene cōcept9 suos exprimē. sed et ming apte audientes intelligē ualerent. quo fiebat ut tardiq intelligere et itelligi. ac difficiligr sciētia tradē possēt. **Q**uade re curarūt sapiētes has incommoditates tollere. tradiderūtqz artificiosuz loquēdi modū. uniformē quidez ac congruū. ut oēs conceptus hūani. demū cūcte doctrine p eandē artem aptigr ethibiq significarēt et adficerent **U**er et si uti9 et necessaria ars gramatice sit. q tū pacto iter scias annumerē pimi dubitarūt. p eo qua gramatica ipa solū circa pitiam recti sermois uersat. sermo uero trāsit. scia autem est de permāentib9 **A**dde quia hec ars pullire

linguam non animū nouit nec intellectū dirigē sed labia. **A**ccedit qa nō ppter se. sed ppt. alias iuenta est quare istrumētū sciendi potius q̄ scia scdm quosdam dici p̄t **L**ogica secūda est libera9 ars. q et racōnalis dicit. ipa eniz diffinire. querere. respōdere. uera a falsis diiudicare. ac subtilitē disputare docet. **N**ecessaria certe et utilis ars quia scdm. **D**ugo. i didascalico9 p eam subtilib9 obiectionibus latens ueritas reperitur **C**ausa siquidē iuentionis eius puti9 ad modū fuit cū enim iphisi9 plures suborirent oppiniones et cōtrarietates. decreuerūt sapiētes de modo altercandi artem tradere. **V**idebāt enī quia nō possēt facile pueniri ad alicui9 scie certitudiez sine pitia disputadi. **H**ac. **S**alomon oīm sapientissimus in puerbiis addiscēdaz admonet. dū nos hortat ut felligam9 sermōes prudētie. uersutiasqz uerboz nec non pabolaz et obscurum sermonem. et dicta sapientum si9 et enigmata. que

omnia ut Hiero. ad magnū oratorē ait dyaleticorū et oratorū sunt. Sed & Aug. p̄ eo in cetera logicā commendat. q̄a exercitiora politior que reddit īgenia Sed certe si dyaletice fructus. si finis attēditur. utiq̄ repiem⁹. quia potiq̄ īgenium inaniē fatigat q̄ utilitē pficit. Nam & si cōdisputātem uiceris. non fructū. sed uerborum folia cōsequeris Vinc. Grego. si logistica inquit disputacō qd̄ aliud est q̄ uerb̄ cōtendere & audiētes subuertere. Abutuntur enī ea arte pl̄imi. dū cōfidētia clamoris uerborū ueritatem impugnat. Rurs⁹ quis quis ea doctrīa uersaris. necesse est contētiosus loq̄ris quicq̄d p̄bare nō potes q̄a ut īquit. Augu. cōfirmacōez sumit ab hoīe. quidq̄d non habet ex ueritate. Sed et illud ueruz est quia sepe nimium altercādo p̄ditur. dū īquiriēt ueritas. qd̄ satis dolendū est. Idip̄m qd̄ ad ueritatē iuādā īstitutū est ad eā obsuscādā occultādamq̄ cuz hoīm labore studiosissime queriēt. Vndē Au

gu. in de doctrinā christiāna execrabilez dicit artē sophisticā disputādi et libidinem rixandi. quā admonet cauēdam. Si enī doctrina foret pierat. nequa q̄ sacre litere tātope eā detestarent̄ cum aiūt. qui sophisticē loquiēt odibilis est. In ea certe ut ip̄e Augu. ait. uictoria uerborū. et obstentatio ābitiosa queriēt nec mō tardos. sed plerumq̄ ingeniosos decipit

Capitulū. xxxvi. de rēthorica que tertia est liberalis ars & d̄ eius ortu & utilitate ac laudibus. Rursus de eius abusu. & qualis debet esse orator & ad quid ualet eloquētia sine sapientia et quomō aliquando est mortifera

Rethorica tertia est liberaliū artū. sic dicta quasi ornat⁹ sit locutionis scdm̄ Alfarabiū. Veluti enī p̄ grammatīcā cōgrue loquēdi artem. addiscim⁹. ita p̄ rethoricā ea onate p̄fferre que didiscimus. ex qua re potissima causa illius iuentōis sumitur secundum Vudo. Est igitur

huius arti summa uix igēs
 laus. Nam ut iquit Seneca
 magna res est eloquentia:
 nec adhuc ulli idulsi. ut to
 tam cōtigeret: satis felix
 est qui ī aliqua eius pte re
 ceptus est. Hec certe orna
 mentū est aliaz sciarū. qa
 ut iquit Cassiodorus quid
 qd in aliēa doctria cōcipit
 ab ista sub decore pferitur
 Vnde ī ecclesiastico scribi
 tur. tuba et psalteriū faciūt
 melodiam et sup̄ utrūq; lig
 ua suauis. Et iterum fauus
 melp uerba composita Et
 rursq; scriptū est. quia sapi
 ens ī uerb suis mōstra pla
 cuit De laudib9 uero elo
 quentie repete ea que sup̄
 diximus. ī xx xiiii. capitu
 lo ī principio. Sed certe h
 ars p̄imos fallit. dū suos
 sectatores dicere nō sciere
 docet. instruit dulcis uerba
 carpe nō utilitē sape Et dū
 uerboꝝ suauitas queritur
 uera rez sapiētia amittitur
 atq; utinā tanty hodie essz
 hoīm labor ad recte beate
 q; uiuēdū. q̄tus ad ornate
 politeq; dicendū. Hinc sic
 mianus Lactācius. utinaz
 tā m̄lti benefacerent. q̄ be

ne loqui uidentē. Adde qa
 pleriq; ea utūtur non ad sa
 lute. sed ad p̄nitē. Acer
 bissie quidez illud referen
 dum quippe et dolendum
 arbitror. ut uidelicz ea que
 teste Licerone a natura da
 ta est ad bonoꝝ hoīm con
 seruacōez in pestem et no
 tumentū uertat. Simplex
 enī est ueitas et recta splē
 doꝝ aut uerboꝝ lenocinio
 nō eget. quūmo ut noster
 Quintilianus ait: suspecta
 est cū ornatur fingē nescit
 Naz quomō inquit fabrica
 bit figmentū que uix elima
 tū depromit sermonē. Ipa
 uero pornata locutio plus
 pferre q̄ conferre solz. Et
 uerum sit qd quidē sapiēs
 ait. qa garrulosa dicendi se
 stuitas plus sonat q̄ ualet
 multūq; habet sanitatis et
 uacui Idq; nost. Seneca n̄
 negauit dū ī de clamacōi
 b9 ait qa raro h̄ inē se oue
 niūt. ut eadē uox sit dulcis
 et solida: Hinc didumq; ad
 alexandrū artē inquit bñ
 loquēdi nō discimus nec fa
 cundie rethoicoꝝ oratorū
 q; operam damus. Quis
 offitium est fabulantes ser

106
monibus ficmentare mēda
tia .et innocentie fidē cōfer
re criminibꝫ .qui dū putant
se aliene laudis fructū p ini
quam uictoriā rapuisse ne
sciunt se sue cōscientie p di
disse nitorē .ut recte expl
ant illud Lactāti q a mul
tis sua etiā faciūdia mortife
ra est .Rursus ueluti ipa ar
tificōsa dicēdi ars suos alūp
nos decipit .sic & ab eis sal
lit .parēqꝫ ei uitupii uicem
reddūt dum eloquētie aut
rektoris falso noīe g̃hantur
eāqꝫ tanto sedius deturpāt
quāto nullā eloquentie atti
gerunt .Quippe noīari elo
quentes delectātur .qui nō
dū loqui icēperūt ne dixe
rim didicerūt .Est enī mo
dernoꝝ hoīm igens nume
rus .qui ī eo se ueros recto
res pfectos atqꝫ faciūdos or
tores euasisse putāt .si pꝫ
pauculas quibus insudarūt
g̃matice literas postergant
ceterę p̃claris sentētiis .quē
ipam eloquentiā nedū illu
strant .sed confitiunt .ilico
faciūdie studiis se dedāt li
brosqꝫ Ciceroīs et si ius no
stri Quintilianī perlegant
Longe certe alit idem Si

cero modernā deplorās tē
porē ī eo libro scēiebat .quē
de oratore ad Quintuz fra
trem edidit .Lōge secus &
ipe Quītilianus cū de īstitu
tione oratoris ageret .rarū
enim aut nullū fatent̃ opti
mum esse ea etate oratorē
cuiꝫ rei illi asserunt non in
sulfaz causam nam oratorē
inqūt ī omī sapientie gene
re psuadere oportere ut q̃
alibi didicit .cū splendore
dicendi pferat .adeo ut q̃
uerum oratorē audit sciēre
et itelligē plus q̃ ceteri ar
bitret̃ .Quod utiqꝫ nisi di
uerb sapie titulū lustret̃ effi
cere nō ualebit .quo ei pac
to in sacris literis ille psua
debit .q̃ eas nuscqꝫ legit .quē
in nat̃alibꝫ qui Aristotelē
nō uidit .Quomō ī moribꝫ
aut iure ciuili porabat .qui
eaz sc̃laruz ne dixerim ex
pers est .sz nec p̃cipia no
uit .Ea de re Licero mira
ri desinit paucos ad modū
fuisse oratores .cū eos aut
omīa aut m̃lta sciēre optet
Que omīa hoīes complecti
perqꝫ difficile est .Vic Au
gu .in de doctrina xp̃iana
ait quēdā sapientē dixisse

quia oratorē optet nō modo delectare .sed docē .nec modo psuadere ut flectat sed ut uincat .**Constat** itaq; ea omīa nō nudis uerborū foliis .sed mltiplici sapiētia comparari . Talis ergo eloquētia a sapiēte plata omī dulcore meli' dultior ē de qua ī ecclesiastico scribitur sapiens ī uerb' amabilem se reddit . **Et** igit' ptes laudate eloquētie quis assequat' necesse est uaria scīaz sup pelle ctili cōstipato existat . **Idq;** in puerbiis Salomon pmonuit inquis .stude sapientissime ut possis digne pferre sermonē . **Qua** sentētia cōtemptibilez afferit facundia: nisi sciētia et sapiētia fuerit cōdita . **ffateor** ergo hoīm mēl' hodie deprauata . quīmo et penitus obcecata est . adeo ut frōdes p fructu capiāt & sumo pascātur . dū se igni appinqre putāt . **Hoc** est certe illud temp9 quod apostolus ad **Thimotheū** psignabat . cū poetaz fabulas ac figmēta pueritate ac sana doctrina fideles accepturos in spirītu deplorabat . **cuz** ait ueni

et enī temp9 cū sanā docēnam non sustinebunt .sed a ueritate quidē auditū auertent . ad fabulas autē cōuertent . **Adde** q; teste Aug . **Licero** ipse et ceteri qui rethoricā docuere fassī sunt eloquētiā sine sapientia obesse plurimū & pdesse nūcū . sapiētiā uero sine eloquētia plimū pfuisse . **Hic** apostoly ipse uas electionis ad corīthios de se loquens palam fateē se iperitum fore sermōe sed non scīa & sapiētia . tātum tamen pfecit quātū mūd9 capere potuit & hūana īgenia sufferre ualuerūt . adeo ut plus ceteri doctria et pdicacōe pfitiēs unus ipse doctor gentiū meruit appellari . **Ipse** deniq; et si rethorica coloribus nō usquequa; utebatur adeo utilit' disputabat ut omnes sua sapiētia suparet . **Nō** uti q; ut ipse alibi ait uincebat ī persuasibilib9 hūane sapiētie uerb' . que ad eloquētiā referūtur . quare si deles sūope admonet . ne decipiantur ī sublimitate sermonis . **Querat** enim q; ad eundē sensum **Job** dixerat . frustē

44

sicut homo aperit os suum
 et absq; sapia uerba multi-
 plicat. Nec idipm gentiles
 ueteres qui eloquentie studi-
 a miro cuderut ingenio ne-
 gare uidentur. Quippe arbi-
 trati sunt eloquentiam no de-
 bere iudicari atq; laudari
 uerboꝝ solo splēdore. sed
 secundum g̃uissimas sentē-
 tias a uera sapia sapiēter eli-
 citas. ut explicare libet &
 g̃cia exēpli dixerit. In cō-
 sutiendo diademate siue an-
 nulo absq; pportione. lon-
 ge plus cōferre uidetur qui
 carbūculū. qui gēmas. qui
 aurū offert. q̃ aurifex qui
 mō ea auro ligat formamq;
 simplicem adicit. Omis ita-
 q; referta oratio gēmis sa-
 pientie et sentētiarū pōde-
 re pficit. nō sōꝝ uerborum
 slosculꝝ paz ergo substātie
 uel uirtutis aut solide pulcri-
 tudinis oracōi afferre uide-
 tur. qui solū rethorice & elo-
 quentie uacat. ueluti qui nu-
 da ex aliena p̃tiosaq; mate-
 ria uerba ligat. Qui uero sū-
 mendicādo sed sua diffun-
 dendo p̃tiosiora ministrat.
 Longe pluris cōferre uisq;
 erit. ffamulatur itaq; teste

August. eloquentia sapientie
 nec mirū ut Hieron. ait ad
 magnū or̃torē. si p̃pter elo-
 qui uenustatē & dicendi
 ornatū sapia ut dñā ea uta-
 ē & aliquando de ancilla
 atq; captiua p̃pter eius ue-
 nustatē fatiat liberā israhē-
 litē q̃ & tā diu honorata īce-
 dat q̃ diu dñāz sequit̃ sitq;
 otēptibilis. cū sola absq; dñe
 splēdore re p̃dire & placē-
 gestit. Postremo audi qd
 Aug. dicat ait. eniz quia
 eloquentie solū uaccates mī-
 me īgeniosi habētur. Quid
 enī inquit p̃dest clauis au-
 rea si a p̃re nō potest. aut
 qd obest lignea si potest.
 Agā igit̃ finez si illud unū
 dixerit. q̃a qui sine sapiētia
 eloquentiā p̃stent̃: uāitati
 initi fatētur: Quā nudo uer-
 boꝝ ornatui uacantes. hūa-
 nitat̃ studia se iactant as-
 secutos. cū enī teste sapien-
 te uana sunt studia hōinuz
 recte oratoꝝ exercitia stu-
 dia hūanitat̃ sunt quippe
 & uanitat̃. dū uanitati ser-
 monis incumbūt. quos pul-
 cre idem sapiēs alibi digito
 tāgit uerba īquit p̃ferunt
 p̃hima multaq; in dicēdo et

disputando uanitatē habē
 tia. Sed & **Diere.** ad eūdē
 sensum. Doctrīa inquit uāi
 tatis eoz lignū est argēto
 inuolutū. Lignū inq̄ siccū
 est atq; a redū. idq; ut splē
 deat argēto iuoluitur. Nec
 aliter rethorū uerba arida
 sunt ueluti nullo sapientie
 humore aut sentētiaz splē
 dore humectata. quare ut
 fulgeant argento nude elo
 loq̄tie super iuoluūtur quo
 fit ut uerissimuz sit eol stu
 dia sequi hūanitat̄ quī po
 tius uāitat̄. Adde que dix
 imus in p̄facōe huius libri.
 que icipit uerū ubi aliquid
 diximus usq; ad mediū ca
 pituli

Capituluz .xxxvii. de
 mathematicis sciētīis in ge
 nere. et de eaz ortu et fine

Athēatice uēo doc
 triales uocātur. q̄a
 p̄ certal demōstra
 tiones q̄ntitat̄ contīue do
 cent ut statim subitimus.
 Das philophus methaphi
 sice cōnumerat & cū illa cō
 ueniūt q̄a utraq; cōsiderat
 de quātitate continua. sed
 dispariter. Methaphisicū

enī considerat de omnibus
 quātitatib9 put sunt entia
 ut ait phus libro quāto me
 thaphisice. Sed mathema
 tic9 considerat de quātita
 te ut de subiecto. & de illa
 p̄ricipalit̄ agit illamq; de
 monstrat. Et quia quātital
 multiplex est aut saltē qua
 druplex. ideo quatuor sūt
 mathematice. Prima enī
 et nobiliō quātital est circa
 dimēsiōnē oīm celestīū cor
 porū in se. et in se perdistā
 tias et dimēsiōnes adiuicē
 etiā respectu motus et sit9
 illoz. et circa istā quātita
 tē uersat̄ astronomia. Alia
 est quātitas respectu audi
 tus circa sonos & uoces.
 Quā hūana curiositas uidēs
 in sompnis esse delectamē
 tum que sūt causaz ei9. ut
 sibi posset p̄ artez t̄les de
 lectacōes facere & cōtinua
 re ut dicit Boeti. in p̄rio mu
 sice unde docuit quantita
 tem uocū sub una cōcordia
 et consonātia sonoz cōiun
 gere & in una p̄portione
 numerali deducē. et hāc p̄
 porcōez & quātitatē sono
 rum uocēm9 musicā. Ter
 tia quātital respectu hūme

ca

ri uersat̄. que dicta est arif
 metrica. id est uirtu numeri.
 quia cōsiderat quātitatē
 numeralē & ppriatē eius
 ut ait *Isido.* Hec certe ars
 magne uirtutis est quia nul
 la aliarū triū idigz. alie uero
 hac p̄imum idigent ut ait
 Boetius: Quarta uero quā
 titat̄ uersat̄ circa mensurā
 que dicta est geometria id
 est mēsurā terre q̄ ortū ha
 buit scdm alphara'i egipto
 Luz enī post nili iundatio
 nem possessiones omnes
 obducerentur limo ad h̄ ut
 deinceps possessiones certi
 tudinalit̄ distiguerētur. ce
 perūt terrā lineis et mensu
 ris metiri et partiri. ut sic
 certi limites ponerēt ī pos
 sessioibz. A tali igit̄ prima
 ria mēsurā terre sc̄ia mensu
 randi nomen accepit. que
 geometria dicitur. Postea
 uero creuit īquisitio eius et
 deuentū est ad lineas et cir
 culos et triāgulos et cete
 ras figurat̄ ad eiusdez artē
 p̄fectionem

Capitulū tricesimū octa
 uum p̄ticulariter de primā
 sc̄ia mathēatica. uidelicz de
 astronomia ac de ei⁹ laudi

bus et utilitate. demū de il
 lius icommoditate icertitu
 dine laboribz et damnis

Astronomia itaqz p̄
 ma est mathemat̄
 ca. et quam ātiqui
 mathesiz penultia breui ap
 pellabāt. eaqz utilem p̄ba
 bilem qz habuerūt. q̄a ut ait
 Polycrat⁹ natura illā indu
 cit. ratio p̄bat. & utilitatē
 exp̄ientia app̄bat. qui hāc
 sequūtur. curiosiores sunt
 celestiu ut iuestigēt d̄ signa
 que sub lunari globo otinē
 tur. uti p̄ certe ad naturales
 effect⁹ p̄noscedos. Illa enī
 desideriu motibz magnitu
 die & distantia pertractat
 Quocat enī homies ab his
 tenebris & grosso aere &
 sup̄iore illam lucidissimā
 qz celi domū tot lumiaribz
 distinctam. oculos & animū
 iducit Est eniz iocūdū fix
 as stellarū imagies discernē
 et erraticas suis locis nomi
 nibz qz designare. earūqz
 cōiunctiones. Demū sol⁹ &
 lune defectus longe ante
 predicere & p̄uidere ex
 quibus p̄ima cōmoda con
 sequūtur. et nō pua percu

la & incommoda uitamus.
Rursus non est dubitandum
ex motu celestium corporum
plurimos futuros reorum eue-
tus dependere. presertim in il-
lis qui ex nostro libero ar-
bitrio non procedunt. Vnde
secundum doctrinam sanctorum non
sunt culpandi. qui naturales
effectus stellarum & planeta-
rum nouerunt & predicunt: Quod
& in genesi legitur luminaria
celi ad hoc producta esse. ut
sint in signa & tempora dies
& annos. Patet ex predictis
excellencia et utilitas huius artis
Verum secundum Alfora. hec ars
pro parte medice est. & homi-
nibus ignota. Quis enim homi-
num hodie nouit omnem & tam
diuersarum stellarum diuersas
naturas et effectus. et propterea
virtutes ex omnibus mixtas.
ut cum certitudine determinet
euentus. etiam naturales in ele-
mentis et elementatis contingen-
tes. ut absque dubio dicere pos-
sit. talium stellarum coniunctio
facit necessario siccitatem
& talium coniunctio facit aquarum
habundantiam. et talium pestilen-
tiam. & talium mortem diu-
nam. & talium mortem sceler-
rem. in dubie nemo nouit

111
circa archana ista certum di-
cere. sed pro coniecturalis falla-
ces asserunt aliqua ex his
que contigerunt aliquando & non
accidit uniformiter sicut di-
cunt. Et ideo astronomia
iuditiaria fatua dicitur. & in-
fatua uia eorum qui sibi uac-
cant secundum eundem Alfora-
bius. Irridenda certe est talium
hominum dementia. ut scire
uelint. que in celo aguntur
quasi consilio celestium inter-
fuerint atque recent inde ue-
nerint. cum tamen quid in terra
quid in domo. uxor aut soror
eius egerit. ignorent. Quod
ego quosdam astronomos ux-
ores habere non satis pud-
icas. ipsi tamen de aliarum ipu-
dicitia coniectabant. Prima
itaque incommoda humano ge-
neri. ex his futurorum perscru-
tationibus mathematici asserunt
Sed ultra predicta iminent
alia incommoda & perniciosa. Quod
raro et difficile sectatores
huius artis intra moderatio-
nis metas cohibent. sed cu-
piditate quadam futura pro-
scendi. ad diuersa uanitatum
genera eius uelamento homines
trahuntur. ut teste Policia-
to non tam philosophie specti

es. q̄ quedā impietatis disci-
plina sit. & tādē in mathe-
sim p̄ducta penultia cōuer-
taē. Dilatāt enī plurimi fi-
latarias huius art̄. ut con-
stellacōibz et plāctis nimi-
um uirtutū attribuāt. et eis
nescio quā auctoritatez pre-
stant in contomeliā creatoris.
Et iuxta ap̄m ad sobrie-
tatē nō sapiētēs stulti facti
sunt. Celestibz enī cōstella-
cōibz attribuūt uitā et mō-
tem ceterosqz euentz hoīm
p̄dicere conantur. et ceterā
que pater posuit in sua potē-
state. non attēdentes que
p̄ p̄phetāz deus ad illos ir-
ridens ait. dicite mihi que
uentura sunt. et dicaz quia
dii estis. Sic igiŕ mētēs ho-
minū futura p̄noscere cupi-
entiū illudūt. ut tandē libe-
ri arbitrii perimant liberta-
tem. qui parit̄ et eis credē-
tes utinā illud cōsiderarēt
quia altissimus sideribz ac
stell̄ tātū dedit uigorē q̄n-
tuz uoluit. sibi tamē retinu-
it totius op̄is titiū p̄cipituz.
Que omnia ip̄i auctori deo
exibent famulatuz. Juxta
illud. celi enarrāt gloriā dei.
A deo enī hi homines diuine

quidētie illiusqz bōitati et
potestati detrahūt. ut asse-
rant aliquē faustū aut fortu-
natū esse posse ex cōstella-
tione natiuitatis sue. A qui-
bus ut quidam sapiens ait
querēdū esset an credant
ira dei quibusdā plerumqz
regna et dñia ablata fuisse
simplicit̄ et eius gratia et
beneplacito aliis esse cola-
ta. Rursus non credunt qz
eadem diuina ira uel gratia
dei. aut aliquorum precibz
potest placari. ut bona da-
ta nō auferat. & mala me-
rita nō inferat. que omnia in
sacris literis sepe facta esse
legimz. Quod si ea uera fo-
re credūt. necesse est illos
etiā credere. quia cōtra uo-
luntatē creatoris huiusmo-
di bona hominibus non pue-
niant. nec eis auferantur
sed in fallibilit̄ uerū sit cūctā
bona et mala mōtalibz ex
dei bñplacito p̄uēire. Vn-
de doctissimz Guillelmus
cancellareus parisiens̄ pul-
cre in eo quem de uniuerso
libro edidit. refert facere
quia cū uny ex astronomis
cuidam ex illis natiuitatis
cōstellationē magnā digni

413
tatez polliceretur . Ille ab
astronomo que siuit . Num
si de9 nollet . ille dignitatē
assecutur9 essz . Qui respō
dit nullo pacto id effici pos
se . Rurs9 q̄ siuit . an si de9
uellet : astra et ei9 natiuitas
possent īpedire . ne dignita
tem assequeret . Si pr̄ respō
dit negatīe . Tunc ille . Qu
ergo utrūq̄ sit ī dei arbitri
o . totū ei committo . Quod
uero obitiunt lumīarje celi
pducta esse . ut sint in sig
na & tēpora . fatendū est in
naturalib9 . Erraret enī me
dic9 . si siebotomaret in cer
ta lunatōe uel signo siderū
Signāt ergo sidera futura
tempa . an naturalit̄ erunt
sicca uel hūida . Sec9 in eue
tib9 hoīm . qui ex arbitrio
pcedūt et p̄ rationē dirigi
possunt . Tales enī astris n̄
subitiūtur : p̄ndēt enī ex
intellectu que scdm̄ philoso
phum cōstat esse ab extra
fatendū est tamen quia in
clinatīe astra disponūt cer
tos homies ad certos act9
p̄fertī eos qui non resistūt
passionib9 . nec sequūtur ra
tionem . Quo sensu dixit
p̄tholomeus . quia solus sa

piens domiat̄ astris . Stul
toz autē īfinit9 est numer9
Significāt ergo astra que
daz naturalia in terra . nec
ad illa hoīes cogūt . quāmo
ea facile uitare possum9 . ue
luti exēpligratia . eleuatio
man9 cum gladio . signum
est emient̄ p̄cussionis . nō
nūq̄ tamē in iocū r̄soluitur
Rursus aliud exemplū suc
cedit si ī capite alicuius uici
aut strate urb̄ . uidem9 ignē
accēsū . & uentum ualidū
ex ea pte . certe cōiectam9
domū ligneaz . quam ignis
& uent9 petit cōburendaz
tamen aquaz copia aut ali
is remedis uitari p̄t . Q̄t
felices p̄cipes . quot uiros
clarissios sefellit atq̄ infeli
ces reddit hec tam falsa &
auida futuroz euētū in qui
sitio Cestes sūt in ceteros
tres omī seculo percelebres
& memorādi uiri . Pōpeiuf
Crassus & Cesar . quib9 te
ste Licerone caldei omnes
mathēatici . ceteriq̄ aurispi
ces p̄claro sine ī patria mo
rituros p̄misere . qd̄ an ue
rum sit . mestū est cōmēora
ri . ferro enī omnes cesi du
oq̄ longissie ab italia ī hu

414
mati ferarūq; moribus ex
positi fuere. Ea igitur atq;
maiora quippe & deterior
his puenire assiduo cōspici
mus. q̄s felices astronomi
p̄lagūt. Nec tamē hūmana
mens futuroꝝ auida aduer
tiuult ne illorūz nugis cre
dat. Mira hoīm leuitas mi
ra credendi. facilitas. uerig
dixerim fatuitas. Quaz nō
paz Cicero mirat̄. qui lon
gemagis mendacib⁹ quaz
uera dicentib⁹ credūt. Se
teris liquidē etiā pbis hoī
bus non facile fides datur
si uno tātum notabili sunt
deprehēsi mēdatio. Astro
nomos uero & coniectores
melioris conditionis dixe
rim. q̄ ecōtra accidit. Nil
le enī illoꝝ ī grauissimis re
bus mēdatiis. una fortuita
& alias futuraveritas fidē
p̄stat. Quo fit ut aliud mir
bilius accidat. quia ut Pe
trarcha ait sine ulla suspicō
ne mendatii libere mentiri
possint p̄ eo quia semel po
tuerūt non menti. i. Adde
aliā stupendi & admirandi
causam. Sum enī diuina uer
itas scrip̄ta sacra teste nos
moneat. ne p̄dictis coniec

torib⁹ etiā p̄phet̄ & uera
p̄dicentibus credam⁹. cuz
ait ī deuto. si surrexerit. ī
medio tui p̄phetes. & pre
dixerit signū atq; portētū
& euenerit qd̄ locut⁹ est nō
audias uerba p̄phete. Cēp
tat enī uos deus an diliga
tis eum nihilomin⁹ eis ipsi
mathēaticis quos nō p̄phe
tas. nō sanctos scim⁹. ī cūc
tis credim⁹. qui pauca de
monū forte p̄stigijs p̄dixe
runt. Uuius deniq; exerci
tū. picula & icōmoda ultra
p̄dicta ex eo cōspities quo
niā illā arte p̄ fundamento
& scuto quodā sue īiquitat̄
multi uenerant̄ & colūt. Sci
licet diuīatores. nigromāti
ci. incātatores. arioli. auru
spices. cōiectores. ciroman
tici. Q̄trūq; igit̄ sit. oro te
fili carissime hanc artez ue
lut pestē fuge. ne qd̄ astra
de te iquiras. sed qd̄ astro
rum creator sancerit hoīs
operibus expecta. atq; ut
ad salutē tuā cedant. iugit̄
exora. nec ab his cōiectori
bus ueritatē spectes agno
scere. quib⁹ ueritas ipa ig
notior est q̄ tibi. fateor eī
aliqua a stromie species

laudata est atq; putil. De
 rumtn teste Augu. potius e
 scia curiositat q̄ doctrina
 pietat. Nec illā inculpamq
 sed utilius sectā daz dixi9
 sapiētiā naturalē. que astro
 rum arti. heret. Illa enī na
 turali intellectui cōsona est
 atq; conformis. p quā natu
 raliū reruz animataz & in
 aiatarum principia. passio
 nes et eoz que celo et mun
 do stinent. rationes & ef
 fectus cognoscimus. ac mul
 taz rez possumus causas
 reddere. que mūdo mirāda
 uident. Nec minus iocūda
 est iquisitio pspectiue &
 de pōderib9 tradita ratio
 ffatemur tñ quia in his na
 turalib9 methaphisic scien
 tiis non christ9. nō pphete
 sonant sed phus & cōmen
 tator. De qb9 ad Dama
 sum dixit Hieroīm9. quia
 phisici p scrutatores oculos
 in celum leuātes & ultra p
 fundum terraz ī abisso de
 mergunt. ī uanitate sens9
 ī obscuritate mentē īgredi
 entes dieb9 ac noctib9 per
 scrutantur multa ut sciant
 pauca ut sapiāt.

Capitulū .xxxix. de se

cūda mathēatica uidelicet
 de musica & de eius laudi
 bus et utilitate. ac illius in
 commoditate miseris & la
 borib9

Musica uero altera
 mathēatica est. q̄
 ut dixi consonam
 multitudinem pportionū su
 arum ī quadā eqlitate uocū
 ociliat. Hec certe ars apud
 grecos magno semp hono
 re fuit nec putabāt quis lib
 raliter erudit9. nisi musica
 lib9 cantib9 īstruct9 foret
 Quāta9 autē uirtutē Plato
 armonie t̄buit ex his patet
 que ī thimeo t̄dit. At enī
 quia potētissima artius ē mu
 sica. cuius armonia uirtus
 est ad mitigandos dolores
 aniarū humanaz. ipas q̄
 letificādū. si p̄ & ad īgerē
 das eis omnes passiones.
 Tātusq; est musicoz in cō
 mouēdis animab9 uigor ut
 eas cogat mouere corpora
 sua etiā ad gest9 insolitos.
 quib9 motus īteriores alte
 rant. Deniq; p armonias
 gratia cōtēplationis & di
 uinaz sciarum studia. non
 mediocriē iuuant scdm Al
 farabiū. Ad de mirabile die

tum. quia & i bellis equos
 ipsi musicales conceptus inci-
 tant: delphios quoque & ce-
 tera animalia letificant. hanc
 Socra. enex didicit. & a-
 dolescentes erudiri i ea ius-
 sit non quod ad lasciuie icita-
 metum. sed ad motus anime
 sub regpa rationeque mode-
 randos. sicut enim non omnis
 uox. sed tantum que bene co-
 sonat ad soni melodia facit
 ita & motus anime non omnis
 sed qui rationi congruit ad
 rectam nite armoniam pertinet
 Auget eius laudes quia non
 modo delectabilis et utilis est quod
 non dum spiritus hominum uiuificat
 sed instrumenta sunt ad retur-
 tos bonosque hominum mores
 cuius uirtute maligni spiri-
 tus cohibentur. Sed quod plu-
 ra. Animum a curis liberat.
 & quadam interna letitia ad
 exultationem i deum mentes
 humanas puocat. Vnde p-
 pheta exultabunt inquit labi-
 a mea dum cantauero tibi
 Sed iam audi illud incommo-
 da. Primum enim eas quas dix-
 imus utilitates qui musicam
 audiunt consequuntur. non qui-
 dem ipsi artifices. Nam ut ait
 Aristo. audibilia fortiter mo-

uent quam sensibilia aut per se
 operabilia. Quibus teste eo-
 dem philosopho. propter ue-
 hemetiam multitudinemque uo-
 eum. ledunt cerebrum. ledunt
 spiritus uitales cantantium
 quo fit ut ad mores male di-
 spositi reddantur. quos. Ari-
 sto. bonausol id est indisposi-
 tos ad res intellectus uocat.
 Rursus musica et usus eius
 per certas melodias ad moli-
 tiem disponunt. aliquando ad
 iram. aliquando ad diuersa
 alia que distrahunt ab opibus
 uirtutis & intellectus quare se-
 nibus ac magnis & studiosis
 uiris audire et iudicare. non
 exercere musicam preceptum
 est. Decet enim ut sapientes
 aiunt grauem uirum non modo
 manus. sed uoces cohibe-
 re ad aliorum applausum. quod
 proprium histrionum est. Adde
 his que tagemus infra libro
 secundo capitulo decimoqui-
 nto ubi de cantoribus agit

Capitulū. xl. de tertia et
 quarta mathematica. uidelicet
 arismetica & geometria.
 et de earum laudibus & utili-
 tate ac de illarum incommodita-
 te iutilitate & laboribus

Arithmetica & geometria ultime sūt mathēatice & utiles ad modū. quaz altera de numeris. altera de magnitudinibꝫ. In quibꝫ scđm uarias relationes pariū uel īpariū. Item linearꝫ supfiterum. aut corporū uarie species numeroruz magnitudinumqꝫ cōstituantē. que cognitio. iocūda est. De quide artes utiles certe & nēcessarie sunt. et in sacra scripturā plimuz cōmēdate qā scriptum est. omīa fecisti ī numero pondē & mensura. Sine enim nūero nihil agere possumus. ut enī inquit Ildorus tolle numez a rebꝫ. et omīa pereūt. nec differrēt homines. a bestiis ceterisqꝫ animalibꝫ. que calculi rationem ignorāt. Et idem de geometria sine pōdere deniqꝫ et mēsurā. nec possessiones nec politie forēt. Sed teorhee artes et si utiles et nēcessarie sint. non tam homines cōducunt nec dirigunt ad mores. nec ad felicitatē eternā. Quid enī pdest reruz magnitudies ac extrinsecas quātitates ag

noscere. sui uero ipiūs intrinsecas qualitates ignorare. Quid rursus quātꝫ sit orbē intelligere. sed quātꝫ sit eius creatō nescire. Aut quid pdest omniū nūerorum pportiones attigere. Quid numerat multitudinem stelarꝫ et oībus eis nomīa uocare. si uitia. si scelera sui ipsi ul non cōputat. Vera igit geometria ē quātitatē et magnitudiez peccatorꝫ attendere illaqꝫ penitētie calculo diluere. Vera illa est arithmetica dies nostros di numerare. et ī quo defecio cōputare dicētēs cū ppheta. fac mihi dñe notum nūerum dierum meorꝫ. ut sciā quid dñs sit mihi. Adde quia eas artes hodie calcularii & carpētarii sibi uendicāt in qꝫrum usꝫ picula fraudes & doli non desunt. Taceo de falsis cōputis. de falsis mensuris & pōderibus. Vides fili mi huiusmōi mathematicas artes. fore alienas ab artibꝫ et sciētis pietatꝫ que ad uitā eternā cōducūt ad quā te dirigē omīa mea studia tēdūt

Capitulū. xli. ī quo sub

118
breui epilogo recolligit au-
ctō cūctas alias artes & ge-
nera uiuēdi ī hoc seculo. In
quo ostendit miserias labo-
res et picula omniū statuum
& docet eas omnes plures
habere aculeos & miserias
q̄ gaudium q̄ etem & securi-
tate discurreſ p̄ omēs mo-
dos uiuēdi ī hoc seculo

Ernis iāz fili mi cā-
rissime si ea q̄ audi-
sti .tecū ip̄e recolis
ac discutis .explicata esse
oīa uite generē . cūcta deni-
q̄ hūana tēporaliaq̄ exer-
citia . ī quibz diuersa morta-
liuz studia . tā seculo & uehe-
mentē occupant . Nec enim
puto me falli . quoniā huma-
nus animus in illis nō tā la-
tiaē q̄ crugiaē Si enī recte
iudicas . plus in eis laboris
q̄ quietis . plz meroris q̄ gau-
dii plus luctz q̄ solatii . plz
difficultatis q̄ facilitatis . plz
piculi q̄ securitatis reperies
que omīa opto tecū ip̄e cō-
sideres . Scio enī quoniam
si minimā laboz difficulta-
tum & afflictionū ptem p̄
smortali deo ptuleris . eozz
que mortales subeunt ut se

culo diuersis modis seruiāt
recte quidē beatus eris . Ve-
rum sub breui apilogo plu-
rima tibi ad mētē adducā
Quis enī ominū uiuēdi ge-
nerum . ac humanoꝝ exer-
citorum . et offitioruz labo-
res īcommoda picula . frau-
des q̄ et dolos facile cōme-
morare posset . Sed ut bre-
uioribz apud te utar uerbō
a summo culmie usq̄ ad in-
fimum . a cesare usq̄ ad bu-
bulcū . a rege usq̄ ad pasto-
rem . nulla quies . nulla secu-
ritas : sed omībz casibz pi-
culis . aculeis laboribz īnu-
me et subitiūtur . cūcta frau-
dibus & īquitatibus subia-
cēt . Regis enīz aut cesaris
clarissimū esse nomen non
ambigimz . sed durissimuz
offitiū . & magis suare dis-
sile . In exellum enī & uē-
tosum montē ascendit rex
quz faciliq̄ fulmia serūt . Quā
et si clarz regis titulus sit .
res tamen obscure . nec ali-
ud est q̄ uitreū & pituz io-
cale . curis & piculis plenū
Demū reges delirant adu-
lationibz . & qd̄ piculosius
est retēto regis nomie ple-
riq̄z tirāni fiunt . quozz non

119
nulli in pto iustius sub rege
iusto agerēt . & trāquillius
quā reges ipi essent. Loc⁹
certe regi⁹ nedū ignauus
& petulās est . sed & pic⁹
sus laborios⁹ uirtuti⁹ dffi
cilis . Quippe bon⁹ . rex ser
uus public⁹ . & mal⁹ hostis
illi⁹ Adde quia rex ea die
qua regnare ceperit . mori
cepit . Aliis enī uiuit moriē
qd difficile crediē a regis
hostib⁹ . Si q⁹ erat olī qui
es . regi periit . Sed de pri
cipum miseris hacten⁹ i se
cundo huius libri capi . dixi
mus . Sipe omnino de pnci
pibus . de ducib⁹ et marchi
onib⁹ . comitib⁹ . baronib⁹
et ceter⁹ potētib⁹ cogitab
quib⁹ illam idebil⁹ atq⁹ irre
pabil⁹ mestitia addēda est
quia et si potētes sint . pos
se tamē ne regi subitiantur
nequaq⁹ possunt Vetera ho
minū officia . status . artes
et exercitia breuiorib⁹ at
tingam uerb . Milites non
defendūt sed depdant . of
ficiales excoriāt . thesaura
rii sibi non reipub . thesaura
risant . Regia dom⁹ plena
superbis referta mendatiis
impietas i pncipum castris

quia iuxta poetam nulla si
des pietasq⁹ uiris qui castr⁹
sequunt . Sed transire ad
alios libet . Eques faustuo
sus . armiger paup depda
tur . pedites luctuosi infer
ni ministri . uenator fessus
cursitat ianiter . fraudatur
aucep⁹ . piscator madidus
aquā non terram colit . cu
stodes latrones in siluis . iu
stitiarii in foris sicarii . ex
coriat barbetonsor . ledit ci
rugicus . occidit medic⁹ . a
potecā⁹ sufficitat aroma
ta . iudices tribūalia uēdūt
notarii registra falsificant
litigiis se imiscet canonista
fraudib⁹ ditāt legiste frau
diat orator . artiste supflue
curiose rimāt . theologo bo
na pre dicāt . praua agunt
mercator decipit atq⁹ deie
rat uenditor laudat uitupe
rat institor . scriptores i cō
recte depigūt . pictores fal
sa sculpunt : carnifices puē
da uendunt . tabnarii ebri
os pariūt . gulam gignunt
Sed tā ceca est hoīm mēs
ut ad hec omia & si miseris
picul⁹ erumnis plena . tamē
ut ad qdam solatia ingenti
a pperāt festinant . Currūt

enī & discurrunt mortales
 non quidē p uirētia prata
 sed p scabrosas sepel ac se
 mitas diuersas. Quidā enī
 ascēdūt montes. trāscēdūt
 collēs trāsuolāt rupes trāsgē
 diūtur foueas īgrediunt ca
 uernas. alii rimant uiscera
 terre. alii p̄funda maris pe
 netrant. alii opaca nemoꝝ
 transfodiunt. alii exponunt
 se uenti & imbrīq ac toni
 truis. et maris ac fluminū
 fluctibq et p̄cell: Alii me
 talla cudūt & cōflant. Alii
 lapides sculpunt & poliunt
 Alii ligna succidūt & dolāt
 Alii telas ordiunt et texūt
 Alii uestes īscidūt et cōsuūt
 Alii edificāt domos Alii plā
 tāt ortq & uineas: Alii suc
 cēdunt fornaces. alii extru
 unt et cudūt molēdiā. alii
 piscant. alii uenāt. aucupā
 tur et tādē alii mercant
 fenerant. In qbq omnibq
 no deficit fraus dolus & ne
 quicā ac etiā picula pluriā
 Rursq alii meditant. cogi
 tant: consiliantur & tandē
 decipiūtur. Alii cōtendūt
 alii pliant. alii plurima ani
 mo uolunt ut diuersis arti
 bus opes oꝝgregēt. & q̄stq

multiplicēt lucra sac̄lecten
 t̄ et his labor corpi afflictio
 menti. & p̄ditatio anime.
 Que omīa hoīm studia at
 q̄ exercitiā tā uana sunt q̄
 diuersa. plena certe picul
 aculeis & laboribus. Quod
 pulere nō negat sapiēs. Sa
 lomon īquies. cūq me cō
 uertissem ad uniuersa que
 sub celo sunt. et que fecerūt
 manus mee. ad labores qui
 bus frustra sudauerā uidi ī
 omnibq. uanitatē & afflic
 tionē & q̄ non sit nisi labō
 & afflictio spiritus. Et con
 cludit: Sūcte res difficiles
 nec potest eas homo expli
 care sermone. p ut statī p̄ti
 cularius ī sequētibq capitū
 lis dīserem

Capitulū. xlii. ī quo īqui
 ritur cā. q̄re a p̄ma cā origi
 ne boni & mali. ī quis statu
 existēs. diuersas miserias pe
 nas crutiatoꝝ p̄p̄maq̄ mala
 & ī cōmoda corpaliē passi
 sūt Et breuē enarrātur ca
 lāitates ī sp̄tie oīm fere ma
 gif excellentiū p̄sonarum
 utriusq̄ testamēti

Quam ceca sit mor
 taliū curiosa īquisi
 tio erga uite formā

eligendā . satis ex p̄dictis
conspicere libet . Audita si
quidem sunt nō mō in genē
sed ī sp̄tie eorū qui tēpora
liter et ī hoc seculo uitā du
cunt . cūcta hūane uite stu
dia exercitia artes et offiti
a. in quibz ostensum est pa
rum fore dulcoris plurimū
uero meroris et afflictionis.
Superest igit̄ p̄ huius partē
complemēto . ut eius rei pri
mo causas p̄quiram9 . deī
de a nascentē mūdi origie
plurimū et fere oīm magis
excellētū et egregiaz p̄so
narū miserias penas afflictio
nes . īcommoda mala mō
tesq; deterrimas particulai
us et noīatim breui sed cō
pendioso sermone narrēus
ne cōscelatorū hominū
sed et īnocentiorū . Et dum
unusquisq; bonos sīp̄ et ma
los ea ptulisse cognouerit
nequaq; se magis aut exēp
tuz aut p̄uilegiatū reputet
Quid igitur sibi uult q̄ nul
la uiuēdi formula . nulla uite
ars . nulla fors iustorū aut in
iquorū hoīm miseris labōi
bus & anxietatibz crutiati
bus ac̄ penis careat : Ser
te quisquis īterrogat mecū

121
ignoret . Si tñ inquirendo
aliquid dicē libet illa fortas
sis iter ceteras causa sūma
q; ratio assignari ualebit.
Sum enī teste Jeremia ocu
li hoīm ad auaritiā . ad sāg
uinem īnocentū fundendū
ad calumniā . ad cursum ma
li operē itenti sūt Quod q;
& genes libri p̄clamant .
quia uidit deus quod m̄pta
malitia hoīm esset ī terra .
& cūcta cogitatio cordis ī
tenta esset ad malum . Et
in puerbiis scribit̄ . pedes
hoīm ad maluz currūt . Et
iterum in Jeremia . de malo
ad maluz egressi sunt . q̄re
recte eos mala sequunt̄ : q̄
mala cogitat̄ & operatur .
Quod sensit David cū ait .
prehēderūt me mala quo
rū n̄ ē nūer9 . Hinc Grego
ri9 . nulla domiabit aduersi
tas . si nulla domiāt īniqtas
Nec aliud clamabat sapiēs
Morda īquit filiorū hominū
replent̄ malitia & cōtemp
tuz iuita sua . Et subdit Et
post hec ad inferos deducē
tur Natura enī hūana tam
naturalit̄ deprauata est ut
ex se mutari nō ualeat . q̄re
neccesse est eam cōmitēter

mala. sequantur aduersa. Dic
 idem sapiens Nequa est na
 tio illoꝝ & natural' malitia
 ipsoꝝ quonia non poterit
 mutari iniquitas eoz imper
 petuu. Semen enim illorum
 erat maledictum ab initio
 Sed dices iuste quidem ma
 los mala sequuntur. bonis ue
 ro premia non supplitia debentur.
 Sed audi quid sanctus
 Job dicat. Si impius fuerit
 ue mihi. et si iustus non. le
 uabo caput saturatus afflic
 tione et miseria. Primis enim
 afflictio pena est. secundis
 medicina. illis supplitium
 istius exercitium. omnino tamen ut ait
 sapiens imposita est afflictio.
 Quod apostolus non negauit
 inquietus ad Thimotheum. Om
 nes qui pie uiuere uolunt in christo
 christi persecutionibus patiuntur
 Nec aliquem idem sanctus patri
 archa excepit cum ait. ho
 mo natus de muliere breui
 uiuens tempore repletis multo
 miseriis. Id enim hominibus sum
 ma ratione congruit. Nam
 cum mens humana ad eam quam
 creatus est quietem suspirat.
 agit diuina prouidentia nos ad
 illam dirigens. ut in hac ual
 le miserie nullis gaudiis nul

lis prosperitatibus merito qui
 etiam. ut tanto uehementius
 nos eterna illa nondum ha
 bita delectent. quanto iam
 ista adepti cruciantur. nec ali
 ud impator noster uerbo et
 exemplo docuit inquietus in
 mundo persursum semper habe
 bitus. In quo uerbo Vergo.
 nemo inquit sibi promit
 tat quod euangelium non permittit
 Quis tam demens ille est ut
 sibi inquietus huiuslibet statu
 quietem et gaudia permittat.
 Quippe tribulationes et an
 gustias euangelica imo christi
 uox committatur. Superest ex
 emplis factisque comprobemus
 que uerba attulimus. In pri
 mis igitur quod uera sint facile
 scitebimur. si cunctas huius
 seculi etates discurrimus. si
 denique nostrorum priscorum ui
 tas ac studia artes et exer
 citia perscrutemur. Meliores
 itaque sumus diebus antiquorum
 cogitemus generationes sin
 gulas. Interrogemus patres
 nostros et annuntiabunt no
 bis. maiores nostros et dicent
 nobis. Nam a tempore quando di
 uidebat altissimus gentes. et
 quando sepabat filios Adae
 omnis creatura. omnis etas

Incipere autē libet a pmo
miseriis .erumnis plena sūt
nostro pthoplausto. Iſa .de
mone seductus . q̄ male per
mutauit locū: nos ipi sentig
Uxor uero Quia q̄ male uē
lutg demonū credit nos ipi
patimur . q̄ b9 plurias afflic
tionū miserial ifelicitē t̄nsmi
sit q̄s sibi nobisq̄ uitasset
si uoci ceratoris obedisset
Per q̄z trāsgressiones ab
ipius mūdi origie om̄s mō
ti dediti . non mō mali . sed
boni . non pueri . sed & iu
sti recti & inocētes . nō nisi
sudorib9 miserial & labori
bus uitam duxerūt . Abel
enī eoz filig inocēs a nocē
te occiditur . Enoch iustg
ab hac uita trāsferē . Cain
sagitta pfoditur . Lamech
prim9 bigam9 excecatur .
Tubalcain laborib9 impli
catur . & sabel maleatur at
q̄ in cuncta opa eris & fer
ri multipliciē fatigat . Na
tusalem sicut plurimis ānis
uixit . sic multa frigora mul
taq̄ sensit discrimia . Noe
ab ea q̄ plantauit uinea irri
detur . atq̄ cētum ānis i ar
ce fabrice desudauit . uidit
q̄ tremulus cataractas celi

120
aptas :ruptosq̄ abissi fon
tes . Membroth tirānus ma
ledicit . & p̄sumptio turre
edificatiū cū eoz supplitio
reprimi . Abraā tēptat &
circūcidit . capit lot i bello
Sarre uero sterili defitiunt
muliebria . Agar expellitur
bellis isudat Ismahel . Iſa
ac imolād9 p̄ multas miseri
as senuit . decipit Esau su
is pmogenitis . pinogenitg
ipe a fratre frustra . Sodo
moz tabernacula uorax ig
nis cōsūpsit uxor Loth curi
osa sciēdi phibita sap̄ uer
titē itatuā Rebecca d̄sidri
o filioz premi . Jacob luc
tat a fratre isidial patitur
Lia licet secunda lipposa
dolebat . Rachel pulcra do
lorosa partu spirat . Dina in
digne uiolat . Sichē mech
atur . Joseph a fratrib9 ue
nūdat . Rubē maledicitur
Simon & leui a patre uasa
iniquitatu appellanē . Dan ue
ro coluber . isachar asinus
Beniamī lup9 rapax . Et
ut breuig agam9 filii iacob
de scelere pessimo accusan
tur . pincerna pharaonis
spie scarcerat . pistosuspē
dit . d̄nā carnalib9 stimulis

124
oseph augit . populus israhel i luto palea lateribꝫ ac ferulibꝫ oneribꝫ premitur masculi iubent̄ iterfici . ob stetrrix timore falsum dicit Moises ciste adꝫqꝫ omittiē . Egiptiqꝫ in sabulo sepeliē Metēol itēpestiua mors affligit . musca pcutit gūissima . ranarꝫ multitudo culi ces . brucus lapides . grādinel uexāt . Cādez rote currum subuertūtur atqꝫ in profundū ferūtur & tenebrosꝫ uorax pontꝫ absorbet . Populꝫ sitit . esurit siꝫ & murmurat in deserto . de porta ad portā querūtur idolatre iugulādi crematur . Nadab murmurāl populꝫ succendit flāmis . Dathan & Abirō tra absorbuit . Lore ad centrum terre ruit igniti in populūseuiūt serpētes occidūtur cananei . moriē Aaron i mōte impugnātur Balaā Moises dilectꝫ deo extra patriā moriē . iheichoꝫ corruit . lapidat̄ . Achor . succēdit̄ Ai . et eius rex sub aꝫuo lapidū submittit̄ . pugnat . Josue senserūt de celo lapides amorreei . Aioth i uētre pinguisimo gladiū dereli

quit . sexcentos occidit uo mere sangor . perimūtur sebee et salmana . Abimelech septu gīta fratres sup lapidem regnādi cupidie occidit eiusqꝫ crebruz nō multū post mulier cōfregit . Jhete filiā immolat dicētes thebo leth iugulenē . philistini asini mandibula sternūtur alit cū samsonē tēpli ruina cōsumunt̄ . filii bēiamin occidūtur . moriē abimelech . flet anna : cesus est israhel . Fine el & ohni moriūtur cecidit heli . goliath pimitur a dauid peunt philistei . cadūt sacerdotes pcutit̄ nabal . permiē ionathas . Saulis armiger se fidelit̄ ne dixit̄ iprudentē necat . Transfoditur asael . abner occidit̄ misoboseth claudꝫ . decollatur iosobeth pcutit̄ osa . uincūtur siri . perdiē urias . bene suiēs . luget thamar . Amon penas luit . pendet athitophel . lancea fodiē absolon . Dauid pater dum hostem cernit . occisum filium plan git clāssimū . currit achias ad malū decollat̄ siba . enumerati a dauid peunt . sine culpa iterficiē adonias oc

cidiẽ ioab . idolatrẽ salomõ
 qui cunctos sapiẽtia uicit a
 muliercula deuincit . sperti
 tur roboaz . Jeroboaz ma
 ledicit . dolet assa . uritur
 sãbri . tict helias . occidunt
 pphete . Micheal sagittaẽ
 cecidit ochosias . urunt quĩ
 quagẽnarii . irridet caluitio
 heliseus . pueri uris lacerã
 tur . le psg naama axius me
 delam querit . punit giesi .
 corrui ioram . ferit senach
 erib . egrotauit esechias . di
 es ei mortẽ pdicit . eruunt
 oculi sadechie . dolz esdras
 luget neemias . abicit ut be
 stia nabugodonosor . occi
 ditur baltasar . inocẽs accu
 satur susanna . ionas i pela
 go recludit . thobias dolz
 cecitate . prestolatur anna
 Sarra lacrimatur . i piculo
 iudith constituiẽ . Olopher
 nes quem uix terra sustine
 bat . a femia capite trũcaẽ
 Masti repellitur . pallet he
 ster . suspendit aman . deci
 dit potens allexander : op
 pmitur eleasar . occidit an
 thiochus . peruit listas . cor
 ruit nichãor . iudas occubu
 it . pditur ionatas . simeon
 pimitur Eliodorg flagella

tur . necaẽ onias . occiditur
 lismachg . machabei toque
 tur Job diuersis plagz pecu
 titur . & i sterquilinio tam
 õ dulci lecto meditaẽ . Pau
 cula ex multz sufficiãt eoz
 qui i ueteri lege afflicti & t
 bulati sunt . Caceo eos anu
 merãt qui sub euangelio &
 lege gratie diuersis penis
 crutiãtibg miseris & malis
 afflicti repiunt . Quis enĩ
 apostolorz plagas . quis ma
 tirum ignes . gladios . quis
 inocẽtum enses & prema
 turas mortes enũerare pos
 set . Quoz alii celi . alii sep
 ti . alii lapidati sunt . alii plu
 batis . alii sagittis . eculeisqz
 rubricãtur . rotis lacerãtur
 lignisqz affitiunt . alii besti
 arum dẽtibg tradũtur : Li
 beret illud conuiniũ hic mi
 sere . qd ciprião nonnulli atẽ
 buit . i quo ex scripturis sa
 cris plurimos itroduxit q
 nõ eas . sed corpa mem
 bra sanguie pericla & labo
 res ad conuiuũ sferũt . Ex
 pmissis igit attigere libet
 series & causas malorũ &
 doloz . quibg mortales cor
 poralis affitiuntur . Ideo ut
 aptis ocul cõspiciãm . nul

60

lum hoim genus erūnis & miseris caruisse nullumq; temp9 a dolorib9 & laboribus uacasse. ut recte rex & sapiēs salomō dicē ausus sit. Vidi calūnas que sub sole generātur & lacrimas inocētum. & cōsolatorē neminē. & lauari magis mortuos q̄ uiuos. & felitiorem utroq; iudicauī. qui nōdum natus est. nec uidit mala q̄ sub sole sunt. quoniā uniuēsa uanitas & afflictio. Et rurſ9 i ecclesia stico. Quid de uniuerso labore homiū nisi crutiat9 & afflictō Et subdit. Lūcti dies eius dolorib9 & erūnis pleni sunt nec p noctē mēte r̄quiescit

Capitulum. xliii. in quo ostendit hoies i quouis statu uiuētes non solū penas exilii crutiat9 & mortes & cetera corporalia i commoda assidue pati. sed & alias diuersas intrinsecas mentis afflictōes. ut nusq; uita aut sorte sua cōtēti sunt Et breuiter tāgit pticularit̄ om̄s uere huiusmodi animi que relas et modestias ad utrāq; partem.

Ostremo parū est mortalib9 q̄ pau loante enārauim9 miserias ne dixerī supplitia calamitates & penas cōporales ppeti. nisi pluris alius mentis intrinsecis erūnis & assiduis crutiatib9 pmanēt Vehemētius enī inuisibiles animoz morbos q̄ corporeos aut uisibiles affligere constat. quare eos difficiliter curari posse pspicuum est. Quā itaq; diuersis & aduersis affectibus secū pugnet mortaliū anim9. nō aliū q̄ se iterroget. sibiq; ip̄e r̄spōdeat: q̄uario q̄q; reciproca mentis impulsu: mō huc rapit̄ mō illuc. ut nusq; unus nusq; iteger existat. Quippe secū ip̄e dissentis seipm discerpit. quatenus sine ulla requie ab ortu hominis usq; ad exitū fluctuet mortalit̄ uita. quācumq; uiuētū formulā eligat. ut recte de eo. Job dixerit. quia homo repletus multis miseris fugit uelut ūbra. & nūq; in eo dē statu pmanet. Sed ut cetēa taceā. n̄ parua mortaliuz miseria putāda est. nulla ratiōe effici posse. ut cui

q̄ sue uite formula placeat
 cuius plurios habet iuidos
 nulli sua ars applaudat . nul
 lū sorl letū teneat . sed que
 rulus aliēa pop̄tet . qui sua
 non sat̄ meruit . age ut ea
 ip̄a que maxie cupierat as
 sequatur . Verte cū favorā
 bilis̄ ic̄ipit esse fortūa . illico
 mens emollita timidior &
 sue sortis obliuiosa fieri ic̄i
 pit . ut nō acalu flacus dixē
 rit bene ferre disce fortunā
Inexplicabil̄ certe miseria
 est se miseruz semp̄ putare
 nec a miseria eripi posse at
 q̄ illa calamitas ut ita dixē
 rim oīm calāitosior est: q̄n
 do a calamitate respirare
 non licet . qui p̄pe cui quit
 quid accidat etiaz si letū io
 cundūq̄ existat . otinuo cru
 tiet . **I**n primis itaq̄ uellem
 illud hūang cōsideret ani
 mus . quod āte oculos con
 spicit . Ego uero plures ul
 disse sum memor qui dāna
 qui pauperiem . qui suppli
 um . qui mortē caroruz . qui
 peiores mōte uidelicz̄ ḡuif
 simos morbos equo animo
 tulerūt . qui tamez̄ diuitias
 qui honores . qui potētias
 qui faustū . qui laudes . qui

famā . qui alioz̄ sine iuidiā
 preconia atq̄ triūphos qui
 eta mente ferrent . nullum
Quas . siquidē aīmi passio
 ses & si apostolus opa car
 nis appellet . quia tñ fontē
 cordis̄ p̄fluunt recte morbi
 animi censendi sunt . Quid
 enī aliud ābitio est: quid cu
 piditas nisi supbia . **U**t enī
 Augustiq̄ s̄quit nō est ābiti
 o sine elatione . nō est cupi
 ditas sine supbia . quia oīs
 supbus cupidq̄ est . & omīs
 ambitiosus elatq̄ que omīa
 recte animi uitia sunt . uelu
 ti ex affectu & desiderio
 p̄cedentes . **N**am **I**sidoro
 teste cupiditas d̄siderio au
 getur . cū scriptū sit . ī satia
 bil̄ est animus cupidi **D**ig
 ne igit̄ ip̄atō noster apud
 matheū ait . quia ex corde
 exeunt cogitationes male

Dic tangūtur omnes fe
 re afflictiones labores & q̄
 rele hoīm tā mētales q̄ cor
 porales . & addūtur cause
 & consolationes magis spe
 ciales ad illas

Angel si uis s̄p̄ &
 discute oīz̄ morta
 lium querelas ac ua

rias animi afflictiones. Verū audi illico causas atq; rationes. ut liquido agnoscas tāto maiores pectorib; humanis iesse miseras. quāto magis obcecati sint. ut cur eas patiātur aut ignorent. aut non sāt intelligēuelit. Quidā enī non parū anio torquētur sup amplioris felicitatis . p̄speritatis ac fortune carētia. sed certe ignorant quot picul' ac īfinitis & īexemplificabilib; curis plene sint. Alii tristāt etiā post adeptas quas optarūt p̄speras fortunas. sed forte aut eas qd̄ difficile est ferre non nouerūt. aut recte conspitiunt. eas bonis morib; aduersas. Alii murmurant de aduersitate īfortunio & calmitate. sed certe nisi fallor non cogitāt q̄ īcogniti hoīs nota esse calamitas n̄ potest. Alii de eius fortune ne dixerī īconstantia. sed fallatia uehemētius queruntur que adeo cum eis ludit ut illos in patria sua non p̄pe tempore domios effecerit s̄p̄ & exules. sed certe hi integrā fortune amicitia non amplectūtur cū eius le

ges aspnant̄. que ī altū nihil diu manere statuit: Ad de idignū fore ut mores ludosq; illius respuat cui se totū deuouit. Alii deniq; penas sentiūt ī huius mortali uite icolatu ac plongacōe. sed certe hi p̄maturā mortem īexpti id optāt qd̄ uenisse dolerēt. Alii querūtur se p̄secutiones impugnationes atq; iurias diuersas. tormenta deniq; & exilia p̄peti sed qd̄ si aut aliis ipsi caūtulerūt aut meruerūt. Alii lamētant̄ quia tēptationes flagella patiūtur. sed certe eis exercitari minime noierunt. Alii turbātur p̄imū q̄ a uano honore īanico gloria nō fruūtur. sed hi aut ueram gliaz non nouerūt. aut forte eos latē melio tutiusq; foret. Alii qd̄ despecti huiusq; ab hoībus reputētur. sed forte longe plus eicerētur si plus eleuarentur. Alii detractiones īfamas & opprobria molestissime ferunt sed hi falsis laudib; tumēt. Alii augunt̄ sup temporal' potestatis: aut dignitatis siue mundani domini carētia. sed hi uirtus fortassis

non supest ut ea assequan-
 tur & ferant . uel hi corrup-
 tum hebent gustū talia fal-
 soputantef diuturna . Alii
 de natura cōquerūtur . ob
 parētele & magni generis
 seu nobilitatē defectū . sed
 hi uerā nobilitatē non satis
 nouerūt : Alii paupratē &
 diuitiaz iopiā implacabilē
 ferunt . sed certe hi fallūtur
 putātes diuitias ipsas pos-
 sessores suos felicitare non
 crutiare . Alii de pdicōe re-
 rū : de naufragio ruina aut
 tēporaliū bonoz damno &
 defectu p̄imuz auguntur
 sed forte his expediēs fuit
 illis carere . que causaz ma-
 ioris ruine p̄itabāt . Alii ami-
 corū uel caroz amissionem
 uel sepationē deplorāt sed
 certe putādum est amicos
 nō satis se amasse . qui a uite
 te picis tuaferunt nec pie-
 rūt . Alii de iiqua sotietate
 torquētur . sed forte eos bo-
 na non oblectauit : Alii de
 carētia hūani fauorē querū-
 tur . sed quid si odiū eis lō-
 ge plus p̄suisset . Alii q̄ ab
 amicis derelicti existāt . sed
 quid si p̄mo ipi eos relique-
 runt . Vel forte dignū fuit

ut quos uirtus nō fecit . for-
 tuna dimitteret . Alii rurſq̄
 similiē lamētantē . q̄ tā cari
 pauloante homīby uisi sunt
 ut certati in eoz amicitiaz
 uenire niterētur . Idē tamē
 ipi de nulla alia re cōcordes
 in suum excidiū quasi com-
 municato cōsilio cōspirarūt
 Sed hi d̄ amicitia equocāt
 aut sorte cessāt . utilitas eſ
 gratia amici assumpti sunt
 Alii q̄ amici tediosi aut one-
 rosi existant . Sed quid si
 grati atq̄ beniuoli fieri no-
 luerūt aut reuerūt . Alii q̄
 iimicitias sine causa patien-
 tur . Sed quid si uirtutem
 non habēt recōciliātē . Alii
 summa estitia affitiūtur . q̄a
 non satis uoluptatibz deli-
 tescūt Sed hi falluntur qui
 contumeliosos hostes ami-
 cos reputāt . uel sorte otiosi-
 tatē illas asserētez p̄scindē
 nolūt . Alii q̄ reſectōe tēpa-
 ta craeāt . Sz hiignorāt eā
 male digerētibus p̄desse .
 Alii q̄ ieiunio & abstinētia
 uti non possunt . Sed certe
 quia ne possint . uolūt . Alii
 sup famis & sitis inedia q̄
 ruli sunt . Sz quid si illis sa-
 turitas iimica est . Alii sup

69

150
am ple & delicate habitatio
nis carētia tristatur. Sed
his angustis forte locus uir
tutes donat. Alii sup alpis
ac duris lectisterniis lamen
tant. Sed certe quia mollia
ad luxū iertiāq̄ puocarēt
Alii de uilibz uestibz querū
tur. Sed hi i domibz regū
esse cuperent qui mollibus
uestiunt. Alii q̄ ceteris hu
manis solatiis careāt. Sed
hi sat ignorāt plus tristiti
a q̄ leta q̄bus dā offerre. Alii
q̄ cum hoībus non ouersen
tur aut famulent. Sed indu
bie tales ignorāt sollicitudis
dona. uirtutesq̄ silētiū. Alii
de omī tristabili euētū que
runt. sed certe q̄a cuncta il
lis ad uotūz succedere. qui
bus sese expiri n̄ licuit. Alii
non mō turbātur. sed i con
solabiliē torquent. q̄a mali
i hoc seculo melius habent
q̄ boni. sed hi nō facile cre
dunt malos nihil habere in
celis sicut bonos paz i terra
Alii q̄ i seruitutē redigant
seu captiuētur & i carcerē
tur. sed hi ignorāt q̄ potiō
ps hoīs id est uolūtas libe
ra est. cui p̄nceps nō domi
nant. Alii tristant q̄d opte

at eos diu iugū subiectio
nis portare. sz hi p̄esse nō
subesse optāt nec obediētie
fructū sat gustarunt. Alii
querūt de obseruātia di
uersoz p̄ceptorum. sed hi
certe apte demōstrāt q̄ eis
trāsgressio d̄lectat. Alii de
ruerētia superioribz exhibēda
querūt. sed hi illā recipe
nō exhibere cupent. Alii de
carētia pprie uoluntatē. sed
ēte hi t̄pel ignorant q̄ ḡue
maluz existat ppria uolun
tas. Alii deuoti emissionē
sed certe hi n̄ sat nouerūt
q̄ felice necessitas que ad
meliora compellit. Alii q̄ se
culum derelinquere n̄ ualeāt
sed certe his ideo ualitudo
deest. q̄a ualitudo nō adest
Alii q̄ religionē igressi p̄se
uerare nequeāt. sed hi ēte
icepisse dolent. Alii q̄ ex
cōmūcati existāt sz. hi ēte
ecclesie cēsura non medici
nam sed penā falso putant
Alii q̄ irregulares sint aut
inabiles. sed hi certe n̄ sat
hūiliari nouerūt. Alii q̄ di
uinis offitiis & sacramētis
careāt. sed his forte utilius
foret deuotione & fide susci
pere. Alii q̄ lectio aut usus

191
sacre scripture eis auferatur . sed certe q̄a eis aut ad
q̄stū aut ecclesie discrimen
utebātur . Alii de exauditi
onis tarditati anxii sūt . s̄z
forte non sat sciūt . q̄a qui
differt cibū . auget esuriam
Alii de reruz tempaliū peti
tionis frustratōe auguntur
sed certe q̄a aliēa sunt a ue
ra iterioris sui hoīs salute.
Alii de impedimēto cōtem
plationis queruli sūt . s̄z . q̄d
si ad pietatē actia opa sunt
inefficacies . Alii de augmē
to negotiationis . sed forte
contēplatiōi sepi sunt . aut
illa eis pmolesta est : Alii q̄
virtutibus careant . uitiis se
dedāt . sed uerū est nō nisi
a seipō quis ledit̄ . Alii q̄ fa
ciliē uitia sequantur . sed hi
uitiis resistē nolūt : Alii dif
ficulter uirtutes amplectun
tur . sed certe q̄a cōfragosa
& p̄ difficilē ad uirtutes uia
est . dulcis ad uitia . Alii me
stiss̄ se ferūt stimulos carnis
sed hi forte eos p̄ueiūt . Alii
de errōea seu nimis arta cō
sciētia angūtur : sed certe hi
supiorū exemplis aut p̄cep
tis iuuari sp̄nunt . aut quia
suo sensu reguntur . Alii q̄

semp leti & iocūdi & nūq̄
tristes . nec ī aliq̄ consciētia
strigat . sed certe hi timorē
dei abitiūt . & latā s̄p̄ & le
tam uitā sequūtur uitioruz
que duxit ad mortez . Alii
q̄ p̄limū audaces existāt
Alii q̄ pusillanimes et timidi
sed certe hi & illi extrema
p̄ mediis capiunt . nec cogi
tāt quia multa ex timidita
te sunt dimissa . que p̄ auda
tiā sunt cōmissa . Alii q̄ mō
tez . alii q̄ fulmīa & tēpesta
tes timeant . sed certe hi ti
mere desinerēt . si uere spe
rare icēpissent . aut eos cri
minis consciā non accusaruz
q̄a ut sapiēs ait . magna se
cūtal est nihil iūque egisse
Alii de sua p̄destinatione &
salute hesitāt . sed paruz hi
laborāt . ut sua sit certa elec
tio : Alii ply q̄ optet de dei
bonitate sperāt . sed hi futu
ram dei iustitiā nō satis cre
dūt . Alii q̄ boḡuia ab eis cō
missa desperare formident
sed certe nemīem ḡuiss̄ia
peccata odempnāt . si non
placeāt si nō uis desperare
desine peccare . Adde quia
utrisq̄ uidelicz nīmiū sperā
tibz & desperatibus mtior

deficit & spes . q̄re utrisq̄
 utrūq̄ est n̄cessariū . scilicet
 ut deū timeāt . & ī eum spe
 rent . Timor enī sine spe ī
 ducit desperationē . spes ue
 ro sine timore in dissolutio
 nem sc̄dm hugonē . Alii de
 timore īualionis hostiū uisi
 biliū & īuisibiliū angūtur
 sz hi cōgrua remedia sciēt
 aspnanē . Alii ob bōoz cor
 poris defectus aut d̄formi
 tates querūtur . sed hi nō sa
 tis considerāt fatuū esse q̄
 seruuz lasciuire popat aut
 ornare cupit . Alii senectutē
 ḡuiter ferūt eius q̄ calaita
 tes detestātur . sed hi paz
 fore putāt cupiditates reli
 quisse . atq̄ id nō posse qd̄
 nolle deberēt . Alii de cor
 poris debilitate & diuersis
 morb̄ p̄sertī de oculorū au
 ditus odoratus aut loquele
 carētia siue defectu . sz ēte
 hi cūcta ad corp̄ referunt
 ignorātes defect̄ ip̄os pl̄
 p̄fecisse anime . q̄ officisse
 copori . Alii sup̄ uite breuita
 te & temestiuā morte cōso
 labiliter torquētur . sed his
 bonos act̄ q̄ multos dies
 congregare consultiq̄ effec
 tū non multū sz bene uiuē

sit laudabile . Alii de eadem
 imminēte de p̄pinquo mor
 te & de istāti agone spiritu
 angūtur . sed hoc ideo quia
 non sat̄ considerant rudem
 esse tyrannū qui a pena libe
 rat . quem punire se putat
 Nec pauc̄a forte & multa
 de huius uite diuersis arti
 bus formulisq̄ uiuēdi & ea
 rum erūnis & afflictionib̄
 a me disert̄a sunt . Que qui
 dem lōgiōr̄ aut breuiōr̄ di
 ci posse scio . **Dez** nec bre
 uitati ad moduz studui nec
 copie . sed p̄ ut ex cōmuni
 oīm mortaliū uita se obtule
 runt scriptis differui . ne le
 gentes up̄ inopia uel fastidi
 o fatigarem . ut ēnat unus
 quisq̄ mortaliū ī quib̄ sorte
 aut arte cōstitut̄ sit . quid
 ad utramq̄ ptem dici uale
 at . nec illos blāda resoluāt
 nec afflictia cōturbēt . atq̄
 ut dulcia piter & amara de
 spitiat . sed parat̄ sit semp̄
 ad omnia p̄mtus & ad sin
 gula .
¶ Dic adducūtur cause maḡ
 spetiales q̄re mali bona &
 boni mala sustinēt in hoc se
 culo & consolationes ad ea
 omnia

Solnā iam fili mi
 hunc p̄mum ad te
 ad policitūlibrū de
 cōnēt̄ uite huius tēpalib9
 artibus & exercitiis . eorū
 q̄ miseris & erumnis . Ve
 rum ex his que ultio dixi .
 sensi plane tuuz aīm nō pa
 rum titillare . Voluis enim
 in mēte quāmo ut ita dixe
 rim int̄ dentes musitas . ne
 dixerim murmurās . Cum
 enī audiimus satis ruēt̄es
 secti huius calamitates . ad
 uēlitateſ & supplitia t̄bula
 tioneſq̄ multas & malas .
 qual̄ passim ut sup̄ tetigim9
 bonis & re p̄bis . fr̄cinoroſ
 & inocētib9 cōmunes esse
 Et q̄ p̄hdolor non taz le
 gim9 q̄ expimur . Quaruz
 rez causa quas dā ī genere
 deduxisti . Vex tante tam
 ḡuiq̄ q̄rele sp̄etialiores ur
 gentioresq̄ cause congrue
 rent . Demū quid remedii .
 quid solam̄ mortalib9 in
 tant̄ erūnis & uite labori
 bus esse possit . nonduz ad
 duxisti . Vtinā enī tā p̄mp
 ta congruaq̄ ad eas omēs
 calaitates leuādas remedi
 a attulisset . q̄ certa h9 uite
 mesta supplitia deplorasti

Et q̄ adeo ut bonos uirtuti
 q̄ p̄ditos uiros absq̄ culpa
 affligi . torqueri quippe ab
 smortali deo relictos putēg
 sicut & malos p̄sperari in
 altūq̄ p̄ue hi idigne cōspi
 tiam9 . Quo fit ut diuinam
 p̄uidetiā incusem9 . q̄ q̄sdā
 sculpatos uariis supplitiis ī
 fortuneis & penis crutiari .
 alios culpe noxios felicitāe
 p̄mittat . Si enī calaitates
 huiusmoī ueluti supra diser
 uisti non nisi ex culpa mor
 talib9 p̄ueire contēdas in
 decēs plurimū diuine iusti
 tie uideēt̄ ut inocens ab eo
 dem fonte affligatur . quo
 re p̄bus & īiquis pena rele
 uatur . Nec aliquid deplora
 bat hieremias īquies . iust9
 quidez tu es dñe si disputo
 cecū . uerūtamen iusta loq̄e
 quare uia īpioz p̄speratur
 Et subdit . p̄pe es tu ori eo
 rum & loq̄e a renib9 illoz
 p̄prope īquam teste . augu
 dando eis quidq̄ uolūt &
 petūt . Et longe a renibus
 eoz . ī nullo uidelicet eis di
 splicēdo . aut illoz animos
 cōturbādo . Sic & abacuch
 p̄pheta eā ip̄am dep̄mit q̄
 relam . Quare inquit deus

61

non respicis cōtemptores.
 & cur taces deuorāte ipio
 iustiozem se: Que omia tan
 to animos hoim i maiorez
 duxit ad mirationē quāto
 p eūdē hieremiā de diuina
 iustitia scriptū legim⁹ Scie
 dñe deus quoniā malū i iu
 stumq; non lebeñt respicis
 nec p̄t q̄s d̄ tua iustitia du
 bitare. Dic est fili mi effec
 tus murmuris tui & cūcto
 rum fere mortaliū: Et uelu
 ti uet⁹ querela sit & multo
 rum animos exagitat. sic
 mult⁹ egeret uer⁹. breui tñ
 sermone fatiā satis ueritati
 qui nullis uer⁹ hūane oppi
 nioni respōdere possē. Mi
 rari igit̄ & conqueri tu ce
 teriq; mortales desinet. si
 rem ipaz alci⁹ repetit. In
 primis itaq; illud anio fixū
 teneam⁹. nemiez absq; cul
 pa aut causa affligi aut tor
 queri oportere. cū scriptuz
 sit oculi domini sup iustos
 Et itez uult⁹ autē domini
 sup fatient⁹ mala. ut pdat
 de terra mēoriā eoz. Sup
 q̄ uerbo cassiodorg Errat
 inquit mal⁹ dicens secure
 fatio mala. sed discat quia
 uult⁹ domini sup fatientes

mala. quāsi dixerit iustos
 & inistos deus respicit. sed
 disparit. Iustos enī respicit
 ut pie eos exaudiat. s; ma
 los ut puniat. pdatq; de ter
 ra memoriā eoz. Quā siq;
 dez punitionē siue iacturā
 memorie uite. & quorūuis
 temporaliz minime. absq;
 culpa mortali⁹ contigere
 credendū est. nisi culpam
 non putet illis abutis. aut
 ea ad luxū. ad auariā. ad
 supbiam. ad pompā cōuer
 tere. que iustissim⁹ de⁹ tā
 cō uirturū istrumēta hoib⁹
 concessit. De q; grego.
 pulcre dicē uisus est. quia
 summa & decor iustitia est
 ut concessa pdat. q̄ in con
 cessa captat. Rursus ut. est
 sanctor⁹ doctoz sententia
 mali non utiq; ipune trāse
 unt. tum q̄ a i fine puniē
 tum quia ea temporalia bona
 quib⁹ iniqui ihac uita gau
 dent. deus illis concedit ob
 paucula q̄ gesserunt bona
 Sed spūalia bona q̄ respec
 tu temporaliz magna bona
 existūt. iustis uirtutiq; de
 ditil reseruat tamq; equis
 simus iudex cui maxie cō
 gruit. ut bonis det spiritua

105
lia tamē potiora bona De
reliquit uero caducis & tē
poralib⁹ bonis seu penis &
suppliciis tantū uiris bonis
mīstret. q̄tum sufficere cō
spicit ad uirtutē. Quod p
alia uerba pulcre. augusti⁹
deducit ī primo & quinto
de ciuitate dei. q̄a habent
tes political & hūanas uir
tutes iuste reb⁹ huius mōdi
p̄miātur. Qui uero diuinis
pollet uirtutib⁹ p̄miāt ī re
bus dei. Et subdit augusti.
respondēs querētibus. qui
bus p̄miis romaī falsorum
deoz cultores orb̄ impiuz
meruerūt. Ait enī q̄a boīs
morib⁹ hec tēporalia meru
erūt quia ueluti nullū malū
impunitū. sic nullū bonum
irremuneratū licz idē aug.
aliā causam assignet ī prin
cipio huius libri. Et igitur
ad conceptū sermonē rede
am⁹. Aspa plerūq; & ama
ra deus iustis immittit. ne
in illis timeat aduersitas.
sed & ma⁹ fortune bona cō
redit. ne in istis queraēt feli
citas. quas ipi ī p̄bi obtine
Ceterz in hac rez uicissitu
dine agit deus ut prudētis
sim⁹ medicus. qui cūcta or

dinat ad ifirmi obedientis
bonam ualitudinē. It enī se
pe secat & urit ifirmū. nec
illum exaudit de p̄cantem.
ut auertat ab eo dolorez ne
cantē. Adde q̄a scdm gre:
oculta sunt dei iudicia. sed
ocultiora sunt cū boni mala
recipiūt & mali bona. Sed
si curiose causā uestigare li
bēt. ideo malos bona r̄cipe
putādūz est. q̄a cū boni hic
delinquūt. iuste hic mala re
cipiūt. ut ab eterna dānati
one eripiātur. Sed & mali
bonis hic fruūtur. ut ī depo
sterū ad tormēta trahātur
Et subdit grego. exempla
pelara scz de uitulis & ifir
mis. De uitulis ī q̄uz. Quā
ueluti qui mactandi sunt ui
tuli liberi ī p̄scuis reliquūt
sic ipi⁹ ad mortē. effrena
tis uoluptatibus relinquū
tur. Contra uero iust⁹ ad
trāsitorie delectacōis iocū
ditatē restrigūt. sicut & ui
tulus ad laboris usum d̄pu
tatus. sub doloroso iugo re
tinetur. Deniq; exemplo in
firmoz idipm p̄batur. De
gant enim iustis ī hac uita
tempalia. quia egris quib⁹
spes uiuendi est. nequaquā

medico cūcta que appetūt
 concedūtur. Vantē autem
 re p̄bis bona que ī hac uita
 appetunt. q̄a despat̄is eḡt
 omne q̄d desiderāt non ne
 gatur. Et concludit. Per
 pendāt ergo iusti mala que
 siquis p̄manēt. & nequaquā
 eoz ī felicitati īuideāt que
 p̄currit. Que uerba omnē
 mortalibz admirationē &
 querendī causaz submouēt
 Seteꝝ sc̄dm̄ auḡst. super
 cantiq̄ quinqz modis & to
 tidē causis. calamitates &
 flagella mortalibz contigē
 p̄spiciū est. Vel ut iusti me
 rita p̄ patiētiaz augeantur
 ut. Job. uel ad custodiā uir
 tutū. ut apostolo paulo. uel
 ad corrigenda facinora. ut
 marie lepra. uel ad initium
 pene. ut herodi. quatenus
 hic īcipiat. q̄d īferno sequi
 tur. Vel ad gloriā magnifi
 cādā. ut de cecco. nato. Ex
 quibus liquido cōstat nemi
 nem ī hoc seculo sine culpa
 premi. uel absqz eius utilita
 te affligi. Que omīa agunt
 ut ī his que diuīa p̄uidētia
 mortalibus mittit p̄speris
 aut aduersis. non murmur
 nobis sit. nō querimōia. sed

mens bene conscia potiqz il
 lis consuleť q̄ turbeť. Mul
 tis enī uariisqz argumentis
 facile agnoscemz. q̄a pluri
 mū expediētia utilia q̄ppe
 & necessaria nobis sunt la
 boꝝ calāitatū. & p̄alitātū
 oīm flagella & queqz huius
 mundi supplitia. Primo enī
 dilatāt cor hoīs ad magna
 dei dona recipiēda. Vā ue
 luti martellus fabri dilatāt
 metallū ad id qz artifex de
 siderat. sic deus aurifaber
 huāne creature p̄ maleu p̄
 secutionū & tribulationum
 cō iustoꝝ dilatāt. ut fractū
 ex eis p̄cipiat. & ducat ad
 ueriores bona. de quo dictū
 est. ī tribulatione dilatasti
 supple ad utilitatem meā.
 Secundo ueluti aqua uinum
 tempat. sic aduersa & que
 cumqz huius uite penalia ui
 num tēpať letitie modera
 tur. ne homī noceāt. Quod
 pulcre. Aristoteles n̄ tacuit
 ī ethiq̄. Ait enī q̄a uirtuti
 deditqz moderate se habet
 erga hec bona fortune aut
 adipiscēda uť admittenda
 nec gaudiosus erit bene p̄
 speratus. nec īfortuātqz tri
 stis qz si aqua tribulationuz

nō tēperat uinū p̄speritatē
 extiḡit potiḡ quā iuuat In
 cuius figurā scriptū est iexo
 do. aperuit aqua ēbulantes
 eos .unus ex eis nō r̄māsit
 Tercō uelut medicīa neces
 saria ē mortalibz sic aduer
 sitas & afflictio .Vnde au
 gustin9 :itelligit homo me
 dicū esse deū . & aduersita
 tem medicamētum esse ad
 salutem .nō penam .nec ad
 dānationē . Et subdit . Sub
 medico ur̄t . sc̄car̄ . clama
 non audit medic9 ad volū
 tatē . sed audit ad sanitatē
 Quare fideles cōqueri d̄si
 nant de asp̄itate infortunii
 p̄secutionis aut p̄alitatis
 qa ea omnia signa sunt po
 tissima diuīe electiōis . ut p̄
 aduersa asperuz sit iter no
 strū . ne ut ait augusti . maḡ
 delectet diu p̄gere q̄ citius
 puenire . de quibz scriptuz
 est ī pauc̄ uexati . ī multis
 bñ disponētur . Quartouti
 lis est fidelibz quippe & ne
 cessaria aduersitas ēbula
 tio & p̄secutio in hac uita .
 qa ad meliora cōpellit Vñ
 grego . mala que hic p̄munt
 ad deum ire cōpellūt . Qd̄
 non ignorās rex & pphe

ta dicebat . multiplicata sūt .
 ifirmitates eoruz . & postea
 accellerauerūt . Vñ augusti .
 null9 seruz x̄pi sine aduer
 sitate tut9 uiuit . Et subdit
 Si putas sine p̄secutione ui
 uere nōdū cepisti esse chri
 stianus . Itaqz taz utilia ex
 huius secl̄i p̄secutionibz &
 calāitatibz colligētes : gau
 deam9 affligi qui speram9
 frui . Et ut iquit bernard9
 non timeam9 esse derelic
 tos . quūmo semp̄ memores
 sumus uerbi christi ad nos
 dicentis . cū ip̄o sum ī tribu
 latione . Et itez iuxta est .
 dom̄us his q̄ tribulati sunt
 corde

Actū est fili mi de
 cunctis uiuēdi arti
 bus . quibus in hac
 mortali uita seculariē uiuē
 tam nobilibz q̄ ignobilibz
 magnificis & plebeis . pub
 licis & priuat̄ maximis &
 s̄simis . Audisti deniqz d̄ eo
 rūdē uite genēz dulcia pai
 ter & amara . Sed & actū
 est de omibz uere malis . in
 cōmodis penis & calāitati
 bus . supplitiis & afflictiōi
 bus . corporalibus ac mentali
 bus . oīm fere magis nom̄ia

62

eaz psonarum incipiendo a
 nascētis mūdi origie. Bur
 sus actū est de causis & ra
 tionib9 cur nocētes parit
 et inocētes: bōi sūp et mali
 tot afflictionū et penalita
 tum genera patiūtur. Sed
 et audisti consolationes et
 congruētia remedia ad eas
 omēs leuādas mestitias. q̄
 bus mortales in hoc seculo
 affitiūtur. Que omnia sili
 mi opto. solerē consideres
 ex quibus tu ceteriq; mor
 tales liq̄do agnoscet. quid
 boni aut sinistri omīs uita
 tempalis obtinet. De9 q̄
 opposita iuxta se posita te
 ste p̄ho clarius cōspitiūtur
 supest iuxta pollicituz ordi
 nem. ut cū i hoc p̄mo libro
 de secularib9 offitiis & hu
 mane uite artibus me audi
 sti loquētem. te ascutē i se
 quenti libro de spūali statu
 differentem. Ad te enī ex

pectat de spūali uite agere
 que i duos diuidit̄ status.
 uidelicet i statū ecclesiasticū
 epoz & clericoz. de idē i
 statū religiosoz. Age igit̄
 si placet de his duob9 uite
 hūane generibus. et de ex
 cellētia et cōparacōe utrius
 q̄. d̄ dulcib9 et amaris uni
 uscuiusq; ut tādē legētes
 aptis oculis. ueluti in lucidis
 simo speculo conspitiāt. q̄d
 lateat sub omni uite hūane
 genere. quo fiet ut securiq;
 unusquisq; eliget: q̄ frequē
 ti9 legit ac maturiq; diges
 sit. ad laudē dei omīpoten
 tis qui est benedictus in se
 culo.

Explicit prim9 liber de
 omī statu et uita tempali
 Sequit̄ secūd9 liber de sta
 tu et uita spūali ecclesiasti
 ca et regulari

Trabit forsan
sanctitas tua be
atissime pater ac
clemētissime dñe

¶ In hoc opusculo recti ordi
nis rationes puerterī: Et
cū iuxta grego. stat9 spūal
tāto tempali sit dignior at
q; excellētior. quāto solis
splēdissim9 fulgor tenebro
sis densitatib9. & aux plū
bi metallo prestat. pri9 de
tempali statu egerī. q̄ de
spūali. Sed certe nature or
do ad id cōpult. Pri9 enī
tempales nascimur. Sed
pri9 i tempali statu uersa
tur. pri9q; illū experimur
Deinde tempal status imp
fectione cōspecta. trāsim9
ad spiritualem statū. Adde
q; non sat excellētiā. p̄fec
tionem & iternā mentis t̄n
quillitatē stat9 spūal agno
scerem9. nisi pri9 tempalē
uitā. atq; eius icōmoda ex
p̄ti effem9. Postq; igitur
in superiori libro de cūctis tē
poralib9 & terrenis siue se
cularib9 statib9. & uiuendi
modis. artib9. ac diuersis
hoīm exercitiis actum est
in quo putraq; sui pte tam
ad cōmendationē. q̄ ad rē

phationē satis disputatū
est. Et qd boni. qd sinistri
quid utilitat. quid icōmo
ditatis. quid quiet. quid la
boris. quid secu. itat. quid
piculi. quid honesti. quid i
hōesti. quid uirtutis. quid
uitū omī tēpal stat9 & se
cularis uiuēdi modus habe
at. plene discussum est. In
hoc igitē secūdo libro dimis
sa matris itroductiōe. & cō
sanguineoruz alēcatione. q
b9 d re icognita differere
non licet. Deceui ogo spi
ritualē ordinem p̄fess9. de
eodē spūalis uite statu bre
ui aliq; differē. Fatiaz ego
satis nōtate rei debito. nec
tue. S. desiderio. sed cona
tui meo. Atq; utinā tā dig
ne. utilitē & diserte. de eo
eminentissimo statu a me
agat. q̄ illig maiestas atq;
immensitas exigit. Subalē
natur itaq; uite spirituali
duplex status. q; ipa uita
spiritual in duos. distiguit
stat9. Alter ē episcopoz &
sacerdotū. ac ecclesiastici
ordinis ministroz. Alt est
monachoz siue religiosoz
De his ergo duob9 statib9
et uiuēdi modis. hoc libro

agendū est. Et quia ad dicendū campus latus est & materie ipse nō tam diffuse & p̄fusa. q̄ a mult̄ tractatorib⁹ cōfusa repian̄t. Quī imo p̄pter uarias scribētū oppōnes. uix legētes p̄ficere possūt. Multa deniq; ī his materiis ī tacta aut n̄ sūt diffēta iuēiātur. Deceui sub q̄dā breui cōpendio ī secūdo libro s̄culos quosdam circa hos duos status inserē. ubi utriusq; status et uite normā. naturaz seu efficacitā. necnō excellētīā laudes. commēdatiōne. & demū eoz labōes. difficul tetes. aculeos & picula adducā. Demū uēo iter se et alterius ad alterū. differēti as & compatiōnes breuiē p̄strigam. Incipiēs a statu ecclesiastico & p̄mo a summo pōtifice. q̄ culmē & uertex est totius spūal̄ status. Deīde a sacrosancte romane ecclesie cardialib⁹. Hur s̄q̄ dīcēdā ad statū āchiep̄oz. ep̄oz. ceteroz q; p̄latoz. curatoz. & clericorū sub ecclesiastico ordine de gentiū. In quo libro matei al itabula ī p̄scipio primi

libri descriptas discutiam. Diligēs igit̄ lector ex motiuis auctoritatib⁹ & ratōib⁹ que īserētur. non statiz uincant̄ ad cōmendatiōne uel imp̄batiōne alterius status. sed motiua. rationes & auctoritates que p̄ alio statu & uiuēdi genē adducuntur. accurate cōsideret. uidebitq; q̄ hi duo p̄fectissimi & excellētissimi status oīm alioz statuū & uite hu mae genēz superāt dignitētem. Quoniā & si intra gremiū fidei catholice existentes ī quocumq; degant honesto statu. si pie uixerint saluari possunt. Vt tñ duo spūales uiuēdi modi. singularius suos sectatores deo p̄ximiores r̄ddūt. Et si ut q; status sanctus & deo acceptus est. alius tamē alio p̄fectōe & dignitate p̄stat sed & alē alter placet & cōuenit sc̄dm naturā. qualitatē. ac uires p̄sonaz. In se tā circa eoz p̄fectionēz habent se sicut excedēs & excessa: ut latius p̄ discursum eoz que tradent̄ ī hoc libro uidebit̄: Ea ḡ de quib⁹ ī hoc seculo li: agendus

141
est sermo in infra scripta ca-
pitula distinguunt

Capitulū primū de subli-
mitate et excellētia digni-
tatis summi pontificatq; et
de incomphensibili eius auc-
toritate & potestate & de
illius necessitate & utilita-
te. & d' altissimis mysteriis

Omni pontifica-
tus excellētia dig-
nitatē & auctoritatē
hūiusq; sacratissimi status
laudes p̄cōia attollere illi
usq; necessitatē & utilitatē
ostēdere. hodie munus su-
scipi grande quidē negoti-
um. sed p̄uam īgeniū. Qui
us tāta est sblimitas & emi-
nētia. tāta imensitas. ut nul-
lus mortaliū nedū comphē-
dere aut satis exp̄mere. s; z
nec cogitare possit. Obtū-
dit enī omēz humanū intel-
lectū illius sacratissimi. &
oīm eminētissimi stat⁹ ma-
iestas & excellentia. quia
scriptū ē. scrutator maiesta-
tis opprimez a ḡha. Si enī
teste ambrosio. nihil ī hoc
seculo excellētius atq; ex-
cellius iueniri potest statu
et dignitate simpliciū sacer

dotū. et p̄ticulariū p̄suluz
qui p̄ diuersa orbis loca in
p̄tem solitudinis assummū-
tur. quid cogitādūz est de
eo summo pontifice. q̄ uices
ueri dei gerit ī terris. Qui
ad pleitudiez status. qui
ad apostolicū thronum. qui
ad culmen oīm dignitatz
assummit. Ex qua cōte ut
riuuli a fonte. rami ab arbo-
re p̄cedūt. qui non ad. hūā-
num tātū principatū. sed
ad diuinū. nō ad principan-
dum solum mortalibus. sed
immortalibz. nec mō homi-
nibz. sed angel' non ad iu-
dicādum uiuos. sed mortu-
os. nō ī terra solū. sed ī celo
non ad p̄sidentū solis fide-
libz. sed in fidelibus. Et ut
paucis agā qui ad eā ip̄am
dignitatē. ad eādē iuris di-
ctionē & coactionē ac uniu-
salem. toto orbe sup̄mum
principatū a summo deo &
eius loco sup̄ cunctos mor-
tales īstitut⁹ et euect⁹ est
De quo p̄ iob scriptū est q̄
coram eo curuatur qui por-
tant orbem et reges seculi
atq; tirāni ridiculū sunt. q̄
sol⁹ omēz potestatē ambit
Et sicut scirtura cōmēo.

rat unus est. et secundum non
 habet. Et iterum de eo scribi
 tur. tu solus et nullus tecum
 Et rursum. potes super omnes
 potentes. Suius teste propheta
 sue sunt iustitie. potestas
 et imperium. Quod iterum david
 signat inquit. dedit ei po
 testatem et regnum et omnes po
 puli & lingue seruiet ei. Qui
 ut canon ait terre super & ce
 lestis imperii iura suscepit.
 Suius summe dignitatis sa
 stigiū atque maiestas. non modo
 apud antiquos ueteris legis
 effulsit ac dignius apud ca
 tholicos diuina institutio re
 fulgat atque preminet. sed &
 apud gentiles summū omnium
 bonorum & principatum cul
 men tenebat. Quia ut ait uar
 ro ex ordiatissimo atque emi
 nentissimo gradu pontificū &
 sacerdotū gentiliū. resultat
 quidam excellentissimus & sub
 limissimus status in uno sum
 mo pontifice. Hic isidorus
 distincto inquit graduū & or
 dinū inter pontifices & sacer
 dotes: a gentilibus maxime
 inuenta est. quando suos sac
 dotes alios simpliciter flami
 nes. alios per thoslamies ap
 pellabant. & alium qui cunctis

flaminibus presideret in summo
 gradu locabat. Quod ut idem
 uarro uoluit. iouis. assumpta
 ueste insigni curuli & regia
 ad ornatū diuinitatis: pluri
 mum in eo putates permaxi
 me colebant. Licero quoque
 sublimitatem excellentiam sum
 mi pontificatus gentiliū ex
 illius misterii ostendit. dum
 in cultu & religione suscipi
 enda primus omnium erat atque
 unus ad interpretandum que uo
 luntas esset deorum mortali
 um. ut statim in sequenti capi
 tulo tangemus. Huius deni
 que summi pontificatus subli
 mitas. utilitas atque necessi
 tas. non facile explicari ua
 leret. Sed ut cetera taceam
 non satis plene recteque uni
 uersitati orbis a christo prorsus
 foret. nec ecclesie quam christus
 sanguine redemit morē
 gessisset. nisi talem tamque
 eminentem in terris uicarius
 reliquisset: qui in ea potesta
 te et auctoritate integritate
 toti orbi presideret. qua ipse
 christus in terris manens. quip
 pe qui per prophetam dixerat.
 quod potui facere uinee mee &
 non feci. Accedit quoniam solus
 ipse dirigit omnem humanam

creaturā in finē p̄fectissimū
 Quāobrem sibi uni christo
 claves cōtulit regni celoꝝ
 ac potestatē ligādi atq; sol
 uendi i celo & i terra. Rur
 sus sūmi p̄tificatō sub limi
 taset excellentia atq; utili
 tas & necessitas i eo cōspi
 ciē . quoniā teste pho non
 posset hic mūdus regi. nisi
 unus esset summꝝ p̄cipa
 tus . ad quē unū p̄ueniēdū
 est . ex quo singula dirigū
 tur & gubernātur . cꝝ nutu
 & dispositōe omēs gerāchi
 ci actꝝ ordinātur . Et tādē
 tota huiꝝ orbis dispositio
 dirigat̄ . ad instar celestis
 monarchie . Nam teste dio
 nysio necessariꝝ est summꝝ
 gerarcha: qui quos regit il
 luminet. Periret enī omī
 ordo rex: nisi unus summꝝ
 pontifex foret. qui eū ipsꝝ
 ordinem ut ita dixerim
 tur. Ceste enīz philosopho
 ordinꝝ. dirigat et exequat̄
 ubi est ordo & ḡduū ascen
 sio . ibi necesse est cōstitui
 unius excellētiam: Periret
 rursus mortalitꝝ oīm hoīm
 cōmertū . nisi foret unꝝ sū
 mus p̄tifex uice dei i terrē
 monarcha . i quo omēs ut i

glutino quodā p̄tiū ad cor
 pus mysticū copulent̄ . & i
 quo singuli ut membra sꝝ
 uno capite gubernētur Per
 ret fidū unitas & eccle una
 nimitas . & cōcordia sꝝ &
 pax. qua nihil dultꝝ exco
 gitari aut iueniri potest . ni
 si foret unus sūpmꝝ ponti
 fex . q̄ cūctos mortales ad
 unius fidei & unitatꝝ uicū
 reduceret. dicēte hieronīo
 ob eā rē i r̄mediū scismacis
 actū esse . ut unꝝ omībz p̄
 sit . Periret deniq; illa cūc
 tis mōtalibꝝ necessaria ad
 deū meditatio . Ceste enīz
 scriptura romanꝝ p̄tifex
 longe p̄fectior . longe dig
 nior & efficacior . i ter deū
 & populū mediator existit
 antiquo illo balbutiēte . sꝝ
 iusto moise ac frē eius aarō
 qui solū i uno populo . i una
 gēte. sed & sup terrēis me
 ditationis offitio fūge bāt
 Summꝝ uero noster ponti
 fex teste apostolo ex homi
 nibꝝ assumptus. tamē p ho
 minibꝝ constituit̄ i his que
 sunt ad deū . ut offerat sac
 litia & dona pro peccatis
 Sic igit̄ dignꝝ salubriusq;
 mediatō existit p̄p̄i ad de

79

444
um **D**ic sacrificia . hic holo
causta nō hircoꝝ aut uitulo
rū sz uerisacratissimiq; cō
poris xpi deo pꝛi offert.
eosq; i eodē ministerio isti
tuit . qui itidē fatiāt in orbe
uniuerso p delictis populo
rum. **D**ic igiꝛ peccata dilu
it . hic aīabus fideliū penas
condonat . supplitia rīaxat
Hic ueniā lapsis ipartitur
Dic errātes corrigit . ālin
quētes cū expedit reducit
Dic i corrigibiles punit et
tandē peccatores summo
deo conciliat . illumq; iratū
placat . **D**e quo sapiens ait
Ecce sacerdos magn⁹ qui
i tēpore iracūdie factus est
recōciliacō . **P**eriret rursū
iustitie uirtus quia eodem
pho teste . nisi unus i orbe
foret qui eam causaz cūctis
ministraret . et negligētū
uicem suppleret . quidqd iu
stuz est periditareꝛ . **U**nde
august . sine iustitia non po
test regi hec respub . hūa
na . **N**eꝛ enī uēa aut recta
potest esse respu . nisi unus
omibus p̄sit qui gubernet
et regat . qui summo ponti
fex est imortalis dei uicari
us . **P**eriret tādē illa poti

lima iustitie pars . quaz ari
stoteles epikeiaz uocat . cō
muni bono uniuersi orb̄ p
necessaria . p quā summus
mōarcha dirigit iustū lega
le . et plerūq; scriptam rigi
damq; iustitiā moderetur
dispensat . detrahit put re
rum cōtīgentiū suppetit di
uersitas et boni communis
necessitudo expostulat **P**ei
ret demū . alia iustitie nō iū
ma ps quā distributiaz uo
cant . que unig pprie ē sum
mi pꝛicipatus qua unicuiq;
scdm eius dignitatē et me
rita certa pportione p̄mia
elargitur . **D**ignitates prin
cipatus . regna et imperia
p meritis donat atq; insti
tuit . p demeritis uero trāf
fert de gente i gentē . **Q**ua
re et si cetera taceā . huius
sac̄tissimi et eminentissimi
status sūmitas . maiestas at
q; felicitas si p̄ et necessitas
ac utilitas i eo facile cōpre
henditur . **N**am si ut aiunt
nulla maior est felicitas . q̄
multos fecisse felices . **U**nc
statum beatissimū tāto feli
tiorē dixerī . quāto plures
sup omnes mortales facili⁹
et ut ita dixerī felicitus . fe

145
litores agere pot. Patz igiſ
huius ſacratiffimi ſtat9 ex
cellētia. dignitas et utilitas
atq; neceſſitas. Patet eius
laudes & p̄conia nō modo
ex auctōitate iſtituētis ex
digniſſima iſtitutione ex
cauſis digniſſis. ſz ex ſine
optatiffio. ex beat̄ miſteri
is. ex pp̄iuitate ad deuz
ex fructu deſideratiſſimo
ex cūctoꝝ mortaliū utilita
et felicitate redūdentia.

Capitulū ſecūdam d̄ ſpi
ritualib9 icōmodis. amari
tudinib9 miſeriis. aculeis.
nec nō mētis afflictionib9
piculis et laboribus ſummi
pōtificatus. ubi plurime ſū
morum pontificū calamita
tes et ſpūs pturbatōes nar
rantur

Cupore non pu
audita eſt illa oīm
dignitatuꝝ ſūp̄ma
dignitas. & cūctaruꝝ pote
ſtatū eminētiffimus p̄ci
patus ſummi uidelicet pōti
ficatus. uisq; eſt tāti numi
nis celſitudo. et auſcultata
tāte lucis ſplēdidiffima cla
ritas. cuius radioꝝ iurare
totus luſtrat̄ orbis atq; ue

getaſ Sed et tantē noſtrē
mētis oculos cōtēplata eſt
tāti culminis p̄rogatia dig
nitas atq; excellētia & tāti
tribunat̄ ſūp̄ma auctoritas
agnita ē illius ſac̄tiſſimi. at
q; dininiſſimi ſtat9 ſumma
utilitas atq; neceſſitas. De
mū audita ſunt breui e9dē
ſtatus laudū p̄conia. diſcuſ
ſe ſunt ei9deꝝ culmiſ utilia
& cōmoda. dulcia & p̄spe
ra. Vex quia alterne ſunt
reꝝ oīm uices. nec aliquid
ita p̄ſpex̄ eſt. qd̄ grauiffis
aculeis nō tangat̄. Idcirco
iuxta policitū & cōſuetum
ordineꝝ ei9dē altiffimi ſta
tus adducēda ſunt ī cōmo
da. amaritudies. labores
& pericula atq; p̄men
tia ut cernat quiſq; in ea
ſedet. q̄ppe in ſe expiatur
Nerāt rurs9 & ceteri mō
tales qui ī illo ſtatū culmi
ne ſumina oīm felicitatem
collocāt. ueriffimū eſſe qd̄
ſapiēs ait. q̄a extrema gau
dii luctus occupat & riſus
dolori miſcebit̄. Et p̄pte
rea uerū eſſe illud ei9dem
ſapiētis. gaudii & felicitatē
dici errorē. & felicitati ip̄o
p̄rebat dicens. Sur fruſtr̄

deciperis : In ea igitur differenda re bipartita erit oratio. In prima quidem huius summi pontificis status incommoda & infelicitates amaritudines & picula . labores & miseriae spirituales videlicet et mentales . breui sed amaro calamo describemus . Secundo in loco temporales siue corporales miseriae eius statim labores et incommoda ac interna latetia & apta pericula differemus . In primis enim illud antiquum . sed uerissimum sapientum uerbum nostris mentibus repetendum arbitror quia quod quid in orbe preminet atque precellit . multis internis doloribus suos afficit ac premit possessores . sed & infinitis pene mentis aculeis ac amritudinibus excruciat quos demulcet . Alterum differenda est ut puto dignitas a persona . accidens a subiecto . qualitas ab obiecto . dignitas certe eius est excellentie . eius culminis uti audiimus . quippe de qua sanctorum patrum habet traditiones . quia non sane mentis dubitat sanctus esse . quem apex tantae dignitatis attolit . in quo si desunt

bona acquisita per meritum . sufficiunt que a petro loci uidelicet processore testantur . Adde quia ea ipsa dignitas teste simacho papa . aut claros ad hec festigia erigit . aut quod eriguntur illustrat . Persona uero cui tanta dignitas heret utinam sic sanctitatem uite ex ea dignitate contingeret sicut ex loci prerogativa nomine sanctimonie recepit . Sed per dolor altitudinem igitur uirtutis . persone innocentiam non inducit . Quod si illud eiusdem simachi quod obiecerit quia petrus apostolus penam meritoque dotem cum hereditate innocentie transmittit ad posteros . Id nisi fallor de eis summis pontificibus plane intelligit quos par sanctimonie splendor illuminat . Transmissit igitur petrus sanctitatem statum non uite . transmissit sanctimoniam cathedre non persone ut heredes essent futuri pontifices sue bonitatis . atque causarum occasionem bene recteque uiuendi . sancte prestandi recipere . & sanctitas loci meritoque processoris alius hominem faceret . quod naturam genuisset . Plerumque enim te

ste ifidoro dū mutat̃ status
mutat̃ mēt̃ affect̃. Acce
dit. quia sicut excellētiā &
dignitatē . ita dignitatē se
queas uidelicet erūnas & la
bores petri t̃nsmitit ad po
steros . Quas dum ipertur
bata mēte cōsidero . nescio
romanos pōtifices . tāta mi
seriaz . laborū . dolorūq; im
mensitate resp̃s felices .
num potiq; ifelices aut mise
ros dixerim . Insepabilis
enī & affixus atq; ānexus
est huic culmini cūctaz mē
tis afflictionū & p̃turbatō
num aceruus g̃uissim⁹ . Id
q; ip̃e hieronimus nō nega
uit iquies qa non est facile
i loco petri & pauli tenē ca
thedrā . Et augusti . Sicut
nihil i hoc seculo excellētis
ita nihil in hac uita laborio
sius . nilq; diffitil⁹ ac picu
losius pōtificatus offitio . si
eo modo non militeē . quo
xp̃⁹ impator iubet Quod
an uez sit unusquisq; in ea
sede locatus non mō expi
tur . sed patiē . qui plus mi
seriaz mēt̃isq; amaitudinū
in se conspicit . q̃ legat i co
dicib⁹ . q; si tam g̃ues hui⁹
dignitatē aculeos nō sentit

147
oīm eum miserimū dixerit
Nā ut aiūt ppriū nō nosse
miseriā . summa miseria est
Quis enī oro letus . Quis fe
lix i tantis miseriis esse p̃t
Quia secur⁹ inē mille picla
non semel sed iugiter iacta
tus . Quis rursus felix ap
pellari audebit . i quem unū
oīm mortaliū etiā uilissimo
rum hoīm ora laxant̃ . ling
ue mōdaces cumulatissime
et ip̃e armatur . que utrū
q; suū hoīez uehemētissime
conturbāt . Quis oro greg.
magnū unum inē summos
pontifices post petz clariorē
rem . sanctiorē . aut felitorē
negabit . Is t̃n grauissimis
mentis tempestatib⁹ & di
uersis aduersitatib⁹ siue i
felicitatib⁹ urgebat̃ . Nam
curaz sarcina demū emulo
rum d̃tractionib⁹ p̃turbat̃ .
in se q; pene distract⁹
ut canones eius habēt . in se
ip̃m idignat⁹ dicebat . In
felix ego i ecclesia ista qd
fatio . ubi me episcopi d̃spi
tiūt & detrahūt . oīpotenti
deo g̃tias ago . Quid igiē
est q; felitor post petrū pō
tifex se infelicez appellat .
Aut q; in pontificatu felix

erit . qui grego . non habet
 ifelicitate confortē . Aut cū
 quo rursū aliq̄ felix sit . q̄
 cū grego . noscīt esse ifelix
 Quidē tāta miseriaꝝ et p
 turbationū mole hic beato
 summo pontifex refertū su
 it . tot mētis pturbatōibus
 et crutiatiōibꝫ constrictꝫ ut
 quēadmodū de se ip̄o ī regi
 stro ait tedio reꝝ uictꝫ nul
 lum maius supplitiū . q̄ illā
 summam felicitatē putabat
 Dicebat rursus sp̄iosaz fo
 re cathedrā romāi pōtificis
 fastigiūq̄ illud summū acu
 tissimis usq̄quaq̄ cōsertuz
 aculeis adeo ut corona et
 purpuratū frigiū nō taz au
 rea q̄ ignea censeat . Idq̄
 & adriano papa non nega
 bat . Referebat enī sepe te
 ste polierato . quia nō iocun
 dis letisq̄ gradibꝫ ascēdis
 set . sed ī incude & maleo di
 lataffet eū dñs . quē p̄caba
 bat ut dexterā apponerz
 q̄ insupportabile onus . tā
 q̄ infelicem ut ita dixerī se
 licitateꝝ ferre posset . Rur
 sus iuxta quē dā sapiētē .
 qua duplex se offert morta
 libus uia qua gradienduz
 est . altera ad laborem . alta

ad miseriā ducit . Eligat igit
 tur quā sibi uult summꝫ pō
 tifex . auꝫ enī sese miserum .
 aut ex libero seruum agno
 scat necesse est Quo sit . ut
 apud semetip̄m q̄ etem ani
 miq̄ tranquillitateꝝ optāz
 & r̄quie non iueniēs descē
 disse et ascendisse recte ar
 bir̄bit : Quā curis multiplici
 bz ip̄licatꝫ . ascēsiōes suas af
 flictōes potius & spūs mole
 stias extimabit . quia teste
 grego . quāto q̄ altior eri
 gitur tanto curis ḡuioribꝫ
 oneratur : eisq̄ populꝫ men
 te & cogitatione supponiēt
 quibꝫ p̄ponitur dignitate
 Quo sit . ut quātocumq̄ in
 genio polleat . ī tanto cura
 rum tumultu & aduersanti
 uz sibi reꝝ assiduo cōflictu
 quo se ferat ignoret . Quip
 pe ad spiritualia reddatur
 imbecillior . qui sibi ī terrēis
 uideēt diligentior . quia ut
 aiūt facile celestia amittun
 tur . cum terrēa diliguntur
 Rursus qui in eo fastigio se
 det dum securitatē uite ef
 ne captat . ad iteritū . ad pi
 culū currit . Quid ergo fel
 citatē habet . cui nihil est se
 curitatis . Quis enī securuz

summū pontificē arbitrabi-
tur. qui d̄ portu sciēs fugit
ad naufragiuz. Si enī in p-
ua aqua cū tēpestate peri-
culose nauigat̄ q̄nto picō
sior erit nauigatio in mari
magno & spatioſo. ubi rep-
tilia quoz non est numerus
quoz quedā blādiēdo sere-
nax mōe miserof decipiūt
quof dū eleuāt. deiciunt in
p̄fundū maris. Quedā rep-
tiliū genera ut glutiant. ap-
propinquāt. que ſua ſūt que-
runt. non q̄ ſalutis nauigā-
tium. Quedā deniq̄ ming-
ledūt. duz apte iſdiantur
Quedaz more beluaz sub
amicitiē colere nauī appin-
quāt. ut illaz dorſo ſubuer-
tāt. quā rectis membris eua-
dere non ualuiſſēt. Et ut
pauca agā. quid eſſe poteſt
in tāta tempeſtate ſecuruz
Nam teſte greg. qd̄ eſt ali-
ud poteſtas culminis. niſi
tempeſtas mentis. Diſtra-
hit certe tāte dignitatis cu-
ra. tanta rez ſolicitudo q̄
menti pōtificis etiā ſi ferre-
e m̄ amoreaq̄ ſit. cōſuſionē
igerit & ſui ipſius ignoratio-
nem. Nam iuxta. gre. ſepe
ſulcepta cura regim̄s p̄di

147
uerſa & aduerſa i ſeiſpa col-
lidit̄. & impfectus q̄ ſq̄ ſue-
nitur ad ſinḡla. dū cōſuſa
mēte diuidit̄ ad multa De-
mum i his que diximus ſi
illud infelicitatis & pericu-
li gen̄o addideris. nihil eſt
cur ſummi pōtificis felicita-
tem. infelictiorem & misero-
rem cūctis mortalīū miseri-
is non cōtēdas. Obſtat enī
ſue ſupreme excellētie. ſue
momētaneę felicitati. ſci-
oris ſui hoīs ignis iextigui-
bilis cōſciēte remorſus. aſſi-
duus uēmis qui nō cōſumit
nec cōſumit̄. ſed eruat.
que omīa tāto p̄munt ḡui-
us. quāto que ſuo cōgruūt
offitio. aut non egiſſe. aut
neglexiſſe dānabiliter nō
ignorat. Deniq̄ ſi illū pei-
culo p̄ximuz dicimus. qui
paucaz animaz curā ſuſce-
pit q̄ pacto let̄. q̄ ſecurus
erit qui oīm curas i. ſe unū
trāſtulit. Fortes certe illoſ
hūeros dixerī. h̄ leuē pute-
ſarcinaz. Quos pulcre ber-
nardo tangit iquies. ḡulo-
ri et picōſiori debito tenē-
tur aſtricti qui p̄ mult̄ aīa-
bus rationē ſunt reddituri
quia iuxta p̄phetā De ma-

15.
nu pastor peccata populi
requiruntur. Id ipm picula
summi pontificaty magnus
grego. plangebat. atq; in
ipa sua assumptione gūissi
me doplorabat. ut ex eius
registro colligit. At enim
cor meū dereliquit me. no
lite uocare me noemi. filios
enī pdidi id est opa p ter
renas curas. Prius erā sup
altitudies terre. sed p9 cu
raz fluctib9 & tēpestatib9
sum depressus. Et subicit
Quis ad hoc sufficit onus
Simia uocai leo pt: sz nūc9
fieri. quasi dixerit. Vocai
i ecclesia possū summus pō
tifex. sed opere fieri nō ua
leo talis. nisi que tali digni
tati congruūt digne pagā
Dec paucula iter nimia de
summi pōtifict spiritualibus
miseriis. laboribus curis &
ment9 amatiudinib9 a me
breui differta sunt. Adde
que ifra tāgenē. cū de epo
rū & alioz ecclesie mīstro
rum aculeis laborib9 & pi
culis sermo erit

Capitulū terciuz de pli
mis tēporalib9 et cōpalib9
icommodis. amaritudinib9
& miseris & cālamitatib9

romanoz pontificū. et de
illoz pmtis et ei cōiunctis
laboribus & piculis. anxie
tatib9 et isepabilib9 erūnis

Di aures audiēdi
habet n̄ sine mag
no merore audiuit
eas spūales miserial & mē
tis afflictiones. pauculas q̄
dem ex mult9. sed ueras at
q; p graues. easq; spiritus
amaritudies. icōmoditates
ac labores. sed et picula q̄
summū pōtificē cōmittant
Supest iuxē pollicitū ordi
nez. ut cetera icōmoda ad
uersa & picula tēporalia. q̄
eosdem summos pōtifices
dum i hoc laborioso uite p
sent9 cētamie militāt tēpo
raliē siue cōporaliē premūt
breuissime audiam9. In q̄
re magna nob se offert ad
dicendū copia. si esset q̄ tā
grādi negotio parē dicēdi
uim accomodaret. Demus
igit atq; p constanti fatea
mur. qd p q̄ difficile. contī
git. et fingam9 alicuius sū
mi pontific9 tantā aliquādo
fuisse aut esse posse gloriā
tantā uirtutē moderōtionez
atq; idustriā. ut ei cūcta suc

cedat prospera. Demum honoratur plurimum. sit. & in omnibus plagis laudatus et adoratus. cui omne genuum debitum est flectatur. Obstant tamen his exterioribus felicitatibus prima. quae potius cruciant quam satient: nec tantum delectantur quam praesentant. Primo quod deus obstat domesticis curis obstat rursus quedam iniquissima auaritia. et ut ita dixerim rabidissima rabies propinquos exaltandi. atque carne et sanguine reuelantibus familiam. genus. stirpem perpetuandi. Volunt enim nonnulli summi pontifices ut a se iam non una sed pluries insignes familie & nobilissime domus incipiant illustres principatus nascantur. quorum desiderio non deerunt prisca exempla pontificum et longe minus qui huiusmodi proposito fauant. Nam docti pariter et indocti idipsum suadebunt alii fabulas alii scripturas allegabunt auctoritates retorquentur prurientes pontifici auribus ecce inquam. nemo carne suam odio habuit. Christus quoque cuius actiones summus pontifex illius vicarius imitari

debet. cum dilexisset suos usque in finem dilexit eos. qui sibi coniunctos exaltauit. sed ad cruce[m] dixerim. Multi multa dicent ut placeant. quia idipsum placere pontifici non ignorat. Quisquam suadebit ut decipiant. fateor tamen facile est decipere uolentem. Sed plerumque decipiuntur in aduentionibus suis. et inde punire eos diuina prouidentia ordiatur. unum peccatum insurgit. Nonnumquam enim ingrati sunt nepotes & contubiles. ingrati propinqui ut a rege libere summere exemplum libet. cui nepos aduersus fuit. & propinqui uite insidiatore[m] ac fratrum interfectores. Demum si gentes erunt herodes quod est pecunie erunt sed herodes uirtutis. Adde quia si uirtuti dediti. si studiosi fuerint atque merito diligendi. hi pro eorum uirtute plerumque emulos habent totaque contra eos arma[m] indignorum turba[m]. Id tamen raro conspiciemus. quoniam sepius qualificatum sanguine praeserunt qualificato sapientia et uirtute. putantes ex caritate ordine excusatos. quia a se & suis incipiunt. Quo sit ut dum sum

mus pontifex eū ipm̄ castra
 tis or. linez seruare se si pat
 i eum cōmittat. Sū itaq; or
 dinata caritas id primū ex
 igat . ut cōiunctos sāguine
 sapie & uirtuti p̄ditos dili
 gam9 . eosq; spūalib9 hono
 ribus ceteris p̄feram9 Quib9
 non si p̄ibus . non benefi
 tia non p̄motiones . sed pa
 trimoniū si egēt reliq̄mus
 natureq; non carni subuēia
 mus. Et contra plerumq; fit
 Exaltāt eniz i dignos p̄te
 reūt dignos. Sed non diu
 trāsit multa tam imp̄ba p̄
 sonaz acceptio. Aut enī ta
 liter exaltati ditatiq; illa
 om̄ia breui cōsummūt tem
 pore que alibi longo c̄rutia
 tu p̄tiffes luituri sūt . Aut
 repentina morte eripiūtur
 eosq; i momēto pdūt quos
 longo studio maximisq; i
 pendiis . & aīe pic̄is i altū
 p̄uexerūt . & quos exalta
 runt i uita . seruāe a morte
 non ualent. Quippe q̄s he i
 et nudius tertius ad magna
 leti duxerūt fastigia . hodie
 mesti ad pua ducūt sepulcr̄
 Et ut pauca agam9 . cōspiti
 unt assidua fratrū . nepo
 tum & caroz p̄mat̄as mō

tes . nē dixerī cedet Tace
 o q; summis pontificib9 he
 res icertus est. successor in
 gratul atq; non placitus .
 ne dixerī emulus . Quod si
 ais . quid ne id p̄tiffici offi
 cit . qui dū uiuit sup cūctos
 mortales gloriā & impiuz
 obtinet . & omēs uiuētes iu
 dicās a nemie iudicat̄ . q̄p
 pe qui i eum solū ob loquū
 t̄ . sacrilegi reputātur . Qui
 bus facile respōdem9 . Pri
 mo enī sublimitatē & potē
 tatū non negamus . Sed il
 lud attendere libet . q̄a quo
 sublimius q̄s sedet . eo gra
 uius descendet . Dix enim
 ex alto sine piculo . aut la
 bore descēditur . Sed ut q̄
 dam sapiens sapiēter ait is
 int̄ prudētes et ignauos in
 tere st . quia illoz descēsus ē
 istoꝝ uero p̄cipitiū atq; rui
 na . Nam teste . augu . q̄nto
 gradus altior . tato casus ḡ
 uior . Et rursus . Quo plus
 ceteris quisq; p̄t eo magis
 scit sibi esse metuēduz Qd̄
 rursus dicit̄ romanū p̄tiffi
 ces sup mortales gl̄iam ho
 noris & laudis nomē obti
 nere : nemiemq; i eum nec
 uerbo p̄rūpe i quē s̄ ministri

aliquid cōgitar̄ nēphal pu
nibile iudicā. Fatēdum est
quia non deerūt qui laudēt
& ī celum usq; eius nomē &
gestoz suoz facta extollāt
colāt ueneēt & adorēt. et
ut qdā ex modernis dice
bat. nec deerūt qui oblide
ant & cūstent summo pō
tifici. qui demū assistāt. ne
dixerim resistāt. Sed nec
deerūt qui serico terrā ster
nant. celos apponāt mobi
les. ut sub umbra gloriosus
p̄transeat. Sed uersa uice
non deerūt qui inē ea omīa
obsequioz genera. in eum
unū oculos figant. de eo iu
dicent obloquātur. actq; ar
guant quos corā extollūt
uerba distorqueāt que pau
loante in p̄sentiaꝝ plena sa
piētia ac sensum consuma
tum dixerunt. Nec deerūt
qui famā in theatro lacerēt
quā ī palatio laudāt uitā se
orsum carpāt. quā corā illo
cōmendāt. Et qdquid ma
li. qudqd aduersi accidat
sibi uni uulgy attribuet. Si
pacem. si concordia. sum
mi pontificis opa populi su
scipiūt. non deerūt qui id
negēt. alia enim ut īquiūt

119
futuraꝝ erat. Si qui I uēro
belli. si qui discordiarum
etiā sine pontifici culpa ac
ciderit. ipse unus causa &
fomētum erit. Rursq; si uis
eisdem romanis pōtificibus
cuncta eis uotiva & p̄speꝝ
succedāt. aliq; tñ imo pluri
ma eis ip̄is omīa habētib9
deerūt. Deest primo natu
ralis uidelicet libertas. qua
se ex libero seruū constituit
q̄ merito liber esse neq;
q̄ seruus esse maluit. Quo
enī pacto duꝝ cathenis q̄
iunct9 est liber esse potest
Aut quomō pisc̄ liber inter
hamos erit. Aliud deniq;
romano pontifici deest eti
am cūcta possidēti forte in
epte dixi: Quid enī omnia
habēti deesse p̄t. Verte qui
dicat ei uerū. a minimo ita
q̄ usq; ad magnū omēs ita
q̄ adulationi student. arti
fitiose ei loquūtur ut decipi
ant. ī dolo suadēt: ut uicāt
fraudulēt supplicāt ut op
tata p̄tingāt. Et quia adu
lationes sine dolo esse ne
mo dubitat. dolose sese blā
ditiores cōfederāt. ne alē al
teri cōtradicat et uelut oꝝ
toris finis est p̄suadere uer

bo. medici farmacia curare
 sic adolatoris finis est psua
 dere uerbo doloso. Nam si
 stula dulce canit dū accepit
 decipit auē. Et iuxta hie
 ronimū nec ueneā datur ni
 si mellē circūlinita. hi pes
 fatiūt deo pōtifices diuinol
 pfitentē. Sz nisi fallor i eo
 se pōtificates p̄mū diuinita
 tis habē cō p̄barētur. si ta
 les rapi facēt ad tormēta
 & i eo se dei cultores agno
 scerēt. si t̄fes d̄ceptōes gra
 uissime punirēt

Capitulū q̄rtū de alia in
 felicitate & calāitate roma
 noꝝ pōtificū. uidelicet quia
 diu nō uiuāt in pōtificatu et
 de causis & ratōibꝯ huius
 buitatꝯ uite i eis dē sūmis pō
 tificibꝯ pociꝯ q̄ i aliis mōar
 his & p̄cipatibꝯ:

Et licet & p̄ beatos
 sese summi pontifi
 ces arbitrarētur si
 his tātum calāitatibꝯ. mise
 riis. & amaritudibꝯ q̄spau
 loante n̄rauiung p̄merent
 Sed ultra ceteras. ea una
 oīm ḡtissima nūq̄ a mēte
 decidit quūmo cōtinue affli
 git urget & cruiat. cꝯ opa
 tione reliq̄ omīa i cōmoda

labores & pic̄sa leuia q̄dez
 et tolleꝝbilia. sed & dulcia
 ab eo reputātur. Sū enim
 scriptū sit q̄a pellē p̄ pelle
 dabit homo. & cūctē dabit
 p̄ uita sua. Ho fit ut breuius
 uita & p̄matura mors sicut
 ultimū est oīm t̄ribilū. sic
 cūctis picul et laboribꝯ ḡ
 uior atq; molestior existit.
 Cūctas enī calamitates &
 captiuitatꝯ misias et popu
 lus israheliticus pati uoluit
 ut solū uiueret. Dicebat enī
 melioꝝ est ut captiui uiuētēs
 seruiamꝯ nabuchodofor re
 gi. Est erge summoꝝ pōti
 ficū ut aiūt illa summa ifeli
 citas. & tāto statui cōiūcta
 ifelicissima calāitas. quoni
 am & si cūctis affluāt boīs
 numq̄ ut aiūt diutiq; i pōti
 ficatu uiuāt ut de eozꝯ quoli
 bet scriptura dicē uidatur
 q̄a āte ruinā exaltabit cor
 Et itez exaltatꝯ cito cōsu
 matus. et i breui expleuit
 t̄pa multa. supple q̄bus ali
 as uiuere debuerat. Et ite
 rū i eo ip̄o qui p̄matū super
 omēs mortales tenet. illud
 recte i pleat q̄a omīs potē
 tatꝯ uita breuis. Rapiuntē
 q̄dē sūmipsules & citissime

post assumptionē moriūt
 adeo ut post eorū p̄cessorē
 pet̄r apostolū. q̄ p̄ quōq̄ cir
 cit̄ ānoꝝ lustra ecc̄ie p̄fuit:
 nullus p̄ eū successor hoc
 spatium pontificat⁹ equit.
 Quāmo si mod̄na libet tē
 pora cōtēplari. uix ad rōa
 num sedis culmie euebitur
 q̄ paucoꝝ metas trāscēdat
 annoꝝ. Que siq̄ dē breuis
 uite necessitas cū dignitati
 ānexa uideat̄ meito apud
 hoīes natura ip̄a uiuere cu
 pidos p̄cipuē sedētē i ea ca
 thedra oīm mortaliū ifeliti
 ores. & calaitiosiores r̄putā
 di sunt. Verū q̄a hec nō re
 cens est q̄rela. sed ātiq̄ con
 certatio et apud maiorē no
 stros taz mōstruosa et p̄di
 gial calaitas. nō solū i stu
 porē adducta est. sed eius
 ratio et causa sepe quesita.
 Nec tñ arbitrata meo fact̄
 iuestigata repit̄. d̄creui suc
 cincto smone differē. Quā
 ea res ita sit. demū an suffi
 tiēs ratio siue cause breuita
 tis uite romanoꝝ p̄tificoꝝ
 potio q̄ aliorum p̄lidētioꝝ
 assignari ualeat. Inter scri
 bētē siq̄ repim⁹ pet̄r dāi
 ani i scripturis diuis erudi

tū ac uerū eloquētissimū ut
 eius quedā habet ep̄la: iter
 rogatū fore ab honoio sum
 mo p̄sule q̄d cāe tāte esset
 ifelicitat⁹. Is igit̄ causas &
 rationes iuestigāe conatus
 Idcirco arbitrat̄ diuīam p̄
 uidētiaz ita disponē ut hūa
 no generi metū mort̄ icu
 tiat. & q̄ despitienda sit tē
 porat̄ uite gl̄ia. i ip̄o gloie
 p̄ricipatu euident̄ ostēdat.
 quaten⁹ dū p̄cipu⁹ et sup̄
 mus oīm hoīm tā āgust⁹ tē
 poris cōpenbio moriat̄ tre
 mefact⁹ q̄sq̄ ad p̄stolandi
 sui obit⁹ custodiaz puocēt
 Et arbor hūani gener⁹ dū
 cacumē et uerticē suū tam
 facile corruisse considerat
 flatu cōcussu formidit̄ i su
 is undiq̄ rāuscūl contreme
 scat. Sed subicit q̄ sp̄ia for
 tass̄ obitiet. Cur & regi
 bus cesarib⁹q̄ h̄ eadē uiuē
 di breuitas nō occurrat. Quā
 et octauian⁹ augustus quo
 imp̄ate saluator m̄di de ui
 gine nasci. et dauid rex de
 c⁹ stirpe dignat⁹ est p̄pa
 gari. aliē quinquaginta sex.
 alter quadraḡita ānoꝝ ci
 cul⁹ regali fastigio floruerūt
 Et p̄ xpi aduētū iustian⁹

qui quazita fere anis ipera
 uit. Post quos et alii uicicq;
 utriusq; regni principes et si
 minusculo no tn ad istar ro
 manoz potificu breuissio
 rgnauerut tempe: Ad qd
 facile petry damiani rson
 det. quia cu unus omi mdo
 papa psideat. reges autez
 pimos i orbe terraruz sua
 cuiusq; rgni meta cocludat
 & q libz iperator ad pape
 uestigia corruit. q rex est
 regu & pnceps impantiuz
 ac cuctos i carne uiuentel.
 honore & dignitate pcellit
 Quo fit. ut quolibz rege de
 functo solu regnu eius dsti
 tuae ad mstratoe. Cu uero
 sedis aplice potifex morit
 uniuersq; ueluti comuni pa
 tre mud orbat: Quid eni
 affrica de regibz asie. aut
 qd de ethiopia de hispāie
 pncibz sentit. Na siue moi
 ane siue uiuat qa pcul a se
 remota sunt. utruq; idiffe
 reter ignorat. Est et aliud
 Sur mors cuiuslibz rgis no
 magno pe fit terrori. qm se
 culares principes qui turbis
 popularibus plunt sepe gla
 diis pmutur. Na ut de mul
 tis pauca adhibea. **Vaius.**

claudius. nero. galba. orto
 u. tellig. omnes isti impato
 res p cotinua sunt serie unq
 post alterz principati et ex
 cepto claudio. cucti sut p su
 is p hostibz gladiis itemp
 ti. Postmodu quoq; sicut
 romana trdit historia. An
 thonius Allexader maxig
 gordianz. detius. gallus uo
 lusiang. omes hi seriatim sibi
 met p cotinuū ordiez succe
 dentes. gladio trucidate p
 strati sunt. Seclares ergo
 principes qa diuerse mort
 casibz exponunt. cor audie
 tiu eoz exitu non terretur
 Pape uero uita qa sola na
 tural obitq; lege cocluditur
 eius ex hac uita trasitus si
 negraui formidie n audie
 Porro qa terreni principes
 regni sui qsq; ut dictuz est
 limitibz iccluduntur. causa n
 est. cur p alias mundi puin
 tias eoz obitq; diffundatur
 Pape uero qa solus est om
 niu ecclesiaz uniuersal epi
 scopq; cu luce puatur. mors
 eius p ampla terarz regna
 diffundit. Et sicut sol qa
 solus lucet. si eclipsim forte
 sustineat. psto necesse est
 ut tenebras totq; ubiq; mu

dus icurrat. Sic papa cum ex
 hac vita recedit .illico quia
 unus in mundo est .logico
 regnoꝝ spatia mortis eiꝯ fa
 ma pcurrit. Et coseqns est
 ut quos ta sublimis singula
 risqꝯ pfone casus obturbat
 ppe quoqꝯ uocatiõis exitu
 tremefacti uisceribꝯ expa
 uescat . Vbi notadu. qd uelit
 omnipotes deus ro. potitficis
 uitã hoibus in edificatiõẽ p
 desse . c9 etiã mortẽ decre
 uit saluti gẽtiuz ministrare
 cõto studio de bz lucris aia
 rum dũ aduulit intendẽ . c9
 etiã mors puidẽt ad crea
 torẽ suũ animas hoim reuo
 care ut dũ se patrẽ orbis es
 se cõsiderat . ab ipetranda
 tot filiis hereditate desi
 dia non torpescat. Nec est
 illius sapiẽtis sentẽtia . que
 & aliis psualiuil causis &
 rationibꝯ iuuare p̃t. Primo
 quidẽ quia cũ diuina puidẽ
 tia nihil in orbe agat cuius le
 gitia causa nõ pcedat . Pie
 arbitradũ est. qd nõ nisi ex
 iustis causis in diuina mẽte
 recõdit. uitã summoꝝ pon
 tificuz abreuiat. Et iter ce
 teras ut xpm imitẽtur in ui
 te piodo. quẽ imitari debẽt

in uiuendi modo . Et uicarius
 patronusequaẽ . qui in tẽpe
 stive et idimidio anorũ suo
 rum ab hac luce subtractꝯ
 est. Ipe eni dixit qui mihi
 ministrẽt me sequat. Hursqꝯ
 imortalꝯ deus iudex rectꝯ
 uitaz donat & adimit scdm
 suã nobis in cognitã iustissi
 mam distributionẽ . sed cũ
 equissimꝯ arbiter existat
 ita suis mĩstris et fidelibus
 uitã distribuit . ut nec alter
 ex rcepto bñfitio supbiat
 nec alij eiꝯ felicitati iuideãt
 Obliquareẽ siqdem eadez
 diuina & equissia distribu
 tio. si cũcta huius uite feliti
 a et pspera que sip singulis
 denegat . uni ccederet. Ca
 igit ipa diuina et equissima
 puidẽtia omia in mẽsura &
 põdere equãl . pape uicario
 suo summuz oim felicitatũ
 culmie donauit sed ne tan
 ta felicitate itumescat. logã
 adimit uitã Ceterꝯ uero mõ
 talibus qd illi uni negauit
 recte idulget . ut ille habe
 at . quo istos excedat . et il
 li obtineãt. d quo ille iuide
 at . Accedit qm cũ oim mõ
 talũ studia ad uiuẽduz ten
 dãt ordiat iustissimꝯ deus

12

70

158
ut tā uehēmēs uiuēdi studiū
mors ī p̄ciat ī eo p̄fertī q̄
ceteris poti⁹ q̄ sibi uiuē op
tandū esset. Quare ī eo tā
to celerius uitaz eripit q̄to
studiosi⁹ illaz cupit atq; cu
stodit. q̄a iuxta gregoriū
q̄to mēs hūana se p̄ d̄side
ria dilatat. tāto ad recepti
onē affectū āgustat. Et ite
rū hec hūana uita p̄ momē
ta deficit et tuz plus uiuēdi
desideriū crescit. īpa uiuen
di anxietas d̄sideio termi
nāē. Quo fiet ut īpi romani
p̄tifices omīa habētes faci
le agnoscāt. q̄ decipiunt̄ ī
cogitatōib⁹ s. suis. duz sibi
longam uitā p̄mittūt: Et
qui nō ignorāt q̄a n̄ est ho
minis uia eius. discāt ea de
siderare que p̄sint. Et duz
p̄ potētīā stare se putāt. q̄
facile cadāt aduertāt. De
mū negat rectissimus de⁹
uicario suo. que optat ad
eius solius utilitatem: cui
donat que ad eius ueriores
salutem. Quā iuxta grego.
m̄pta scommoda icurrūt se
pe hoīes diu uiuēdo. Ex
his itaq; causis putarūt nō
nulli sapiētes & curiosi uiri
romanos p̄tifices non diu

p̄tificatū uiuē. An autē rā
tiōes īpe urgāt. statim sub
itiemus

Capitulū quītū de ueris
simis causis breuitatis uite
summorū p̄tificū. & an sit
uerum uniformiter. q̄ parū
ī papatu uiuāt. & an ī hoc
romani p̄tifices differāt a
ceteris mortalib⁹.

Signate sunt cau
se & ratōes breuit
tis uite summorū
pontificū put q̄ busdam la
piētib⁹ placuit. que & si ue
re & exēplares ac rationi
satis consone uideātur pro
eo maxie q̄ timorē mortis
ad cōtēptū culmiss dignita
tum p̄suadē uideātur et ob
eam rem aures demulceāt
q̄a tamē ī mēte diuīa r̄con
dite sunt. c⁹ iudicia ut abis
sus multa nob̄ icognita sūt
Rurs⁹ non autoritatib⁹ sa
crarū scripturarū sed poti⁹
p̄suasionib⁹ iūtunt. Credi
mus rationes ip̄as nō usq;
adeo militare. aut satis sus
ficere. ut fateri oporteat sta
tui & culmini summi ponti
ficat⁹ generalit̄ tributū es
se. aut uniformē esse. ut tā
tum apicē ascēdētes digni

119
aut. non digni sancti aut re
pbi p eo solū q̄ i pontifi
catus culmie sedēt. uita lon
ga aut alias eis a diuina
prouidentia destinata fru
strari debēt. Ne autēz eos
imitemur qui dū aliēa resel
lunt sua non cōpbant. altig
rem ipam repetētes. pluri
mis et nostro iuditō ueidit
fundamētis educem̄. alie
nuz esse a facti ueritate cūc
tis uidelicet summis pōtifi
cib⁹. uniformit̄ islitum & p
priū esse. ut paz in pontifi
cātu uiuāt. Idq̄ nedū alie
nū a rei ueritate. s̄z nec rēta
fide fore credēduz arbitra
mur. quūmo i ea ipa uiuēdi
ōditione. aut b̄ui au longe
ua ipos summos pōtifices a
ceteris hoīb⁹ ū differre.
Et si forte ut plimū diutiq̄
eos i pōtificatu uiuere non
cernam⁹. id non ex natur̄
aut ifelicitate stat⁹ siue dig
nitat̄ aplice: s̄z aliūde ue
luti i ceteris mortalib⁹ con
t̄igere. Deducem⁹ igitur
prio luce clariḡ aliūde rōa
nos pōtifices. & ex aliis po
tiorib⁹ & notiorib⁹ causis
diutiq̄ non uiuēt. In sequen
ti uero capitulo breui cōpē

dio rationes afferem⁹. q̄rē
summo pontificatui nō inlit
ūiformit̄ ut illū assequēt̄
paz uiuāt. Primo igit̄ pu
tam⁹ s̄a cti p̄suppositū uerī
tate carere. quūmo si sum
moz pōtificū anualia si illo
rum assumptionū tempa.
si etates anio recēsem⁹. uti
q̄ repiem⁹ eosdē pōtifices
non inō breuiore. sed longi
ori tēpore ceteris fidelibus
uixisse. Quippe cū ut pluri
mū nō nisi senes ac nature
etati uiri. sed et ualitudinarij
ad summū eligāt pōtificiū
Quidmir⁹ si paz in papa
tu sedeāt. qui diu āte illum
uixerūt. Nichilomī⁹ pluri
os i s̄ectute assumptos legi
mus diu sedisse. Linus enī
duodecī ānis uixit in papa
tu. Slet⁹ totidē. Leo q̄rt⁹
licet senex quindēcī annis
fabianus decētocto. Pa
scal & damasus. Vigilius
Innocētiḡ atq̄ Liberiḡ to
tidē: Leo quart⁹ licet lon
geuul etate & ualitudinari
ul foret. cū cathedrā ascen
dit uigīti tē ānis p̄sue: Al
lexāder uigītiuno. Beat⁹
uero siluēster uigītitres an
nis sedit. Rursus adrianus

160
primis viginti quatuor annis
uno mense presedit Leo
uero primus viginti quatuor felici-
ter presuit annis. sub quo
duo incommensurabilia apud calce-
donia fuerunt congregata con-
cilia. Quid igitur sibi uult il-
lorum insulsa positio. qui cum
in cathedra petri sedentibus
uitam adimunt. cum tamen uni-
uersi hominibus ad omnes propor-
tione habitus ceteris uiuere com-
petentibus nisi uelimus eos solus
qui petri cathedram tenent
longiore uita preceteris uiuere
Aut forte uelimus illos tunc
naturaliter nasci tunc uiuere in-
cipere. cum assumuntur. Aut for-
te congramur exempli gratia
a. Calixtum secundum per octo-
gesimum assumptum annum pre-
mature raptum. quia quadragenario se-
re tantum presedit. quibus illud
nichodemus in euangelio facere
sibi de uere dici potest. Quomodo
enim homo potest renasci cum sit
senex. Aut quomodo uiuere in-
cipiet. nisi cui naturaliter uiuere
desinendum esset. Satis igitur
ut putamus uiuunt summi pon-
tifices si recte uiuunt. longe
ue presidetur. si diu se uiuere de-
esse arbitrantur. Sed fallimur
ideo nonnulli summi ponti-

fices mori premature arbitran-
tur quia citius quam uellent. sed
forte tardius quam debet mori-
tur. Mira certe res est. Vo-
lunt summi pontifices preceptum a
deo esse ut uiuant. sed nolunt
quidem uiuere ut preceptum est
Recte igitur cum eis agit diuina
prouidentia. qui in eorum uite cu-
piditate penam tanto celerius
rapiunt. quanto ut predictus
uitam cupiunt atque custodiunt
quia ut inquit gregorius: male ui-
uunt. qui diu se uiuituros de-
siderant. Et socrates dice-
bat. uiuere non mereor. cui
nihil est in mente nisi ut uiuat
de quo tamen in septimo
capitulo. Si igitur recte. si ue-
re atque catholice in ea re lo-
quendum est. indubie fatendum
erit breuitatem aut longitudinem
uite pontificis. sicut et cuiusuis
alterius ex illius persona aut
propria natura perdere non quod-
dem ex statu. sed ex reatu
non ex pontificatu sed ex
actu. nec ex dignitate sed
uite qualitate. nec ex culmine
excellencia. sed quod est animi
indigentia. Et pauca agamus
tres arbitramur potissimas.
atque urgentissimas breuita-
tis uite quorundam pontificum

causas .rationesq; cōmūes
omīb; non plus summorū
pontificūz q̄ isimoꝝ hoīm
Quarū p̄ma est natura dis
conueniēs . Secūda culpa
puniēs . Tētia curaz turba
uitā minuēs . Prima siq; dē
causa naturalis ē disconuē
entia . Cum enī summꝝ pō
tifex uelut ceteri hoīes ex
quatuor sit elementis com
pactꝝ . natura ī eis uim suā
equo exercet uibratiōe . ni
si forte summi pōtifices con
tēdāt a natura ip̄a exēptos
idq; ip̄i summoꝝ optarēt
ut corpis dolores & crutia
tus uitarēt . Constat autēz
longiorē & breuiorē uite cau
sam naturalē fore . Naz au
gustio teste & si ī manu dei
sit omīs uita & mors : ipse
tamen nature plasmator
sic cūcta gubernat & regit
ut naturā motꝝ suos natu
rales exercere sinat . Causa
igī naturalis lōgioris aut
breuioris uite homīs scdm
quorūdā phorum sentētiā
spūs siue aer est eo q; illum
uideamꝝ istrumētum esse
uirtutū opatiuum . & uite ī
ductiuū quā scdm spiritꝝ
pportionē . sic pportionat

151
& uitā . quādo q; dēz paucꝝ
existi . tūc debilitate uitam
abreuiat . sicut ī melācolicis
quādo uero multus eo casu
ex sufflādo calorez extig
uit . ueluti uētū uidemꝝ ex
tinguere lampadē Sū autē
grossus erit utiq; uirtutum
uitaliū operationes ipedit
sicut & quādo nimis exilis
tūc ei dē facili spirat . quo sit
ut mortē abreuiet iducat
Aristo . uero & alioꝝ philo
sophātiū scola idubitata cō
clūsiō est . calidū & hūidꝝ
pncipia & causas fore lōgio
ris & breuioris uite hoīnū .
quāto enī tēpore calidꝝ ī
hūido non cōsumpto aut n̄
deprauato ualet subsistere
& quāto tēpore hūidum re
duci p̄t atq; a calido cōuer
ti tāto tempe idubitāter ui
ta cuiusuis mortalis durat
Que siq; dem mēsurā circa
tria potissīe attēdiē uideli
cet circa quātitatē . itē qua
litatē ip̄ius calidi et hūidi
tertio scdm qualitātē mem
broꝝ atq; uasoz in quibus
opatur . put latig ī libro de
morte & uita plus tradit .
Quādo igī ī huāno corpe
adeest illa discōuenientia . aut

cōtingit caliditatē & siccita-
 tis excessu ipso hūido radi-
 cali: aut consumpto aut de-
 p̄uato n̄cesse est ut uita ho-
 minis abreuiet. Contigit
 autē uariis ex causis exces-
 sus ipse. siue hūorū dep̄uato
 sc̄dm natraliū et medicoꝝ
 traditiones. Id tñ facilius
 in p̄ncipibꝝ cōspicimꝝ. qui
 putat se ita esse dños stōa-
 coꝝ & uentꝝ suoz. sicut
 & oīm subditoꝝ. quottidie
 siq̄dem p̄ciosis atq; splendi-
 dis lapidisq; cibis uariisq;
 mōis p̄parat passū uescūt
 uinorūq; uarietate potant
 Et q̄a maiōe q̄ntitate suūt
 quod auidius & sapidius
 d̄uorat. necesse est ex mul-
 toꝝ diuersorūq; ciboꝝ uai-
 etate ḡuet stomachꝝ. Quo-
 fit ut edēdo. edēdi appeti-
 tus amittat. generent uen-
 tuositates. islatōes i uentre
 tremores imēbr̄ ac febres
 & tādez p̄matura mors ac-
 cidat. Hic aristoteles libro
 d̄ secret̄ secretoꝝ ad alex-
 andrum. Nihil est iquit q̄
 magis uitā plonget. q̄ ca-
 uere a supfluitate ciborum.
 Nec q̄ magis abreuiet. q̄
 cōmestione cōmestioni sup

addere. Iprocas enī adeo
 dietas seruabat ut debilita-
 tem corpis ex industria su-
 stineret. malēs debil' uiuere
 q̄ robustꝝ et pinguis mori.
 Dicebat enī quia malebat
 cōmedere ut uiuerz. q̄ uiuē
 ut cōmederz. Ad dēs quia
 alimēta hoībꝝ natur' dedit
 p̄p̄t durabilitatē n̄ durabili-
 tatē p̄p̄t cibū. Hic sapiens
 salemō ait eq̄ uita hoībꝝ in
 sobrietate. & qui abstines ē
 aditiet et uitaz. Falso igit
 culpa p̄sone dignitati atē
 buit idigne sūmi p̄tificatꝝ
 nitas p̄p̄t uētꝝ Iglu iē dig-
 diffamat. Sed rectus est
 deus et rectū iuditiū suum
 pena certē tenz autorez su-
 os. scriptū est. anima idest
 uita que peccauit ipa mo-
 riet. Et consonū rationi ē
 ut qui peccat iuitā p̄priā. i
 ea puniat. Ridiculū ergo
 uideēt asserere mortales et
 naturales homies. de t̄mi-
 natū auedā statū. aut dig-
 nitatē culmē assequētes. a
 legibꝝ nature exēptos fo-
 re. Et p̄sertī summi dei ui-
 cariū hoīez purū et nature
 subditū. q̄ quanto deo p̄xi-
 mior existit. tanto legibꝝ

nature . ut legibus patrōni
 sui astringit . Natura enī lex
 dei est . qua e9 uicari9 ligat
 Secūdam et p̄cipalē cau
 sam breuitatē uite summo
 rum p̄tificū . sicut et cetero
 rum hoīm culpā puniēte m
 dixim9 . Nihil enī magt uī
 tā hoīm abreuiat q̄ pecca
 tum . idq̄ p̄missis diuinis te
 stimoniis comprobatur . qd̄
 i eisdem romanis pontifici
 bus facile repiri libet . Nam
 quedā ex summis et ueteri
 bus sacerdotib9 qui tipum
 p̄ eo tempe summox p̄tifi
 cum gerebat . deū p̄ p̄phe
 tam dixisse legim9 . p̄cep
 ta i ea cor tuū custodiāt . lō
 gitudiez enī diez & ānos
 uite & pacem apponēt tibi
 Demū i exp̄sso alibi sumo
 p̄tifici longo a deo uita p̄
 missa ē . Siqdē ali9 p̄phet̄
 summū sac̄dotē designans
 sup̄ aspidē iquit & basilicū
 ambulab . & conculcab leo
 nē et drachonē . Et statim
 subicit . Cripia eū & glōsi
 cabo eū . ac longitudie die
 rum adiplebo eū . Nec ab
 re quidē . cū enī scriptū sit
 q̄a op9 iustitie uita est mei
 to sancti iustiq̄ p̄tifices . lō

gā p̄frūitūr uita . 20 de all
 biscribit̄ . si i lege mea am
 bulaueris . lōgos fatiā dies
 tuos . Et itez . queite deū
 et uiuet̄ Inuisti uero & re
 p̄bi euestigio uia priuantē
 quia ad omēs illas uox dic
 ta est . uiri iniqui nō dimidia
 bunt dies suos . Et rursum
 iuisti mox sicut honorifica
 ti fuerit & exaltati defitiēt
 Et alibi uidi impiū exalta
 tum & eleuatū sicut cedrū
 & trāsiui et ecce non erat .
 Que siqdē autoitas pro
 prie summū p̄tificē signat
 cū dicit exaltatū sic cedrū
 p̄ cūctas plātas emientia &
 altitudine uincit : Talibus
 certe comiāt̄ p̄pheta dicēs
 fiant dies eius pauci . & epi
 scopatū eius accipiat alter
 Vnde august . pulcre iquit
 uita hoīl media est iter uitā
 peccatiū hoīm & inocētū
 et āgelorum . si uiuit homo
 scdm carnē . peccatoribus
 cōparat̄ . qui nō dimidiabūt
 dies suos . qui uiuit secūduz
 spiritū p̄ duiturnā uitā āge
 lis comparat̄ . Sz dicet q̄s
 piam . plerūq̄ re p̄bi et ilu
 sti diuitiq̄ . boni uero partiq̄
 uiuit . Quod et fateor i āti

92

164
qua q̄rela est a pphetis &
sancti uiris deo soli reserua
ta. q̄ntuz tñ ipsa diuina pui
dentia sancti suis intelligē
nosseq̄ p̄misit. illud usq̄
conueit. illis ne āplius pec
cēt. istis q̄a id sibi expedit
Non enī eis mors. ip̄a pena
ē. s̄z remediū. ut molestie et
mūdi miserie que eos p̄mūt
et alios uinci nō poterant
uite sue b̄uitate uincant̄ se
cundū ambrosi. Vnde sene
ca que uideēt in tempestiua
mors. iustis est cōpleta uit̄
q̄a miseriaz̄ finis est. Qua
re subdit. rudis sat̄ uideēt
tirānus. cū potius a pena li
berat. que punire se credit
Rapiūtur igit̄ boni pontifi
ces. ut req̄escāt a laborib̄
suis et ne malitia mutet itel
lectū illoz̄. Adde q̄a sc̄dm
grego. papam de se loque
tem. quosdā maḡ delectat
p̄gere q̄ manere. magis ci
tins p̄ueire q̄ morari. nedū
oblectat̄ in uia obliuisc̄ aē
qd̄ desiderat ī patria. Et
itez̄ idem grego. aliquādo
secreto iudicio agit̄. ut elec
toz̄ uita abreuiet̄. ne uiam
p̄ patria diligam̄. Ut igit̄
tur pat̄ agamus. tūc sūmi

pōtificates sūmi erūt. tūc feli
ces tūc uēe beati. tūc gloriā
cūc samā dilatāt. tūc nomē
p̄petuāt. tūc longos & īco
lomes uidebūt dies. si eccle
sie cui p̄sunt p̄mouēt hono
rem. si fidem quā exaltare
p̄fessi sunt. auzere conātur
si religionis dilatāt cultum
si mores emēdant. si super
bos huīlāt. si exaltāt huī
les. si sunt musicī ī egenos
scopiosos frugaliores. si sa
pientiā. si uirtutes. p̄mio. si
uitia equa penaz̄ lance cō
pensant. si iustitia usq̄ qua
q̄ ambulat ante eos. et īpo
nūt ī uia prudētie cunctos
gressus suos. si tirānidē ui
riliter reprimāt. si ad pacē
orbis īuigilāt. si ab omib̄
extremis equo sp̄atie disce
dunt. si cessat ī eis p̄diga
litas. abest omīs auaritia q̄a
illa ecclesiā uastat. n̄ gloriā
mētiri ueritas nō p̄t. scrip
tum est. qui adit auaritiam
longifient dies eius. Ter
tiā causaz̄ b̄uitat̄ summoz̄
pontificū. non quidē ipsuz̄
pontificatū dixeriz̄. sed ue
gentiū atq̄ p̄mentū turbā
curarū. ac dissiduā mentis
agitationē. q̄a scriptū est

tristis spiritus exsiccat ossa
 Et itez deprimat terrena
 in habitatio. sensuz multa
 cogitatem. Vnde august. su
 per illo uerbo Jacobi quar
 to. uita nostra uapor est ad
 modū patres ait. cure & as
 sidue cogitatioes corpꝝ ex
 tenuat. & mētis fatigatioes
 rez inextricabilesq; q̄stioes
 hūores hoīm exsiccat. fre
 quētia hoīm morbidat. tri
 stitie consumūt. negotioꝝ
 sollicitudo coartat. Vnde &
 cassiodoro nihil est qđ uite
 hoīs magis offitiat. & dies
 eius abreuiet. q̄ tristitia mē
 tis. lāguor animi. & rerum
 sollicitudo multat. Quā sicut
 teste sapiēte letꝝ animꝝ flo
 ridā reddit fatiē. & iocun
 dital cordis uita est cōsuma
 ta homīs. ita āxius & curꝝ
 fatigatꝝ animꝝ corpus ma
 tērat & uires minuit. hūmi
 dū consumit. caliditatē au
 get cū siccitate. Ex qua re
 appetitꝝ pditur. & tādē
 mors accelerat ut paulo an
 te ī prima naturali causa dē
 duximꝝ. Vnde igit̄ putamꝝ
 causas uerissimas. has rati
 ones. hec fundamēta breui
 tati uite sūmoꝝ pontificū. n̄

quidē ipsius culmīs statū &
 emientiā que sancta est &
 ī nullo peccauit. sed q̄ ea
 abutitur.

Capitulū sextū ī quo as
 signatur cause et rationes.
 quare illorū oppinio nō sit
 tenēda. qui putarūt sūmmis
 pontificibꝝ bonis et re p̄bis
 uniformiter isitum & ppri
 um esse. ut ī pontificatu pa
 rum uiuant

Et itez ut huic arti
 culo finē demꝝ ne
 de illorum sūmꝝ nu

mero. qui ab aliis nature tr̄
 dita leuīt refellunt. nec cau
 sas reddūt. breui rationes
 & motia adducemꝝ: q̄ bus
 aptissime p̄bat̄ opinioez
 illā nō esse serēdaz. nec rec
 ta fide tenēdā uidelicet sūm
 mis pontificibꝝ uniformiter
 isitū esse: ut paz ī pontifi
 catu uiuāt. Primo igit̄ id
 ipsuz p̄bat̄ ea que sup̄ terti
 gimꝝ. Secūdo quidē quia
 facti ueritas longe aliter rē
 demonstrat. Tertio ea uite
 breuitas. quatenꝝ nostraz
 tēet notitiā ī nulla alia tot
 us orbis mōarchia. īperio
 aut p̄cipatu ecclesiastico
 aut mūdano reperitur. Quī

imo si ueter legi summos
 potitices . f . ges siue moarch
 as recolere libet : non eos tali
 lege . talique censura cōstric
 tos replem9 . ueluti de mel
 chisedech . moise & aaron .
 heli & eliasoro . et plurimis
 qui longo ad modū tempe
 s . summo sacerdotio uixerunt
 ut in pcedēti capi . tactum
 est . Quarto quia nisi fallim9
 qui uite breuis necessitatē
 summis potiticeb9 iponunt
 deū arguūt acceptorē pso
 naz : Nam cū omniū hoīm
 ut scriptū est . uita est in uo
 luntate dei . i quo omnes ui
 uimus : mouemur et sumus
 et ita iudicat magnū sicut
 paruum . quia scriptum est
 pusillū et magnū ipse fecit
 & equaliter cura est do de
 omib9 quūmo de hominū ui
 ta loquēs ppheta ait . non
 accipit psonā principis . Et
 itez non subtrahit psonaz
 cuiusc9 doming9 : qui ē omī
 um domiator . Subtraherz
 itaqz psonaz . si p mature ui
 te eius psideūtem citiqz ali
 os uita priuaret . atqz a ter
 ra subtrahēt . Quāto non
 est uerisimile . sed a ueritate
 alienū deū cuius cura est de

ecclesia sua . de qua p pphē
 tam dixerat . qd potui face
 uirce mee & non feci . uelle
 quouis modo parare occa
 sionē scismatibus et picul9
 atqz eam dissidiis et diuisi
 onib9 patenti exponē . qd
 esset . si lege etna et unifor
 miter ordinassz uicarios ei
 us i terrā p ceteris hominibus
 parū uiuituros . Ex crebr
 enī h9 sedis uacatōib9 scis
 mata . pleraqz picula eccle
 sie iminere . et sepe accidē
 pspicū est . Absit enī a di
 uina bonitate : ut b fastigiū
 apostolice sedis ab eo . p cō
 muni ecclesie utilitate . eius
 qz unitate institutz . i e9 dis
 sidium . piculū et detrimen
 tum conuerteret . et ex eo
 statu necessario scismata p
 ueniūt . i quo sedētes neces
 sario breui uiuēdū est . Naz
 ut ait hīroim9 i remediuz
 scismatis actuz est : ut unus
 omibus p sit . Et ob eā rez
 sanctorū uiroz traditiones
 et sacri canones . uacationes
 h9 sedis et obit9 summorū
 pontificū plurimū formida
 runt : Sexto absit qz eccle
 sia dei i traditionib9 . et cō
 suetudinib9 suis quouismo

do errēt . quē spū sancto rē
 giūt . Ipa tñ p totū wūdū
 diffusa . sine intermissione
 p uita et incolumitate roma
 ni pontifici ad deū assidue
 orat . Nam ut pulcre canō
 sancti bonifatii martiris p
 romani pontificis uita atq
 ppetuo statu . uniuersitas
 fidelīū tāto instantius orat .
 quāto suā salutē post deum
 ex illis incolumitate aiaduē
 tit p pensio pendere . Nec
 sunt uerba canonis . Ecce
 formalia uerba . que omēm
 dubitationē tollūt . Errarē
 utiq ecclesia & improuide
 geret . atq deo contradi
 ceret orādo . p illius longa
 uita & incolumitate qui ex
 diuina dispositione que euz
 uoluit & psciuit paz uiuere
 & sic necessario breui moi
 turg est . Septio ex ea bre
 uii & certa necessitate moi
 endi auferēt summo pontifi
 ci magna utilitas . sed et gn
 de meritū . qd̄ ex incertitu
 die tempis mortū cūct fide
 lib⁹ puenit . Nam ut iquit
 grego . sup illo uerbo . qua
 hora non putat & cetera
 temp⁹ mortū ideo domīus
 nobis uoluit esse ignotum

ut semp̄ possit esse suspēc
 tum . et duz illud tēpus pui
 dere non possum⁹ ad mor
 tem sine itermisione ppa
 remur . Si ḡ papa parū se
 uiuere scieret . p consequēs
 mortē puidere possz . quo
 fieret ut frustrarēt tanto bo
 no . uidelicet timore mortū
 qa scdm grego . tanto plus
 mors timet . quāto mi⁹ pui
 dēri p̄t . preterea cū papa sit
 i statu oīm pfectissio idig
 nū est . ut ppter eandē per
 fectionē alio pxio bono p
 ueēt . uidelicz grādi merito
 quod ex loga uita iustis p
 uenit . Quāto eniz iustis ui
 ris magis plongat uita cō
 poral . tāto felitior red diē
 i effectu p̄mii salutar . Nā
 augusti . teste hec uallis mi
 serie . sit eis uallis ubertatis
 bonoz spiritualiū . fit etiā
 campus certamīl & pugne
 uictoriose : Est eni uita no
 stra scdm bernardū loc⁹ lu
 cratiu⁹ . Ea de re paulus lo
 gamuitā optauit sumil &
 pcurauit cum submissus i
 sporta p murum psecutorū
 insidias declinauit . Deniq
 xp̄us dulcissimi matri sue
 post eius passionē longaz

92

168
uitā p̄misit pariter et dona
uit. Sed et iohāni euangeli
ste: quē x̄ps plurimū dilige
bat .et ad apostolatū uoca
uit .n̄ tamē sine suo et pluri
morum p̄fectu .ad centesi
mum usq; ānum uno minus
uitā p̄longauit . Quod er
go .x̄ps dilectis suis p̄mi
sit . donauit atq; laudauit
idip̄m uicario suo negare n̄
debet . p̄ illius āpliori meri
to et eccle sue utilitati. Oc
tauo hec pontifici mors quā
prematuraz dicunt . aut est
in illius penam . aut in pre
miū . aut est p̄p̄ iumeathe
dre . Non quippe i penam
quia nullus sine culpa p̄u
tur . Scriptū est enī . ablit a
te domie ut p̄das iustū cū
impio . Justo ergo et recto
pontifex . si parū i pontifi
catu uiueret . puniret sine
culpa . qd̄ est iconueniens
Sed & alia ratione hec but
tas uite . nec i penam . nec i
premiuz esse p̄t . Quia ex
eo qd̄ necessario futurū est
qa quod quis uitare nō ua
let non sequitur nec penaz
nec p̄miū scdm̄ august. Si
uero sedi ānexū est tūc seq̄
tur absurdū necesse est . u

uidelicet aliūde q̄ ex uolū
tate p̄pria q̄s mereat̄ aut
demereat̄ . cōsequat̄ penaz
aut p̄m̄ium . Adde qa x̄ps
romanā ecclesiā instituit du
raturā usq; i finē seculi . In
dignū itaq; uidet̄ . ut i sede
p̄petua sedens breui uiue
ret . q̄ i ceteris p̄ph̄is &
tempalib; cathedris seden
tes . imo congruū esset . ut
longiorib; esset uite . et qd̄
eis a natura p̄uenit . deus
cuius est uicario nō auferat
In cōueniēs enī uidet̄ . ut p̄
sides i sanctissima cathedrē
diminutionē uite suscipiat
a cathedra quā bene uiuen
do honorat et i ea uiuēs si
delib; p̄ficit . Sed neq; est
largitati diuine cōsentaneū
ut abreuiata sit man; eius
i uicario et m̄stro suo . De
quo ut sup̄ tetigim; p̄ pro
phetam p̄missū est . quia si
in p̄ceptis suis ambularet .
eriperet eū et glorificaret
eum . et longitudie dieruz
impleret illum . Confirmatur
p̄dicta . quia si pontificat;
esset p̄priū paz uiuere . pa
pa dei uicarius et minister
esset peioris et durioris
cōditionis q̄ ceteri homines

et hoc in duobus . Primo cum ceteris imo omnibus hominibus a deo dictuz sit ecce dedi ate fatie tua uitaz et mortē . bonū & malū . si uniformit̄ breuif̄ esset mors pape . auferet̄ ei illud beneficiū & istud bonū . ut sit aū fatie ei⁹ uita & mors . Secūdū cū deus i dicta auctoritate appellet uitā bonū & mortē malū . tūc ea sola ratione q̄a eius est uicari⁹ & minister recipet ab eo odia & mala . cū potiq̄ bona sumē deberet . q̄a scriptū est . qui ei ministrat . uita uiuet . Et iterum ministros eius non derelinquet . Absit enī ut deus reddat p̄ bono malū .

Capitulū septimū . i quo respondet̄ motiuis illorum qui dixerūt papā paz̄ uiuē i papatu . & quo sensū sit intelligēda p̄dicta opinio & quomō cum ueritate possit saluari .

Ostremo ut de statu romani p̄tifici nos absolua⁹ . q̄ ex q̄s̄udictis luculēter responsū sit rationibus & motiuis i principio adductis

q̄bus aliqui sapiētes & contemplatiui psuadere potiq̄ p̄bare uisi sunt romanis pontificib⁹ uniformiter datum esse . ut parū i papatu uiuāt : nihilomī⁹ p̄ticulari us satisfatiem⁹ predict̄ rationib⁹ . Deinde ut morez p̄dictis sapiētib⁹ geramus q̄ positionē huiusmōi affirmarūt : deducem⁹ breuiffime quo it̄lectu . quo sensu . eadem positio it̄lligenda sit . uidelicet romāos p̄tifices non diu in papatu uiuere . Primo igiṯ dicimus rationes . persuasiones & motiua p̄dictoz scribētuz ad unū tantū fundamētum referri . Quāt enī utile esse fidelib⁹ romanoz p̄tificuz breuē uitā . p̄ eo maxie q̄a illius breuif̄ p̄iod⁹ ceteris fidelid⁹ terror ē . ut sese ad mortem parēt agantq̄ de cōmissis penitentia . Rurs⁹ ut dignitatū culm̄a facili⁹ contēpnāt . que omīa unico uerbo soluunt̄ . Dicim⁹ enī q̄a hac utilitate ex tali uel simili timore p̄ueniēti non eget ecclesia p̄serti cū illiq̄ expresso dispēdio & unitatis icōmodo . ac capitul̄ no

stri crebr̄ piculosaq; subte
 cioēcē . longe siqdē magis
 terroris atq; timoris morē
 libus ex multoz : q̄ unius
 iteritu icutiē . Plur̄sq; mero
 ris & plurimoz florētū iu
 uenū prematura morte cō
 cipim⁹ : q̄ ex senis unig na
 turali morte . maximil cur
 et solitudinib; constipati .
 Ad contēptū uero dignita
 tum . alia nobis sunt tradita
 efficaciora documēta . Ad
 de quia illaz natura . potiq;
 q̄ possidentū mors ad eo
 rum cōtēptū iducē uideē .
 Cuius illa teste boetio con
 tēpnendi summa ratio est
 q̄a recte spnēda est digni
 tas . quā maligni plerūq; as
 sequunt̄ : & q̄ pluria picula
 cōmittātur . Cetere uero ra
 tiones . psuasionēs uerius
 sunt que contrariis & poti
 orib; psuasionib; tollant̄
 Accedam⁹ ad scdm qd̄ po
 litici sumus . uidelicet discu
 tere et d̄clarare quo sensu
 itelligēda sit p̄dicta cōclu
 sio . eoz qui dixerūt roma
 nos pontifices uniformiter
 parum uiuē & papatu . Di
 cim⁹ igit̄ q̄ m̄ptiuiē p̄dic
 ta positio ad uez sensuz re

duci possēt . p̄ quoz itelli
 gentia inferim⁹ breuissias
 duas cōclusiones . Prima ē
 q̄ roman⁹ & pig pontifex
 recte et pie p̄sidēs . licz pau
 cis annis post papatū i mū
 do fuerit . longo tamē tēpe
 uiuit . cuius ratio est . q̄ a to
 tum temp⁹ sui pontificat⁹
 sibi lucrato ē . sicutq; sibi idē
 temp⁹ uiuum . Secūda con
 clusio est . q̄ si roman⁹ pō
 tifex non recte nec pie i pa
 patu uixerit . licz cētū ānis
 in eodē pontificatu fuerit .
 tamē non diu . imo breuissi
 mo temp̄e censend⁹ est p̄si
 dere . Cuius ratio est q̄a re
 siduum imo totū temp⁹ sui
 p̄tificat⁹ mortuū est . Dix
 it ergo mundo longo tēpe
 sed deo . sed fidelib; . sed si
 bi breuissimo respectu fruc
 tuose p̄sidentie . Est ergo
 itelligēda positio p̄dictoz
 scribentū . scdm hāc ultiaz
 cōclusionē . uidelicz quia
 uerissimuz est . q̄ romanus
 pontifex non pie nec recte
 sed iutiliter p̄sident . q̄nto
 cumq; temp̄e i papatu fue
 rit . paz tamē i effectu uiuit
 Nam primo sibi modicum
 uixit . cū totā pene uitā i uti

libus occupationibus perdidit
parum etiam deo uixit. quo ad
spiritualem fructum. Proban-
dus igitur ac roborandus est
huiusmodi articulus. Primo
igitur dicimus quod romanus po-
pulus licet longissimo tempore
in papatu profuerit. si tamen pluri-
mis occupationibus in utilibus
& caris & sollicitis libus ter-
renis tectus sit. parum uiuere di-
cendum sit. Pro cuius declara-
tione presupponimus. quia scilicet
nostrum Senecam non accepimus
breuem uitam. sed fecimus
nec inopes eius sumus. sed pro-
digi. Nam ueluti a plebe et re-
gie opes si ad malum domi-
num uenerunt. in momento dis-
sipantur. Si uero licet pauca
bono custodi tradite sunt.
usu crescunt. Ita etiam nostra
bene disponenti longa est imo
si ea uti sumus. longissima
est. si uero nescimus. breuem
uitam fecimus. Papa igitur
si inutiliter et reprehensibiliter
in papatu uiuit. parum uiuit
Nas ut ait iuriste. nihil &
inutile equipantur. et pro-
uidere non dicitur. qui inutile pro-
uidet. Aut enim scriptura. quia co-
gnoscitur sanctus iob. quare ipse
diu uiuit. Sed statim subicit

171
Verumtamen non sicut in manu eius
us bona illius. et numerus
dierum illius dimidiatur. quasi
dixerit. non repugnat quod
diu uiuat & modicum uiuant
Nam non diu uiuat qui diu in
sua impietate uiuit. quia scrip-
tum est. abhominatio est de-
o uita impiorum. Ita pro quo ad de-
um et effectualiter paruo tem-
pore uiuit. Et hoc est quod sub
paucis. sed elegantibus uerbis
refert sapiens salomon. ait enim
si quid impiorum longe uite fu-
erit in nihilum computabitur
Et quo patet quod uita eius li-
cet longa. breuissima reputa-
tur. Quod idem sapiens ite-
rum confirmat. Ait enim etiam
senectute uita immaculata.
quia uita longa que per se-
nectute designatur proprie est
uita immaculata. Et quo sequitur
quod non uiuere aut parum
uiuere censetur. qui inutiliter
aut maculati uiuit. Veterum
parum uiuit papa. qui terre-
nis occupationibus transigit
Si enim papa ad memoriam
reducit. quantum uite sibi au-
serunt lites inutiles. causarum
strepitus. quantum illa officiosa
omnium rerum que in orbe sunt no-
ticia. quantum morbi quos

172
manu sibi facit . uidebit q
paucissios annos sibi habu
it . et paz ac breuiē usus se
ipso fuit: Quomodo enī lon
go tempe uiuit . qui non sa
pientie : nō laudatī studiū
non paci . nō quieti xpiani
populi uacat. Cū scriptū sit
eruditio et sapiētia ueram
uitā tribuit . Non ergo diu
uiuit cui districtus animus est
qui nihil speculatiuum . ni
hil itellectuale recipit . sed
qd quid admittit . actim &
terrenum est . omina uelut ī
aculcat conspicit . quūmo ut
cuidā sapiens ait . uiro occu
patissimo nihil ming est q̄
uiuere . Si uero papa nihil
ex suo tempe inutiliter la
bi pmittit . sibi q̄ uacat . eig
uita longissia est . licz pauc
sit annis computata . Itaq̄
ut putam⁹ . hic est sensus ilh
us elegātissime salomonis
sentētie . senect⁹ iquit uene
rabilis est . non diuturna nec
numero annoꝝ computata
Ecce iquit senect⁹ uener
bilis est . non diuturna diu
uiuendo . sed sibi uacando
non diuturna plimif annis
sz actōib⁹ sanis nec numēo
annoꝝ computata . sed ut

tute & otio adōnata . Itaq̄
lōgissimo tpe uiuit . q̄ bre
ui tempe tamē sibi uacans
uiuit q̄ a cōtūcū q̄ uiuit . id si
bi totū tribuit . Romano ue
ro pōtifici qui populoz eu
ris angit . necesse est tēpus
deficer q̄ a illig uitā popul⁹
tulit & eripit . quo fit ut pa
rum ille uiuere cēsendus sit
qui nullū aut modicū tēp⁹
ī suos usus conuertit: Et h
est q̄ idem seneca dicit q̄ a
decipiē qui ppter canos &
rugas ī frōte putat diu uix
isse . Nō enī nauigasse pu
tandū est . quez seua tempe
stas a portu huc atq̄ illuc
tulit . totūq̄ orbē egit . de
q̄ dicē uerū ē . q̄ a ille nō fu
it multū pegrīatus . sz plul
mum iactat⁹ . Itaq̄ cū ro
mano pōtifici nō desunt ut
dictū est ifelices & miserie
solicitudis cause . adeo ut p
tot occupationes nō solum
uita nō gereēt . sed optatur
ad negociandū . merito taz
futilib⁹ occupatōib⁹ p̄ssus
breuissio tempe uinit . quia
qui omne tēp⁹ pdidit . bre
uissimo tempe uiuit . Adde
q̄ a omē tēp⁹ aut fuit aut
est aut futaz est . papa enī

173
si pie nō regit. si terreis oc
cupatioib9 dedit9. nec spi
ritualib9 intent9 sit. n̄ uacat
respicē p̄terita. et si uacat
molesta est recordatio quō
enī iocūde recordabiēt. si ā
bitiose cōcupluit. si superbe
p̄fuit. si āroganter ceteros
contēplīt. si auare congre
gat. pdige effudit. necesse
est hanc rem memoriā tene
at. Nam omīs etas. aut p̄te
ritoz obliuiscit. aut illoruz
cum molestia recordat. Cō
stat tñ quia p̄teritū certior
est pars nostri tempis. pre
sens uero tempus p̄breue ē
ante desinit q̄ incipiat. solū
tñ hoc temp9 papa habet
qđ tam breue est. ut teneri
non possit. futuruz uero du
bium est. Quo sit ut roma
pontifici omē temp9 p̄bre
ue sit. Nam p̄sens tempus
p̄pter sui breuitatē. aut n̄
sentit aut negligit. futura ti
met. p̄terita crutiāt. sic om
ne temp9 breue est. Rurs9
alio sensu papa nō diu uiuit
q̄ a parz uiuit. q̄ assiduo t̄io
re mortis astringit. ffacit
enī ip̄e timor romanū pon
tificem uitā pdere qđ est n̄
uiuere. q̄ iuxta catonē. q̄

metuit mortē qđ uiuit pdit
idipm. Non sic apostolus
paul9 timebat mortē. s3 ple
rūq̄ optabat. Ille enī quia
pie & iuste p̄fuit. q̄a nihil si
bi conscig erat. itrepide di
cebat. cupio dissolui. & es
se cū xp̄o. mori nō timebat
mundo. q̄ optabat christo
uiuere. sed alibi uitā penā
putabat. & mori lucr. Ad
hunc sensuz dicebat sapiēs
quia iustus cito perit. īpius
autē multo uiuit tempe in
malitia sua. Iust9 īquā cito
moriē. q̄a q̄ pauca dieb9
ī seculo miserit. multo p̄mi
orum cumulo floruit. Itaq̄
quo ad numeruz diez. Buis
fuit eius uita s3 quo ad fruc
tum & merituz longissima
Nam ut iquit ciprianus iu
stus magis letat q̄ breuē
sed bonā uitaz egerit. q̄ q̄
longā non uiderit. Impi9
uero longo tpe uiuit in ma
litia sua. q̄a licet multz an
nis ī seculo uitā egerit. puū
tamē fructū pegit. quā de
re ī effectu breuissio tēpe
uiuē iudicādus est. Vel alio
modo. Impius longo tpe
uiuuit. q̄a cū cogitationes su
as ī longum ordiat. diesq̄

sibi multos permittit medita
 tione & desiderio suo longo
 tempore uiuit. Vel alio modo
 Impius longo uiuit tpe. id
 est toto uite sue tepe uiuit
 in malitia sua. Totum enim tem
 pus uite alicuius licet breue
 sit. multum dicitur sibi ueluti
 alias dicitur quod multum dat qui
 totum dat. Nec enim intelli
 genda uerba sunt ut sonant
 quod ipse longo annorum tempe
 uiuat. ne contradicat prophete
 sententie qui ait. uiri impii
 non dimidiabunt dies suos.
 Denique alio sensu papa non
 diu uiuit. quia qui diu uiuere
 cupit. diu uiuere non uidetur
 Quia crisostomus. maximus
 uite impedimentum est uiuendi
 cupiditas. Et cyprianus. nihil
 huius est in mundo remanere
 uelle: quem mundus oblectat
 Et ut super diximus cum gregorio.
 male uiuunt qui diu se uiuitu
 ros desiderant. Desideranti
 enim diu uiuere: omnis etas
 breuis uideatur quippe qui nul
 lam mortis diem uidere uellet
 Non sic uitam concupiuit rex
 & propheta dauid. quia enim
 pie et iuste presuit. non deside
 rabat diu uiuere: quoniam modo de
 lebat quod scolasticus suus plon

gatus esset Cum ergo roanum po
 tiffex pie regit. semper in eius
 meditatione mortem prestola
 tur illamque exoptat quare
 recte parum uiuit. quia parum
 uitam extimat. Non sic de in
 pio dicitur quod ait sapiens. o mors quam
 amara est memoria tua homini
 iusto habenti pacem cum substancia
 sua. Et ut pauca agamus
 sancti prophete & qui pie po
 pulis presuerunt. clamabant de
 siderantes liberari de carcere
 mortis huius. & tamquam iuici
 ti detinerentur. uoluntate mori
 bantur. Quo fiebat ut iux
 ta eorum desiderium pacem uiue
 rent in seculo. Romani uero
 pontifices contrario mori ti
 mentes clamant desideran
 tes uiuere quam plurimum annis
 uiuant. cum tamen propter eorum men
 tem moriuntur. non tamquam ex
 ceant de uita. sed tamquam ex
 trahantur. clamant pacem uixisse
 se quia nunquam mori uellent.
 Fatemur tamen quia si papa ad
 fructum spiritualem. & ad lu
 crum animarum ac fidei incre
 menta occupationes recipit
 longius se uiuit. licet breuis
 simul diebus presuerit. Idque
 ager si iuxta quedam sapien
 tem totius orbis rationes ad

ministrat . tā parce q̄ aliēas
 tam diligēt q̄ suas . tā re
 ligiose q̄ publicas . Longe
 diffusius q̄ putauim9 eḡo
 de romani pontifici statu il
 liusq̄ solimitate & excellen
 tia . necnō de e9 infelicitate
 p̄peris & aduersis . dulci
 bus et amaris . Superest ut
 transeam9 ad statū sequen
 tem p̄fectū & excellentem
 uidelicz . dñoruz cardinaliuz
 deinde ad omēs alios ḡdos
 & ordies ecclesiastici et spi
 rituali status

Capitulū octauuz de ex
 cellentia & p̄rogatia stat9
 et dignitatē cardinalatus &
 de laudib9 et p̄coniis eius

Arđinalat9 siq̄dē
 dignitas & excellē
 tia . post summum
 pontificatū ultra omnes ec
 clesie dignitates superiēt
 ac culmē gloriā & potētiaz
 obtinet . q̄ppe q̄ eodē sum
 mi pontifici splēdore coru
 scat . Quis enī radios splen
 didissimi solis . ab eius luc
 claritate a glorie & laudis
 imensitate diuellere cōabi
 tur . Aut q̄ mēbra a corpe
 ramos ab arbore separabit

Nisi forte q̄s dicat q̄ plu
 rimū inter hos & illos iter
 est . Trunca ta siq̄dem altis
 sima cedro . rami arefcunt
 eclipsato sole . radii densan
 tur . mortificato corpore .
 mēbr̄ motu frustrant̄ . S3 i
 cādiali9 mystici cōpis ecci
 e eclipsato mōte pōtifice . il
 loz offitiū nō decrefcit sed
 dignitas uirescit . nō cōsun
 dit̄ . sed magis diffunditur .
 quūmo i seipis tota pene ec
 clesie autoritas r̄i unditur
 Dum tñ agit i humanis illi
 us & illoz tanq̄ capitis . et
 mēbrorū una est laus quo
 rum una est uirtus . una ex
 cellentie glōia . eadē i sepa
 bil̄ unitas . Tanta est eniz
 Inter romanū pontificez et
 cardinales cōmunio . tanta
 unio . ut omīs summi pontifi
 cat9 excellētia . & culminis
 emientia illoz esse uideat̄
 ut unum corpy reputētur .
 Nec modo unio inē eos uni
 tissima consistit . quūmo ut
 ita dixerī eadē idemptital
 adeo ut quod uel fauore
 uel odio illam sedem cōcer
 nit . et cetū cardinaliū ueluti
 partes corperis sui tange
 re censendū sit . Nīc sapien

22

tes uoluerūt ex ea idempti
tate. cardiales summo p̄su
li fidelitatē aut obedientiā
iurare uel p̄stare non opor
tere. ueluti nec a seip̄o quis
fidelitatē requirit. cuz inē
petentē & dantē d̄beat es
se distinctio. **Et** igiŕ de re
rom in 9 p̄tise x in numero
cardinaliū se connumerat
sicut ip̄atorē legimy ī sena
toruz numero cōputari: **Hi**
sūt p̄clara ecclesie lumina
a. & candelabra splēdore
lucis et decore excellentie
radiātia. de quib9 scriptuz
est: q̄a lumīaria cardinum
dederūt lucem. **Hi** sunt de
quib9 zacharias p̄pheta ait
q̄a tanq̄ filii splēdoris assis
sunt dominatori uniuersę
terre. **Hi** sunt bases & colū
ne ecclesie sacrosācte utpo
te qui suorū uirtutib9 meri
torū. uicarij ihesu xp̄i laterē
tenent. & illius amplissimi
hostij sunt firmissimi cardi
nes. q̄bus tot9 uoluit orb̄
Hi sunt sacerdotes leuitici
generis. qui excellētiore iu
re q̄ leuitico. id ē diuina auc
toritate ī executōe pontifi
calis officij romani p̄sup̄ &
apostolici throij coadiutores
existunt. **Hi** sunt qui ut nu

bes uolant p̄ altitudinē sta
tus & eminētiā dignitatis
& q̄si columbe p̄ puritatez
ad fenestras suas. id est ad
sensum corporaliū coheritōe
Hi sunt magni cōsiliarii sū
mi pontificis. quorū sapiētia
mund9 regitur. qui ex ob
scuris apta fatiūt. ex puis
magna. ex p̄tib9 tota. qui
in priuato publicū agūt ne
gotiū. et pl9 uacādo utilita
tis asserūt. q̄ alij actiones
exercēdo ueluti nauē gubē
nantes. licet q̄eti sedeāt in
pupi. tamē multo maiora et
meliora agunt ceteris nauig
antib9. et cūcta corporis
membra mouētib9: **Hi** ex
toto orbe terrarū. pauci ex
multis. sinḡlares ex omib9
assūmunt. at a uulgaribus
offitiis educti. ad ip̄ius or
bis regimen euehunt. et ī
marcido corpore exercēt
mentis uires. eo sapiētie et
prudētie magis apti nego
tiis. quo ī exercitiis corporis
min9 possit. **Dos** gentili
tas p̄signabat. quos p̄tho
flamies appellabat. **Quā** isto
rum tipū gerentes magno
honorū cumulo sungebant
Et nedū actu s3 habitu et
ornatu a ceteris reipub. du

eibz differebant. qppe qui
 eorū nomia aureis merito
 liter scripta erāt. apud q̄s
 erat autoritas oīm gerēdo
 rum. **U**i sunt p̄cipel noīa
 ti ī orbe. p̄cipel leuitarū
 offerētēl sac̄ritia. **U**i sunt
 p̄cipel q̄ congregati sūt
 cū deo ab̄r aā dei uicāio pa
 tre multaz gētium. **H**i sub
 nostro x̄po optio impatōe
 p̄cipel sunt cōstituti sup
 omnē terrā. non utiq̄ ī hac
 uel illa ciuitate siue puin
 cia. sed sup omnem terram
 Que res agit. ut non d̄ epi
 scopis p̄cipatq̄ ip̄e itelligi
 debeat. qui deīmiatal ha
 bent puintial. **S**i igit̄ uni
 us urb̄ rectores ī sūma gl̄ia
 habent̄. q̄sto erit gloriosiq̄
 toti9 orb̄ p̄cipel fieri. **U**i
 ad statū p̄fectuz assumpti
 christi uicāio assistūt. ī quo
 assistētie genere. apostolo
 rum tipū replentāt. atq̄ as
 sistēdo sanctitatē p̄cipāt
 qa scriptū est. quos elegit
 appinquabūt ei & sanctifi
 caut̄ ī his qui sibi assistunt
Et ueluti ī celesti gerarchi
 a cherubī atq̄ seraphī. cete
 raq̄ celestīū spiritūū agmīa
 sinḡlari quadā assistētie p̄

rogatīa ceterū āgep̄ missis
 excellētiora sunt. **N**ec aliē
 ī ecclesiastica gerarchia cā
 dinales statū assistētīuz te
 nentes ceteris episcopis &
 ecclesie p̄latis. qui missoz
 statum gerūt. dignitate &
 ḡ du merito p̄cedunt. **C**on
 gruū enī atq̄ dignū uide ē
 ut ueluti romana ecclesia p̄
 or digniorq̄ oīm existit tā
 q̄ d̄na & magistra. sic illiq̄
 ministri singulari quadaz
 honoris p̄rogatīa. & digni
 tatē excellētia ceterū p̄fulge
 ant: **U**i recte a cardine no
 men ducūt. qa ueluti ī ma
 teriali hostio tēpli duplex
 esse cardinū gen9. supius
 uidelicet et īferiq̄. sic ī uiuis
 cardinibz duplex cōsistit
 misteriū supius & inferius
 spūalium uidelicet & tempa
 lium sedula administratio
Utrumq̄ igit̄ ī his cardini
 bus uoluit̄. qa utrumq̄ ec
 clesie expedire agnoscutur
 diuerso tñ calle. **A**ltez q̄dē
 ut īstrumētū admittit̄. alte
 rum ut fruct9 querit̄. **D**e
 uit ancilla domie. & illā seq̄
 tur & obseq̄tur. **P**er eosdē
 certe hosti cardies: d̄na ī
 trat & serua. sed finito acil

In misterio . aut forte ut alte
 ra agar supbiēte eiciēt ancil
 la foras . & recumbit domi
 na cū sponso . serua non ex
 pellit dū ministrat . sed sub
 stinet q̄a seruit . ideo seruat
 q̄a dcorat statū doīnie . de
 qua scriptū est . cum ancil
 lis gloriosior apparebo Ab
 sit tñ ut filius ancille sit he
 res cū filio libere dñe . Diue
 sus ē utrisq; finis . modesta
 tēporaliū occupatio . dū ex
 teriora sine culpa sollicitat
 dūbilia ornatioraq; spi
 ritualia facit . Sacra enī cū
 auro splendēt . sordescunt
 sine gēmis : Nec tñ ea tem
 poraliū cura . excellētiam
 aut statū pfectionē ī cardi
 nalib; minuit . dūz nō sit af
 fectanda . p libro sed utilis
 sed offitiosa p misterio qn
 imo plerumq; pfectionē au
 get . dū p eadē tēpalia pxi
 moꝝ saluti puidēt . ¶ Paulū
 siq; deꝝ aliquādo ad tempꝫ
 cōtēplatione caruit . ut p ex
 trīsecas actiones pūmorū
 pdesset utilitatib; . ¶ Hi sūt
 alii seraphin qui ardētēs ī
 terptant sive sustinētēs q̄a
 eoz assiduo obtuitu & fai
 dari cseruatione frequētib;

obsequiis sponse ecclesie ar
 dentissime intēdūt . & sup
 eoz humeros non mō rōa
 ne urb . sed orb uniuersital
 & totiq; eius machie pōdꝫ
 fīdet de q̄bus scriptū est .
 q̄a dñi sunt cādines et po
 suit sup eos orbez . ¶ Hi sunt
 uigiles : hi custodes p oīm
 salute . q̄a dormiētib; nob
 ipi puigilat . q̄si ratioēz pro
 nob reddituri . Dū enī dor
 mitare eos putamꝫ . uigilat
 animo . hostiū īsidias īfide
 liū machiamēta . & pseḡn
 tiū ecclesiā fraudes explo
 rat sagaciter . ¶ Hi anticipāt
 consilia malignatiū . dephē
 dunt laqueos . elidūt tendi
 culas . retiacula dissipāt . ini
 qua impioꝝ cōsilia frustrā
 tur . ¶ Hi tādē omīa tollerāt
 orātes p populo & sancta
 ciuitate . Verū q̄a ecclesia
 ciuitas est ppē collectionē
 spōsa ppē dilectionez . grex
 ppter pascua . Gardines ec
 clesie recte custodie et con
 cordie iuigilat quia ciuitas
 est . iuigilat pascui q̄a grex
 ē . iuigilat ornatui quia spō
 sa est . De quib; pphēt ait
 sup mures tuos cōstitui cu
 stodes . ¶ Et itez cardines

hostioꝝ domꝝ domꝝ iereri
 oris sancti sanctorꝝ. & hosti
 orū domus templi ex auro
 erāt purissimo. Ex his igitur
 aptissime noscitur huius
 spūal' statꝝ emeūcia. subli
 mitas & excellētia. illiusqꝫ
 nēcessitas & summa utilitas
 Colligitur dēiqꝫ q̄nta sit hꝝ
 statꝝ felicitas & cōmoditas
 Superest tādeꝝ ut illius cala
 mitates et miserias. ifelici
 tates atqꝫ picl'a breuissime
 audiamus

Capitulū nonū. de plui
 mis āxietatibꝝ & aculeis la
 boribus & piclis status &
 dignitatꝝ cardinaliatꝝ. & de
 oneribꝝ quę icumbūt huic
 dignitati

Elise certe & totū
 us atqꝫ beator es
 set cardinea dignitas nisi
 plures longe miserie atqꝫ ca
 laitates illā p̄merēt. quam
 felicitatꝝ & dulcedis cumu
 lus demulceret. Quo fit. ut
 qui rētoꝝ. q̄ iustꝝ. qui equus
 huius rei censor extiterit.
 utqꝫ repirꝝ statū illū m̄ptis
 calamitatibus & amaritudi
 nibꝝ respersum esse. ut de
 eis ipis i hoc statꝝ culmine

sedētibꝝ augustis dicere ui
 deat. q̄a summis felicitati
 bus deus amaritudines imi
 scet. ut alia querat felicitas
 cꝝ dulcedo n̄ est fallax Fal
 lax ēte istiqꝫ status sublimi
 tas est et fallax gloria. si se
 falli p̄misit. nisi illiqꝫ dultia
 ut amara cōsideret. Illa enī
 si mēte reuoluerit: expiet
 utiqꝫ q̄a potiqꝫ ḡuat q̄ suble
 uet. plꝝ p̄mat q̄ p̄miet. Cui
 us est ppriū teste crisosto.
 ut sic suis applaudit. ut no
 ceat. sic i uia fortūatos de
 mulceat. ut i fine p̄nitie ope
 ret. ab initio si q̄ dē ppinat
 dultia. ut cū i ebrietati sue
 rint: letale uirꝝ cōmiscet.
 In p̄mis itaqꝫ fatemur hūc
 statū cardieū sublimē fore
 atqꝫ glorioſū. si bñ in eo uol
 uit orbi Si ita ecce status
 uoluit. ut nō potiqꝫ i uolua
 tur. Si i eo iustitie rectitudo
 imobilitē uoluit. et cōstantē
 uertitē. ut cū expedit uolubi
 litē p̄māeat: Dñ hieroimūſ
 q̄ eodē decore fulgebat de
 se et il' dicere uideat. Gran
 de ē iquit' dignitas. ḡnde
 officiū si q̄ illo digna sūt p̄
 ficimꝝ. Et rursus. letamur
 de ascēsu. sꝫ n̄ timemꝝ lap

180
sum. Et subdit n̄ enī tanti
est gaudii excelsa tenuisse
q̄t̄imerorū dignitatē onera
non impleuisse. Itaq; ut pu
tam⁹ qui ī hoc statu letabū
di sedent: letari desinēt. si
illiū sarcinā. si onera. si
miseriā recta mēte p̄saeue
rint. idq; si q̄dā supina aut
affectatā ignorātia ignora
re uoluerit ī ea tempestate
eos peiditari neccē ē. ut enī
squit augustinus. Et ger eo
morti p̄pingor est: quo ad
pprii morbi cognitione est
remotior. Agnoscat ergo q
hoc culmē tenēt dignitatē
naturā. que plerūq; posses
sorū anōs p̄ abrupta elatio
nis rapit. Et q̄a eo quisq;
extollit quo se sup̄ alios ui
det. ī supbiam et abusione
erigit. nō curat p̄desse. s; z
gloriaē p̄desse. p̄sumit se me
liorez. q̄a se cernit supiore
p̄ores dedignatur amicos
notos ignorat. cōtēpnit an
tiquos. uultū auertit. ceruicē
erigit. grādia loquit̄. cum
exigua op̄eretur. sublimia
meditat̄. subesse nō patiē
qui p̄desse molit̄. Utinā ex
cōsideratōe ueri dñi decre
sceret timor sue dñationis.

ut dicē possit: nec ambula
ui ī magnis. nec ī mirabili
bus sup me. Rursus gloia
ri desinēt. si pond⁹ seruitu
tis. si molē sollicitudinū. si
turbā curarū & anxietatum
ad mētē adduxerit. De qui
bus ait iob ecce gigātes ge
mūt sub aquis. Vbi grego
rius. q̄nto quis altior erigit̄
tāto curis ḡuorib⁹ onerat̄
Et sequit̄: homo ī sublimē
posit⁹. tātes sup̄ se sustinet
quātos dignitate p̄cellit
Ideo gigātes ī ecclesia po
tētes. uidelicet cardies rec
te gemūt sub aquis. id est
sub popul⁹. Et q̄a scriptū ē
aque m̄lte populi m̄lti. sub
quib⁹ contremiscūt. quia il
lorū assidua cura ḡuant̄. et
illorum peccatū damnatur
Deniq; n̄ glorient̄ cardies
īpi quia sponso ecclesie assi
stūt. eiusq; adiutores atq;
cōsultores īstituti sunt. Si
enī ad mētis anxie redue
erit. quātis laborib⁹ plena
sit ac erūnis ea romani pō
tētia assistētia ea consulēdi
et iuuādī n̄cessitudo quātis
ep̄ picul⁹ reserta sit. illa de
sistrata ad papā p̄ximitas
cithara gaudii uertēt ī luc

tum. Quāto enī lucifer fuit deo p̄pinquior. tāto grauius peccauit atq; ruit. Ni mia plerūq; prop̄iquitas nocet. nec ignis ledit nisi app̄ximātē Cognoscāt igitur q̄a assistentes sunt nō in̄sistētes. ne dixerim ob̄sistentes. coadiutores n̄ impeditores. assistētētes bono resistētētes malo: applaudantes bonis ip̄ugnantēs p̄uersos: ut sint de quib; scriptura ait. q̄ assistit. assistat quasi gion in die uindemie Gion conflictus uel lucta dicitur. In uīdemia uero mali fructuz rapiūt: Qui igit̄ summo pontifici assistit cōflictuz agreditur. cōtra eos qui fidem & ecclesiaz ip̄ugnant. Assistere ergo q̄ppe & resistere iuuareq; omī tēpore sint cardies parati. n̄ modo ī p̄speris. sed aduersis. ne de illis romāno pontifex recte conq̄rať. q̄a ei assistūt. nō autē ī oportuitatib; nō in tribulationē. Cuz autē tribulatō p̄xima est. non est q̄ adiuuet. De mū p̄pinqui sint ut cōsolāt non ut cōsumēt. sicut scriptum est. quos elegit appi

quabūt ei. nec deliquēt eū
 Utinā qui tā p̄ximi sunt ī dignitate p̄pinqui sunt in sanctitate. ut d̄ eis romāno ip̄e pontifex recte dicē possit qd̄ in leuitico ad leuitas dicebat summo sacerdos. sanctificabor inq̄t ī his qui app̄pinquāt mihi. Sed p̄ch dolor uertēdū est potiq;. ne nimia p̄p̄iquitate ip̄i trācones sint iuxta arcam dñi ne d̄ illis dicat ecclesie sp̄osus. aduerso me app̄pinque runt. Videāt rurſq;. q̄a difficillima res est tāto tribunali assistere difficilior sic cōsulere. ut si p̄sint & placeant & lōge oīm difficilimū ut ī assistēdo sit animo ī cōsulēdo liber. non odio affectui. non passioni obnoxio. Nam iuxta quēdā sapiētez apud magnū tribunal difficile est sic consiliari. ut sit in uerbo ueritas. ī consilio fides. ī cōmissio silētuz. Ille siq; dē teste ābrosio recte consulit qui utilitē assistit q̄ seipz formaz & xēplū exhibet in doctrina. ī grauitate. ut sit eius sermo salubris consiliū utile. uita honesta sentētia decora. Deniq; q̄n

tum cura . quātuz sollicitudi
 nis quant ū miserie . laboris
 atq; periculū in ea assisten
 tia uertit̄ . illud apte iudicat
 q̄a quidq; d eḡ . quidquid
 marcidū d̄cqd turbalētuz
 aut ī quietū ī orbe erit . totū
 eis curādū tribuit̄ . quicqd
 deformatōis . aut morū cor
 ruptionis ī mūdo erit : sam
 mo pontifici s̄p & cardiali
 b; imputat̄ : Si pestis si fa
 mes . si ī deum & p̄ximos
 fideles peccauerint . si uitia
 exercuerit̄ . eis īputabit̄ . q̄
 ut scriptura ait comedunt
 peccata populoz . Quā iux̄
 ābrosiū cū populū ī discipli
 natū repitur . signū est q̄a
 sacerdotiū ōn est sanū . Quā
 gregori; in quadā omelia
 ubi subiectus ex sua culpa
 morit̄ ibi il q̄ p̄ est mortis
 causa iuenit̄ . Et ut paucis
 agam; . tot sunt cardialū
 miserie & calamitates . tot
 mentis & conscie remor
 siones . quot sunt p̄ceptoz
 et rez; eis īcumbētium trās
 gressiones : Que omia enu
 merare p̄ quā difficile foret
 Letez; congruit gradui . cō
 gruit ordini cardialū . ex
 pediat honori . cōuenit ōne

ri & piclo . ut cōsiderēt se
 cardies fore atq; custodes
 hostioꝝ domus dei . p̄ que
 nemo facile ītrat . nisi p̄ car
 dinū misteria . Ad eos igit̄
 circūspicere ptinz quis ī
 gredit̄ & egredit̄ . Nonen̄
 itaq; ut ītrēt habētēs uestes
 nuptiales . & qui digni re
 puten̄ . claudātq; ī dignis
 Clausa erat ihericho ubi po
 siti erāt principes ut uide
 rent ītrātes & egrediētes
 Et ī libris iudicū custodes
 uigilabāt clausis diligētiss
 me hostiis domꝝ dei Sed
 caueant ne claudant hostiā
 his q̄ ītrare de berent per
 cutiētes eos qui foris sunt .
 quos scriptura cōmēmorat
 q̄a claudūt hostiū cum ītri
 secꝝ fuerit . Rursꝝ inuigilet
 custodie . cardines ipsi duo
 enī simones eis occurrāt as
 sidue iuicē contendentes
 quos n̄ equa lance āplectā
 tur . altez; sequāt̄ : altez; p̄
 sequātur . Simonē maguz
 corrumpere nitentem ex
 pellant . Simonez petrum
 et maledicentē admittant
 Simonē magun & filiā eꝝ
 eitiāt . q̄a ad eos dez; card
 nes scriptura ait . claudite

180
hostia. ne sinat euz intrare
Et itez i libris regū. eice
eam & claude hostiū. Vter
q̄ simon negotia ē. ut itret
sed longe disparit. Simon
petrus ūqua domus dei cō
mertia damnat. alē simon
admittit. Ille terrēa uēdit
ut celestia assequatur. Iste
spiritualia emit. ut tēpalia
adipiscatur. Ille dū grati
accipit. gratis dat. Iste id
ptio uēdit. quod ptio emit
Simō magy ait. accipe nū
mos ut habeā gratie dī lāgi
tionem. Simon petri ait
peccunia tua in pditionē.
Ille nihil habēs. tēreni mul
tū diuī muneris elargiē cū
ait. quicq̄d habeo tibi do
iste plume habēs nihil dat
uirtut. q̄a extiauit domū
dei posse peccūia compara
ri: Intret deiq̄ simō petry
cūcta uisit et opere ē. pel
latur: simon magy qui uul
nerat nec medet. Ille clau
dos sanat & egrotātes iste
sanos efficit claudicantes.
Ille curat aliorum oculos.
Iste implet suorum loculos
Ille intret qui ait surge et
ambula. alter expellatur
dicens. qui uenerit ad me

non etiā foras. Ille i nomi
ne ihu nazarei suscitāt mor
tuos. hic i noīe sabuli mor
tificat uiuos: Demum expe
dit cardibus iacturā et or
natū exteriorē fugere. Nō
sunt de illoz numero i qui
b9 cernit uestiū cultus plu
mas uirtutū autē nullq̄ aut
exiguas. Poma peni uesti
um tollerāda p tēpore. nō
affectāda p libito. pmittē
da p staty decētia. dimitē
da p scandalo. Auaritiam
ut scorpiones cardines fugi
ant. q̄a de illis scribit. p̄cu
te cardinez et cōmoueātur
sup lumīari. quia auaritia i
capite et plateis eoz. p̄p
terea nouissima eoz consu
mam. Post auz non eant
christū non questū sequantē
affluētiā rerū non querūt
nisi uirtutū et donoꝝ spūali
um. Vitēt mēsaruz luxuriē
congeriē uasoz. q̄a hoc nō
est ornare ecclesiā. sed spo
liare. non est decorēz maie
statēq̄ custodire. sed p̄de
re nō est defendere. sed ex
ponere. Burlus exponant
se murū p̄ domo dñi. Ex
eant ex aduerso potētibus
seculi. Regib9 se exhibeant

impertitos ut iohānē miu
 stis . ut moisen egiptiis for
 nicantibus . ut sinesel . Ido
 latris ut heliā . auarū heliseū
 ut petz blasphemātib9 . ut
 paulū psequētib9 . uulgum
 non spnāt . sed istruāt diui
 tem non palpēt . sed terre
 ant . paupem nō grauēt . s3
 foueāt dignos pmoueāt . i
 dignos expellāt . Et ut in
 quit canō querāt eos ī eccle
 sia colūnas erigē . quos pl9
 cognoscūt pdesse . nō quos
 uel ipi amāt . uel quoz sunt
 p̄cib9 & seruitio deliniti ul
 p quib9 ut plati fiant mune
 rib9 impetrarūt . Et cū apo
 stolorū tipuz teneāt . distr i
 buatur dignitas p meritis
 non p uolūt . distribuāt uni
 cui9 . p ut op9 est . non sibi
 sed populo . Iuuenes doce
 ant non exaltēt minas p̄n
 cipū non pauēāt . sed cōtēp
 nāt . ecclesias non spolient
 sed ornēt . marsupia nō ex
 hauriāt . sed corda resitiāt
 et crimina corrigāt . studio
 sōs diligāt ignorātes igno
 rent . q̄a scriptū est ignorās
 ignorabiē . De dote uidue
 & patrimoio crucifici pau
 peres pascāt . nō ī conspec

tu hoīm sed dei . Nec repre
 hendim9 quosdā qui pauca
 las escas egenis erogant : q̄
 de sua et suoz supest mēsa
 sed eos sculpam9 qui p̄tio
 siora recōdunt . more illoz
 de quib9 mathe9 ait . q̄a de
 cimāt mentā & anetū ac ci
 minū . & relinquūt que gra
 uora sunt . quoniā hec optz
 facere . & illa nō omitte : Ju
 benē deniq̄ cardiel uiriliē
 stare p afflictis . et iudicāe
 eq̄tatē p māsue t̄ tertē Ju
 benē deniq̄ uacare moruz
 correctioni . i sistere cōcor
 die iugulare paci . i fideliz
 expugnationi & fidei aug
 mēto intēdere eāq̄ usq̄ ad
 saguētem tueri . ī cuius tipo
 rubei pilei isignii decoran
 tur : Sint deniq̄ i loquēdo
 modesti . i aduersitate secu
 ri . i p̄spitate deuoti . i hospi
 tio non dissoluti . i conuiuio
 non effusi . Demū sint pon
 tifici fideles i feriorib9 cōpō
 tabiles . Sint ad petēdum
 uerēcūdi . ad negādū iusta
 difficiles . Sint grati postq̄
 acceperūt . Sint largissimi
 exhibitores : & p̄cissimi p
 missores . Et ut finē uerbis
 sed nō mentē dolori iponā

mus . tales sterius exterior
q̄ cardies ecclesie existāt
q̄les se uelle esse p̄fessi sūt
Tales sibi appareant . q̄les
ab hoībz reputari cupiunt
hoc sit il̄ pudor alios esse
& alios apparere . Fuere q̄
dem multi . quibus expedi
ens minime fuit appare &
conspici . Sed p̄cholor in
omī statu expimur alios ef
se . alios apparere . ut illud
anti-claudiani aput omnes
uez sit . quia aliquādo non
sūt homies q̄ uident̄ . Se
pe uero pluris sunt q̄ appa
reāt . ut glorie eis sit ascen
dise . Postremo id uellez
cardinaliū cordibz semper
defixum sit . q̄a si tādez di
uersis illecebris delitefcunt
nec eis onera incūbētia p̄ti
mescunt . uereor ne illud a
mos p̄phete audiant . strī
debūt iquit cardies dom̄
dei ī illa die . Et itez illud
isaie . sup̄ muros tuos cōsti
tui custodes . ipi uero locu
ste uineā de pasti sunt

Capitulū decimū de sub
limitate & excellētia et dig
nitate status patriarchaz
archiepiscopoz . episcopoz
rum . platoz . p̄sbiteroz et

125
mīstrorū ecclesie . et de p
fectione stat⁹ eorum

Orit ordo pollici
tus ut attigam⁹ ce
teros status gerar
chicos uite spūalis . uidelicz
patriarchaz archiep̄orum
episcopoz . archidiaconoz
curatoz . et alioz clericorū
s̄b ecclesiastico ordīe degē
tium . Quis stat⁹ dignitas
et excellētia nō satis a mor
talibz laudari extolli et cō
mendari potest . Nōficere⁹
quidē magna uolūmia si ea
omīa adducerem⁹ que illo
ruz excellētiā et sublimtā
tem demonstrāt . Paucula
tū s̄b quodā breui epilogo
p̄strigem⁹ . quaz p̄fertī ad
ppositi rationē p̄tinz . quo
niā latius excellētiā h⁹ sta
tus deduximus in libro de
seniorū status ecclesiastici .
ubi predicta comprobam⁹
non solū ex fundamētis iu
ris naturā . sed testimoniis
& exemp̄ ueteris legis ac
etiam . ex idsa gentiliuz ob
seruātia . necnō testimoniis
noue et euāgelice legis . et
demū autoitātibz & funda
mentis iuris humani . Nam

186
ut cetera taceã . q̄s dubitat
p̄tificez ac sacerdotalē dig
nitatē p̄cipū sumpisse ex
ip̄o naturali iure . quo ut
inq̄t . ph̄ i politic̄ homines
naturalit̄ inclinātur ad sac̄
ficia . que non nisi p̄ pontifi
ces et sac̄dotes . etiã ip̄a a
ctiōtal̄ istituēda celebrāda
q̄ duxit . Sed et illa genti
litas naturali iuri innitens
hanc pontificuz & sacerdo
tum summã sup̄ omēs mor
tales dignitatē & excellen
tiã nedū istituētis . sed huili
ac deuota obsequatione p̄f̄
sa est . Nã ut plutarcho pla
cuit & poliēt̄ refert apud
gentiles eos qui religiois
cultui p̄erāt . quos p̄tifices
appellabāt . quasi tipū ani
me in corpe hūano tenen
tes super omnes mortales
uener̄bātur . eisq̄ subitiebā
tur . Sicut itaq̄ anima toti
corpis habz p̄ncipatū . cūc
taq̄ membra uegetat . eiq̄
obsequūtur . & illoruz gerit
p̄ncipatū . ita pontifices q̄s
ip̄e plutarch̄ etiã p̄fectos
diuino cultui uocat . toti cō
poris conuuitati p̄sint op
tet . Subdēs q̄a & august̄
cesar sac̄rorū pontificibus

coulq̄ subiect̄ fuit . donec
& ip̄e nec cui mortaliū sub
esset . uestal̄ creat̄ est pon
tifex . Demū in ip̄a ueteri le
ge hic excellētissim̄ ordo
incoatus est . et in noua ple
nius confirmat̄ ut iquit isi
doro . Nãz sancti doctores
sacrificiū et p̄ consequēs sa
cerdotiū ab abel et chaim
īcepisse aiūt qui p̄mo sacri
ficarūt deo . Vnde creditur
adam ī spiritu et iussu dñi
docuisse filios sac̄ficare de
o . quare dicūt ordinē sacer
dotu tūc p̄mo īcepisse . S̄z
putam̄ utrū q̄ recte stare
posse . quoniã ante legē sa
cerdotii et sac̄fictium īcepit
ab adam et filiis eius . uideli
cet īp̄licite et sub quadã fi
gura . Sub lege uero expli
cite et exp̄sse iussu dñi in
cepit ab aarō . Alii amelchi
sedech iuxta illud . tu es sa
cerdos ī eternū sc̄dm ordi
nem melchisedech . Sed ut
dixim̄ sub lege aaron pri
mus iubente domino uicti
mas obtulit . ut inquit isido
rus . Quorumq̄ modo sit
ex ip̄a temp̄is p̄mitate et
diuēnitate ac istituēti ex
cellētia . huius stat̄ sancti

tas atq; sub limitas aptissi
 me compbat. Demu uero
 ipa pontifical & sacerdoti
 lis excellētia & sanctimoia
 ex hoc agnoscit. quoniam
 sublimior nomie q̄ cogita i
 pt i sacra scriptura epi sac
 dotel & ecclesie mīstri no
 minatur. Appellanē enim
 du. uñ in exodo scribit. di
 is non dtrahes. p deos epi
 scopos & sacerdotel. itelli
 gens ut ait qdē canō. Rur
 sus ordo ac statq; ipē in eo
 eminentissimq; atq; sanctissi
 mus est. qa tipū tenet cele
 stis gerarchie. Naz ipē ec
 clesie ministri ecclesiasticā
 consitiūt iherarchiam. Ipi
 quoq; i sortē dei electi sūt
 & ipē fors illoz est. Ipi de
 niq; tante excellētie et dig
 nitatis existunt. ut merito
 a cūctis seculi pncipib9. &
 xpiane fidei cultoribus pa
 tres appellanē. Vñ grego
 rius. Quis dubitet ecclesia
 stici ordinis uiros ueneran
 dos fore. quos regū & prin
 cipum oīm9q; fideiū patres
 et magistrōs cāsei cōpertū
 est. Et sequit. Nonne mi
 serabilis infante esse uidetur
 si filius patrem. discipulus

magistrum non honorent.
 Et si quis obligationib9 illū
 potestati sue subicere a quo
 credit. non solū i terrā. sed
 in celis ligari posse & solui.
 Et itez idē. gregori. circa
 pncipiū pastoral iquit: ho
 nor et sublimitas nullis po
 terit cōparatōib9 adequai
 si regū fulgorei cōpares. &
 pncipuz diademati longe
 inferius erit. q̄ si plumbi me
 tallum & auri fulgorem cō
 pares. Quippe cū uideam9
 regum colla et pncipū sub
 mitti genibus sacdotum &
 osculata eoz dextra. ora
 tionib9 eoz credant se con
 tineri. Et ambro. i pastor
 li. magna est excellētia &
 sublimitas episcopoz. que
 sicut maxima est. ita maxi
 mā debz habere cautelam
 quia honor gradis. gradi
 ori debz sollicitudie circum
 uallari. Et rur9 idē. amb.
 nihil in seculo excellētius
 nihil episcopis sublim9 re
 periri potest. ut cum digni
 tatē eorum oculis demōstr
 mus. digne noscam9 quod
 sumus. et qd sum9 pfectio
 ne. actione etiā demonstre
 mus ne sit grad9 excelsus

46

et deformis excessus. De quo
 iohanes chrisostomus huius
 status gradum et excellentiam
 signat ait. sacerdotibus ec
 clesie deus cunctos uoluit es
 se subiectos. ad quos uniuersa
 que in ecclesia occurrunt
 uoluerit pertinere. Et augu
 stinus clericorum status & ecclesia
 stici ordinis sublimitatem &
 sanctimoniam designans. ait
 ad mauritium. sacerdotibus &
 leuitis ecclesie non ex terre
 na potestate dominus noster
 sed excellenti potentia propter
 eum cuius serui sunt. Ita eis
 dominator. ut debitam eis cun
 te reuertiam inpendat. Et
 subdit nam in diuinis eloquiis
 ecclesiastici ordinis clerici
 & sacerdotes aliquando di
 eliquando angeli uocantur. Nam
 & ad moysen qui de eo qui
 ad iura deducendus erat di
 citur. applica eum ad deos ui
 delicet ad sacerdotes. Et rur
 sus scriptum est. diis non de
 trahas & seculi sacerdotibus.
 Et iterum. Ego dixi
 dii estis. Et propheta ait: la
 bia sacerdotum custodiunt scien
 tiam. et legem de ore eius re
 quirant. quia angelus domini
 exercituum est. Quid ergo mirum

si reges. si principes. si cuncti
 fideles eos honorent. qui
 bus in suo eloquio honorem tri
 buent. aut angelos aut christos
 aut deos. de quo ipse appellat.
 Gradus est ergo excellentia sta
 tus et ordinis clericorum et potestati
 ficum. ueluti qui eius locum
 tenent super terram. qui celum
 et terram condidit. et omnia
 que in eis sunt. quibus tantum
 tribuit potestatem. ut quos
 ipsi absoluunt uel ligant super
 terram. ipse ligatos solutosque
 habet in celis dicente eis sal
 uatore quorum peccata remi
 serit. remittunt eis. Sed quod
 de huius ecclesiastici status
 dignitate et excellentia di
 cere phas est. Potius certe
 tempus est dicendi materia
 deest et

Capitulum. xi. de differē
 tia et compatione ecclesia
 sticorum. uidelicet episcoporum et
 aliorum inferiorum presbyterorum et cle
 ricorum inter se ad inuicem et quod
 gradus altero sit dignior et
 perfectior

exigit ergo idem or
 do pollicitus. ut ec
 clesiasticorum siue
 clericorum ordine inter se inui
 cem discernamus et compa

rem9 quod breuiffie tanq̃
manifestū absoluem9. Aliq̃
enī ī minoribus ordinibus
sunt constituti. aliqui subdi
aconi . alii diaconi . alii p̃sbi
teri . alii episcopi . alii archi
episcopi et patriarche iter
quos longa ualde differen
tia est. Nam etiā ex xp̃i in
stitutione . maior9 et mior9
sacerdotū discretio facta ē
quādo apostolos tanq̃ ma
iores et septuagintaduos
discipulos q̃si minores sac̃
dotes instituit: ut patet Lu
ce d̃cto . ubi gosa . q̃ sicut ī
apostol9 forma episcoporū
sic ī septuagintaduobus for
ma p̃sbiteror9 quasi secūdi
ordis est p̃scripta. Postea
autem apostoli hanc formā
secuti sunt : & ī singul9 ciui
tatib9 episcopos . ī prochi
is p̃sbiteros ordinarūt. Pro
cedēte uero tempe & elcen
te messe d̃ni . apostoli ordi
narūt diaconos . q̃ruz max
im9 fuit stephan9: Subdia
conos uero & alios miores
ordines ecclesia p̃ tempis
discursum sibi constituit q̃
uis nōnulli dicāt subdiacōa
tum ab ap̃lis fuisse institutū
sed p̃ eos in sacros nō nūe

189
ratur . postea tamen ab ec
clesia agregatū. Verumtū
dionisius qui pauli discipu
lus fuit . ī ecclesiastica gerā
chia tres tātū ordies descri
bit ordines episcopoz p̃re
sbiterorum et diaconorum
Episcoporū ordiem dicit
maximū et p̃fectiuū p̃sbite
rorum uero illū autiu9 dia
conoz purgatiuū . Nec so
lum distiguitur quo ad sub
limitatē et excellētiaz dig
nitatis . sed etiā quātuz ad
p̃fectionem stat9 non p̃ ex
cellētia & p̃rogatā dignit̃
tis : sed p̃ ut iducit quādā
seruitutez p̃pter deum op
positā statui libertatē: Naz
scdm̃ sentētiam doctorum
circa istos ḡd9 tria possūt
considerari . sicut trib9 mo
dis p̃fectio stat9 aut uite ui
te sanctital acqratur P̃rio
p̃fectio statul . summiē cō
muniter & large p̃ act9 di
lectionē . Secūdo magis p̃
prie p̃ offitii ad ministratio
nem . Tertio p̃p̃riissime p̃
uoti p̃petuā obligationem
Primo igit̃ modo omēs ī ca
ritate existentes . sunt ī p̃
fectionis statu quia ut apo
stolus ait . sola carital uin

culum est pfectionis . Et 1° mo lo pfectio opponit^r uie peccati et culpe . scdm que moduz dicit apostolus qui estimat se stare . uideat ne cadat . Secundo uero mo omes qui assumuntur ad officia ecclesiastica . possunt dici esse i statu pfectionis respectu laicor^{um} . Sunt eniz ipsi qsi medii inter deum et populū . Vñ qto ppinquo res do ratione officii quod ministrant tato pfectiores Vñ in canone scribit^r nō solum episcopi : s; p̄sbiteri et diacones debēt magnope puidere . ut cūctū populuz cui p̄sident . obseruatiōe uita et doctria excedāt . Id etiā agere debēt inferiores gr̄ d⁹ puta exoriste lectores et alii . Sed tertio mo solum episcopi archiepi ac patriarche . ac etiā religiosi illi uidelicet qui p uotum in ppetuam seruitutem sese tradunt ad seruiendū xp̄o et hoib^{us} prop̄ ipm in his que sunt circa opa pfectionis . tales sunt ppriissime i pfectionis statu . Et hoc mo i hac pte accipitur status . ut uidelicet sonet in quadā seruitutē op

positam statui libertatis quia p talem statum sit mutatio status libertatis in perpetuam xp̄i seruitutez ut sup̄ dixim⁹ . Et hic ppriissime est stat⁹ pfectionis uite apostolice ut i hac pte . secundū que modū accipit^r status secunda q̄stione sexta . si q̄ndo i causa capit^{li} uel stat⁹ inepellatum fuerit . nō inq̄t p procuratores . sed p seipos est agēdū . Veteri ergo ministri ecclesie in dubie sunt i statu pfectionis ppter officii administrationē . tal^r tñ pfectio status magis accipitur comparatiue q̄ pprie . Nam canones inferior^{um} clericor^{um} statum magis appellant graduz q̄ statum . Vñ dicit^r i quodā canone p pre gradu officii unūquēq; studere oportet ad meliora . Et hoc dictū sit quātū ad episcopos et ministros ecclesie in seipos comparatos .

Capitulū . xii . de p̄libus difficultatib^{us} et aculeis laborib^{us} et picis stat⁹ archiep̄orum . et ceterorum clericorum . et de mal^r ministris ecclesie . ac de mult^r ab usi

191
b9 uitii et i ordinationib9
illoz in genere et i comu

Ista excellētia dig
nitatis & sublimita
te stat9 ecclesiastici in ge
nere ac differētia et cōpar
tione int̄ se. sup̄est ager i
i communi de e9 piculo acu
leis et difficultate. Et ad
ducētur in mediū auctori
tates et rationes. q̄bus nō
septe p̄bari uident̄ huius
stat9 difficultates picula
et incōmoda. Dignū enim
uideēt. ut si quos ep̄os aut
clericos huius stat9 sublimi
a & dulcia delectāt amara
& aspra moderent̄ nec i eo
statu securos se reputantes
plurimū extollent̄ qui tam
pximi ruine isistunt. In p̄
mis itaq; nemo sibi blandi
atur ex sanctemonia huius
emietialis stat9 ecclesiasti
ci nemo certe de eius excel
lētia extollat̄. nemo de illi
us dignitate confidat. So
gitet enī quia ut iquit canō
non aloc. nō dignitates. n̄
cathedra statuz satiūt. sed
uita et mores. Vñ ex offi
tio et dignitate non licēt iā
peccandi. sed necessitatez

bēne uiuēdi ecclesiastici ui
ri se nouerit affectos. nec
ex emientia stat9 audati
am delinquēdi sibi sumant
p̄ eo maxime q̄a ut in p̄ce
dentib9 dixim9 nullus sac
tum dubitare debet. quem
apex tate dignitatis attol
lit. In quo si desunt bona
acquisita p̄ meritum. suffi
tiūt que a loco & cathedra
testātur. Et itez: cathedr̄
aut claros ad h̄ festigia eri
git. aut qui erigunt̄ illustrē
Ad que dicim9 plurimum
falli eos que de loci dignita
te letant̄. Nam simachus
papa seipm̄ declarās p̄dic
ta de illis. itelligit. qui per
bonos actus sanctos p̄de
cessores imitantur. Vñ sub
dit q̄ ea que de cathedre
sanctitate dixerat ad illos
ptinet quos par conuersati
onis splēdore illuīat. Sed
p̄ tanto sanctos uocat. q̄a
p̄pter. loci et cathedre sanc
titate boni & sancti p̄sumū
tur. Vñ hieroī9. non sanc
toz filii sunt qui tenēt loca
sanctoꝝ. sed qui exercent
opā sanctorum. Itaq; non
reddat ecclesiasticos uiros
securos dignitatz fastigiū

192
sed potius respiciat aut humili
et imine ecclesiastici status
periculum. Vnde gregori: nos qui
presumus non cathedre . non
dignitatis non ordines vel ge
tis prerogativa . sed mori
bus confidere debemus . quia
ut inquit canon . non dignita
tes aut ordines ceteri proxi
mofatiunt . sed nos aut propria
merita coniungunt . aut mala
dijungunt . Non ergo leten
tur episcopi ex sanctitate
cathedre . non sacerdotes
confidant ex sacerdotii dig
nitate . sed potius cotamiscant
eximineti calamitate &
periculi pernitente . Quid enim
dignitas affert . si uita obest
Nam teste grego . quod para
diso altius tutius atque iocundius
Quid celo securus . Et tamen
homo de paradiso peccan
do angeli de celo ceciderunt
ut nostris cederet in exem
plum . quia non loci nec dig
nitatis amplitudo securita
tem tribuat . sed uite innocen
tia . quia ut idem grego . subi
cit . instum quod prope est ut nobili
tate loci ac dignitate officii
non iuuat . qui dignitatem
deici se abicit . Vnde crisostomus ad
episcopos de dignitate

lentexia se afferentes . nec
illius eminentia propria prouide
tes pulcre ait . uidete inquam
fratres quod non sedetis super ca
thedram . quia non cathedra
facit sacerdotem . sed sacerdos
facit cathedram . non locus sac
tificat hominum . sed homo lo
cum . nec omnis sacerdos sanc
tus est . sed omnis sanctus sac
dos . Et sequitur qui bene sede
rit super cathedram . honorem
accipit cathedre . Et iterum
malus sacerdos ex sacerdo
to suo crimine acquirit non digni
tatem Secundo ecclesiastici
status incommoda et onera dif
ficultates & aculeos . eterna
atque propria ex ipso nomine
satis comprehendere possumus
Si enim episcopi sacerdotum aut cle
rici nomen solum per terret .
quanto apostolus ipsius rei defec
tus quod nomen importat . Epi
scopus enim superintendens aut
speculator dicitur . Sacerdos
uero dicitur quod sacra det aut
doceat . Clericus ideo ap
pellatur quod in dei sorte elec
tus sit . Qui ergo non super
intendit . qui non speculatur
qui a longe non prospicit in
commoda subditorum . nonne
episcopi falsum nomen usurpant

Sed & q̄ sacra nec dat nec
docet. nōne falsum sacerdot̄
titulū sumit. Clericus uero
quosors dictū est. quē mun
dus quē seculū. quē deniq̄
ip̄e infern̄g de illo uerig sor
tiunt̄. Hos itaq̄ pulcre ber
nardus d̄scribit. miruz ē q̄
ep̄fici aliud uideri cupiūt q̄
sint uiciliez. habitu milites.
questu. eleici. actū neutruz
exhibent. Nō eī pugnat̄ ut
milites. nec euāgelizantur
ut clerici. nec laborāt ut mi
nistri. Quis igit̄ ordīs sint
cum utrisq̄ esse cupiūt. et
utramq̄ deserūt & confun
dunt. Et sequitur. unuq̄sq̄
inquit ap̄ostolus i suo ordie
resurgete. sed isti i quo. Sz
certe quia nullū tenēt ordi
nem. sine ordie p̄ibūt. Et
cum sapiēs deus ueraciter
creatura a summo usq̄ deo
sum. nihil iordiate reliq̄rit
uereor certe non alibi esse
ordinādos. q̄ ibi nullus or
do sed sempiternus horror
i habitat. Ad hos p̄terea sic
nominetos pastores. & pa
storalē curam deserētes. p̄
pphetaz deus acerbissime
cōminat̄. Aut enī si nō fue
ris locut̄g ut se custodiat in

193
pius a uia sua. & ille liquita
te sua moriet̄. sanguinem ei
us d̄ manu tua exq̄rā. Qd̄
ergo maius pericp̄m cogi
tari p̄t. q̄ aliorum iūq̄itate
damnari In ceteris siq̄dez
statibz seu uiuēdi mōis cul
pa tenz autores suos. q̄libz
pprio suo peccato punitur
quia scriptū est aīa que pec
cauerit. ip̄a morietur. In h̄
tū piculo uiuēdi genē. nedū
suo sed alioz scelere pasto
rect̄. Damnāt enī pasto
res populoz iūq̄tate. Quis
ergo sane mētis ad illud ui
te genē aspirat. ut aīam su
am teneri obligariq̄ bara
tro eligat. si alii peccauerit
In exordio hūani generis
Eam ip̄e licz rep̄bz. tante
tū itelligētie fuit. ut uite ali
ene curam abiceret iquiens
Quand ego custos fratris
mei sū. Repellebat ille a se
caute fratris curaz. ne i cau
tius p̄ fratre teneēt Ille eti
am uterini fratris curā i cu
sabat. nūc p̄hdolor ad ex
traneoz curā cū apto picu
lo p̄peram̄g. Quis oro taz
sibi impig. q̄ tam sui obli
tus existit. quis sponsores
seu aliene uite se cōstitui si

dei uisore optat. qui uitā p
 priam uix tueri possunt.
 Aut qd tam sanū qd tam
 inconsideratū. q̄ alienarum
 culpaz strictā rationē sese
 redditoz pmittere. qui su
 a aut non uidet. aut non in
 telligit. Quid tam demētie
 pximū. q̄ alienoz facinoz
 fieri diligēs indagator. qui
 suoz est negligētissim9 in
 quisitor. Aut q̄ aliā pec
 cata portare se policeēt qui
 suis p̄mit̄. Quis purgandi
 alios onus suscipit. qui pur
 gatore idiget. Aut illuān
 di pluri9 offitiū accipit. q̄
 cec9 est. & qui se non uidet
 quomō alios cōsiderat. Pei
 culosa certe atq̄ ḡuis sarcī
 na est cura pastoris. Nam
 cuiuslibz ouis depditio. illi
 us piculū est. ad q̄ p̄pheta
 ait. & erit aīa tua p̄ anima
 illius. Demū illius stat9 pi
 culū i eo cōspiciēt q̄niaz teste
 grego. plati tot mortib9 di
 gni sūt. q̄t ad suos subditos
 pditiōis exēpla trāsmittūt
 Inter cetera uero detestan
 da exempla unuz illud est
 Quoniā & si scriptū sit ser
 uos dei nō oportz litigare
 Episcopi tñ et clericī q̄ spi

rituales sunt. et lites ac cōn
 tentiones uitare spetialiq̄ in
 benē. p̄ch pudor tā acerbe
 tam ipie. tā crebro litigāt
 ut omēs uicant i contēden
 do laicos. & sub colore iusti
 cie obrepit ipietas. Jam n̄
 modo p̄ episcopatu litigāt
 sed bellaēt n̄ mō p̄ sacerdotio
 cōtēdit̄. s3 pugnaēt. Et ple
 rumq̄ non sine orb. & urb
 piclo bellaēt i ecclesia. que
 pacem filiis ut pia mater p̄
 mittit. Aliūt enī gloriāz no
 strā non dam9 alteri. q̄ dū
 uanā retinēt. uerā & eternā
 amittūt. ad gloriā currunt
 sed gloria eoz i cōfusione
 erit. Christ9 iubet tunicam
 pximo dimitti. q̄ ppe et in
 fatie pcuti ne litigēt. isti eli
 gunt pcutere q̄ parcē. ma
 lunt piclitari ecclesias q̄ n̄
 honorari. Tertio ille hoīm
 status ne dum difficil̄ et la
 borios9. sed et piclos9 uide
 tur. ex quo plures seducto
 res & scismatū semiatōres
 i ecclesia oriūtur: quos cōte
 ex sacerdotū & epoz statu
 pdisse compim9. Vñ hiero
 ni: ueteres p̄scrutās histoi
 as repire nō ualeo. alios ec
 clesiā dei scidisse. populos

seduxisse . p̄ter eos qui sac̄
 dotel appellati sunt . Acce
 dit quoniam ille uidet̄ picu
 losior . difficilior atq̄ scom
 modior uiuēdi modq̄ d̄ quo
 plures cadūt & plures pei
 clitanē . Cōstat autē plures
 cadē i uia salutis . & longe
 plures ex statu ecclesiastico
 piclitari p̄pter plurima &
 p̄sertim p̄pter tēporaliū af
 fluētiam . Sicut certe plures
 deuiāt in p̄spect̄ q̄ i aduer
 sis de quibus putādū est p̄
 phetā dixisse . cadēt a latē
 tuo mille & decem milia a
 dextris tuis . Dexterā qui
 dem honoratiōē p̄tem ep̄i
 & p̄lati i ecclesia tenent . ce
 teri sinistrā . Si igit̄ de cete
 ris statibz ad sinistram ca
 dent mille . p̄fecto d̄ istis ca
 dent decē milia . Quarto eli
 gere curā animaz . nihil ali
 ud ē . q̄ exponere se ad ma
 nifesta et idubitata peic̄la
 quia ut iquit greg . talia ap
 petere est mētis tempestas
 Nam nihil aliud ē potestas
 culm̄is q̄ tempestas mētis
 Quis enī tā audax aut uei
 ul . q̄s taz temerari⁹ est . q̄
 in alto et tempestuoso ma
 ri nauigare peroptat . Quis

illius nauis cupit fieri guber
 nator . quā periturā d̄ p̄xi
 mo cōspicit . teste gregorio
 quieto mari i peritus nauta
 nauē dirigere p̄t . turbato
 autez tempestat fluctibus
 etiā perit⁹ nauta se confun
 dit atq̄ perturbat . P̄rofecto
 nil aliud est curā aiaz
 suscipere . sac̄dotiū aut pon
 tificatū sumere q̄z scientē se
 naufragiis mergerē . Solent
 homies de tēpestate in por
 tum fugere . Qui uero aiaz
 pastores fieri d̄siderāt . de
 portu i libertatē libent̄ fugi
 unt . De quibz p̄pheta dicē
 uideēt . qui descēdunt mare
 nauibz satiētes operacōes
 i aquis multis . & descēdūt
 usq̄ ad abissuz . q̄rū anima
 i eis tabescit p̄pter negoti
 orū multipliciū p̄cellam
 q̄re turbati sunt et moti sūt
 sicut ebrig . & tandem om̄is
 sapiētia eoz deuorata est
 Nix certe uideēt . ut nō sa
 tis difficile aut ḡue uideat̄
 uni ep̄o unius anime curaz
 sumere . nisi oīm curas i se
 suscipiat . Nō quidā sapiēs
 d̄ tā graui sarcina dicebat
 Fortes humeri qui talia su
 stinent . aut fortis ambitio

ad id animos cogens. ubi futu-
 turum periculum sciunt. Quod si
 pontifex in altum se locatum
 gaudeat. consideret quia tanto
 erit ei casus gravior. Dixit
 enim ex alto sine labore aut
 periculo descenditur. Sed ut
 pauca concludam: cura avarum
 si recte geritur. summus est ho-
 nor. sed summus labor. summum
 onus. summa seruitus. Si
 vero male agitur: summum alicui
 periculum. summum malum. quia a-
 ceptum ex omni parte negotium
 est. Quis non est propositio
 alienum considerare. quoniam
 ut ait chrisostomus in cano-
 ne: homo christianus fortiter ca-
 dit in peccatum propter duas
 causas. aut propter magnitudi-
 nem peccati. aut propter altitu-
 dinem dignitatis. Ne igitur
 due periculi cause ecclesi-
 asticos viros fortiter ruere co-
 gunt. Primum magnitudo pec-
 cati. scienter enim & ex contem-
 ptu peccant. Nam qui scit volun-
 tate domini & non facit. iuxta
 verba saluatoris uapulabit
 plagis multis. Secundo alti-
 tudo dignitatis. quia quantum
 dignitas altior. tanto casus
 gravior. Et teste gregorio. quan-
 to quis in sede superioris locatus

est tanto in maiori periculo uer-
 sat. Et augustinus. sublimitas
 honorum. magnitudo scelearum
 est. Et hieronimus in maiori
 gradu. maior est sine dubio
 pena. Et iterum. Chrysostomus:
 in canone. honorum magnitudo
 his qui in digno uiuunt ho-
 nore. maxime cumulus scilicet
 est esse penarum. Et iterum
 augustinus. clerici officium si pro
 functione geritur nil apud de-
 um miserius. tristius et dan-
 nabilibus. Sexto ex episcoporum
 & clericorum administratione
 pericula difficultates et in-
 comoda aptissime demonstrantur.
 Non enim episcopi & clerici
 domini sunt honorum ecclesie.
 sed ut hieronimus ait procuratores
 sed dispensatores rerum alienarum.
 et uelut sacrilegos plectendos esse.
 si quod pauperibus est erogandum.
 sibi retinet plus quam eius statui
 sufficit. Quomodo ergo securi
 sunt clerici. qui non solum ex
 mala aut desidiosa administratione
 sed ex cupida retentione danantur.
 Non pulchre desecret et ceteris
 presbiteris dicebat hieronimus.
 quomodo possumus aliena
 fideliter distribuere. qui
 nostra timide reseruamus

Vinc augusti. ad episcopos
 et psbiteros ait. Usurietiu
 panis e que tu dñinel: nudo
 dox uestimetuz qd tu rclu
 dis. miseroruz redemptio est
 pccuia qd tu refodis. firmo
 rum solatia sunt delitie qui
 bus tu lasciuus. tatoz ergo
 scias bona te suade. quatis
 possis prestare qd. uelis. Sz
 et bernardus in ep̄la ad fulco
 nem ait. De tibi o pontifex
 o sacerdos blandiaris. q. tuis
 cotemptis alia no arripias
 Rapis eni cu luxuriaris. ut
 de altario supbias. de q. b. g.
 qd pter necessariu ac sim
 plicē uictu retines. tuū non
 est. rapia est & sacrilegiuz
 habetes sicut apostolus uic
 tum & uestitu. no uictuz et
 ornatu n̄ deliciis no uestibz
 qbz lasciuias Et itez idē
 bernardus ad senonēsem ar
 chep̄m. clamant nudi. cla
 mat famelici. conquerunt
 paupes. dicūt dicite ponti
 fices in inferno: qd facit aus
 nob fame frigore miserabili
 ter laboratibz Quid confe
 runt tot mutatoia uel extē
 sa in pticis. uel plicata i ma
 nicis. nostz est qd effundi
 tis. nob crudeliter subtrahit

qd inanis expendit. Nic
 & hieroimus pontifices &
 clericos comians ait. Eccle
 sie principes q. deliciis afflu
 unt ppheticus sermo descri
 bit. qd eiciēdi sūt de spatio
 sis domibz lautisq. conuils
 Et sequit. Si uis sciēre quō
 eiciēdi sunt. in tenebras ui
 delicet exteriores. ubi erit
 sletus et stridor dētū. Itēz
 idem bernardus ad clericos
 ait. Multiplica pbedas. ha
 be archidiaconatū. aspira
 ad epopatū. g. dum ascēde
 & i puncto ad inferos sine
 omi g. du ascēdes. Septio
 p̄ca icommoda aculei &
 difficultates h. statz eccle
 siasticis ex eo euidentiz ap
 parēt. qm si et pphetaz. si
 patriarchaz. si toci. sacre
 scripture repetūtur aimali
 a. nullū repiemz genus ho
 minū. quos deus uehemēti
 us arguat. & seuerius com
 mineet. et crudelius puniat
 qd pontifices pastores et sac
 dotes. Discurre p pphetas
 et scripturaz lege. quid au
 dis nisi pastores populi mei
 puaricati sūt i me. p. p. terea
 ad huc i iudicō cotendā uo
 biscum. Et itez stulte ege

rūt pastores Et sequit̄ pp
 terea euellaz eos de terra
 Rursus ad eos omēs pasto
 res meos pascituētus. Et
 alibi ue pastoribus q̄ disp
 gunt gregē meū. Et iterū
 ue pastorib9 israhel qui pa
 scūt seipos. Et seqtur. col
 lidaz ī te pastorē & gregē
 Deiq̄ ad iohelē pphetam
 tranſi qd̄ nisi cōminacionis
 penas. quid nisi clamores
 plāgentiū sacerdotū et pōti
 ficū audis. Ait enī plāgite
 sac̄dotes. ullulate mīstri al
 taris. Ausculta ezechielem
 ue pastoribus israhel qui pa
 scunt seipos. Et itez̄ sup
 pastores irat9 est furor me
 us. Malachias quoq̄ non
 tacet eoz̄ exterminiū. Ad
 uos iquit sac̄dotes qui d̄spi
 citis nomē meū ad uos est
 mandatū. Sac̄dotes ecce
 ego pitā uob̄ brachiū ire
 mee et dilḡpā sup uultū ue
 strum stereg. Et itez̄. De
 di uos contēpeibiles omni
 bus popul̄. Sed et amos
 ppheta q̄ dure prelatos et
 pastoēs ecclesie cōminetur
 audiam9. Ait enī ue uobis
 qui opulēti estis ision: & cō
 fidit̄ in mēte saarie opta

tes cāpitā populoz. Igredi
 entes pompaticē domū dei
 qui dormit ī lectis eburne
 is & lasciuitt ī stratt uestit̄
 De idē cōtra h9 stat9 & ui
 te homines scriptuz est. Qui
 cumq̄ desidrauerit p̄matū
 in terra. iueniet cōfusionez
 ī celis. Et itez̄. iter seruos
 dei n̄ cōputabit̄. qui de p̄
 matu tractaueit. Sed et cri
 stus ī euāgelio has illas pe
 na & cōmationes cōfirmat
 Ait enī ue uob̄ qui diligitis
 p̄mas cathedral̄. Sed qd̄
 hec cōmemoram9. Plena
 est hec sac̄ scriptura huius
 modi increpacōib9 & cōmīa
 tionib9. Quis ḡ dubitat pi
 culosum difficilem & cūct̄
 aculeis miseris refertū esse
 illuz hoīm statū. cui tot ma
 ledicionū & anathematuz
 tot commfacionū genera
 tot penaz & supplitiorum
 mala. pphete pat̄arche sac̄
 tis. ip̄e quoq̄ deus ī scriptu
 ris sanct̄ iprecant̄: Vnde
 chriso. sup illud obedite p̄
 positis uestit̄. Pontifex
 o plate conspice quāto igni
 suppois caput tuū: Et subi
 cit. Miror si quē contigat
 saluari de his qui p̄cipan

eur . & p̄sunt in tantis minis
 & ī tāta pigritia . ī tātis in
 crepationib9 et ī tāta desti
 dia . Video tamē curretes
 et sp̄ote se submittetes ī pl
 cula . cōtra quos durissimū
 iuditiū his qui p̄sunt scilicet
 cet male De boīs uero scri
 bitur puerbioꝝ xli. nouit
 iustus animus iumentorū su
 orum . Sed quid de piculo
 et ī commoditate . & aculeis
 ecclesiastici status dicā . Sū
 episcopis & clericis ipsa si
 monia q̄ heresis appellaēt
 tam familiarē & cara sit . ut
 uix sine illa ī domo dñi in
 cedāt . Quib9 etiam ī uidia
 domestica . auaritia annexa
 libido ira & supbia ī rerum
 abundātia uideēt . Sunt in
 hoc statu patriarche p̄opo
 si ep̄i negligentes . d̄can9
 timid9 . āchidiacon9 elat9
 canonici extra choꝝ uacā
 tes . uicari9 ī lib9 tabellio
 falsus . p̄sbiter imprudens
 curat9 ignar9 . confessor le
 uis diacō9 euāgelia nesciēs
 subdiacon9 ep̄lam ignoꝛē
 cātor latrat . thesaurari9 fa
 bricas d̄fraudat . sac̄dos sac̄
 mēta uēdit capellā9 uenat9
 ut statim lat9 tangēmg in

capitul9 sequētibus . ubi sin
 gularit̄ d̄ quolib9 gradu &
 offitio ecclesiastici stat9 suc
 cincte agemus :

Capitulū . xlii . de digni
 tate et p̄rogat̄ia offitii de
 canat9 ī ecclesia et de illig
 honore et ueneracōe . d̄ his
 q̄ ei opetūt . Demū de pluri
 mis hōrib9 et afflictionib9
 ac d̄fectib9 & picul9 d̄cāoz

Quidita sunt p̄cola
 laudes necnon ex
 cellētia . p̄eminētia ac sanc
 timoia stat9 ecclesiastici ī
 genere et communi . Au
 dita deniq9 sūt ei9 uite for
 mule incōmoda . calāitates
 et miserie et afflictionēs et
 picula . Quo fit ut facile eius
 dem stat9 dultia et amara
 cuilib9 recte intuēti patere
 possūt . Verum quanquam
 ea que ī ea re breui differēt
 sunt . ad omēs ecclesie sta
 tus sc̄dm ordinū et offitio
 rum differentias applicari
 possunt . q̄ omēs clericorū
 nomē et mīstroꝝ offitium
 ī ecclesia sortiti sunt . q̄a tñ
 pticularius ep̄os et p̄latos
 respicere uidentē . supest ut
 ad ceteros īferiores eccle

300

200
Status . g̃dus et ordies bre
uis et singularis sermo de
currat: Consuetū igit̃ ordi
nem sequētes . unūquemq̃
inferioꝝ clericoz̃ g̃dum si
ue statū tāgem9 : et qđ lau
dis . quid excellentie . quid ē
utilitatis . demū qđ calami
tate afflictōis et picūli habe
at : sed & quod defect9 in
eos . dānabiliter committā
tur . succiete afferem9 . Pri
mo igit̃ post episcopū dca
n9 siue p̃posit9 existit nec
id ratione caret . quia ut in
quit canon calixti pape &
martiris . dcanoz̃ dignitas
recte maior post pontifica
lem appellat̃ . Naz decano
post pontificē maior ac pri
cipalior cura et collegii ad
mīstratio congruit . Rurs9
pximior ep̃o dignitate &
honore . cui p̃p̃rior est ī
consilio & assistētia . Ipse
collegium necnō p̃sonas ac
res collegii iudicat & tuẽt .
Dinc ī exodo inter indicā
tes uniuersitatē decan9 cō
stitutū iubẽt . quare sacri cāo
nes uenerādā eā digni
tatē decreuerūt . Est enim
decan9 collegii caput de q̃
scriptum est . constituit enī

domīus ī caput nō ī caude
qđ ceteris corp̃is membris
autoritate & iudicō p̃cellit
id p̃ p̃mitas loci in ecclesia
iudicat Naz deniq̃ decan
us ī capitulo et collegio pri
mam uocē . p̃mal salutacōel
primos rēcubit9 Sed iā
audi hui9 dignitatis onera
huius stat9 calamitates mi
serias defect9 et pic̃a . In
p̃mis igit̃ fateor . grād̃is est
hui9 stat9 p̃rogatiua . Sed
utinā tam bene h9 dignita
tis oner̃ agnoscerent̃ . q̃ ip
sa appetit̃ . Dicā uerius tā
utilit̃ ei icumbētia implerē
tur . q̃ ab omībus sciuntur .
Gaudēt certe decani & p̃
positi de honor̃ excellētia
sed utinā dignitatē uirtus
sequeretur . Virtus enim ut
quidam ait sapiens non so
let esse iactatrix aut sui mi
ratrix sz̃ alieī imitatrix . nō
de extrīseco honore . sed
de consciētie onere cogitat
si illud delectat . istud cruti
at . Virt9 non d̃ se confidit
non arrogat : scit hoc esse
temp9 militie et laboris . n̄
delectationis . nō pompe . n̄
faustus . ffateor de niq̃ de
canus collegii & capuli ca

put existit Sz uide ne di-
nitas ipsa qua tanto pe dlec-
taris .conteret caput tuu ;
Sic age ne d te ecclesia di-
cat quod scriptu est .caput
meum doleo . Videat deca-
no qui se collegii caput iac-
tat .ne ceteri de impuido
capite capita sua moueant
Vernat si eius facta igerut
commocionem capitis i po-
pulis .qui omne caput lang-
uidu a pede usq aduertice
non est ideo sanitas .Caueat
decanus ne sit illud caput
de quo scriptu est .facti sut
hostes e9 i caput eius . Au-
tat decano ne caput serpe-
tis sit .cetera membra nedu
non uegetas sed infitient .
quia deus confriget capita
draconum i aqulis . Veren-
dum est plurimu ne sint illa
capita de qbg scriptum est
in uniuersis capitibus eius
caluitium .id est de forma-
tis uitium .Decano siquide
si rette agat episcopo odio
suis sit necesse est adeo ut
illius sit hostis . si collegii
amic9 esse cupit . Si uero a
psule amat . a capto . odiet
Pro eo eni caput capituli
est constitutu . ut nonnunc9

capitalibus aut episcopi in
solentis resistat . q priuilegia
qui libertates . qui bona . q
redditus ecclesie plerumq
usurpat . Ideo certe decanus
caput est . ut collapsa colle-
gii erigat . sparsa colligat .
recupet perdita . deformia
reformat . Caput tunc esse
desinit . cum singulor de
collegio crimsa palpat . ne
eoruz fauores pdat . atq ut
eum eligant . honoret et ue-
nerantur . Sed fateor labiis
honorabut non animo cor
autem loqe est ab eis . Col-
legium rursus rgendum de
canus suscipiat imo uerius
feram i domitam gubernā-
dam . Parua enim domus
egre et difficulter rigitur .
Magna collegia psertiz si-
ne sapietia aut uirtute tan-
to regutur difficilul qn to-
quot sunt singuli . tot singu-
larib9 ferunt oppinionibus
Si igitur decanus letatur
de honoris dignitate . metu-
at onera . metuat picula . q
tot sunt ut enaurari facile n
possint . Quis eni est deca-
nus qui episcopo non sit g-
uis et contumax . quin poti-
us contra eum cospiret . qui

in eius contemptū non ab
 stinet a diuinis . qui sigillat
 literas sine capituli ascensu
 qui sibi communia ecclesie
 appropriet qui non resident
 es agit ut percipiāt fructus
 licet non fatientes seruiti
 um . qui gratiant subditos .
 qui eos non defendunt
 qui eos tolerant p̄ peccata
 in peccatis . qui in honeste
 incedunt . ī honestius uiuūt
 Pericula huius dignitatis
 onera pericula et afflictio
 nes atq; defectus enarramus
 quia in sequentibus ecclesie
 officii et gradibus plūima
 adducemus . que merito ei
 deus dignitati apta possūt
 Qui igitur aures audiendi
 habet audiat . et inter tot pi
 culorum anfractus sit cautus
 facile enim uitabit erutia
 tum si uelit uitare reatum .

Capitulum . decimūquā
 tum . de dignitate & prero
 gatiua officii archidiacono
 rum . ac de honore et uene
 ratione ei debitis . et de his
 que ad eum spectant . De
 mum de plurimis oneribus
 et afflictionibus deestibus
 & periculis archidiaconorum

Archidiaconi dig
 nitas non paruam
 in ecclesia militan
 ti prerogatiuam . nec infimū
 honoris gradum habere di
 noscitur Ipse enim p̄cipuus
 oculus episcopi dicitur pro
 eo q̄ cūcta ad episcopū ex
 spectantia uidere ac solere
 prouidere tenet . ueluti q̄ a
 canonibus uicarius est illius
 constitutus ad archidiacono
 num siquidem p̄ ceteris ec
 clesie gradibus p̄ singula
 ri quadam excellentia ex
 aminare p̄tinens ordinandos
 idoneosq; amittere inabi
 les uero repellere . Qui ut
 canones aiunt prelatus mel
 to existit . quia post episco
 putum p̄ omnem iurisdic
 tionē & autoritate obtinet
 p̄sertim cohercium & con
 tentiosam . Rursus illi corri
 gendi atq; uisitandi nō tā
 clerum q̄ populū fax est
 Ipse deniq; presidere debet
 cum archiepiscopus eligitur
 ipsumq; instituit . et p̄ meri
 tis destituit . si contraria nō
 extet consuetudo . Ipse tan
 te dignitatis est . ut coadiu
 tor episcopi ecclesie princi
 palis recte dicatur . Sed et ad

eum pertinet uaccantes cu
 stodire ecclesias. Ex q bus
 prefate dignitatis eximius
 honor simul et utilitas . fa
 cile comprehenditur . Verū
 audi amara huius staus .
 tu qui dulcia degustati . atq
 in primis ea repete que sup
 p xime attulimus . signāter
 in precedentib9 capitulis .
 ubi de episcopis & cleri
 cis in genere egim9 . Sed
 et illa hic insere . que paulo
 ante de decanis dicimus .
 Adde q a fateor archidiacono
 ni ampla sed & honorāda
 est dignitas . si tu ea dign9
 existis . non parua est pēmi
 nentia . si quos potestate rē
 gis . uirtute pēminens : No
 noris est progatiua . si cete
 ros humilitate pcellis . Qd
 si secus agis . utiq; experie
 ris illud sapientis senatoris
 quia dignitas ipa parē uicē
 impbis reddit . que nō tā
 a possidente deturpatur :
 quam ipsum deturpat . de
 niq; non parum eos cruiat
 ipa assidua diraq; ambisen
 crux . Quis enī est archidi
 aconus . qui non ppositus
 aut decan9 . ille episcopus
 aut archiepūf . ille patriar

ha . ille cardinalis : ille tan
 dem romang potifex assu
 mi non uelit . Quis archidia
 conus p̄ficitur . nisi ut potē
 tior aut ditior sit et con
 tra iustitie precepta pesse
 querat . qui p̄desse nescit .
 Et magne classis guberna
 cula querat . qui puam leasā
 dirigere non nouit . Taceo
 intrisecas eoz calamitates
 qui plerumq; emunt spem
 dignitatum . & ut quidam
 sapiens dicebat . uertigo ē
 oīm pessima . ut ad eam nē
 currant certatim homines
 que fugere iube nē . ab his
 q; retrahi non uelint . que
 olim aspnari consueuerunt
 quippe & debuerunt . Fate
 or rurs9 archidiacon9 oculo
 lus episcopi describit . non
 nunq; tamen tales ipi presu
 les sunt . talesq; eorū oculi
 ut alter altero orbar uellz
 adeo ut episcopus de eis ip
 sis oculis dicere cogat . con
 tenebratisunt oculi mei . Et
 terum e um alio ppheta ni
 hil respiciunt oculi mei nisi
 mala : Quibus alius prophe
 ta ait . dedit tbi dominus
 deficiente dī oculos . Et hic
 remias oculi eorū pleni sūt

pulvere qui apertis palpebris nihil uident . quia oculos habet & non uidebunt
 Quis enim episcopus de his oculis gratias agit . ut dicere ualeat : . nec elati sunt oculi mei . quia ita episcopi sui negligentias suppleant . ut de eis dicat . imperfectum meum uiderunt oculi mei id est archidiaconi . **U**nde certe sunt oculi de quibus ait propheta ponam oculos eorum super malum & non super bonum Quid enim aliud uidet archidiaconi nisi munera . Conferunt beneficia non meritorum sed pecuniarum cumulo . non uirtuti sed sanguini . qui ad sacros ordines deordinandos ordinant . implent inutilibus atque ignatis ministris ecclesias . ut bursas repleant **U**nde propter obsequia delicta non puniunt . arcas non personaliter uisitant . nec ad lucrum animarum . sed questum & grauamen uisitandi officium uertunt . **U**nde res pauperum pauperibus non erogant sese secularibus exhibent . qui contemnunt presbiteros qui principum curiam sequuntur . ut ad cathedram

pestilentie pestilenter ascendant . **H**ic certe ut cum propheta loquar . uiuificant morituros . et mortificat uiuituros excommunicant sine cognitione . absoluunt excommunicandos **U**nde magis lauta uisita quam diuisa sequuntur officia . adde quae ad eos pertinent negligunt . aliena uero usurpant at cum eorum tota pene iurisdictione ex consuetudine pendeat : contra episcopos prescribunt . in eius ordinariam messem . extraordinariam falcem mittunt . **T**aceo eorum pudicitiam quae tanta est . ut subditos agat impudicos . qui facile maiorum imitantur exempla . **A**d quod hieremias . in trenis ait . subtrahunt ministri domus dei a templo aurum et argentum et erogant illos in semetipsum . **E**t sequitur . dant autem ex illo prostitutis et meretricibus ornant . hi non liberantur ab erugine & tineis . **I**llos certe signat malachias recessistis inquit a uia uestrum scandalizatis plurimos in lege . propterea dedi uos contemptibiles et humiles omnibus populis . **P**aucula ce

285
te ex multis huius officii ca-
lamitates et afflictiones mi-
serias defectus atq; pericu-
la enarramus. cū lōge plu-
ra sint q̄ scribere libeat: q̄
cum quis ī eo constitutus or-
dine secum ipse considerat
nihil est cur non intus pluri-
mum eruatietur. cuius aper-
tissimi sunt defectus & pau-
cissimi p̄fectus. Quare qui
habet aures audiendi audi-
at. et ī tantis piculis consti-
tutus sit cautus. non enim
timebit supplitia. si stude-
bit fugare vitia

Capitulum decimūquin-
tum. de dignitate et preo-
gatiua officii cātoris et pri-
micerii. et de honore ac ue-
neratione ei debitis et de
his que ad eum pertinent.
Demum de pluribus oneri-
bus et calamitatibus defec-
tibus et periculis cantoruz

Antor siue primi-
cerii singulari ho-
noris et dignitatis
p̄rogatiua in ecclesia fungi-
tur. cuius ministerium ad
celestes laudes. ad cultus
diuini augmentū principa-

lius ordinatur. Dic ut cano-
nica tradit institutio. acoli-
tos et ceteros ecclesie infel-
ices gradus ac mīstros ad
diuina dirigit officia canēdi
legēdi inos et psalmodiā p̄-
uidēt. atq; instruit. Sz et qd
quid diuine laudis in com-
muni choro decantatur. p̄-
euz solícite p̄ordiat. psal-
lendi. ordinem orandi mo-
dum ipse committit: negli-
gentes aut disculos punit
Et ut paucis agamus eius
oneri incumbit. ut diuina
officia grauiter & ordinate
altissimo. psoluant. ut iuxta
apostolum omnia secundū
ordinē fiant ī ecclesia. Can-
to igitur cantoris dignitas
apud deum dignior accep-
tiorq; est. quanto principa-
lius celestibus laudibus oc-
cupatur. Nemo enī dubitat
quātum deo nostro sit iocū-
da decoraq; laudatio. Dic
amico dei moisi p̄ specialī
quadam excellentia dictuz
est. elige adiudicanduz po-
pulū uiros qui oderunt aua-
ritiam. tu autem assiste ī his
que ad deuz sunt. ut laudes
et cerimonias offeras deo
tuo. Sed et isaias sup cune

206
ta que in ecclesia dei geri
plignabat modernis dei mi
nistris ait. Tu inquit bene
canta. frequēta canticum.
Et iterum scriptura ait. uoci
ferabunt leuite. & ego ex
audiam eos. Veruz heu heu
dixerim cecidit corona de
capite eorum. et cantus illo
rum uersus est in luctū qui
a carmen lugubre in ore eo
rum. Vatores siqdem mo
derna in ecclesia nec canūt
deo laudes. nec ut alii eas
psoluant esitunt. Quos cō
minatur scriptura inquit
non claudes ora canentiu
deo enim gratum est obse
quium eorum. Hi ex offiti
o canere debent domino: q
bona tribuit sibi. Si nequa
quam dicere possunt. exal
tabuntur labia mea cū can
ta uero. tibi. Quomō eniz ta
cent qui atntare iubentur.
Quibus ppheta ait. psalli
te domino in uociferatione
Santant plarumq. sed nō
cum grauitate & modestia
Qui utinā ex eoz numero
essent qui dicere possent.
in populo graui laudabo te
Non enī cantat domio qui
ex corde non psallit. culus.

uie impesunt & ad seculari
a de bacant. Quē et similes
alius ppheta signat inqēs
uoces et uictime Impiorum
non placunt domio. Et ite
rum Santica eoz quasi pa
nis lugentium. Et rursum
alibi. Non psallebāt ad me
in corde suo ministri. altis
sed ululabant. incubilibz su
is Quomodo enim ecclesie
cantores septies in die lau
dem dicunt domino. qui uti
nā semel ī grderētur Quip
pe uerecundū hodie putāt
canere domino. qui canto
res appellari gestiunt. Op
positum apponunt ī ob iec
to & monstro simile temp
tant. cum cantores esse uo
lunt & cantare dedignan
tur non igitur canētes aut
psallentes. sed potius silen
tes dicantur. qre nec ut ca
nentes manducent: quip
pe ut silentes mendicent.
Magna itaq. misteria. ma
gna calamitas. sed & mag
num piculuz est id negligē
quod sunt. et ita agere ne
nomen consonet rebus Sa
nebant enim antiqui eccle
sie ministri. sed diuerso cal
le. Nonnulli enim psallebant

cum gaudio . quia suum per
 soluebant misterium quos
 rex et propheta signat in
 quient exultate iusti in do
 mino . quia rectos decet de
 cantatio . Alii uero catabat
 domino corde & uoce nec
 eos tenabat psallendi fasti
 dium quos delectabat per
 ueniendi dicitur Sic caeba
 dauid inq̄s . catabiles erat
 iustificationes tue in omni
 tempore ; Vos certe canto
 res . laudat extollit & com
 mendat ecclesia . non utiq̄
 eos qui totuz psallendi fine
 in uocis dulcedine collocat
 Qua de re sancti uiri sapien
 tes diuersas circa ecclesie
 cantum tulere sententias .
 Athanasius enī meditando
 cantilenas animas hominū
 plerumq̄ inanes uanosq̄
 efficere posse . canendi usum
 in ecclesia interdixit . Me
 minerat enī sanctus uir can
 nendi delectationem uanos
 nonnumq̄ gignere cōcep
 tus . memor multorum no
 minatorum principum . qui
 incredibilem curam uocis
 habuere . uelut de gaio ce
 sare legimus ; Caceo de ne
 rone qui ultima uite sue ho

ra prima inter querelas q̄s
 ppinqua mors afferebat .
 illa fuit . non q̄ tantus prin
 cept . sed q̄ tātus musicus
 p̄ret . Verumtamen beatif
 simus presul ambrosius pi
 etatis appetēs diuiniq̄ cul
 tus auctor et institutor . ut in
 ecclesia caneretur instituit
 Aurelius uero augustinus
 utramq̄ se passum ait dis
 ficileq̄ negotium iudicauit
 ut in libro confessionū asse
 ritur . Adde que dicemus
 cū de canonicis agemus . Qui
 igitur aures habet audien
 di audiat . ac si inter tanta
 pericula constitutus secure
 incedere cupit . agat iuxta
 p̄cepta sui gradus . nec usq̄
 erit ei finis prauus

Capitulū decimū sextuz
 de dignitate & honore offi
 tii thesaurarii uel custodis
 ecclesie . et de his que ad eū
 ptinent . Demū de plurimis
 oneribus et calamitatibus .
 afflictionibus defectibus .
 et periculis illorum qui ta
 lia beneficia habent

Thesaurarius siue
 custos p̄cipuus qua
 dam p̄rogatiua ac

Job

208
honorū p̄minentia ī sacro
sancta ecclesia fulget. Illorū
enim dignitati & offi
cio basilicarū primo ī cūbit
custodia & tuitio hostiarū
institutio. luminarium in cē
sio & p̄paratio. Cura deni
q̄ confitendi cōseruandiq̄
baptisimatī dirigēdi bapti
sterii: Vasorum quoq̄ sanc
torum ac sacerdotaliūz ue
stium: ue non sacrarū reli
quiarum. et tandem totius
ecclesie thesauri ad eū prin
cipalius p̄tinet custodia. s̄z
et inter ecclesie ministros
p̄ mo lo obsequi & p̄sona
rum differential redditus
et oblationes diuidit. Me
rito igit̄ sancta synodus id
ip̄m dignitatis officium. ue
unaz ecclesie columnā sum
mo studio eligendam hono
riq̄ habendaz decreuit. ut
nullus in ea nisi sanctior &
melior ordinet̄. Sed ordo
exigit pollicitus. ut h̄ dig
nitatis onera afflictioes et
pericula breuiss̄ie audiam̄
In primis igitur sacriste si
ue thesaurarii ecclesie ā cui
usuis reip̄u. recte stomacho
corporis naturā comparā
tur. Veluti enim stomach

us recipit quippe & conser
uat summa diligētia alimē
ta humano corpori n̄cessa
ria que tamen refundit ur
tualter et effectualiter in
membra singula. nec altē
thesaurarius conseruat ec
clesie thesauros. et sua di
spositione expensarūz sub
sidia infundunt̄. aut in err
rium ecclesie. aut in singu
lorūz necessitates p̄cipis
aut cōmunitatis iussu. Et
ueluti stomachus pestifer
est q̄ multa recipit et recep
ta minime refundit in mem
bra p̄ eorum nutrimento.
sic thesaurarius aut ecclesi
e custos multa ab ecclesia
recipiens et non cōseruans
nec equaliter p̄ singulorū
utilitate distribuens. pesti
fer est. multosq̄ morbos in
corpore ecclesie generans
Et de talibus ait hieremias
ventrem meum doleo. Et
iterum isaias. transgresso
rem ex uētre uocauī te. Si
uero fideliter conseruat. at
q̄ p̄ membrorum et p̄sona
rum ecclesie qualitate. et p̄
sidentis dispositione utilit̄
distribuit. tamq̄ saluberr
mus cōmendādus est. Hic

polieratus recitat fictam sz
 facetam ac utilem fabulam
 de altercatione et discordi
 a iter mēbra et stomachuz
 eo q̄ ille deuorabat omnes
 labores eorum Nam ut ait
 ecclesiasticus .omnis labor
 hominis in ore ipsius . tandē
 cum uenissent ad iudicium
 coram ratione que erat iu
 dex et ratio iudicasset mē
 bra nihil debere dare stōa
 cho : ilico membra debilita
 ta sunt . et tremores in cunc
 tis membris aderant . quare
 eisdem membris . cōquerē
 tibus iterum ratio iudicauit
 ut alimenta stomacho a mē
 bris ministrarentur : Quo
 facto mēbra resocillata sūt
 et pax confirmata est . Et
 ob rem polieratus subdie
 quod thesaurarii ecclesiaz
 et qui princ. pū tenent era
 ria non sibi sed cōmunitati
 et totiq̄ cōporis reipublice
 coacerbare debent thesau
 ros ipsos et ecclesie r̄dditq̄
 Si enim aut sibi tenaciter
 conseruat aut nimis largita
 te exinanitus fuerit . nihil
 habebit quod mīstris et ec
 clesie membris distribuat .
 Sed iaz spetialius ad huius

officii labores . difficultates
 incommoda atq̄ pericula
 descendamq̄ . Thesaurarii
 itaq̄ siue custodis dignitas
 fateor perdulcis est Idq̄ ei
 us nomen iudicat ab auro
 dictum . nec mirū si nomen
 delectet . cuius ré mortales
 tam auide perquirimq̄ . De
 lectantia certe nomina . sz
 difficilia officia si recte ge
 rantur . alioquī piculosa plu
 rimum atq̄ mortifer̄ : Jocu
 dumq̄ nomen . sed mestus
 effectus atq̄ p̄mtum peri
 culum si reddēda est aliqn̄
 do de receptis ratio . Caceo
 de neglectu . cum scriptuz
 si maledict⁹ homo q̄ agit
 opq̄ domini desidiose Ba
 silicarū igitur sacrorumq̄
 utensiliuz ac uniuersi eccle
 sie thesauri custodia atq̄ il
 li uni p̄chpudor tuitio s̄ue
 recunde cōmittitur . qui ple
 rumq̄ sui non rectā gerit
 custodiam . qui aut puer est
 aut min⁹ ad id idone⁹ nec
 satis notus . Et qd̄ pericu
 losius est . cui nec etas nec
 ingenium . nec mores nec i
 dustria ad parue domq̄ cu
 stodiaz satis sufficeret . ma
 tritis principalisq̄ ecclesie

305

templa non modo turribus
 munita, sed sacris preciosisq[ue]
 uocalibus ditissima illorūq[ue]
 conseruatio intrepide d[omi]nā
 datur. Mira confidentia
 aut magna dementia. mirā
 da facilitas. aut stulta secu
 ritas. Vereor ne hi sint illi
 custodes. q[ui]s daniel signat
 inquit. Custodes tui qua
 si locuste. Sed oro quo pac
 to luminaria in ecclesia ac
 cendent. ne lucis in domo
 dei desit splendor. qui sem
 per obscuri existunt. Ant[er] q[uam]
 modo qui dormiunt i[n] tene
 bris et umbra mortis aliis
 lucebunt. Quomō rursus sa
 cra tuetur. qui pphana in
 tuetur. Quomodo reliquia
 rum sanctarū preciosa pigno
 ra uenerabitur. qui titulum
 nō uidit. n[on] e[st] eis auris audiuit
 nec i[n] cor ascendit & reliquiis
 et ueneratione sanctorum
 Quomodo dominicum cor
 pus reuerēter tenet. qui spur
 cius ad heret. Quomodo so
 lertiter p[ro]stabit exactā custo
 diam ceterarum rerum spi
 ritualiū. cui assidua est cu
 ra rerum secularium. Adde
 cui saacrariūz carcer est. al
 tare exilium. Jubentur sig

dem custodes ut i[n] libris nu
 merorum legitur excubare
 i[n] custodia tabernaculi quip
 pe custodiam contra custo
 diam diligentissime adhi
 bere: s[ed] hi ut alii filii heli cō
 cubinas mittūt ad custodi
 am domus dei. deniq[ue] red
 ditus ac oblationis thesaura
 rius recipit. quas utinā e[ss]et
 lance diuideret. s[ed] forte ma
 le dixerim. diuidunt inquā
 s[ed] non ut apostoli p[ro] ut uni
 cuiq[ue] opus est: s[ed] habenti
 dant et nō habenti subtra
 hunt id quod habere de be
 bat. nonnunq[ue] uero non ser
 uienti. sed absenti tribuūt
 Diuidit inq[ue] a fratribus nō
 a se sic partes distribuunt.
 ut totum retineant. expen
 sas graues defalcant. qui lu
 cra sensit. non parua dam
 na supportat. qui ultra for
 tem extorsit. et more p[ro]di
 toris dispensatoris: sacruz
 de sacro eripit. atq[ue] digni
 tatis emolumētum i[n] sacrile
 gium uertit. Ex q[ui]bus h[uius]
 officii defectus calamitates
 et picula facile conspiciet.
 Si igitur aures habes audi
 endi audias. et inter tot dis
 crimina et picula ueriat[ur] sis

quidus. Tutus eni i hac via gradieris si qd ordo requirit sequeris

Capitulum decimum septimum d dignitate et prerogatiua officii scolastici i ecclesia. et de his que ad hoc officium spectant. Demuz de pluribus oneribus afflictionibus et calamitatibus ac defectibus et piculis scolasticorum

Scolastici officium siue dignitas non modo honoranda sed summa necessaria i ecclesia fore dignoscitur. Ut eni ait honorius in canone scolaz magistri uelut stelle i perpetuas eternitates doctrine lumen infundut. Vos merito ecclesia honorat. p bendis atq redditibus non modo pmiat. sed ditat. ut i unaquaq cathedralli ecclesia clericos et ceteros scolares paupes gratis instruant. Quare ille ea de re opulenter puidet. ut et docentis reueletur necessitas: et uia pateat discetibus ad doctrinam. Sed huius officii calamitas affectus afflictio et piculu breui audire libet

Atq in primis scolasticus q a sapiente scola nome trahit. nequaquam ut puto ta fauustoso nomine oblectaret si uera sapientia fulgeret ut eniz inquit laureatus poeta non eget titulis sapietia solida p seipm clara est. Quis lucernam ut uideat soli adhibet. Pluri scolastici doctoris aut magistri dignitate in signiti. cum his titulis obscuris et absq illis clarissimi euasere. Sed uerū est q a hodie mortales titulos querunt non rem. laudem petunt. pmiū certe mane exiguum atque sordidum. Que res egētis igenii signum est. q a umbris gloria ri ac opinione non ueritate duci uolūt. Rursus necesse est illud noscat qui scolastici dignitatē assuit pa docē di nō lasciuiedī nomē assumit. Docere enim eum optet non nuda literarū instrumenta: sed morum p clara documenta ut qd docet in se teneat. Sed phdolor assumūt qdem scolastici in hac tempis tempestate ad huiusmodi ecclesie officiu ut honoris assequant dig

mitatē . licet nullā scientiē
habeāt facultatē. Appellan-
tur qđ nō sunt . nec unquē di-
dicerunt qđ docere contē-
dūt & qđ uerē cū diu dicā &
piculosig est . qui nūq̄ sco-
las uiderūt . scolas regē pfe-
tenē . Magistri uocātur . q̄
nondū fuerūt discipuli . aut
si uelis magistri sūt erroris
qui nūq̄ fuerūt discipuli ue-
ritatis . pitia docēdi pollicē-
tur . q̄ apte ignorantia con-
sistentē faciēdiā dicēdi hō offi-
tiū exigūt . qui barbarissimē
utunt̄ . Subtilitatē deniq̄
sacras itēptādi scripturas
ea dignitas exgrit . qđ utinā
simplicē intelligerēt literā
Magna certe miseria . mag-
na est magistri ofusio . id ig-
norare qđ nocari delectat .
ut recte ei apostolus dicat qđ
aliū doces . teipm nō doces
Hos quidē ignorantie pcep-
tores monet sapiens cū ait
anteq̄ loq̄ris et doceas . di-
sce audiēdo . Quid enī tam
turpe q̄ p̄fiteri artē quam
nō nouit . Et ī eam cōmittē
que eū decorat . Taceo eo-
rum mores omī sane doctri-
ne aduersos . cū dicat boeti-
us . uas putridū corrumpit

aquas : et omīs doctria ui-
lescit et ignomiosa uita do-
cētis . Sed utinā qđ p se nō
ualet . p doctos p̄bosq̄ uiol
expleret . Sed uerē est qđ a
hō habz omīs ignorās . ut ta-
les ceteros appetat . doctos
q̄ psequat̄ : qđ nō facile p ce-
teros explet . qđ ipse odeit
Qui igit̄ habet aures audiē-
di audiat . atq̄ iter tot ca-
lamitatū & defectuū picula
cōstitutus sit cautus . quia nul-
la ei nocebit aduersitas . si
nulla domiat̄ iniquitas

Capitulū . xviii . de p̄mi-
nētia & utilitate officii arc-
hiep̄biteri . & quante sit ue-
neratiois . & de his que eis
cōpetūt . Demū de p̄mimis
oneribus & afflictionibus
defectibus & p̄misis piculis
archiep̄biteroz

Archiep̄biter nō pa-
rū honor et prog-
rue ḡdū ī dei eccle-
sia obtinet . Hic enī maior
p̄biteroz dicit̄ . quia illis p̄-
est et ī eos iurisdictionē et
cohercionē exercet . cui uisi-
tatō ut sacri habēt canones
aliquādo p̄sonaz . r̄gularit̄
uero ecclesiaz ac fabrice cō-
petit . Sz et qua deuotione

quo ue ordie bāptismi cete
 raq; a p̄sbiteris sferant̄ sa
 cramēta . cura ei ptiet **Hic**
 ex singulari p̄rogatia absē
 te episcopo missas solēnes
 ī ciuitatib; celebrabat . Sa
 cerdotesq; ad missas et di
 uia officia de cātāda depu
 tat **Hic** largo nomie p̄laty
 licet rura p̄ nuncupaē . mag
 na certe dignitas . cui mag
 na cōmittunt̄ . Verum q̄n
 ta sit huius officii et status
 calamitas . quāta afflictio .
 quātam piculum : ex eo cō
 spicere libet . quia ip̄e archi
 p̄sbiter qui maior p̄sbiter
 nomiatur nomē solum reti
 net . rem autē diu pdidit .
 atq; utinā ceteris p̄sbiteris
 non mior esset uita et ido
 neitate . ip̄e qui gaudet no
 minis maiortate . **Maiōres**
 sunt ut potestatē exerceāt
 nō qdē in rectitudie et hūi
 litate . sed ī rapinis supbia
 et abusione . **facz** est archi
 p̄sbiteri nomē sz exercēs p̄
 sang . clarq; titulo obscur̄ res
 Magna ēte calaitas est ex
 dulci sauo amaritudiez sun
 dere . **Visitat** archip̄sbite . q
 plerūq; uisitād; esset . cor
 rigē cōtēdit . q̄ ad uitia tēdit

ecclesias uisitat . ut eas spo
 liet . n̄ ut ornz . fabricē cura
 gerit . sz dom; sue n̄ muro
 rū tēpli . **Hi sūt** q̄s p̄pheta
 cōmēorat . suscitabo pastore
 qui delicta nō uisitet . **Adde**
 q̄a si uisitāt n̄ quidē in uirg
 iniquitates subditoꝝ . ā ī uer
 berib; pctā eoz . nec ea ui
 sitacōe qua scriptū est . r̄ qui
 ram oues meas . et uisitabo
 eas sic pastō uisitat oues su
 as . sed uisitant bursas . pal
 pāt delicta q̄ merito audi
 ent uos dispersistis gregē
 deiecistis eos et non uisita
 stis . quod crassum est come
 distis . q̄ infirmum non uisi
 tastis : quare inquit prophe
 ta . uisitabo preuaricationes
 sion . **Et iterum** . uisitabo
 super uiros defixos fecibus
 uoluptatis : uidelicet et aua
 ritie . **Qui** igit̄ habet aures
 audiendi audiat . et in tan
 tis periculis constitut; sit
 cautus . agat iuxta eius of
 fitia scumbētia . uitabit cūc
 ta discrimia nocētia

**Capitulū: xix . de prog
 r̄tia et magna utilitate offi
 tu canoicoꝝ . et q̄nti sit ho
 noris et reputatiois et qd
 eis congruat . Demū de in**

numert huius staty onēibz
et afflictionibz defectibus
et periculis

Anoic9 sicut hone
stū habz nomē. sic
saluberimū ī eccle
sia misterū gerit. dict9 est
enī a canone uel reglā que
cūcta ordiat et dirigit. Sa
noici itaq; rēglati & discipli
nati dicūt. q; ppe q; sua elec
cōe regulacōe ac dispoīcio
ne epus eligitur: qui est uer
tex & norma c9libet eccle
sie. qui & secūdū sacros ca
nōes cūctoꝝ est pordiator
Nec ab re scī patres cano
nicos cōsiliarios episcopi fo
re decreuerūt q̄re ī corpore
rēpub. cōdi rēte pparāt. nā
ueluti a corde ī corpe natu
rali ē uita et rēgimē: sic a ca
noic9 episcopū eligētibz &
ei cōsuletibz rēgimē et omni
bz pene ī ecclesia agēdoꝝ
rēgimē et directio pcedit.
que res agit ut n̄ pua sit ca
noicoꝝ honor et tituli pro
gatiā. q; p̄mū ī eccia ḡduz
eligūt si p̄ et dirigūt. quare
hymoi status et uite forma
n̄ mō honor. s; et emolumē
tū dei eccia p̄limuz habet
Demū hic uiuēdi mod9 trā

quillo atz secus9 ad modū
est. nullā curā aīaz sarcinā
habēs. quo fit ut mīor doct
ne atq; etatis idoneitas ei
sufficē uideat. Adde q; ali
bētatt obtiet sa t̄ nec ad sa
crof āta ē ordies. q; ppe qui
bz ad seculū rēdire et s̄b sac
to uiuē matmoīo libet De
rū h9 uite misērial crutiatoꝝ
et defect9. calāitates et pi
cā tu ipse audi. q; tā libēter
h9 staty dultia auscultasti.
In p̄mis itaq; canoic9 qui
ut ais nomē a reglā traxit
an s̄b reglā uiuat oro cōside
ra atz hic rēpete q; sup̄ d̄ epi
scopis et ceteris cleic9 ī omni
ni dixig. xii h9 libri capitu
lo Demū q; pacto canoscus
a rēglā dicat Ignoro. q; ca
noice sub rēglā n̄ uiuit. qui
ut cetera taceā s̄m regulas
canonū. p̄fēs p̄bēdas obti
nēt. et un9 ipse p̄limoꝝ for
sā melioꝝ loca occupat. q; p
pe cū n̄ sat̄ ut un9 fuiat dā
nabiliē m̄p̄toꝝ s̄uitia īterci
pit. Demū q̄nto libeiores
sūt canoici. tāto licētius in
p̄hima debacātur uitia. nec
una un̄sufficit mulhēcula. n̄
rētētā ī domo habat ut uxo
rē cūcubias uero et adolescē
tulas q̄rū non est numerus

Sed & quó sub regna uiuát
 nó uideo. q. ep̄is nó obediūt
 resistūt. sepeq; i eos aspirāt
 armaq; mouēt. atq; n̄ iuste
 ab ecc̄ie p̄ncipib; puniunt̄
 si iuste se seculi p̄ncipib; fede
 rant̄. sed & famulant̄. Et ut
 paucis agā. in trib; locis ca
 nonici uersat̄ officiū. i altari
 uidelicet. i choro. ac in capi
 tulo In altari iquam reuerē
 tia exgrit̄. In choro hone
 stal & diuioꝝ deuota decā
 tacō. In capitulo moꝝ corre
 ctio. ac agendoꝝ unitas &
 utilitas. Pro hys canoici in
 altari irreuerētiā uendicant
 i choro dissolutionē. i capi
 tulo litel. Ad altare inquam
 irreuerēter accedūt. q. ut ait
 Hugo licet ablutis manib;
 lota facie. albis uestib;. app
 pinquēt. tñ puerſo ope. pol
 luto ore. imundo corde. xpi
 corp;. sacra uasa ptigere
 nó erubescūt. deniq; ad alta
 re accedit elatq; ad humilez
 iratq; ad mitem. crudelis ad
 clementē. accedit seruus ad
 dominū nó caritatis supne
 amor. s; pdēdi t̄palis stipen
 dii t̄iore. nó deuocōe sed coa
 ctione Accedit rurſq; turba
 t; ab aliq;. aut alios turbans

Accedit iquam canoſeq; ad
 altare uanus. curiosq;. uolup
 tati subditq; Accedit ad mē
 sam xpi. nó nisi aliqd t̄pali
 ter accepturq; s; uer; est q̄a
 accessit ad Ihesū Petrus.
 tñ accessit & Judas. sed q̄
 pacto deuote accedent q̄ le
 gem dñi nesciūt nec discūt.
 Macāt ei ocio & cōmessacō
 nib;. nó libris. nó contēpla
 tioni. non utili actōni studē
 terrenis inhiant. t̄palia sapi
 unt. affiui i plateis. i ecc̄ia
 rari. tardi ad p̄dicādū. para
 ti ad leporis uestigia iuesti
 gandū. uelotiores ad cōgre
 gandum canes q̄ ad alēdos
 paupes. plures illis ad men
 sam seruiūt. ad missā null;.
 cyph; eoz calice p̄ciosior.
 equ; missali carior. cappa e
 orū casula pulcior. camisia
 delicatior alba Non igitur
 eoz sac̄ficis de; placāt. sed
 indignāt. q̄a sēptū est oratio
 iusti impinguat altare. dep
 catio impii nó liberbit eum.
 Et itez spreuit dñg altare
 suū ppter iniquitatē ministrā
 tiū. Rurſq; qlit̄ i choro uersē
 tur discutiendū est ubi t̄ato
 deteriores in honestiores q̄
 canoici degūt. q̄nto honest

stiores esse deberēt. ubi mē
 te uagi. attoniti oculis. habi
 tuq; dissoluti. p̄spiciūt p̄ cā
 cellos nō paupculas s; mul
 erculas: aliud cātāt. aliud co
 gitāt. ī choro sūt corpe. in
 foro sūt mēte: mane in thea
 tro sero ī eccīa. ibiq; nūc itq;
 nūc foris exeūt inq̄eti. psal
 moꝝ uerba nō p̄nūtiāt. qui
 b; cātare pudori existimāt
 q̄ si uerba aliq̄ p̄ferūt. eoz;
 sensū nō attendūt. nesciētē
 illud Grego. q̄a uox psalmo
 die cū ex deuocōe cordis a
 giē. deo p̄ itencōez mētis cō
 iūgiē. ali cātāt. s; nō q̄ libri
 habzāt. cātāt ut placeāt po
 pulo magis q̄ deo. tāta qui
 busdā ē leuitas uoc̄. q̄nta et
 mētis. frāgit uocē q̄ non frā
 git uolūtate. seruat consonā
 ciā uocū non moꝝ. quib; a
 it Grego. q̄d p̄. est dulcedo
 uocis si adest asperitas mē
 tis. Tandē cātāt non cū Da
 uid iuxta arcam dñi. sed in
 palatio cū herodiade ut pla
 ceat discumbētib;. Merito
 igit̄ choro eoz; non exulta
 tionis sed deploracōis effe
 ctus est. ut dicere cogant̄ cū
 Hieremia. uersus est inquit
 in luctū chorus noster. Sed

q̄d hec. uere or ne uerz sit ca
 nonicos nostri ep̄is fructus
 non fecere suos. cū plurimi
 chorū non essent īgressuri
 nisi aliq̄d extorq̄rent. Alii
 unice īteressētē hore. tocig
 diei emolmēta rapiunt Alii
 sterilib; officiis sterile exhibent
 obseq̄ū. p̄iguiora uero
 officia freq̄ntāt Alii falso in
 firmant̄. ut distribucōes p̄ci
 piāt & ī domib; delitescāt
 Alii ut ita dixerī infortuna
 ta hora qua īterfūt non diui
 noꝝ decātacōi. s; seculariū
 negociatioi. nec diuinis offi
 ciis. sed humais cōmerciis.
 nec orōi sed uane ofabulacōi
 uacāt. Deniq; ad capitulum
 canoici accedūt. s; ut litigēt
 ut prob dolor nbi litigia so
 piri deberēt. ibi nascant̄. ibi
 culpa augeat̄ ubi deleri de
 buit. ibi discordias gignunt
 p̄tes cōstituūt. et ut. paucis
 agā q̄ciēs canoic; capitulū
 īgredit̄. tocies domū piur;
 redit. p̄ce eī aut p̄tio odio fa
 uore aut tiore longe aliud
 ofulit q̄ aut cōsciētia aut ec
 clesie utilitas exposcunt. ibi
 nō modesta discussio s; cla
 morosa ofusio: sitq; capitulū
 officina discordie cūesse de

buit mat' cordie Congregatē
 non ut se corrigāt s3 detra
 hant. nec sit de aiab9 sermo
 sed ipi loquūt de extrisect
 ducunt ad capitulū oues &
 boues. Et ut paucis eludā
 ibi nec Maria locum habet
 nec Martha compescit. qā
 nec bona actio uētilat. nec
 Marie silēciū custodit. tace
 o de electioē epōz. i q̄ caro
 et sanguis ac māmona iniq̄
 tatis longe pl9 poscūt q̄ or
 do iusticie et unitatis Cum
 uero capitulū canoīcol cre
 at aut cetera confert bñficia
 non ad merita. sed ad uoli
 ta dirigunt uota sua. nec ad
 longiora obsega. s3 ppiquit
 ora trahūt cōmercia Veluti
 unus ex sc̄is eccie doctori
 b9 nō tā elegāter q̄ facete i
 eccia argentina accidisse re
 fert. In ea enī cū de cōferēdis
 certis in ea eccia uacātib9
 p̄bēdis nō pax discordaret.
 altero nepotē puerū. altero
 filiū. altero ignobilē fratrem
 noīantib9. q̄daz romā9 in
 ibi canoīc9 asellū qui pl9 q̄
 .xx. ānos ei seruiert. noīa
 uit. asserēs in cōsciētia. quia
 ppter diuturna seruicia que
 asing eccie fecerat. dignior

eūctis noīatīl erat: Quis igit
 tur ea omīa recolēs iocūd9
 trāquill9 aut secur9 esse po
 test. Et ut iquit Bernā. quis
 in tātis piculis constitut9 ac
 tātis bonis destitut9. nō inē
 urget. non urit. nō crutiat
 Qui igit̄ habet aures audiē
 di audiat. & iter tot miseri
 as laq̄os & picla sit caut9.
 uiuatq̄ sub reḡa q̄ a regula
 nomē accepit. Non enī time
 bit eterna supplicia. si stude
 bit uitare seculi uitia.:

Capitulum uicesimū. de
 peminētia. neccitate et utili
 ate officii saēdotū. curatoz
 rectoz curā aiāz habētuz
 demū de p̄lib9 hui9 statul
 laborib9 & calaitatib9. de
 sectib9 et piculis.

Rectoris curatiq̄ sa
 cerdot. s̄ eximia est
 dignitas atq̄ p̄necessariuz
 saluberrimūq̄ mīsteriū Na
 bet enī in p̄mis illū familiais
 simuz atq̄ salutifex ad ueri
 corporis xpi accessū assiduū
 in q̄ est redēptio uita & sal9
 nra. Demū q̄nti honoris et
 emolumētī t̄p̄al' eccie offi
 ciū existat. beato Aug. patē
 ter insinuat. nā illd̄ ap̄i ex
 ponēs. p̄sbiteri q̄ bñ p̄sunt

duplici honore digni habent
 sic ait. p̄sbitei qui bñ p̄sunt
 uita & doctrina digni ete ha
 bent a subditis duplici ho
 nore. scilicet ut sp̄ualiter eis
 obediāt. & exteriora bona
 ministrēt. Nec solū honore
 sublimi p̄niari debēt. sz &
 tēreno ut nō strident indig
 gencia sumptuū t̄paliū: &
 gaudeāt obediētia sp̄ualiu.
 Demū ex eo rector et cura
 ti dignitas honor & utilitas
 cōphendit̄. quoniā ut iquit
 Grego. nasanseng sp̄uale est
 ei officium mediatorē esse
 ppli apud deū. Vnde Raba
 ng non q̄liscūq; dignitas sa
 cerdotuz est. huic enī forte
 datū est. ut mediator sit inē
 deū & hoīez. ut p̄ eos genu
 huānū creatori recōcilietur.
 Adde. hic p̄ poplo orat. hic
 sordes ei abluit. hic uice cri
 sti pctā cōdonat. hic clauēs
 regni celoꝝ peitentib9 ape
 rit. hic baptismū q̄ xpi noīe
 cēsemur & ei iūgim. cetera
 q; saluberrīa ministrat sac̄
 menta. ut merito de illo dici
 possit qd̄ scriptuz est. q̄a ip̄e
 comedit pctā pplorum.

Sed supest ut hui9 offi
 cij calamitates afflictōes de

fect9 & picula succiete nar
 rem9. q̄z p̄lima in. xii. hui9
 secūdi libri deseruim9. cū in
 cōmū clericoꝝ oīm miseri
 al onera & labores tetigim9
 sed & illis nōnulla addēda
 sūt. que iesse ceteris ecciasti
 cis officiis dixim9. p̄sertim
 cū de canonicis egim9 Parua
 tñ ex multis singulariū eis
 cōgruēcia afferem9. ut un9
 q̄ sup nisi mēte obcecat9 ex
 istat. facile h9 uite tormule
 calamitates & picula cōspi
 ciet. Fateor igit̄ sūma est di
 gnitas. sūm9 honor curā ai
 max h̄re. qd̄ ex eo facile cō
 spiciēt. quōz sūma est honor
 p̄rogatia corpoꝝ. rez q̄ qui
 b9 nō paz aīe p̄stant regi
 men gerere Sed oro cōside
 ret rector q̄lis ip̄e esse debe
 at. q̄ ceteros regēdos imo
 corrigēdos suscipit. qd̄ tāto
 est piculosiq; q̄nto pauci se
 corrigāt: Attēdat curat9 ui
 res suas. q̄ aīaz sarcinā sup
 humeros portat Non emiz
 teste Crisosti. dignitas. nō
 officiū facit sac̄dotē. sz sacer
 dos officiū. nec loc9 sc̄tificat
 hoīez. sed hō locū. Ideo sub
 dit. q̄a malus sac̄dos aut re
 ctor de suo misste iō crimen

acqrit nō dignitatē. q. enī a
 lios purgādi curā suscipit. a
 liis sāctior purgaciorq; esse
 debet Vnde idē Criso. ma
 gna est cōfusio. magnū picu
 lū sac. lotū. qñ laici iueniunt
 fidiiores eis atq; iustiores
 Quomō autē nō erit cōfusio
 illos esse inferiores subditis
 quos ecia eqlles esse cōfusio
 est. Sed int cetera ī eo sacē
 dotū curatoz iminēs piculū
 uersat q. a nō modo sua. sz ut
 ait Iude. populoz iniquitate
 dānant. si eos aut ignoran
 tes non erudiūt. aut peccan
 tes non corrigūt. qd & bea
 tus Greg. testat. ait enī q.
 a sacēdos causa est ruine po
 puli. Quis enī se p ppli pec
 cati intercessor obitiet. si sa
 cerdotes q. eā curā habent
 gūiora cōmittāt. quare mei
 to gūissimo supplicio sūt de
 stinati: sunt enī eodez teste
 Grego. ueluti aqua sacri ba
 ptismat. q. peccata baptisa
 toz diluēt. illos ad regnum
 celoz mittit. & ipa in cluacā
 descēdit. Qui enī alioz deli
 cta ī se suscipiūt. nō tā suā q̄
 alioz uitā īspicere debēt. q̄
 q̄ sudorib; uiuūt. q̄z san
 guine late pascunt dignum

est ut eoz culpīs plectant.
 Vnc idē Grego. q. de obla
 cioib; fideiū uiuūt. quas illi
 p peccat; suis obtulerunt. si
 comedūt et tacēt eoz pcul
 dubio pctā māducāt. quare
 nō tā rectorz dignitas extol
 lenda ē q̄ illoz piculū d̄plo
 randū: qd Bernar. sumis eiu
 latib; laēmāt inqens. egres
 sa est iquit iniquitas a sacēdoti
 bz tuis dñe. q. uidēt regere
 pplm tuū. nō est iā differen
 cia. ut pplz. sic sacēdos. Veu
 heu dñe deo q. ipi sūt ī pse
 cucōe tua p̄mi. qui uident ī
 eccia tua pplm regere. quis
 enī aīaz rectō inty nō affli
 get. cū sciat curā subditoz
 suo piculo suscepisse. De q̄
 sēbit sapiens. defixisti extra
 neum manū tuā illa q̄at; ex
 uerbis oris tui. quis ē curat;
 aut rectō qui infirmē cū in
 firmo subdito. quis cū scan
 dalisato urit. quis optat fieri
 p frē anathēa & subdito. q̄
 ponit aīaz suam p subditis
 quis curat; est samaritano.
 qui ligat uulnera subditi. q̄
 facit secū misericordiā. quis
 ducit eum in stabulū ecciam
 dei. quis reddit q̄ ultra ei ne
 cessaria sūt. qui utinā uite ne

cessaria nō auferret. quis eu-
 rat9 hodie est alter Joseph
 qui frumēta in egypto diui-
 dat. cū sint p̄mptuaria eorū
 plena. quis liberat paupem
 a potēte. & inopē cui nō est
 adiutō. q̄s rector hodie me-
 rēciū cōsolator. quis ut alter
 Job de uellerib9 ouiu9 suarū
 imo eccie calefacit paupes.
 quis uiatorib9 hostia appie
 quis curatoz dicere poteit
 cū Moysē. tu scis bene quia
 nec asellū nec qd aliud acce-
 peri ab eis nec quenq̄ affli-
 xeriz. Quis cū Samuele au-
 daci aīo dicet subditis. Lo-
 quimī corā dño & corā xp̄o
 ei9. utz bouē cuiusq̄ tuleriz
 aut asinū. si quēpiāz calūni-
 at9 sū. si opp̄si aliquē. si de-
 maū cui9q̄ nūmos accepi. il-
 ludq̄ restituā uob. Quis cū
 Ambrosio uasa sua cōsulat. &
 dat captiuis & pauperibus
 Quis cum Paulino nolē.
 episcopo ut inquit Grego-
 p̄ redimēdo filio parrochiaē
 uidue. mitrā & baculū & idu-
 mēta p̄tificialia uēdit. sz cer-
 te iam mutat9 est color opti-
 mus. & dispersi sunt lapides
 factuarii. q̄ merito sūt eccia-
 ruz rectores q̄ dispersi sunt

non solū i plateis. sz i capite
 plateaz. q̄a publice honorai
 uolūt de ymagie s̄ctitatis.
 In qb9 nō est uirtutis existē-
 tia nec ueritatis. Sūt enī
 fermēto phariseoz qd̄ ypo-
 crisis saginati. q̄ mesto uul-
 tu cū fletu ad altaria dñi uir-
 tutū accedūt. in qb9 sp̄s s̄c-
 tus nō habitat. q̄ ut inquit
 scriptura effugiet fictū. mei-
 to repellit eū dñs & munera
 ei9 q̄a nō ued̄ cōde accedūt
 q̄s pulcre malachias signat
 operiebant inquit laēmī al-
 tare dñi. & fletu & mugitu
 gemebatis ut uos ppl9 s̄c̄h
 caret. Et ut paucis multa p-
 tingā. solum eis curati & re-
 ctoris nomē relictū est. cura
 q̄pa atq̄ regimē periit. defi-
 cit eis pietas. māsit auctori-
 ta. q̄s galli erāt. castrati ef-
 fecti sūt. canes non ualentes
 latrare. rectores plebiū uac-
 ce samarie sūt. & ditati non
 mugiūt. nec uia regia gradi-
 unt. My ut dicit Bern. non
 tā facile optarēt honores si
 cure considerarēt labores.
 Nec modo ea q̄ dixi9 picu-
 la rectores & s̄c̄dotēs com-
 mittant. sz alia cōt ordi9 &
 officii sui naturā damnabili

ter amplectunt. sunt enim infidi
 et sordidiores superioribus qui
 bus invident & detrahunt.
 Rursus novum curati facinus com-
 mittunt. Non enim stent ceteris
 rectoribus viuos. sed motuos
 subtrahere parrochianos
 procurant enim sibi in testamento
 aliquid reliquere. Taceo quod sacra-
 mentum penitentie ministrantes
 in ipsum sacramentum committunt
 Imponunt enim penitentibus
 missas quas ipsi pecunia se cele-
 braturos pollicentur. peniten-
 tias non discretas imponunt
 nulli sunt illis casus reservati
 certati omnes de omnibus absol-
 vunt missas & cetera eis in-
 cubentia pro defunctis onera
 non persolvunt. celebrant non re-
 conciliati. uocati confessiones
 non audiunt. plerumque sine sacra-
 mentis subditi eorum negligetia
 moriuntur. admittunt excom-
 municatos ad divina. non predi-
 cant pro populo. sed a populo predi-
 cantur. Quo enim pacto predi-
 cantur quod litteris operam non de-
 derunt. aut quomodo alios docebit
 quem nullus docuit. Sed uerum
 est illud Celestini in quadam epistola
 quod ante Hieronymum dixerat. quia
 abiectissime artes addiscunt
 solum sacerdotium ut. illic est quod

ante sumitur quam addiscitur. auidius
 queritur quam cognoscitur. facilius tri-
 buitur cum tamen difficilius impleatur
 Deique rectores aiaz facti sunt
 corporum suorum crassatores
 impinguati enim dilatati & in-
 crassati bucali rubentes ha-
 betes. diuersis epulis sagia-
 ti. facile ut inquit Hieronymus. spu-
 mant in libidines. Sed quod tam
 profunctorie loquimur de uiole-
 tia. de crapula. ac ceteris gula
 le irritamentis sacerdotum & ali-
 orum qui ecclesiastico nomine cen-
 sentur. qui aiunt comedam &
 bibam et moriamur. qui ui-
 uunt ut comedant. quia deus uer-
 ter est. quia uentri uacat. et
 ad uentre ut ad eorum summam
 felicitatem et finem cuncta ordi-
 nant. nec eis satis est uti cibis
 qui in ea qua degunt patria
 nascuntur. sed deum et naturam
 emendant. Nam uulgaribus &
 forestibus uinis ac cum magnis
 impensis adductis ferculis
 saginantur. quibus non una suf-
 ficit puricia diuersitate uino-
 rum letantur. non considerantes
 quia unius uini potus patriarcham
 nostrum pro sexcentis annis sobrius
 temulentum fecit. et ut
 Hieronymus in quadam epistola ait.
 Loth pro ebrietate insciens li-

bidini. miscuit incestū. et qđ
 dictu mirabile est. quē sodo
 ma non uicit uina uicerunt.
 Sacerdotibus enī lex p̄hibet
 uini usum. sed & ceteris qui
 p̄sūt ne obliuiscant iudicioꝝ
 dei. modernis uero sacerdoti
 bus & eccēie ministris longe
 magis mera abhorrenda so
 rent. q̄bus dignitas honoꝝ
 bilior est. & operatio sanctio
 quos ip̄a uinolētia ac ip̄a ex
 quisita epulaz auiditas mi
 steriū uilificāt. p̄sonal de ho
 nestat. uersacōez de turpāt
 & postremo ceteris lascuien
 do causā p̄bent. Teste enim
 Grego. cū maiores uolupta
 ti deseruiūt. nimiz minoꝝ
 lasciuie frena laxant. taceo
 cōmemorari dilectaz ab eis
 philargiā id est amorē pecu
 nie. plurimi certe eoz auruꝝ
 siciūt. auz bibūt. ut cōseruet
 carni et sanguini. Recto
 res moderni non pastores.
 sed raptores ouiu tonsores
 non ad uiridia pascua ducto
 res. non piscatores sed nego
 ciatores. nō dispēsatores bo
 noꝝ crucifixi s̄ uoratores.
 sic sua falso q̄rūt ut q̄ uer̄ sua
 sūt pdāt. p̄ pecuniis celebr
 āt. cōp̄g xpi uēdūt cū iuda

p̄ māmona iniqtatis sacmē
 ta ministrāt. Vereor satis an
 rem sacmēti conferāt. sacra
 emūt. sac̄ uendūt. s̄z graciaꝝ
 nō infūdunt quā nō habent
 aiunt nihil accipimꝰ gratis.
 nil damꝰ gratis. dicētēs qđ
 cōparauig uēdimꝰ. quia mē
 catores pati sūt uēdere que
 cariꝰ ipi emerūt. sed hyl lu
 crū est in bursa damnū in cō
 sciencia. nulla in eis grauitas
 et ut ait canō nihil in eis de
 fendit industria. sed audi cō
 acerbe eos comminat eccēia
 quā offendūt. ip̄a enī clamās
 ad sponsam ait. duplici cōtri
 cione contere eos dñe deus
 noster. quia tāta rapacitas.
 tāta p̄teruitas. tāta segnici
 duplici enī pena conterit e
 os aīa & corpe. dū hic egere
 et in labore inutili uiuere. &
 bonis suis gaudē non sinit.
 tandem gehēnam usq; pdu
 cit Qui ḡ aures habet audiē
 di audiat. et inter tot picla
 positus uiā q̄rat securitatis.
 qui tā p̄pinquꝰ est discrimī
 tempestatis. narrata picula
 non pauebit. si curā subdito
 rum digne tenebit. Paucis
 cēte de cūctis eccēiastici sta
 tus dignitatibꝰ officiis & or

dibꝯ enāraimꝯ. dulcia piē
 & amara tangentes. Quār
 iam faciemꝯ finem. quia finis
 non esset si quis plene cona
 ret narrare cūctas miserial
 labores aculeos & picula hu
 ius statūs uidelicet pontifi
 calis & sacerdotalis. Vex
 tamen ne quis ista legens
 & tanta multitudie laborū
 et pñitate piculoꝝ statū ec
 clesiasticū pfectū et dignū
 aut reprobet aut damnet. itel
 ligat sane p̄dicta uera esse
 de illis episcopis & clericis.
 qui male negligenter & p̄sū
 ctorie curam pastoraletꝯ ge
 runt quibꝯ p̄dicta & maiora
 picula parata sunt. Si tamē
 dignē administrāt. eo maior
 glorie p̄mia habent destina
 ta Et h̄ ē qđ paucis uerbis
 dicit Augu. quia nihil piculo
 sig aut dānabilis i hoc seculo
 epi & p̄sbiteri officio si p̄sun
 ctorie agit. sicut nec beatus
 & deo acceptius. qđ si como
 do militeꝝ qđ impator iubet
 Itaqꝯ non est piculū i statu
 sed abutētibꝯ statu nec repro
 bacō indignitate. sed in de
 turpātibꝯ dignitatē. in qua
 nimis si sit multitudo labo
 rum. ubi est excellencia ho

noꝝ & p̄miorꝯ.:

Capitulū. xxi. de secūdo
 statu spūali uidelicet religio
 soꝝ. & de motiuis et autori
 tatibꝯ. ad p̄bandū statū ec
 clesiastici ordīs simplicit̄ p̄
 ferendum esse statui religio
 nis. & p̄ cōsequēs ecciasticū
 ordinē esse p̄eligendum.

Vperest agere de se
 cundo statu spūali
 uidelicet religiosoz
 & primo adducunt rācones
 & motiua ad p̄bandū statū
 ecciasticū simplicit̄ p̄ferēdū
 esse statui religiois. et p̄ cō
 seqnēs uideꝝ qđ epi et m̄stri
 eccie in dignitate et p̄fectio
 ne statꝯ sint r̄ligiosis p̄ferēdi
 Primo enī illud apte p̄baꝝ
 uideꝝ Hiero. Nam et ad ru
 sticū monachum sic iquit ui
 ue in monasterio ut clericus
 esse merearis. Et itez alig
 sapiens uix bonꝯ monachꝯ
 mediocrē clericū facit Et ite
 rū ad Heliodoz alia ē cau
 sa clerici. alia monachi. cleri
 ci oues pascūt. ego pascor. il
 li de altari uiuūt. mihi securis
 qđ si ad radicē arboris infru
 ctuose ponit̄. si mung ad al
 tare non offero Et itez mi

hi ante p̄sbitoz sedere non licet. Illi si peccauero licet me tradere sathane Vides ḡ dignitatē & excellenciaz clericoz sup monasticā uitā Deniq̄ quis dubitat bonuz publicū p̄serēdū esse puato Constat autē clericoz & p̄latoz magis pp̄lo fructuosaz fore q̄ religiosoz. Vt enī dicit Grego. nullū deo magis acceptabile est sacrificiū q̄ zelus aiāz. Clerici ḡ cū magis fructificēt. merito ḡ eoz status monastice uite p̄serēdus est. qui pp̄rie dūtaxat salutē intendit. Demū nemo hesitat. quin Delias longe p̄fectior fuerit quocunq̄ monastico uiro. q̄d ex eo maxie cōstat. quia xp̄s Johānez q̄ inter natos mulieꝝ alius nō fuit maior ī p̄fectioē. eū idūcit. ī euangelio Luce. ip̄e p̄bit ante illū in spū et uirtute Valie. Et itez in Matheo dicit. si uultis scire ip̄e ē Delias: Sup quo uerbo Aristol. pulcre ad p̄positū loquēs. si talē aliq̄n mihi adducas monachū. q̄lis ut ex aggeracione dicā Delias fuit. nō tñ illi cōparādus est. qui traditus popul' & multorū pctā ser

re cōpulsus. immobilis p̄seuerauerit et fortis. Hy autē sunt ecciastici & p̄lati qui pp̄loꝝ salutē continuo studēt. Sed nec illud obmittendū est. q̄ niā cui ampliꝝ cōmittit. ille magis mereēt si bñ ministat q̄ ille cui ming cōmissū est. Constat tñ q̄ uiris ecciasticis et p̄latis ap̄ lly est cōmissuz q̄ monasticis uiris. Accedit q̄niā p̄fectio seu sublimitas alicuiꝝ statꝝ nō acq̄rit sine caritate. iuxta illud si habuero omnez sciētā et fidē. ita ut montes trāsserā. caritatē auteꝝ non habeo. nihil sum. Constat tamē caritatē p̄ximoz magis inesse clericoz statuz pp̄ aiāz curā quam habent. Preterea si meritū utriusq̄ statꝝ considerare libet illud uerissimū est. quoz merituz homīs cōsistat iliberādo inocētes de maibꝝ sc̄ciōꝝ & tirānoꝝ. in q̄ꝝ p̄sona dicebat Iob cōterebā malos ab iniquo & de dentibꝝ illius afferebam predā. Qd̄ magis sit p̄ status clericoz & p̄latoz q̄ monachoz. un̄ Hier. ad Paulinū ait. q̄ sancta simplicitas solū sibi prodest Et quāto plus edificat

ecclesiam dei ex uite merito.
tanto pl⁹ nocet si cōtradice
tibi non resistit Demū ma
gnitudo meriti cōsistit i ma
gnitudie conat⁹ ad uincēdā
magnā p̄mptitudinē & inci
tamentū ad peccatū. quia in
quit ecciastic⁹. p̄fect⁹ & be
at⁹ est. qui potuit trāsgrēdi
& non est trāsgress⁹. facere
mala & nōfecit. Talis ḡ ma
gnitudo conat⁹ pot⁹ est in
statu ecciastic⁹ q̄ religio
s⁹. Possēt in hac re p̄ma
adduci sed breuitatē gratiā
p̄ licit⁹ rōnib⁹ stētor. q̄b⁹ q̄
dam p̄bare uident⁹ ep̄os &
ceteros m̄stros ecciē in sta
tu & dignitatis eminēcia.
& p̄fectioē p̄ferēdos esse re
ligios⁹. & p̄sequēl ecciasti
cum statū esse p̄eligendum
Vox tñ qd tenenduz sit in
sc̄ptib⁹ capitul⁹ explicabit⁹.

Capitul⁹. xxxi. de p̄ma
cōparacōe hor⁹ duor⁹ statu
um. uidelicet quō hi duo sta
tus clericor⁹ & monachor⁹
se habent alter ad alter⁹ cō
parat⁹. & quis eor⁹ simplici
ter sit eligibilior q̄ntum ad
eminēciā & p̄fectionē statul
ac ecciē uite sc̄tītatis.

225

Considerādum rur
sus occurrit. atq⁹ di
scuciendū q̄liē hi du
o stat⁹ seu uiuendi modi. ec
clesiasticor⁹ uidelicet & reli
giosor⁹: inuicē se habēt altē
ad alter⁹ cōparat⁹ respectu
eminēciōis uite et p̄fectiois
stat⁹. In q̄ articulo licet plu⁹
ma dici possēt. breuissie tñ
et sub q̄daz epilogo dicēdū
est secundū sancto⁹ docto
r⁹ sentēciā illud esse ueris
simū. uidelicet ep̄os nō solū
ceteros omēs ordines et mi
nistros ecciē militantis. sed
et cūctos religiosos et regla
res uiros p̄fectiori modo re
p̄sentare apostolos. et ideo
sup omēs eminēciōes et in
p̄fectiori statu fore Vaz ma
nifestum est q̄ ep̄i succedūt
ap̄lis i regimie ecciē Vnde
Paulus ad eos ait. attēdite
uob⁹ et uniuerso gregi. i quo
sp̄s s̄ctus posuit uos ep̄os
regere ecciāz dei quā acq̄si
uit sanguine suo. Pro qua re
ap̄ci⁹ declarāda p̄supponē
dum dixim⁹. q̄ q̄tuor p̄nci
paliter & singulariē fuerunt
collata ap̄lis a xp̄o et ep̄is
eorum successorib⁹. que ma
gnam in eis excellēciam et

staty pfectiōez designāt. et
 in q̄b9 ep̄i ap̄lis succedunt
 et eos p̄ ceteris imitantur.
 Primo uirga potestatiua in
 susceptione tēporaliū stipē
 dioꝝ. unde i Matheo legig
 p̄cepit eis ne quid tollerēt in
 uia nisi uirgā. ut noīe uirgē
 potestātē a xp̄o receptā. de
 recipiēdo t̄palia stipēdia
 intelligam9 secūduz Augu.
 stinū. Sc̄do clāues in iurisdī
 ctione admīstracōis sac̄mē
 toꝝ. unde ait xp̄s Petro. ti
 bi dabo clāues regni celoꝝ
 Tercio data est insufflacio
 sp̄s in remissionē pctōrum
 unde apud Johā. legim9. in
 sufflauit et dicit accipite spi
 ritū factū. q̄ꝝ pctā remiseri
 tis 2ē Sup̄ q̄ uerbo Grego.
 inquit licet intueri inq̄ntuz
 culmē gl̄e p̄ducti sunt ap̄li
 ut uice dei q̄busdā pctā rela
 xent. q̄busdāz retineāt. q̄ꝝ
 nūc in ecc̄ia ep̄i locū tenēt.
 Quarto data est disperticio
 linguaz in p̄dicacōē uerbi
 dei. ut in actib9 ap̄poꝝ legi
 mus q̄a apparuerūt ap̄lis di
 sp̄tite lingue ad p̄dicādum
 uerbum dei. In his ḡ q̄tuor
 ep̄i ap̄los excellēcioi modo
 rēp̄sentāt q̄ q̄cunq̄ religio

si. & ideo sūt in p̄fectioi sta
 tu. Adde quītuꝝ p̄p̄e uotuz
 p̄petue cure ouiuꝝ suaz usq̄
 ad aīaz & sanguinē. In qua
 re p̄fectioi mō ap̄los rēp̄sen
 tant q̄ omnes religiosi. Q̄d
 uotū cure aīaz i cōsec̄tione
 sua fecerūt. uouētēs aīas su
 as ponere p̄ ouib9 suis. in q̄
 uoto tā excelle caritatis om
 nes religiosos excedūt. quia
 teste redēptore. maiorē cari
 tatē nemo habet q̄ ut aīam
 suā ponat quis p̄ amīc̄ suis.
 Sūm9 ḡ grad9 p̄fectiois est
 in ep̄is q̄a eoz dignitas p̄se
 ctā caritatē iā acq̄sitā requi
 rit nō acq̄rendā. si uero seclu
 sis ep̄is p̄sbiteros & ceteros
 mīstros ecc̄ie ad religiosos
 cōparare uolum9. hoc tripli
 citer cōsiderare & itelligere
 possum9. P̄rio q̄ntuz ad hu
 mani conat9 uolūtātē. Secū
 do q̄ntū ad operis q̄litate
 Tercio q̄ntū ad utriusq̄ sta
 tus quittitatē seu p̄mitatez
 Primo p̄ser̄t op9 operi. uel
 stat9 statui ex uolūtate ope
 rantis. qui enī p̄mptiori uo
 luntati & cū maiori conatu
 facit op9 ad q̄d tenet. maio
 ris p̄fectiois & maioris
 meriti est. si ḡ isto mō opa

reigiosoz & psbiteroz ad
iucē cōparent̄ .incertū est.
q̄ opa sint maioris meriti &
maioris p̄fectiois. q̄a planū
est q̄ illoz opa maioris mei
ti & p̄fectioris sunt. qui cum
p̄mptiori uolūtate et maio
ri conatu ipsa opant̄. Secdo
uero mō q̄ntū ad opis q̄lita
tem. uirgital p̄ponit̄ coniu
gali uel uiduali cōtinēcie in
bono. in malo uero homicidi
um p̄ponit̄ furto. simplr uita
actiua p̄ponit̄ contēplatiue
quia fructuosior. contēplati
ua uero p̄ponit̄ actie q̄a me
rito maior et p̄fectior. scdm
quē modū cōpando aliqua
opa p̄ticularia q̄ faciūt p̄bi
teri. sūt p̄fectiora aliquibus
opib9 p̄ticularib9 q̄ religio
si faciūt. sic magis est inten
der̄ saluti aīaz. q̄ ieiuaē. q̄
silenciuz tenere. et aliq̄ opa
q̄ faciūt religiosi. p̄fectiora
sūt q̄ busdā opib9 q̄ faciunt
psbiteri. Et ita isto modo ha
bent se sic excedēs et excel
sa: Sed tercio mō cōparādo
opa religiosoz ad opa psbi
teroz ī ōdie ad p̄mā quitti
tatē & r̄dicē aq̄ p̄grediūt̄
puta in ōdie ad radicē illā
q̄ religiosi totā eoz uitā dō

227
uouere se & sua in xpi ob
sequz p̄petuo tradiderunt
longe sūt p̄fectiora q̄cunqz
singulari ope psbiteroz. &
eodez mō in p̄fectione uita
religiosoz ad uitaz psbitero
rum cōparat̄: sic infinitū ad
finituz. ut dicit Ansel. in li
bro de similitudinib9. Quāuis
enī in bono abstinēcia sūpci
oni cibi p̄ferat̄. sumere tamē
cibū cuz aliq̄ pp̄t caritatez
p̄fertur abstinēcie. In malo
uero q̄uis adulteriū p̄ferat̄
furto. furari tñ gladiū ad oc
cidendū est q̄uis q̄ adulteri
um. Sic q̄uis psbiteri in aliq̄
p̄ticulari ope possint p̄ferri
religiosis. ex adiūcta tamē
radice p̄petue obligacōis q̄
se in xpi obsequm religiosi
tradiderūt. simplicit̄ in p̄fe
ctiois statu p̄ferēdi sunt. &
hanc opinionē aliqui eximii
doctores tenēt. Aliu uero af
firmāt archidyaconos et cu
ratos et alios inferiores eccie
mīstros esse in excellēciori
p̄fectiois statu. & maxime
pp̄ter tria q̄ eis speacilit̄ cō
ueniūt. Primo pp̄t potestatē
Secūdo pp̄t administracōez
officiū. Terccio pp̄t honoris
p̄conū. Potestatē enīz rece

perūt a xpo in psonā disci-
puloꝝ qñ dictū est eis Luce
x. ecce dedi uob̄ ptatē calcā
di s̄ serpētes & scorpioēs
& sup̄ omnē uirtutē inci. &
nihil uob̄ nocebit. ac si dicēt
dedi uob̄ potestātē eitiendi
omē gen⁹ in mundoꝝ spiritu
um ab obsessis corporibus.
ne putarēt dictū eē d̄ bestiis
ut Criso. expoit. Istud autē
repsentāt p̄sbiteri i sac̄men-
toꝝ admistracōe. Admist̄r
ciois uero officiū receperūt
qñ dictū est. in quācunq; do-
mū intraueritis. p̄mū dicite
pax huic domui. q̄a enī bo-
noꝝ oīm pax mat̄ est. sine
qua cetera inania sunt. ideo
xps̄ discipul⁹ p̄mo iussit pa-
cem offerre. tanq̄ bonoꝝ
oīm iniciuz. q̄z̄ mistros eos
faciebat. ut Criso. dicit. Nos
autēz̄ repsentāt p̄sbiteri in
euāgelii p̄dicacōe. in q̄ p̄mo
nūcianda est pax. iuxta illd̄
ad rōnos. x. q̄ speciosi ped̄s
euāgelisatium pacē. euāgelii
santiū bona. Illud autēz̄ rep̄-
sentāt p̄sbiteri in pleb̄ cure
susceptōe. p̄ qua donec ip̄z̄
tenēt aiām & uitā p̄priā te-
nent̄ exponēt Sz̄ honoꝝ p̄-
coniū r̄ceperūt. qñ r̄ueli sūt

cū gaudio dixerūt dnō. de
mones eciā subiciunt̄ nobis
in noīe tuo. gaudebāt enim
ut dicit glosa. q̄ q̄i sublimes
effecti terribiles homībz̄ &
demonibz̄ erāt. hoc autē re-
psentāt p̄sbiteri in subditoꝝ
iurisdicōe et cohercōe. a qui-
bz̄ si bñ eis p̄sunt duplici ho-
nore debent haberi. ut dicit
ap̄ly. i. Thi. q̄nto. Per hec
igit̄ q̄ p̄ x̄ie dicta sunt cōclu-
dūt aliq̄ doctores eciā inferio-
res. mistros eccie i eminēcia
et p̄fectioē stat⁹ religiosi p̄-
ferē. eos esse. uel saltē eos fo-
re in p̄fectiois statu Hanc
itaq; opinionē p̄dicti docto-
res rob̄rare uident̄ p̄ raci-
ones. et auctoritates sup̄ig al-
legatas. eū de excellēcia et
p̄fectione ep̄oꝝ et mistroꝝ
eccie actū est. ad quas q̄ reli-
giosos inferioribz̄ eccie mini-
stris p̄serūt respondēt put̄ i
.xxiii. capitulo uidebit̄.

Capituluz. xxiii. de alia
cōparacōe hoꝝ duoꝝ statuū
clericoꝝ et religiosoꝝ inter
e adinuicē. uidelicet q̄s sit
eligibilior tanq̄ simpliciter
humanior & tolerabilior.

Est p̄dictā cōpara
 cionē horū duorū
 statuū uidelicet ec
 clesiasticorū & religiosorum.
 q̄ntū ad p̄fectionē statū. alia
 cōparacō succedit. quis uide
 licet horū statuū clericalis
 uel regularis eligibilior sit tā
 & simpliciter humanior & to
 lerabilior. In qua re ut mihi
 sane uidet̄. q̄stio ip̄a facti ē.
 uterq; enī uiuēdi modū ex
 cellētissimū atq; sāctissimū
 est. in quorū quolibz diuerse
 uie ad salutē repiri possūt.
 nec enī xp̄s sp̄s ecc̄ie ple
 ne illi p̄uidisset. nisi secūdū
 diuersas infirmitates seu uires
 suorū si deliuz. sic diuersos ui
 uendi modos ad unū tñ dei
 cultū intēdentes nō instituis
 set. Hinc ip̄e ait ī domo pa
 tris mei māñones multe sūt
 et itez sēbiē in uia dñi aliq
 sic aliq sic ibat. omēs tñ nō
 ad diuersos fines. s; ad unū
 p̄perātes. Sed ut deo diuer
 sis tamē gressibz famulēt̄
 & si aliq curret. alius plane
 uadēs ei nō uideat. cū uter
 q; metā attigant q̄ diuersi
 tas unitas est. q̄ ad unū dei
 cultū diuinitū ordinata. Ca
 igit̄ decora diuersitate atq;

fulgidā unitate floret atq;
 splendet dei ecc̄ia. tā pulcra
 fideliorū suorū unanimi uarie
 tate. Nihilomīq; tñ iter istos
 statū seu uiuēdi modos ut su
 pra tactū est ex diuersis ca
 sibus & respectibz alter istis
 alter illis eligibilior est. Vn
 de ait Dyonisi. nōn h̄ sūt ī
 uia p̄ficiēdoz & ad p̄fectio
 nis acq̄ sicōnē aliq̄ idigēt. q̄d
 aliis expedit. Quā ad dep̄mē
 das passioēs. ardua uita uideli
 cet p̄ abstinētiā ac exerciti
 a & uigiliāz expeditet. Alii
 uero nō habētibz illas passi
 ones nō cōgrueret. q̄ forte
 defectū suos alio exercicio
 uel diuīe gr̄e auxilio supplē
 possent. Quā ueluti sc̄dm do
 ctrinā ap̄tī ī uno corpore mul
 ta sunt mēbra nō idē officii
 habēcia. & q̄d uni congruit
 alteri plerūq; est nociuū s̄n
 o. Fensioē corpis. sic plerūq;
 una uiuēdi forma q̄ aliq; bus
 est ad salutē. aliis cedit ī per
 niciē & eō Profecerūt certe
 sibi & multis in ordīe ecc̄ia
 stico. cōplures q̄s numerāē
 operosuz foret adeo ut dicē
 mihi recte possēt aliq; tāq;
 de stellis celi. numerā si po
 tes. sic Nicolaḡ fultis. sic Bre

gorio sumo ipse pontifex. sic Paulinus episcopus nolans licet opulenti sumo. sed & in regulari et monastica uita esulsi. Itaque Basilio. Benedicto. Hieronimo. Dominico atque Francisco & plurimi quibus domus domini referta est. in eis quos non nisi aut diuino motu supernaque inspiratione uocati. aut uariis ex causis ex altero statu ad alterum aspirarunt. in quibus beati euasere. in tunc poris statim diminutione. Hinc Benedicto. hinc Dominico & quibus strictiore feruore deo famulari cupientes & seculi coactione fugientes. ex clericorum ordine ad regularem uitam transferunt. Hinc rursus Augustino Gregorio eadem uocati inspiratione & perficiendi fidelibus uberius zelo successi ex monastica religione ad ecclesiasticum episcopalem ordinem gradum sancte & meritorie commearunt. Vnusquisque igitur prout secundum apostolum destinauit in corde suo sic hanc uel illam uiam eligit. uires suas considerans secundum eundem finem sibi intentum. Est enim uterque status ut tactum est non precepti. sed consilii & supererogacionis. nec imperii sed suadet. Et ueluti de uirgini

bus apostolus ait. quod potest capere capiat. Et de matrimonio secundum eundem apostolum. plerumque melius est nubere quam uri. Ita in his statibus dicendum est. In quibus bonum forte utilique foret ut per spirituale matrimonium ecclesie nubatur. quam si ultra sibi uires in expertas sub stricta regulari uita retro respicientes uitam deserant inceptam. Itaque in expertis imbecilibus & infirmis putamus quod status ecclesiastici ordinis tanquam humanior & intollerabilius est perlegendum. nisi alio modo inspiratione quae dicitur ad aliam uitam uocat: aut spirituali et corporali adiumento roboratus fuerit. Accedit ad hoc quia eligere actus est uoluntatis & uirtutis uirtus igitur ipsa consideranda est iuxta primum secundum electionem medii quod in recta ratione consistit. Ecclesiasticus itaque status attendit humana fragilitate & permittit peccandi quendam uiam mediam & rationabilem uiuendi habere uideatur. Habz enim religiositas satis. habz & aliquid humanitatis siue laxitatis. quod si forte dicatur religionis uitam ecclesiam eodem respectu simplicitate fore eligendam pro eo quod habet tolerantias & mode

rēcos suas ad iudiciū platorū
 nec ultra p̄cipit. & rācōnabi
 liter supportari possit. Et
 dato q̄ quis i religioē cadat
 habet resurgendi remedia
 pp̄t̄ int̄cōnē ad deū erectā
 Habet deiq̄ fratres a q̄ b̄
 iuuai potest. Fateor illud ue
 rum fore. tñ illud idem q̄
 eisdē religiosi ex p̄ missi
 one sit. seu indulgēcia clericū
 sit ex iure ḡmuni. q̄d enī to
 lerañt aut idulgeñt. constat le
 gi derogare atq̄ aliqñ p̄hi
 bitū esse. & si aliqñ sine cau
 sa indulgeañt. consciencia ur
 geñt. & int̄ bellū nascit̄. ubi
 q̄tari sperañt. maxime pp̄t̄
 istituta & artissima cuiusq̄
 religioi s̄tutucioēs. quib⁹ le
 artari uouerunt. & ad m̄lta
 alia q̄z trāsgressio aut con
 temptus mortale plerunq̄
 adducit peccatū. q̄ oīa nō ita
 acriter clericis cōtingūt De
 mū ea ipa remedia q̄ religio
 sis cōpetūt ex tolerācia uel
 frat̄z p̄sidio. etiā clericis cō
 munia esse possūt. Circa se
 cundū uero q̄ stat⁹ seu uiuē
 di mod⁹ p̄dictoz p̄ligēd⁹
 sit. tanq̄ sāctior & p̄fection.
 dictū est in p̄cedēt̄ capitulo.

Capitulū. xxiiii. ubi as
 signant̄ respōsiones ad ob
 iecta ostra religiosos p̄ tuen
 da op̄sione illoz qui sentiūt
 religiosos esse i p̄fectiol sta
 tū q̄ decani archidyaconi &
 alii inferiores clerici p̄ ep̄m
 ubi discutit̄ q̄ sit p̄fection u
 ta actiua uel otēplatiā. & de
 eoz ad inuicē compacōe. &
 de alijs hāc materiā tāgen
 tib⁹.

Ibet igit̄ p̄ tuenda
 illa op̄iōue. q̄ habet
 inferiores ministros
 eccē post ep̄os nō eq̄ri reli
 giosos q̄ ad statū p̄fectionis
 Respondē ad nonnulla obie
 cta sup̄ig ad ducta q̄ p̄bare
 uidēt̄ archidyaconos. cura
 tos. & p̄dictos inferiores mi
 nistros ad religiosos cōpar
 tos p̄fectionē aut saltē eq̄lez
 status in eccēa obtinere. Et
 q̄nq̄ p̄ ea q̄ dicta sunt satis
 rācōs ip̄e solute uideant̄.
 pticulari⁹ tñ ad singlas sin
 gule s̄ēt satisfactioēs. Pri
 mo igit̄ dicebañt. quia mona
 chis licitū est trāsire ad sta
 tum p̄sbiteroz tanq̄ ad p̄fe
 ctiorē. q̄a ut inq̄t Hieroni.
 & transumptiue in canone
 xx.iii. q̄. i. dicit̄ sic niue i mo

nasterio ut clericus esse mere
 aris. Respondet enim quod monachus tam
 quam monachus non habet officium cle
 rici exercere. uerum tamen in
 quantum literati & docti sunt. lici
 te possunt promoueri ad presbi
 teratum & curam monachalem
 aliorum habere: perfectionem tamen
 statum non habet ex illo transi
 tu: sed ex perpetua obligatione
 uoti. & ita licet fiat presbiter non
 dimittit perfectionem monach
 adem. Ideo subit ipso de
 creto multo tempore disce quod per
 modum doceas. & inter bonos
 semper meliores sectare. Dein
 de adducebat illud Hiero
 nymi ad Meliodorum ubi dice
 bat Hiero. mihi scilicet mona
 cho ante presbiterum sedere non
 licet. illi si peccauero licet me
 tradere sathane. Ex quo uide
 tur curam animarum habere in
 perfectioni esse statum quod busuis
 religiosus contemplationi uacat
 tibus. aut saltem in statu perfecti
 omnis esse. sed dicendum est
 omnes ministros ecclesie esse in
 perfectionis statu modo quod super
 dictum est. uidelicet proprie offi
 cii ad ministracionem. sed talis per
 fectionis statum secundum eos quod hanc
 opinionem tenent magis accipi
 tur compatere quam proprie. **Q**n

de canones appellat statum
 clericorum secundum quendam ut
 inferius lacus tangetur. Postea
 uero dicebat bonum publicum
 preferendum esse bono privato. & cum
 curati gerant officium publicum
 quia curam animarum. quod zelo seu offi
 cio secundum Bre. nullum est deo
 acceptabilis: & religiosi so
 lum. proprie intendant salutem
 uideat curatos esse in perfecti
 ori statu. Quibus respondet quod
 quis absolute intendit bono
 publico sit maioris perfectionis
 quam intendere bono privato. Sed
 est in genere operis perfectio. in
 tendere tamen perfecte bono
 privato uel saluti proprie preferit
 illi qui imperfecte intendit bo
 no publico. zelo enim animarum
 sacrificium acceptum est deo si or
 dinate sit. qui ordo est ut quis
 primo habeat curam salutis sue
 & postmodum aliorum. quia ut
 scribit Mat. xvi. & in scripturis
 in canone Quid potest homini
 si uniuersum mundum lucraret
 anime uero sue detrimentum pa
 tiamur. Denique respondent alio
 modo uidelicet quod ea quod dicta
 sunt bene probant curatos in
 inferiores ecclesie si recte agant
 posse esse in perfectionis opere
 sed non in perfectionis statu.

quia p̄dicti m̄istri eccl̄ie non
 suscipiunt plebis aut parro
 chie sue curaz cum p̄petuo
 obligationis uoto. q̄d ex eo
 paret q̄a eā deserere possūt
 aut renūtiando aut per reli
 gionis in gressum. solū ergo
 episcopi cum uoto p̄petuo
 suscipiūt curā aīaz. & ideo
 s̄n licētia aplice sedis ipsa de
 serere nō possūt. Rursū q̄d
 obicit de Helia de q̄ Criso.
 dicit si talē aliquē adducas
 mihi monachū q̄lis Helias
 fuit. nō tamē illi cōparādū ē.
 qui ēditū est cure p̄p̄oz. &c.
 ad q̄d dicit q̄ Criso. nō itel
 lexit de simplici p̄sb̄ro sed
 de ep̄o. q̄ si loquat̄ de sim
 plici p̄sb̄ro non intēdit p̄fer
 re statū p̄sb̄ri statui religiois
 sed intēdit q̄ piculosior est
 statū habētis curam aīaz
 q̄ religiosi in contēplacōe ui
 uentis. & p̄ cōsequēl se ser
 uare innocentē in maiori pi
 culo iudiciū est maiorū uirtu
 tis. Sed q̄uis maior uirtū re
 quirat̄ ad h̄ q̄ aliq̄ se p̄fer
 uet imunem a peccato inter
 p̄p̄os q̄ in religione. maior
 tamen uirtutis est uitare pi
 cula religionē intrādo q̄ nō
 uitare picula int̄ p̄p̄os uiuē

do. Item obicie bāt q̄a p̄sbi
 teris & ministris eccl̄ie magis
 cōmittit̄ uidelicet cura aīaz
 q̄ religiosi & p̄cōsequens
 statū est maioris p̄fectionis
 & meriti. ad q̄d dicit q̄ aliq̄
 agere uel administrare dupli
 citer contingit. si enī ille cui
 pl̄y est cōmissū maiorafaci
 at aut pl̄y seruiat. idubie pl̄s
 merēt̄ q̄ ille cui min⁹ cōmit
 titur et minus faciat. sed si
 ille cui minus committitur
 maiora & perfectiora faci
 at & pl̄y seruiat. magis mere
 tur q̄ ille cui magis est com
 missum & min⁹ seruit. In
 utroq̄ igit̄ statu clericorum
 et religiosoz ista duo repi
 ri possūt p̄ q̄ uis argumētū
 soluit̄ ad aliud aut q̄d dice
 bāt de merito et p̄fectioē
 q̄d cōsistit in cura aīaz. sup̄
 respōsum est in solucione ad
 argumentū q̄d fiebat de pu
 blico et cōmuni bono p̄uato
 p̄ferendo: Subsequētē
 non obstat q̄ dicebat̄ q̄a li
 berare innocentes de manu
 p̄fidoz maxie p̄fectiois &
 meriti est. ad ducētes eciam
 illud Hieronī q̄a s̄acta sim
 plicitas solū sibi p̄dest. sed
 tāto pl̄y nocet si cōt̄dicen

357

reb9 non resistit. dicendū est
 q̄ illa magnitudo meriti in
 telligit̄ ex pte mētis q̄n q̄
 tm̄ p̄licit̄ ī cōtēplaciōē. ut p̄
 p̄ deū uelit itēder̄ saluti p̄
 ximo. & etiā cū aliq̄ d̄t̄mēto
 cōtēplaciōis. h̄ enī mō c̄tuz
 est q̄ ad maiorē caritatis p̄
 fectiōē p̄iēt̄ c̄p̄ l̄p̄icit̄ ua
 car̄ cōtēplaciōi. Et h̄ ē q̄
 Ili. lonḡ ilibro d̄ sūmo bono
 ait. bonū est igī corp̄aliter
 remotū esse a mūdo. meli9
 remotum esse uolūtate. opti
 mum autē & p̄fecti meriti
 est utroq̄ eē semotū. Qd̄ tū
 etiā quia magnitudo meriti
 consistit ī magnitudine conā
 tus ad uscenduz p̄ntitudi
 nem peccādi. q̄a beat9 est q̄
 potuit trāsgredi et non est
 trāsgress9 q̄ p̄ntitudo ma
 gis est ministris ecc̄ie q̄z in
 religios̄. dicēduz est q̄ ma
 gnitudo meriti hom̄is erga
 deū ex trib9 potest insurgē
 Primo ex parte merēt̄. Se
 cūdo ex pte p̄cipii formal̄
 quo quis merēt̄. Tercio ex
 pte opis meritorii. Si igitur
 magnitudo meriti pensetur
 ex pte merēt̄. q̄n aliq̄ cō
 tēplaciōē dei & in xpi amōē
 tantū creuit. ut ad tēpus cu

pit detrimētum p̄ati. sue frui
 cionis p̄p̄e xpi gloriā. ad p̄
 curandā p̄ximoz salutē mo
 do q̄ dicebat ap̄tus ad rōa.
 ix. cupiebā ego esse anathe
 ma a xpo p̄ fratrib9 meis. de
 quo Criso. dicit in libello de
 laudib9 ei9 q̄ sic ferrum in
 ignem missū nō est aliud q̄
 ignis. sic aīa Pauli diuisa cai
 tate incēsa non erat aliud q̄
 caritas. Talis ḡ p̄ata magis
 merēt̄ ī uita actiua saluti p̄
 ximoz intēdens q̄ in uita
 cōtēplatiua cōtēplaciōi ua
 cās. Vnde Paul9 hoc elegit
 tanq̄ maloz caritatis & ma
 ioris meriti. electio enī nō est
 nisi de maiori bono. unde di
 cit ad phili. p̄mo. coartō enī
 ex duob9 desideriū habens
 dissolui & esse cū xpo. qd̄
 mihi multo meli9 est. p̄manē
 autē in caritate necessariuz
 p̄p̄e uos. & h̄ confidēs scio
 q̄a p̄manebo oib9 uobis ad
 p̄fectuz uestuz. sup̄ q̄ uerbo
 dicit glosa q̄ elegit Paulus
 n̄ q̄ sibi meli9 erat. s̄z quod
 multil expediebat p̄p̄e cai
 tatē q̄ s̄r̄ em̄iet oib9. si uos
 confiderēt̄ p̄cipiū forte q̄
 quis merēt̄. putant aliqui q̄
 maioris meriti est cōtēpla

actiua uita q̄ actiua. cū ei p̄ci
 piū formale merendi sit cai
 tas sic magis meritoriū est.
 diligere deuz sc̄dm se q̄ dili
 gere pximū. sic maioris me
 riti est uita contēplatiua. q̄
 directe de suo genere ordīa
 tur ad dilectionē dei. sc̄dm
 quem modū intelligit̄ illud
 Grego. vi. moraliū ultio ca
 pitulo Marthe cura nō rep̄
 hendit̄. Marie uero cōtem
 platio etiā laudat̄. q̄ magna
 sunt uite actiue merita. sc̄z cō
 templatīe sunt potiora. De
 rum si considerēt op̄q̄ meri
 toꝝ uidēt se haberi sic excel
 lēcia & excessa q̄a respectu
 meriti accidētalis. cum tale
 meritū deē sc̄dm geng op̄is
 maioris meriti potest esse ac
 tiua uita q̄ contemplatiua Et
 isto modo ne dū epi sed pre
 sbiteri & sac̄dotes curā aīa
 rum habentes in excellētio
 re & p̄fectiore statu sūt q̄ re
 ligiosi. Et de istis loq̄t̄ Au
 gusti. ualerio nihil est in hac
 uita difficilis piculosiq̄ labo
 rosus epi. p̄sbiteri aut dya
 cono officio si p̄fūctorie aga
 tur. sed apud deū nihil beaci
 us si comodo militeē quo no
 ster imperator lubet. si uero

utꝛq̄ seu utranq̄ uitā sumi
 mus respectu meriti effici
 alis q̄a respōdet caritati tā
 q̄ radice merendi. putāt ali
 qui simpliciē maioris meriti
 esse contēplatiuā q̄ actiuā
 Illi uero famosi & moderni
 doctores compādo istas du
 as uitas ad inuicē distingūt
 q̄a ad eoz substāciā simpli
 citer potior. & p̄cōsequens
 p̄ferenda est contēplacō ut
 dicit̄ in. c. nisi cū pridē de re
 nūtiacōe. ip̄a est enī securior
 & magis suauis. paucissimis
 indigēs & p̄pter se eligen
 da tanq̄ quietissima q̄z q̄ria
 contigunt op̄ibꝝ actiue. &
 sc̄dm hūc modū cōparandi
 contēplatiua simplicit̄ est
 melior & p̄ferenda actiue.
 Si uero comparant̄ quātū
 ad eoz usum. tunc subdisti
 gunt. nam quia usꝝ respiciē
 o pis executionē. Execucō
 autē actiois duo respicit. sc̄z
 ip̄os ad q̄s est. sc̄z subditos
 & ip̄m exequēte sc̄z plātū.
 Si p̄mo mó compenē sic ac
 tiua p̄ferenda est contempla
 tioni q̄a pluribꝝ utilis est. &
 magis fructuosa. ut dicit̄ in
 dicta decretali. licet illa sit
 securior & magis suauis. quia

in fecunditate sobillis lippitu
do Lie Rachahelis pulcritu
dini est plata ut dicit Brz.
sup Eshiele expones illud
erat Lia lippa sed secunda
Si uero eo penē scdo modo
aut est ad illud disposit9 &
idoney aut non. si non tunc
melior est sibi us9 contēpla
tiue q̄a sibi potest ibi p̄ficē
sed in actia nec sibi nec ali9
Si uero est idone9. aut acce
dit uocaty & necessitatus.
aut ppria uolūtate. Si scdo
modo cōtēplacio p̄cellit q̄a
actia nō p̄cellit. nisi pueniat
ex coactioē & necessitate.
si uero coact9 tūc simplicitē
actia p̄cellit quo ad usū eig
& hic siue cogat̄ a b hoīe si
ue ex caritate uel ppter. ne
cessitatē pxioꝝ. & talibus
melior est actia q̄ contēpla
tiua. nā p̄ talē actionē auge
tur caritas. & ad p̄ferendū
ad uersa ⁊ ad contēplandū
optia. & sic sua actio est me
lior ali9 q̄ sua contēplatio.
est & maioris meriti Et sic
patet q̄ q̄ ad usū uite p̄ntis
talī actia est simplicit̄ meli
or & stat9 eig. & etiā opera
magis meritoria. statem̄ tñ
q̄ contēplacio est realit̄ p̄eli

gen Ja. q̄a p̄res repiunt̄ ad
hoc idonei qui in actioē desi
cerēt Si tñ hō eēt a se curty
q̄ p̄p̄ty idigeret et q̄ bñ ge
reret curā illā etiā sine picu
lo peccati posset illā deside
rare & se ingerere. et uelle h̄
magis fieri p̄ se q̄ p̄ aliū. ne
q̄ hoc esset p̄sumptuosū. q̄ a
licitū est appetē mai9 meri
tum sic fecit Isaias. itaq̄ tal
uita tanq̄ bona simplicit̄ est
p̄eligēda. Ex q̄b9 apte mō
strat̄ quō intelligēde sūt ra
tiones adducte. p̄ pte illoꝝ
qui putāt statū clericōꝝ infe
riorōꝝ ab ep̄o in p̄fectiori es
se statū religionis.

Capitulū. xxv. de excel
lencia et laudibus uite mona
stice & religiose. et de p̄lib9
causis pp̄e quas p̄eligenda
sūt q̄ ali9 uiuēdi mod9.

Onasticā religiosāq̄
uitā p̄conis laudib9
q̄ efferre non puto
aliud fore q̄ lucē ipsā facib9
adiuare. habet enī hoc ui
te gen9 ea oīa q̄ ad bñ beate
q̄ uiuēduz oferat̄. q̄ ad uerā
felicitatē conducūt. ut paucis
oīa. cōphendā. id habz p̄
priū religiosōꝝ uita. ut deo
ppin9or acceptiorq̄ ceteris

esse uideat. Qui enim sequit
 ap⁹. adheret deo un⁹ sp⁹l
 est cū eo Naz et Hiero. fate
 tur meliores non posse inue
 niri q̄ qui in mōsteriis p̄cece
 runt. Vnde Augusti. i libro
 de opib⁹ mōchoz. illos san
 ctiores esse testat̄ q̄ a cōspe
 ctu hoīm sapati. pauca ad se
 p̄bēt accessuz s̄z deo cōtēplā
 tur Quis enī dubitat q̄n de
 serētes mundū et tumultū se
 culi et se a secl⁹ oblectamētis
 segregātes x̄po cōformenē
 & ab eo facilius cōfortē. q̄d
 laci⁹ ip̄e Augu. p̄seq̄t s̄r il
 lud apocālip̄si. m̄lier fugie
 i solitudinē s̄z nec q̄ illud p̄tē
 mittendū est quōz in ceteris
 hui⁹ uite occupaciōib⁹ & ui
 uēdi modis illd̄ hoīb⁹ om̄e
 est ut tpa trāseāt & nō rede
 ant. Religiosi tñ uiri illd̄
 facile agere possūt. non tan
 tum ne temp⁹ fugiat sed ne
 pereant. Occupant̄ q̄dez reli
 giosi aliq̄n lectioē. p̄lexq̄ o
 racioē. nec altera alterā im
 pedit sed auget. Succedit
 demū diuini uerbi p̄dicacio
 qua deo nulla ḡtrior occupa
 tio esse potest. Demuz itur
 ad bonaz artium studia. di
 scunt enī aut docēt scribūt

q̄ posteris doctrinā ad eru
 diēdos saluādosq̄ hoīes. nul
 lumq̄ illis tēp⁹ uacuū est. et
 cū teste Ciceroē nihil dulci⁹
 bene impēsi t̄pis memoria.
 hac locupletissimi sūt religi
 osi. In ceteris siq̄dē uiuēdi
 modis cōsi derem⁹ hoīm t̄pa
 Primo infantia ipsā siue pue
 ritia in uanos ludos. Adole
 scētia & iuuetutē i libidinē
 & auaritiā. Senectā uero et
 seniū in q̄relas. in crutiato⁹ &
 doloris corpis. in suspiria. i
 lamēta cōsumim⁹ Religiosi
 uero infantia in artib⁹ addi
 scēdis. in diuio cultu i primē
 do Adolēscētia⁹ uero in alci
 orib⁹ studiis. Senectutē ue
 ro i docendo in p̄dicādo de
 o q̄ uacādo & contēplando
 fructuose expendunt Et ut
 pauca agam⁹ inē monasticā
 uitā et ceteras uiuēdi formū
 las. illud inē est. q̄a q̄ magis
 illi nitunt̄ ut salui fiāt. tantū
 isti conant̄ ut pereāt. quāmo
 q̄ntuz illi ad saluandū nos
 inuitāt adiuuāt atq̄ cogūt.
 tantū nos ip̄os p̄pedim⁹.
 Vterq̄ religiosoz uita
 ex quōz causis excellētior
 atq̄ p̄fectior ceteris uideēt.
 Primo q̄dē q̄a dignior ue

Iuti quā xp̄s eligere uisus est
 et ap̄li secuti sunt. Secūdo
 q̄a securio. nā ut iquit Aug.
 p̄ mille cadētib9 in religio
 cadet decē milia in seculari
 uita. Tercio excellētiōr est
 uita monastica quia dulciōr
 atq; iocūdiōr. non enī habz
 amaritudinē uersacō eius
 nec tediū quiet9 illiq; s; gau
 diū & leticiā. Quarto q̄a san
 ctior et deo p̄ximior p̄ adhe
 sionē contēplacōis. uñ qdā
 sapiēs religiosoz uitā recte
 p̄ dexterā designat. secula
 rem uero uitā p̄ sinistra. un
 de sup̄ illo. leua ei9 sup̄ capi
 te meo & dextera illiq; am
 plexabit̄ me. Recte inq; se
 cularis uita sub leua eccie po
 nit̄ q̄a iuuat ad sustētacionē
 Sed dextra id est uita religi
 osa. xp̄m sponsū eccie āple
 xat̄ dū ei9 innocēcie & con
 tēplacōis āplexib9 delecta
 tur. Sed & his alia q̄ nō p̄ ad
 denda sūt pp̄t̄ q̄ monastica
 uita p̄fecit̄issima atq; excellē
 tissima habet̄ Priō q̄a t̄pali
 um sollicitudis ming habet̄
 Secūdo q̄a ad sp̄uales adhe
 sionē maiorez habet̄ aptitu
 dinē. Tercio q̄a maiore recō
 p̄sacōz ab ea sperat̄ Quar

to q̄a in ea maiore uniusq; sc̄p
 habet̄ sui potestātē et fructu
 onez. Quarto quia in ea un9
 quisq; facili9 uitat̄ huānoz
 piculoz p̄mptitudies: Rur
 sus monastici uiri nedū i his
 sed pluris aliis cunctis uite
 modis p̄ferunt̄. Alibi enī ne
 gociantes foris q̄etē q̄runt
 quā religiosi i se habēt. Illi
 t̄pali9 student. secularib9
 implicant̄. uanitatib9 inuol
 uunt̄. & dū inferiores pluri
 mos habere delectant̄. ab i
 teriorib9 et superiorib9 elon
 gan̄. distrahunt̄ alibi hos
 nes pp̄t̄ ea q̄ foris sūt. et in
 feliciter amittūt̄ p̄ciosiora q̄
 i se sūt ut recte cū Bernado
 dicāt. q̄nto magis ad mun
 dum accedim9 t̄nto magis
 a deo recedim9. Desiderāt
 enī qui extra religionē de
 gunt uideri sapiētes. dū ope
 rum bonoz penuria et uera
 sapiētia stulti efficiunt̄. Cre
 dunt foris lucrari. dū seip̄s
 pdunt. celestia appetere ui
 dent̄. dū carnei eis oculi sūt
 quāto magis in t̄pali9 red
 dunt̄ solliciti. t̄nto magis a
 sp̄ualib9 efficiunt̄ mendici
 ceci q̄ppe sē & duces cecoz
 oia enī disponere ordiare

& scire psumot. du seipos di
 strahut: Illa pterea differē
 cia intē seclares & religiosos
 aptissima est quom ut inquit
 Hugo de scō Victore In il
 lis uigilat spūs dei. dū i cete
 ris dormit. uiget in illis ra
 tio. in istis sens9. in his racō
 extinguit. feruet i illis amor
 dei. in istis amor mundi: hi
 mundū diligūt. duz illi relin
 quūt. illi oīm obliuiscunt. &
 unq9 sc9 unice matris sue cō
 tinuo recordatur. isti uero
 oīm q̄ sūt mūdo recordantē
 & obliuiscuntur Illi caduca
 hec et terrena āplectunt. &
 ad ea sūope aspirāt. dū isti
 ad ea q̄ sup̄ trā sūt dīstrāc
 hi gressu pprio currūt ad f
 teritū. dū mōstici ad salutē
 festināt Religiosi oīa ppter
 deū dimittūt. dū tpales uiri
 deū relinquūt ppter oīa. Sed
 certe nō fallunt. ea enī fune
 sta cecitas uicem eis reddit
 q̄a cū ppter eos oīa de9 fecerit
 isti ppter deum illa dimittūt
 q̄re iuste eos oīa dimittunt.
 Seculares de sc9 prudentio
 res uident. in q̄ re hui9 secu
 li se hoīes cōpbāt. q̄a ut scri
 ptuz est. filii hui9 seculi pru
 dentiores sūt filiis lucis. Isti

ad ea q̄ dei sunt tardi. pigri
 tepidi atq9 ierces sūt. nō cogi
 tant q̄ tendē debeāt. uia sci
 unt sed sciēter deuiāt. & si q̄
 eam nesciūt illā nō inq̄runt.
 Quūmo religiosoz uitā. q̄a
 humilē. quia seculo obiectā.
 q̄a mollib9 nō indutā abici
 unt et uitā eoz putāt insani
 am. Qui paulop9 uidebunt
 quō cōputati sūt in numero
 sanctoz. et fors illoz inetē
 num. Patet ḡ hui9 reg Paris
 et mōstice sūma excellēcia.
 et pfectio sup ceteros tempo
 rales status.

Capitulū. xxvi. de diffi
 cultatib9 uite religiose et de
 laborib9 et aculeis religioso
 rum in genere.

Religiosaz atq9 mo
 nasticā uitā laudabi
 lem atq9 pfectaz &
 deo acceptā esse nemo est q̄
 ambigat. uezz alia alijs con
 gruūt. & diuersi ad diuersa
 aptiores sūt. Deniq9 aliud ē
 religiosū esse. aliud religiose
 uiuere. Multi religiosi sunt
 noīe. pauci re. plurimi religi
 ose uiuere ceperūt qui sup sti
 ciosa uita finierūt. & ut q̄ dā
 ait sapiēs. dulce negotium
 iocundū nomē religiois est

Sed pgressy difficil. ueluti
 in q uite statu hoī libertas.
 uoluntas ac uoluptas & af
 fluētia adimī. & ut breuib9
 dicā. ipa q̄ que natura cōce
 dit. sacra religio p̄hibet. Fa
 teor ī mōsteriis de9 ipse nosci
 tur. ibi dei noticia. amor &
 cult9 habent. ea tñ ī cetere
 uite statib9 impleri possunt
 et utinā tā digne tā recte im
 plerent ab hoīb9 q̄ sciunt.
 Scit enī unusquisq̄ quō deo
 placere possit. idq̄ si agat
 uere religios9 est. Se enī de
 o ille religat. q̄ in pietate &
 huilitate deū colit et insolēci
 as stirpat. ffateor ea cōmo
 di9 in mōsteriis fieri si facul
 tas corpis animiq̄ uires sup
 petūt. Deniq̄ q̄etē animi in
 religioē mōstica iueniri aiūt
 q̄b9 ego dicē possē. si q̄etē
 ai speras aut optas cur ḡ in
 bello stas quocūq̄ igit̄ ī sta
 tu uiuas q̄s tibi belluz infert
 nisi tu unus. q̄d ergo tu tibi
 auferis q̄re ī alio statu speras
 Deniq̄ cōsidera illd̄ Iudori
 quōz ad dei cōtudinē nō ac
 cedit passib9 corpis. s3 mē
 tis speculacioib9. Vidisti tu
 plimos religioſos habitu in
 dutos p̄ i q̄etudies discurrē

tes. apostotates & alios p̄
 pter inopiā rez necessaria
 rū ab incepto ope cadētes.
 de quib9 scriptū est. quōz p̄
 pter inopiā multi deliqrunt
 Quāq̄ illud fateor nō sacre
 religioſ. s3 eoz ī p̄bitate ipu
 tanduz est. uez tñ delibera
 tione & cōsilio nō puo opus
 est. Quare ut ego puto mo
 nastica religiosaq̄ uita ab il
 lis potissie eligēda est. q̄ ca
 sum non timēt. in p̄fectis enī
 et fragilib9. & nō uitiorum
 mortificationem supantib9
 expiendū dixerī n̄ p̄fitēdū
 aut uerius differēdū. Pre
 terea religiosi nonnulli hui9
 tempis abutero r̄gule sue ab
 errātes quo enī inō conuer
 sent. quo ue obediētie paup
 tatis et castitatz tramite re
 ligionē obseruēt. tuipe nosti
 ī quib9 ut mihi uidet̄ maior
 est piculi timor: q̄ spes p̄fi
 tiendi. Sic q̄dam sapiens il
 lud trenom̄ exponens. lapi
 des sac̄tuarii disp̄si sūt. Plā
 gunē inq̄t religiosi iplicati
 tempalib9 negotiis. q̄a nō
 est actio secularis uite. quaz
 quam hodie nō admīstrent
 religiosi. discurrē singuloz
 ocupationes & officicia re

ligiosos adesse uideb. Secu-
 laria eni negocia seculariter
 ptractat. ad q utina pficie
 di gra. aut uocati accederet
 Sed phdolor sese ingerunt
 cupiditat adipiscende digni-
 tatis gra. aut forte lasciuita-
 tis & habede exēptiois. ut
 excutiāt collū ab obediētia
 suoz platoz. agētes q̄ pnci-
 palia eoruz uota. p q̄z obli-
 gationē positi sūt in statu p-
 fectiois. Et q̄q̄ prauoz ho-
 minū facta bonos a bono n̄
 retrahāt. q̄ nimo sic pena su-
 os tenet actoris. sic inocētia
 suos tenet sectatores. Nihilominus
 hec q̄rundā religiosoz
 soz praua exēpla. et si aliq̄s
 a religioē peitq̄ nō arceāt. co-
 gunt tū ut differāt quosq̄ se
 experiant. Quibz colligit
 hūc statū nō paz laboris et
 difficultatis habere.

Capitulū. xxvii. pticula-
 rius & latiq̄ de pmtitudine
 pticuloz huiusmodi staty f
 spē & de malis religiosis &
 abusibz illoz.

Est difficultates &
 labores p̄dictos. q̄s
 nonnulli in genere
 addurūt ēca mōsticam uitā
 afferūt. & alia pticulariq̄ de

pmptitudie piculi huius sta-
 tus Aiunt eni q̄a picula mo-
 nasticæ uite ex pluribz ospi-
 cere libet. eo p̄serti q̄a cum
 pctā effugere uix possimq̄
 cōstat in eodē genere peccā
 di longe q̄uiq̄ religiosos pec-
 care q̄ ceteros hoies. Quis
 eni dubitat ut scūs Thomas
 refert. religiosuz grauiq̄ pec-
 care fornicādo q̄ uotū cōtinē-
 tie. q̄uiq̄ peccare q̄ uotū pau-
 ptatis. q̄uiq̄ deiq̄ peccare q̄
 uotū iobediētie. Deide quis
 dubitat religiosū grauiq̄ pec-
 care ex contēptu. q̄a ut sc̄ti
 aiūt doctores. p̄ cōtēptum ui-
 det̄ in q̄tq̄ bñficii recepti. cū
 p̄ religionē sublimatq̄ sit ad
 p̄fectois statū. q̄ nimo et dei
 filiū cōculcat atq̄ uitupat p̄
 cōtēptū. con̄t̄ quos Hiero^{hier.}
 conq̄ri uidēt̄ in quibus illud
 sapiētis. quid est q̄d dilectq̄
 me^{me} i domo m̄a facit scele^{sceler}
 multa Deiq̄ q̄uiq̄ peccat p̄
 p̄ter pmpta scādala. cū mul-
 ti eius uitā ut speculū respici-
 unt. quos idē Hiero. signat
 ait eni cū p̄pha Jeremia ui-
 uidi similitudinē adulterii. &
 iter mēdaci cōfortauerūt ma-
 nus pessioz. nō ut cōuerte-
 ret̄ unyquisq̄ a malitia suā.

Cōfortauerūt in quā manus
 pessioꝝ. quia malo eozꝝ exē
 plo mali q̄modo cōfortari
 uident. eos uidelicet sequen
 do in sceleribꝫ. q̄s seq̄ debu
 erūt pie & sc̄tē uiuēdo. Est
 igit̄ piculosꝫ & tēptꝫ i religi
 oso q̄a ut Thomas ait. cū re
 ligiosꝫ uēit in cōtemptū. in
 corrigibil̄ efficiē. & oīm est
 pessimus. Adducens illud
 Hieremie. cōfregisti iugū & di
 rupisti uīcula mea Vñ Bern.
 ad Eugenū. q̄ malo pueri
 tas. q̄ maior & tēptus q̄ post
 p̄fectioīs uotiuā p̄missionē
 uolūtariā obligatōz. p̄ sacri
 habitꝫ susceptioez. p̄ exē
 ploꝝ uirtuosoz patꝫ mult
 tudinē & p̄fectionē redire
 ad pctā sic cass ad uomituz
 Illoꝝ p̄cepta & tēptē q̄s to
 ciguitē et actioīs sue iudices
 loco dei elegit. et subdit ma
 gna mōchi dignitas. sed ma
 gna eius dānatio. si que sūt
 monachi agere p̄termittit.
 Metēz huiꝫ statꝫ labores &
 difficultates nō negauit Au
 gust. ad Vicentiū donatistā
 ait enī fateor caritati uestre
 corā dño dō q̄ n̄ro. q̄ testif
 ē s̄r aīaz meā. ex deo seruire
 cepi. quōz difficile sū exptꝫ

meliores nō posse iuenire q̄
 qui i mōsteriis p̄fecerūt. ita
 nec peiores q̄ qui in mōsteri
 is defecerūt. ut hīc arbitror
 i apocalipsi esse dictū iustꝫ
 iustificitur adhuc. & q̄ i sor
 dibꝫ est sordescet adhuc At
 tendēda ḡ sūt Augu. uerba
 fateē enī meliores nō repiri
 q̄ qui in mōsterio p̄fecerūt
 sz nec peiores q̄ q̄ defecerūt
 Constat enī longe p̄les de
 ficere q̄ p̄ficē Nā ut Hiero.
 Inq̄t rara est uirtꝫ atq̄ diffi
 cilis & a paucis appetit Sz
 & ph̄ i ethicis ait. difficile
 admodū for̄ tener̄ m̄diū uir
 tutis. q̄re lōge p̄les deficiūt
 q̄ attingūt: ueluti sagittātes
 ad signū mediū p̄ta defici
 unt q̄ signū tangūt. Vñ qui
 daz sapiēs nō mirat̄ q̄re p̄les
 hoīes sint uitiosi q̄ uirtuosi
 maxime q̄a peccare multis
 modis & t̄ngit. & unico defe
 ctu q̄s reddiēt uicioꝝ. sz ne
 quaq̄ q̄s uirtuosꝫ & inocēs
 erit nisi oī cōcurrēte uirtute
 que inuicē cōnexe noscunt̄.
 Vñ saluator multos fore uo
 catos ait sz paucos electos.
 Et p̄pheta clam at. q̄a mul
 ti q̄ defecerūt. & itēz. omēs
 sūt inutiles facti sūt nō est q̄

faciat bonū. ut bonoz raritatez atq; p̄tate designaret
 Cū ḡ in omī statu p̄s defu-
 cere arbitrādum sit. religio-
 sol ḡuī defice nō ē ābiguū
 Quis enī non cernit religio-
 soz tā copiosā numerosita-
 tem. s; q̄ nō uidet tā pauco-
 rum sc̄titate Quis nō cernit
 multoz religiosoz supbiaz
 & elacionē. s; quis nō uidet
 paucoz huīlationē Plurimi
 certe sūt religiosi sed prob-
 dolor tales ut cū Bernardo
 loquar sub habitu religiois
 animū secularē. et sub p̄nif.
 uersiois habere iueniant
 cor altū in seculo. et p̄uersū
 ad religiois opera De q; b;
 idē Bern. ait doleo de mult;
 qui p̄ sp̄retā p̄p̄i p̄p̄az cō-
 uersari deberēt in scola huīli-
 tatis. ḡuī ḡsolecē et sp̄atiē-
 tes ālig fieri ī claustrō. q̄ suis
 sent ī seculo: et q; magis pi-
 culosū est. pleriq; in religioē
 nō patiunt se haberi cōtēptul
 qui ī domo sua secularit̄ uiuē-
 tes. non nisi cōtēptibiles esse
 potuerūt. Preterea ī eo uer-
 saē q̄ maxie religiosoz picu-
 lum. q; a cū sint religati deo
 duz se ligatos fore dolēt. se
 āmittūt solutos. nō cōsiderā

tes q; bñ ligata securig custo-
 diunt. soluta uero facile p̄dū-
 tur. Multis rurſ; aculeis &
 laborib; stat; religiois est
 refert; & p̄limis piculis ex-
 posit; Quis enī dubitat te-
 ste Bernā. ḡuissimū esse inē
 asuetas epulas esuriē tē dīci
 as p̄teital maceraī. ī uestes
 p̄ciosas et multas algere. &
 inē diuicias q̄s ostēdit mun-
 dus offert dyabol; . deside-
 rat noster appetit; ea cōtem-
 nere Profecto tāto hec ḡuī
 ora existūt. quāto graui; a
 pauciorib; tolerant. ffateō
 certē q; ut Bern. ait non de-
 sunt religiosi ī claustrō. q; ī
 pacto uolūt esse paupes. ut
 nihil eis desit Deiq; uolo. re-
 ligiosi casti sint & paupes.
 Quid tñ dices de piculo ar-
 rogātie. uane gl̄e. q; nō nisi
 meliores tēptat. Vñ Jeroī;
 pl; est deposuisse aīm. q̄ cul-
 tam. difficil; arrogātia q̄
 auro carē; & gēmis. his enī
 abiectis gl̄osi iuterdū tume-
 mus sordib;. et uēdibile pau-
 ptatē populari aure offeri-
 mus. Sed ad alia trāseam;.
 Quis tal; religios; est. quē
 Bernar. ip̄e describit. qui in
 nullo p̄rſ; aut resistit p̄ori

244
h9 aut suideat p̄arib9 aut s̄o
iectus. plene obsequat̄. sociis
cōgruēs. subiectis utilit̄ omī
bus cōdescendēs. fugax uo
luptatis. appetitor laboris.
paciēs abiectiois. īpaciens
honor. paup̄ ī pecūia. diues
In sciēcia. huīlis ad merita.
sup̄b9 ad uicia. qui ita huc
mūdo morit̄ ut soli deo uiuē
delectet̄. De his Eusebius
dicebat. quoniā taliter ī mo
nastario uiuē p̄fectio est. s̄z
aliter cōuersatio magna dā
natio est. sed certe potiḡ eas
Imitant̄. de quibus idem ber
nard9 ait quoniā sup̄bie in
obediētie & auaritie studēt
quaz̄ prime culpe cas9 attu
lit & labor. tertie laps9 t̄te
tur. His tribus piculis tres
claustraliū ordies subitiuē
s̄z qui sedem p̄lationis que
rūt. & p̄esse nō ualēt. Alii q̄
nō obediūt nō obedire uolūt
Tertii familiares. Inde. locu
los portātes & inoculto de
trahentes. Sed ut paucis
multa cōphendā. si studi
a. si mores. si uitā plurimo
rum religiosoz̄ cognoscere
uis. considera quia illis ca
pitulū hostis est. extra mur
mur & iuidia. ī nocte nullas

ulgillās habent nec ī die
labores. laborat mōachus
ut fiat abbas. abbas uentro
sus. prior īgrassat̄ medic9
blandit̄ potētib9 terrena
diligit. suspitios9 claustral̄
bursarius peccuīos9. īfirma
rius concubiarius capitos9.
sacrista: sine oratioe cōuer
si. fratres ad questū p̄dicāt
gardian9 eq̄tat. puītia9 p̄
clamat. genera9 generat.
Pretera d̄ h9 stat9 piculo
uide qd̄ bernard9 dicat in *ber.*
quadam ep̄la. moriens uix
unquā aliquis ī cella ad īfer
num descēdit. quia uix un
quā ī celo p̄destiat9 ī ea us
q̄ ad mortem p̄sistit. Itē
labores pic̄pa h9 status ap
tissime demōstrat. Grego. *gre.*
registro īquies. uos qui uiā
uite extra hoīm frequētā
ducit̄. tanto maiora certa
mīa pati necesse est. quoni
az̄ ad uos magister ip̄e tēp
tationū accedit. Metoz̄ ex
multitudine p̄ceptorum &
onerum. religionū. piculuz̄
& difficultas huius status
cōphendit̄. Nam ut dicit
augustin9 ubi sunt m̄lte p̄
ceptiones ibi sūt m̄lte trās
gressiones. Habēt enī reli

giosi longe ppa . pcepta . q̄
 quicumq; hoies alioru sta
 tuu imo plerūq; ut sup̄ dixi
 qd̄ aliis meritū . sibi ad pec
 catū & piculū est . nec iuuat
 si dicas . non oīa pcepta obli
 gant . Quib; Hiero . respon
 det in qdam epla . non ideo
 putet q deo se obtulit . aliq̄
 contēnenda esse mādata q̄
 a leuia sūt . tam enī maxima
 illa q̄ mīma imparata sunt
 & pceptū unig pcepti p̄cipi
 enti iuria est . Et sequit̄ in
 cūcūq; enīz statu in quouis
 ḡdu equale peccatū est . uel
 p̄hibita dimittē . uel iussa n̄
 facere . Et Bern . ait . iussa si
 ne culpa nō negligunt̄ . & sū
 criminē non contēnunt̄ . O q̄
 multa sūt hodie i religioib; q̄
 pcepta . O quot uīcula multi
 plicata . O q̄ pauca & tarda
 remedia De q̄ bus xp̄s dicē
 uideēt . alligāt onera graua
 et importabilia . et iponūt ea
 in humeris hoīm . Contra hos
 multiplicātes pcepta cōmīta
 tur de; duas maledictioēs
 Prima est ue uobis scribie &
 phatisei ypocrite p claudis
 tis regnū celoꝝ añ homies
 ubi nō intratis nec pmittit̄
 alios intrare . Sc̄da est ue uo

mer.

ber.

bls sc̄be & pharisei . q̄ decisa
 tis mentā et anetā . et relin
 quitis q̄ graua sūt scilicet le
 gis iuditiuz misericordiā &
 fidē . Forte dicet q̄ sp̄iā fatē
 dum esse p̄lima religionū p
 cepta . p̄lima onera ex q̄ b; q̄
 necesse est p̄lima sequant̄
 pctā ffatendū etiam p̄lima
 esse in religioē picula inco
 moda . p̄tes difficultates &
 labores Vex tñ ex plurimis
 bonis q̄ religiosi agūt . facili; q̄
 credit̄ absorbi posse . sed &
 p̄mptiq; ab eis resurgē uale
 bunt . p̄serti p̄p̄e intētionēz
 quam habet ad deū erectā .
 Accedit q̄a habēt lotios a q̄
 bus iuuēt̄ ad quos dici pos
 sunt . que tetigi sup̄ in . xxxiii
 capitulo Demū fateor possi
 bile illud est . sed difficile di
 xerim . pcepta enī apta sūt .
 impletiones dubie . manda
 ta certa . trāsgressiones cer
 tiores . uitia nō occulta sunt
 bona non uident̄ . picula mā
 nifesta existunt . nec sine di
 scrim̄e incurrunt̄ . remedia
 uero dubia . nec sine magnis
 laborib; querunt̄ . facili; ca
 dim; q̄ resurgam; . socii ue
 ro an iuuēt̄ eū qui se ledere
 uult . unusq; sc̄p̄ cōsideret de

quibz quidam sapiens ait. qd
 iuuat amicos si aig amicitior
 ledit: ffateor tñ boīs et deo
 dicatis religiosif. picula dif
 ficultates. Labores hui9mo
 di quedā certamīa. qdaz ex
 ercitaciones existunt. que
 religiofe uiuentes eo magis
 coronāt. atq; ut supra dixi
 cū d̄ picul9 & laboibz stat9
 eccēstici egi. non est in culpa
 religio sed abutētib9 religi
 one. Nec est im pbatio ī reli
 gione sed dturpātibz religi
 onē. in q̄ non est mix si sit
 multitudo piculoꝝ. ubi uio
 lentib9 & bñ militātibz est
 cumuloꝝ donoꝝ. Nam ut ait
 Hugo de scō Victore. omī
 statui est benigna religio. a
 bundāf paupi. mediocribz
 sufficiēf. tolerabil diuiti. in
 firmis larga. dedicatīf cōpa
 tiēf. penitētibz miserāf. per
 uerfif seuera. bonis optīa.
 Et Aristoti. religio nunq̄ se
 nescit. fatigationē nō sentit
 ex quibz oibz apte mōstra
 tur. hui9 uite ⁊ stat9 piculū
 labor & difficultat simul &
 utilitas.

Capitulū. xxviii. de incl
 nacōe & disposicōe natura

li & diuerfitate cōplexionū
 & abilitatū hoīm q̄ntuz ad
 religionē. et cōsilio in talib9.

Ltra p̄dicta nōnulli
 cautos agunt et at
 tentos religionē in
 gredī uolentes. ut inclacōes
 sus ac disposicōes naturales
 & cōplexiones attēdant. uī
 resq; suas discutiāt. Tandē
 quidā illis ēca p̄dicta cōsilia
 Aut enī qa scdm ātiquoꝝ
 sapiētū sententias. diuersi
 diuersos penitus uiuēdi mo
 dos aut inclinant aut dispo
 nunt. Diuersitas autē & dis
 similitudo aut disparitas ui
 uendi unig ad alterū. ut ī pol
 lit. cis sequit ph9. e x tripli
 radice pcedit Primo ex nā
 tura siue q̄litate diuersa non
 nullos ex diuerfitate cōple
 xionis loci q̄ ī q̄ uiuūt. natu
 raliter ad diuersa ferri uide
 mus. nōnullos enī inclinare
 cōspicim9 ad bñ pollitican
 dum in re. p. alios ad militā
 dum. alios ad artificia: alios
 ad artificiu & cultū diuinuz
 nec solū ad hec exercitia sz
 aīe passiones diuersimodē
 disponunt. quoniā aliqui ad
 uerecūdiāz. alij ad iram. alij
 ad tristitiā inclinant. Som

plexiois ḡ diuersitas & re
 gionis q̄litas ad diuersa pes
 tus inclinatur etiam quo ad
 mores Quāto enī humana
 complexio simplicior & pu
 rior est tanto sensus exte
 riores potentiores
 atq; subtiliores reddunt. q̄
 sit ut p̄ cōsequēl intellectus
 hoīs eo magis sit purior &
 subtilior. Idq; ex eo patz el
 se manifestū quōz ḡ. In sensu
 ipi exteiores uiuaciores exi
 stūt tāto magis intellectui de
 seruire possūt. quonīa itelle
 ctus ipse nihil agit aut itelli
 git q̄ diu in hoīe existit nisi
 cū misterio sensu. q̄re recte
 Aristoteles q̄a ante se quonē
 cōpōr Et alibi lib̄ d̄a aīa ait
 molles carne aptos mēte di
 cimus. Anima ḡ siue intelle
 ctus huān9 nō exercet opa
 tiones suas nisi mediātibus
 organis corpis. q̄na eodez
 pho testa. nihil est in intelle
 ctu quin prius fuerit in sensu.
 Ex q̄ra lice p̄cedit illa cau
 sa a multis ignorata. q̄re in
 intellectus humanus q̄nq; fati
 gat. qd̄ licet impprie dictū
 sit. tñ intellectū fatigari di
 rim9 non scdm se sed scdm
 sensu exteiores. cum quib9

agere debet intellectus ipse.
 Ex q̄b9 oībz cōstat q̄ abili
 tate seu disponunt hoīes
 ad hūc uel illū modū uiuēdi
 scdm q̄ pei9 uel melius con
 plexio illarū ē disposita et
 q̄q̄ aīa ipa eque p̄fecta exi
 stat tñ aliqñ eligit nūū uiuē
 di modū sibi acomodatū
 et in eo facili9 bñ opat. si or
 gana corpis meli9 habet di
 spōsita & complexionata. q̄
 inclinatiue non completiue
 ad hūc uel illud disponūt. Se
 cundo diuersitas modi uiuē
 di contigit plerunq; & diue
 sa consuetudie q̄ natura imi
 tat. & illa ad unuz modū ui
 uendi trahit. alios ad alium
 Tercio hec disparitas uiuē
 di contigit nōnunq; ex spiri
 tuali diuina influētia que q̄n
 & quomō uult hūc trahit ad
 unuz uiuendi modū. aliū ad
 aliū sine tñ offēnsioē unius
 cuiusq; liberi ābitrii. put sue
 inscrutabili placet p̄uidētie
 Quicunq; hoc modo trahit
 ad uitam monasticā. laudet
 deū qui traxit & p̄peret ad
 locū quē sibi mōstrat deus.
 et relictis urbib9 & eaz ille
 cebris. nadat saluari in segō
 Verum secūdu modū con

176

suetudinarij eos repete non
 iuvat. q̄ delicate s̄urbibz nu
 triti sūt. s̄z op̄g ē s̄suetudiez
 p̄nitiosā ōria s̄suetudie pau
 latim deuincere. Si uero pri
 mum modū attēdunt. recur
 rant ad cōplexionem predi
 ximz ad naturā suā. ad incli
 nationē .ad dispositionē in
 terioris hoīs sui unusq̄sq̄ re
 eurrat. de īq̄ ad uires corpis
 sui & seipos & intra seipos
 diiudicēt. & de se magis sibi
 q̄ aliis credāt. Concludūt ḡ
 & consulūt nōnulli scribētē
 ut qui indeliberacōe p̄det.
 an religiosā uitam assumat.
 cuncta aīo digerat. & id eli
 gat qd̄ portare & continua
 re possit. Nec uolumz q̄ teti
 gimus dicta esse aīo dissua
 dendi religioīs īgressū ma
 xime q̄a nō ignoramz nemi
 nem sine ḡui peccato religi
 onis uitā alicui aut p̄hibere
 aut impedire posse. iuueibz
 p̄serti. naz adoleſcēti uolēti
 uia p̄fectioīs dixit xp̄s. uen
 de omīs q̄ habes et da pau
 peribus .et ueni et sequē me
 Vnde quidā sapiēs ait .qui
 adolescentē a religione retra
 hūnt similes sunt phariseis
 q̄bz ore saluatoris dictū est

ue uob̄ quia nec hos intratis
 in regnū celoꝝ nec alios si
 nitis intrare. Verūt̄n religio
 nis īgressz de cōsilio sit &
 de opibz suprogatoīs unus
 q̄sq̄ ut dictū est ad se recur
 rat uiresq̄ suas discutiat. fra
 gilitati sue s̄plexioī naturcō
 suetudis q̄sulat. et si pōt cape
 re capiat Dicar̄ enī r̄ligar̄ se
 deo optimū est Sed cogitet
 qni religioez ītrat. laborio
 sam uia. iter arduū atq̄ diffi
 cile aggredi. nec ad t̄p̄g. s̄z
 q̄ diu uixerit religioīs oner̄
 necesse est sustineat. illudq̄
 semp̄ in mētem ueniat quia
 sic manū ponat ad laborio
 suz aratz. ne respiciat retro
 quia aptus nō erit regno ce
 lorū. statemur tamē quia
 ea q̄ tetigimz incliatue nō
 completiue ad h̄ uel illud di
 sponūt. Potēs est deo abūda
 re et facere gratiā nob̄. q̄ de
 lapidibz istis potest suscita
 re filios Abrae. de lapidibz
 squam id est de iduratis et
 inflexibilibz animis hoīm. nō
 natur̄ uel s̄plexioē. sed solū
 etiam dep̄uatioē et malitia
 potest suscitare filios Abrae
 id est reddē eos flexibiles.
 et obsequētissimos ad obe

diētia et cetera onera reli-
gionū. non tamē īpbamus
quī unq̄sq̄ fr̄gilitatē uires
q̄ sua discutiat. ⁊ cū cōsiliū
sit religionē īgredi ut sup̄
dictū est . si p̄t capē capiat

Capitulū. xxix. de com-
paratione religiosoz inter
se ad iūicez. ⁊ p̄mo d̄ com-
paratione solitariorū ad so-
cialēz uitā agentēz . ⁊ que
uita p̄fectior sit altera .

Abita est igit̄ sup̄
ul compatio et dif-
ferentia horum duorum sta-
tuū . clerical' uidelicet ⁊
regularis inē se ad iūicē
comparatoz . ⁊ qualiter alte-
ri aut equatur . aut p̄ponat̄
quo ad p̄fectionē statuū . ⁊
quī sit eligibilior put p̄fec-
tior aut put humanior . Jā
sup̄est ut stat⁹ religiosorū
inter se ad iūicē distīguan-
tur et comparētur quo ad
p̄fectionis statuū . Et primo
de religiosīs solitariīs com-
patīs ad uitā socialēz agē-
tes . Quantum igit̄ ad reli-
giolum statuū inter se consi-
derādū . et comparādū
duplicē fore puto differētiā

religiosoz quorū dā qui soli-
tariā et anacoriticā uitā du-
cunt . alioz qui socialē . De
solitariīs ergo primo dicen-
dum est . de inde d̄ socialē
uitā agētibz . De primis ita
q̄ anonnul' sancti doctori-
bz asserit̄ illos omnes . cete-
ros religiosos excellentia
uite stat⁹ p̄fectione antejre
sic de antonio legimus . sic
de paulo primo heremita .
nec nō benedicto . et p̄mis
macarionibz et comp̄imis
aliis . de quibz augusti . in li-
bro de opibz monachorū
ait illos monachos facti dēf
esse . qui a conspectū hoīm
segregati nulli ad se p̄bent
accessuz . Alii uero distīguē-
dum putāt . q̄a uel loq̄mur
de p̄fectionis statuū . uel de
p̄fectionis ope . Utroq̄ ad-
tez modo solitaria uita mai-
orem p̄fectionēz acq̄rit q̄
socialis . Quorum ratio est
quoniā uita social' stat⁹ est
uolentiū p̄fici p̄ instructio-
nem ī intellectu et p̄ correc-
tionē ī effectū . cum aliquā
do cottigat a uia p̄fectionis
deuare . Sed solitaria uita
est p̄fectior . et talū qui nul-
lo istoz īdigeāt . Solitarie

enī uiuētes & allorū confortia aspīnantes & ciuilitē & socialiter non cōuersantes. necessario ut phus ait ī policiā . uel sunt ut bestie . uel sunt homīe meliores . Vñ non solum scdm factoz . s; scdm philosophoz sentētias solitarie & uirtuose uiuē pfectoz est . & magis tales debēt dici quidaz dii q̄ homines . uel tanq̄ sup̄mi & pfectissimi homīes . nō soluz honorādi . s; potiq̄ admirādi sunt . Quāto ergo statq̄ pfectoz excedit statū plitī endoruz . tāto solitaria uita monachoz excedit uitā q̄ runcūq̄ religiosoz socialitē uiuētium . Si uero loquamur de pfectionis ope . hoc idē putāt . Opq̄ enī uite solitarie contēplatio est . socialē uero uite actio est utriusq̄ opis ī quibusdā cōmixtio . Plānum est autē q̄ contēplatio p̄e mīet actioni . & est opq̄ magne pfectionis non solū pp̄e x̄pi uerba . de martha et maria commuīter recitātā . sed pp̄e x̄pi exempluz imitādum . De quo scribit̄ apud . Lucā q̄ exiit ī montē orare et erat p̄noctans

ī or̄tione . & hoc fit pp̄ter facilius diuinū auxilium impetrādū . Nō enī dixit exiit ad turbas . ā ad urbes or̄re . s; ī mōtē uaste solitudis ubi enī deest auxiliū hūanū solitudis locus aptq̄ est ad impertādūz diuinū auxiliū q̄a cū iguoramus qd̄ agere debeamq̄ . hoc solum habeamq̄ r̄fugii ut oculos nostros dirigamq̄ ad deū . Itē q̄rit̄ solitudo pp̄ter tumultū seculi fugiēdum deserēs enī mundū et tumultū seculi . et sperās se nō solū a uoluptatibus mundi . sed a locūditate sociali : confortat̄ a x̄po ut . glo ait super illo uerbo . apocalip . xii . mulier fugit ī solitudiez : Circa p̄dicta tñ que de sanctitate uite solitarie dicta sunt : dicam qd̄ animū pullat . Alia est enīz ratio illiq̄ antiqui tēporis . alia moderni . Si enī uiros solitarios consideramq̄ . illos uidelicet qui in primitia ecclesia floruerūt : uerissimuz puto illos fuisse pfectionis et sanctionis uite ceteris socialem uitā agētibz . Nō enī tpe nō artabantur fideles tot canonū id est decreto

rum p̄ceptis censuris aut pe-
 nis. Querant tūc ut ita di-
 xerim tot laquei leguz seu
 constitutionū .excommuni-
 cationū siue censurarū .a q-
 bus uix fideles etiaz diligē-
 tissimi et tiorati r̄spirare et
 p̄cauz possūt . nō tot ieiunia
 idicta . nō uigilie . nō silētia
 non diurna p̄ter & noc-
 turna diuina officia dieti ac
 ex p̄cepta dicenda deniq-
 tot festa colēda . non tā cre-
 bra cōfessio & corpis xpi
 cōmunicatio . nō tot obediē-
 tiaz p̄stationes . sicut mō fi-
 deles artatur aut potius iuol-
 uunt. Ita ut recte de plati
 eccleie dici possit illud chri-
 sti . qui alligant onera isup-
 portabilia & cetera. Vnde
 si aliqua h̄mo i illa p̄miti-
 ua ecclesia seruabant . erāt
 tñ uolūtati . q̄ ptūc trāsgre-
 di peccatū nō erat . q̄a non
 dum p̄hibita . Nūc uero ea
 om̄ia que dixim⁹ & cōplu-
 ra alia ab ecclesia addita &
 quotidie sc̄dm hoīm tem-
 poris malitiaz expedit . ut
 augeatur et sub p̄cepto iniū-
 gūt . q̄z ignorātia aliquē nō
 excusat . et omēs etiā solita-
 rios ad obseruationē ligat

Cum igit̄ ea om̄ia nō soluz
 facē lz et sciēre difficile sit
 et fere i possibile . non soluz
 anacorit⁹ . et i heremouitaz
 agentib⁹ . qui hoīm conuer-
 sationes fugiūt . et oīm rez
 necessariarū penuriā habēt
 sed etiā his qui urb̄ icolant
 Ideo putam⁹ sine offensio-
 ne uelit̄ p̄babilē dici pos-
 se . modernis tempib⁹ uitā
 heremiticā non posse repi-
 ri illius p̄fectionis & sancti-
 monie . sicut prisca illis tem-
 porib⁹ . quū immo piculosā
 ad modū fore et difficulter
 cūcta ecclesie statuta obser-
 uare posse . Nisi forte aliq̄s
 dicat q̄ anacorite p̄dicti iā
 adeo p̄fecti sunt et tam fix-
 um animū in dei amore ha-
 bent . ut ab his ligamētis li-
 beri sint . et p̄dicta p̄cepta
 habeant in p̄paratione ani-
 mi . Quibus non facile affē-
 tio . q̄a cum d̄ eccle sia sint
 p̄cepta ecclesie ligari mani-
 festū est . nisi p̄uilegiati re-
 periatur . aut diuīt⁹ alter fu-
 erit reuolutū

Capitulū . xxx . de com-
 paratione religiosorum uitā
 solialē agētū iter se . et que
 religio solialis alteri soliali

fit pfectior. et utrum religio
eo q̄ artior. sit pfectior

Consequē est ut re
ligiosos uitā socialē
agentes discēnam⁹ & com
parem⁹ q̄ntuz ad eorū pfe
ctionē. inter quos ut sancti
doctores tradūt. longa ad
modū differētia est. Naz ut
inqt fact⁹ Thomas secūde
scēde. q. clxxxviii. differen
tia r̄ligiois unig ad aliū p̄nci
palit̄ q̄dem attēdit̄ ex pte
finis. sic ut una religio ordie
tur ad peregrinos hospitiū
recipiēdos. & alia ad uisitā
dos uel redimēdos captiuos
Secūdario autē ex pte exē
cii. q̄a diuersi modi exēctiū
s̄t i diuersis r̄ligioib⁹. puta
q̄a in una religioē castigat̄
corp⁹ p abstinētia ciboruz
in alia p exercitiuz operum
manualiū. uel p nuditatē uel
aliqud aliud huiusmodi. Et
q̄a nō potest aliquid dici al
tero potiq̄ nisi scdm̄ illud i
quo ab eo differt. ideo excel
lencia unig religiois s̄r aliā
p̄ncipalit̄ quidē attēdit̄ s̄m
religios finē Secūdario autē
scdm̄ exercitiū. diuersimode
t̄n s̄m eū utraq̄ cōpacio at

tendit̄. Naz compatio q̄ est
s̄m finē est absoluta. eo q̄ si
nis ppter se querit̄. Compa
ratio autē q̄ est s̄m exerciti
um q̄rit̄ nō ppter se s̄z p̄p̄t
finez. et ideo illa religio p̄fer
tur alteri q̄ ordiat̄ ad finēz
absolute potiozem. uel quia
est maius bonū. uel quia ad
plura bona dirigit. Si uero
sit idem finis. sed secūdario
tunc attēdit̄ p̄minētia reli
glonis non s̄m quātitatē ex
ercitiū sed s̄m p̄portinē ei⁹
ad finem intentū. Vnde &
incollationib⁹ patruz intro
ducit̄ sentētia beati Antho
nii. qui p̄tulit discretionē p
quā aliquis om̄ia moderat̄
& ieiuniis & uigiliis & om̄
ib⁹ hui⁹modi obseruatōib⁹
Sic ḡ dicēduz q̄ op⁹ uite a
ctiue est duplex. unū quidē
q̄d ex plenitudine contēpla
tiois deriuat̄ sic doctrīa &
p̄dicatio. Vñ & Greg. dicit
in q̄nta omelia sup̄ Ezechiele
q̄ p̄fectis uiris p̄mo ad con
templationē suā redeūtibus
dicit̄ m̄moriā suauitatis tue
eructabūt Et hec p̄ferē sim
plici contēplatiois. sic enī est
maig illuminare q̄ lucere so
lum. ita maig est contēplata

aliis tradere q̄ soluz contē
plari. Aliud autē ē actiē uite
qd̄ totaliter consistit i occu
pacioē exteriori. sic elimosi
nas dare. hospites recipere
et alia h̄y mos q̄ sunt m̄iora
opib9 cōtēplatiois. nisi fōtē
i casu necessitat̄. Sic ḡ sum
mum ḡduz in religioib9 te
nent. qui ordinātur ad do
cēdum et p̄dicandū. q̄ etiaz
ppinquinissimi sunt p̄fectioi
epōz. sic et in aliis rebus si
nes p̄moz iūgunt̄ p̄cipiis
secūdoz ut dicit Dionisius
vii. c. de. di. no. Secundū aē
ḡduz tenet ille q̄ ordinat̄
ad contēplationē Tercū aē
q̄ occupant̄ c̄ca exteriores
actiones. In linguā autē his
ḡdib9 potest attendi p̄emi
nētia s̄m q̄ una religio ordi
nat̄ ad altiorē actū eod̄ ge
ner̄. sic inē opa actiē potis ē
redimere captiuos q̄ suscipē
hospites. et i oib9 opib9 cōtē
platiē. potis ē orō q̄ lectio.
potest etiā attēdi p̄eminētia
si una eaz ad p̄la hoz ordi
nat̄ q̄ alia. uel conueniētior
statuta habeat ad finē p̄po
sitū consequēduz Moderni
t̄n doctores ad eundē intel
lectū aliter distinguūt Terc
enī ḡd9 fatiūt illoz religio

soz uitaz socialē agentiu. p̄
ferti q̄ i paupertate uolūta la
ppē x̄pm assūptam regula
rem uitam elegerūt. Prim9
ḡd9 fuit quondā et hodie ē
qrūdā mōchoz q̄ habētēs
possessiones in cōmuni de
fructib9 et puētib9 ipaz ui
uunt. et de illis sibi et neces
sariis uite sue p̄uidēt. Secū
dus modus fuit et ad huc ē
quorūdā religiosoz. q̄ mun
dum sp̄nētes de labore maū
um suaz uictitant. ac uestiū
et alia necessaria sibi ex illo
misterio submistrāt. secūdū
quem modū aliq̄ndo paul9
apostol9 uixit: ne offendicu
lum daret euāgelio. Tertio
ḡd9 est alioz religiosoz
qui hodie communi uocabu
lo mendicātes appellātur.
qui sp̄ualibus p̄cipaliter
uacātes. et p̄dicatioi et doc
trine insistentēs et his q̄ sibi a
sūalib9 offerunt. i uolūtaia
paupertate deo famulātur Ne
igit̄ i religiones habēt iter se
differētias et p̄portioēs. et
alie aliis atiq̄oīs sūt et eā stri
ctioēs. s3 q̄ntū ē ad statū ube
rioris p̄fectionis. nō dubito
ultimā id est medicatiū uitā
maior esse p̄fectiois et mel
ti. ac etiā securitat̄ ad salu

327

MS. 19R. 236

tem ppter q̄tuor causas su
perig assignatas cuz de ex
cellētia religioſe & mōſtice
uite in genere actū est. Priō
uidelicz q̄a t̄paliū reꝝ mīo
rem habet ſollicitudinē. Se
cūdo q̄a ad ſpūalē otēplatio
nem maiorē habz diſpoſicōz
annexā. Tertio q̄a respectu
maioꝝ bonoꝝ q̄ fidelibꝝ ſub
miſtrāt. & puā in h̄ ſeculo re
cōpensacōez recipiūt. Quar
to q̄a maḡ xp̄i uitā imitāt &
ap̄loꝝ. Sc̄bit̄ enī in Luca q̄
mulieres multe ſequebantur
xp̄m. miſtrātes ſibi de ſacul
tatibꝝ ſuis. quā aliq̄ putāt uī
tā mēdicantiū. Fortaſſe ali
q̄ſ obitiet q̄ nōnulle religio
neſ acrioriſ uite ſūt q̄ mēdi
cātes. ideo uident̄ eumētio
riſ atq̄ p̄fectioriſ eſſe ſtatꝝ
Nam dicēdū eſt ut ſacti tra
dūt̄ doctores q̄ iſta duo ſi
ſtare poſſunt. aliquā religio
nē eē artioriē & t̄n mīoriſ p̄
fectioniſ. Quod triplici uia
oñdiē. Primo p̄ xp̄i exēplū
Sec̄do p̄ diſcipuloꝝ documē
tūm. Tercō p̄ eccēſie militātiſ
cōmune expimētū. Priō enī
patz p̄ xp̄i exēpluz. nā nul
li fideliū debz eſſe dubiū. q̄
nulla reḡla uel religio artiō
eſſe poteſt q̄ religio Iohāniſ

baptiſte. de q̄ dicit̄ Mathet
p̄mo q̄ uestimētuz eiꝝ erat
de pilis cameloꝝ. eſca autē
eiꝝ locuſte & mel ſilueſtre.
Sup̄ q̄ uerbo dicit̄ Hiero. q̄
mīꝝ erat in huāno corpe tā
tam aſperitatē uite cōſpicē.
Demū niſi dubiū ē. q̄ niſi a
lia religio aut uiuēdi mōꝝ p̄
fectiō ſueit uita & r̄ligioē xp̄i
Vñ Mat. xi. dicit̄. uēit Iohēſ
baptiſta nō māducāſ nec bi
bēs. et t̄n dixiſtiſ q̄a demo
nem habet. Uēit filioꝝ homiſ
manducāſ & bibēs. & dixi
ſtiſ ecce hō uorax & pota
tor uini. & iuſtificata eſt ſa
piētia a filiſ ſuiſ. Sup̄ q̄ uer
bo dicit̄ Augu. q̄ ſecti ap̄li i
tellexerūt regnū dei nō eſſe
i eſca & potu. ſed in eq̄nimi
tate et uolūtate tolerādi. q̄ſ
neq̄ copia ſubleuat neq̄ de
p̄mit egeſtaſ. Et ſic patz q̄
r̄ligio xp̄i licz ſueit mīꝝ āta
t̄n lōge maior̄ p̄fectioiſ. Se
cūdo h̄ patz p̄ doctrinā apō
ſtoloꝝ. tāta. n. ſuit ap̄lice ui
te p̄fectio & eccēſie p̄mitie. ut
cūctiſ poſſeſſioiſ ſub abdicā
tiſ. oīa haberet in cōmū et
p̄tia poſſeſſionū ponebant̄
ad pedes ap̄loꝝ. a q̄ p̄fectio
niſ uia aliq̄tenꝝ poſteriorēſ
deſecerūt. q̄a poſſeſſioneſ

in cōmuni licite tñ obserua-
 bant ut alibi latiq dixim9.
 p̄serti in eolibro quē de xp̄i
 paup̄tate edidim9. tetigim9
 etiā libro defēsori status ec-
 clesiastici Quaz exp̄sse dicit
Augu.iii.de doct̄sa xp̄iana
 n̄llas ecc̄ias gentiū fecisse. q̄ā
 t̄pe ap̄loꝝ factū ē. et tñ mō-
 st̄ria ex gētib9 cōuersis cō-
 gregata et possessioēs ī onī
 seruātes artior̄ uite fuerūt.
 q̄ religio siue stat9 ap̄loꝝ.
 Dicit enī Hieroī. in ep̄sa ad
 Eustachiū de cibouō ⁊ potu-
 taceo. cū etiā lāguētes mōchi
 aq̄ frigida utāt. & coctū ali-
 q̄ā comedisse luxuria ē. Fu-
 erūt ḡ mōchi ī p̄missa ecc̄ia
 artior̄ uite q̄ ap̄li. s̄z tñ m̄so-
 ris p̄fectiois. q̄ā patet q̄ ex
 eo q̄ mōchi p̄dicti possessio-
 nes ī onī seruabāt. Augu. vi
 deē inuer̄ eos q̄ā modo a p̄-
 ctioē ap̄loꝝ defecisse. Tercō
 h̄ et cōspiciē p̄ militat̄ n̄re
 ecc̄ie exp̄imētū. tenet enī cō-
 muniter ecc̄ia religionē siue
 statū ep̄oꝝ p̄fectiorē esse oī
 alia religioē tā mōchoꝝ q̄
 alioꝝ. & tñ exp̄imētū doc̄z
 q̄ q̄libz religio artior̄ uite ē
 q̄ religio siue stat9 ep̄oꝝ.
 Nō ḡ se cōmitāt ista q̄a reli-
 gio q̄nto artiō tāto p̄fectiō

Potest enī esse maior p̄fecti-
 o cū minori artitudine. & ma-
 ior artitudo cū minori p̄fec-
 tione. Et licet ecc̄ia conce-
 dat trāsire ad artiorē illi qui
 sunt in laxiori non p̄pter id
 concedit quasi credat religi-
 onem tanto esse p̄fectiorez
 quanto artiorem simpliciē
 sed credit artiorem instrū-
 mentalit̄ eē p̄fectiorē r̄spectū
 illoꝝ q̄ p̄ talē artitudinē eo-
 modiq̄ dicūt posse puenire
 ad statum p̄fectiois Et hec
 q̄ntuz ad p̄fectiorē statum
 itelligēda sūt Quid autē te-
 nendū sit q̄ntum ad trāsitū
 canoniste tractāt in. c. sane
 de regularib9. Dicūt enim
 exēpligrā q̄ attēta instituci-
 one r̄gule s̄cti Augu. & etiā
 s̄cti Benedi. artioris regule
 est ordo s̄cti Benedicti &
 laxior s̄cti Augu. uidelicet
 q̄ntuz ad trāsitū de una reli-
 gione ad aliā. Itaq̄ nisi cō-
 stitutioēs r̄gulares obstarēt
 uel obseruātia actualis s̄m
 p̄dicatoꝝ & alioꝝ q̄ regulā
 beati Augu. p̄sitenē. certū
 est eos posse trāsire ad or-
 dinem s̄cti Benedicti. Vex
 tñ in ista materia q̄ntuz ad
 trāsitū ad aliā religionēz di-
 cant doctores q̄ capiē laci

328

MS. 19R. 226

256
or uel artior habēdo respe-
ctum ad actualē. etiā ad con-
stitutiones factas ultra regu-
lam Vnde q̄ntuz ad dictuz
trāsītū non est solū pōderā
da r̄gula s̄acti Benedicti &
Augusti. s̄z sūt pōderāde cō-
stitucōes ip̄oz ordinū et actu-
ales ob̄uatiē. Et tōcū fr̄es
p̄dicatoz et sc̄i Augu. & ali-
oz q̄ tenēt regl̄az bt̄i Augt
s̄m cōmunē modū uiuēdi &
suādi regl̄am. reducti sunt
istar̄ medicātiū pōderāta uei-
tate. uident̄ eē artior̄ ordi-
s̄ ordo sc̄i Benedi. & nō pos-
set trāsire fr̄ p̄dicatoz ad o-
dinē sc̄i B̄ndicti s̄n pape licē-
tia. t̄n̄ q̄ntū ad p̄fectioēz sta-
tus utriq̄z regl̄e simplicitē
assūpte s̄m op̄ionē multoz
regl̄a sc̄i B̄ndicti p̄fectior̄
statū q̄ sc̄i Augu. ē. Et h̄ de
cōpacōe in̄ se eūtaz religio-
nū uitā s̄otiale habentiū bre-
uē dicta suffitiant.

Accipe bt̄issime p̄r̄ h̄
mane uite speculū tuo nomi-
s̄z m̄p̄toz utilitati dicatū. ut
p̄ te q̄ speculū & tociq̄ mōrlis
uite norma datū es. cūcti si-
deles in quibz statū arte gra-
du ac dignitate cōstituti spe-
culēt. atq̄ i eo uideāt q̄d cui
q̄ ueriat. q̄d Incubat. in q̄ ue-
deuiāt a f̄m̄ite uie iuste. Na

uelōti nat̄ale speculū e9libz
forme sibi oppoite imāgiari
am p̄fert s̄ilitudinez. sic hoc
speculū oīm mōrlū uarias ui-
uēdi for̄s r̄cipiet & q̄d boni
q̄d sinistri hēat. distiguet &
stuebit. Ibi enī uitā suā specu-
labit̄ oīs hō. nā uidebit petōr
& irasceēt speculās p̄uacaci-
ones suas. i eo rur̄q̄ uidebūt
recti & letabūt. q̄a cernēt i
q̄ crescāt Deiq̄ i eo uidebūt
iusti et t̄iebūt. q̄a putātes se
stae. uideāt ne cadāt. et tādē
uidebūt mōrles q̄a oīs caro
senū. et oīs hu9 secl̄i decō ut
sterc9 Dabo ḡ finē q̄ p̄ reze
magnitudie uix s̄cepi. Scio
pauc̄a forte & m̄lta de hui9
mōrlis uite diuēsis artibz &
uiuēdi mōrl̄ discreui. q̄ q̄dē
lōgiōr̄ aut breuiōr̄ dici posse
nō ignoro. Verz nec breuita-
ti ad modū studiū nē copie. ne
legētes ā tedio ā nimia bre-
uitate afficerē. imitat9 sapiē-
tē ecciastē q̄ exm̄p̄t op̄osuit
p̄abolās sac̄s q̄ se ūba utilia.
s̄ebēs s̄moēs rectiss̄ios ac ueri-
tate pleōs n̄ sibi s̄z fut̄is p̄spi-
ciēs ad laudē oīpotēt̄ dei q̄
tādē tuā bt̄itudinē felicit̄ p̄-
tegat & ob̄uet & tādē p̄9 diu-
tinū h9 uite cursū una cū gre-
ge tibi cr̄dito p̄ducat ad ul-
timā eternā Amē. deo gr̄al.

Incipit reperiū siue
tabula p alphabetū ad faci
liter rēpiēdas materia s in
p̄sēti libro dicto speculū ui
te humane.

.A.

Aduocat9 q̄lis debet es
se. & laudaē p̄lmū eig exer
citiū. libro p̄mo. ca. xvii.

Aduocatoz fraudes īco
moda damna & picula. lib
p̄mo ca. xvii.

Aduersa et mala euiglibz
artil in hac uita huāna libro
p̄mo p̄ totū.

Aduersa et mala fere oīa
q̄ passi sūt hoīes incipiēdo
ab origie mūdi. & noīanē
p̄sone. et de causa corūdez
maloz lib p̄mo ca. xl.

Aduersa mala et afflictio
nes q̄ hoīes in omī statu pa
tiantē intriseq̄ et satisfit q̄
relis hoīm a qua re null9 su
a sorte contētaē lib p̄mo ca.
xli.

Agriculture laudes ne
cessitas et utilitas et de eig
cōmendacōe lib p̄o ca. xxi.

Agriculture īcomoda af
flictiones et labores lib p̄o
ca. xxli.

Ambitio lib p̄mo ca. xlii.

Artes omēs et diuēsi mo

di uiuēdi secularit̄ et dulcia
ac p̄spera necnō amara et
aduersa illaz breui nāranē
lib p̄mo ca. xxxix.

Artes liberales q̄re sic di
cant. et de eaz laudibz et
utilitate necnō de eaz abu
su laboribz et p̄uo fructu li.
p̄mo. ca. xxxiiii.

Artes mechanice infra in
uerbo mechanica.

Archidyacōi dignitās et
illiq̄ p̄conia ac afflictioēs &
picula lib 2 ca. xiiii.

Archip̄sbiteri honō et p̄
rogatiua et istiq̄ stat9. affli
ctioēs. labores et picula lib
2. ca. xviii.

Aritmetica laudatur. et
de illiq̄ laboribz et afflictio
nibz li. p̄o ca. xxxix.

Armata milicia cōmenda
tur ex mult9 li. p̄o ca. ix.

Milites q̄les debēt esse
et de eoz uiciis. damnis et
piculis lib p̄o. ca. x.

Astronoīa commendaē
& de h9 art9 ī certitudine. sal
laciis. picul9 & de dānis q̄ ex
ea p̄ueniūt lib i ca. xxxviii.

B

Bona & utilia oīm artiū
& offitioz hui9 uite p̄ totū
librūm.

129

Vois qre mala pueniue
et maſ bona. & pulcr de b li
bro po ca. ulto ibi abſoluag.

.L.

Sanonic9 qlis debz effe
& comedaſ iſte mod9 uiue
di. necno d illig ſtat9 labori
buſ afflictionibuſ et piculuſ
lib 2. ca. xix.

Canonriſ dignitaſ et ho
nor comedaſ. & de illig eru
niſ & picuſ lib 2. ca. xv.

Cardinalat9 dignitaſ co
medaſ pſimuz lib 2. ca. viii.

Cardialiu afflictioneſ la
boreſ & picula lib: 2. ca. ix.

Mericoz ſtat9 i pſperis
& aduerſ ifra i uerbo ſaedof

Soiugaſ uite ſcital et lau
deſ lib po ca. xi.

Soiugaſ uite anxietateſ af
flictioeſ & icomoda li. i. c. xii.

Soſiliarii et ſuluſ ciuitatu
laudeſ et comoda lib po. c. v.

Soſilitarioz et ſuluſ urbiu
afflictioeſ damna & picula
lib pmo capi. vi.

Surat9 & rector eccie co
medaſ & de illig eruſniſ la
boib9 & picuſ lib 2. ca. xxii

Curaliu uita & eoz pſpe
ritate & felicitate ac utilita
te lib primo capi. tercio.

Curliu uitia miſerie labo

res & picula lib po. ca. iiii.

D

Decanat9 i eccia laudeſ
& pconia ac ei9 de ſtat9 eru
ne & picula lib 2. ca. xiii.

Dyaletica qd ſit. & qre
ſuenta eſt. et de illig utilita
te et laudib9 ac ſcomodita
te. lib po ca. xxxvi.

E

Eloqntie uſ & de ei9 p
conia et quo aliqui nocz et fal
lit lib po ca. xxiii. et. xxvii

Eloqntia ſn ſapia nocet
et qual debz eſſe orator et
mpta de b lib po ca. xxxvii

Episcopalis dignitaſ co
medaſ ex mpta lib 2. ca. x.

Epi et alioz odinu eccle
copatio et diſtictio li. 2. c. xi

Epoz infelicitateſ erune
et picla lib 2. ca. xii.

F

Fabrilis ars et ptes q ei ſb
alternant pſimum laudanſ
lib po ca. xxvi.

Fabrilu artiu incomoda
fraudeſ laboreſ et picla. lib
pmo ca. xxvi.

G

Grad9 et diſtictio i ſtat9
ecciaſtico li. 2. ca. xii. & xxi.

Dramatica qd ſit et qre
ſuenta eſt. et de ei9 laudib9

demū de illig ab usu libro pmo capitu. xxxvi.

H

Honor uer9 an acgrat apd reges & pncipes & in eoz curiis lib po ca. iiii. & 2.

I

Impatō ifra i uerbo rex. Iudex qlis debz esse & de laudib9 & comēdatōib9 iudiciū & p̄sidentiu li. p. c. xlii

Judiciū & p̄sidentiu fraudes uitia labores et picula libro pmo capitu. xliii.

L

Lanificiū ars mechanica laudať lib po ca. xxvi.

Lanificii scomoditas fraudes labores et picula libro pmo capi. xxv.

Liberales artes comēdant et q̄t sūt et q̄re inuēte sunt lib pmo. ca. xxxiiii.

Litigia clericoz damnātur lib. 2. ca. xii. cca mediū.

Legis diuine et huāne diuersa studia et de laudib9 legis dei in p̄facōe p̄mi libri.

Ludi q̄ sint liciti aut illiciti uide ifra i uerbo theatca

M

Mathematice artes comēdant et q̄t sūt et de eaz in comodis afflictioib9 laborib9

et picul lib po ca. xxxv.

Matrimoniu sup in uerbo cōiugalls.

Mechanicoz artiu laudes et utilia et de eaz ortu. et q̄ re sic appelleť: et q̄ artes cuilibz balternēť libro. pmo capi. xxiii. et sequēti.

Medicie ars comēdať et de medicoz fraudib9 laboib9 et picul p li. ca. xxxii

Mercatoria ars comēdatur et de illig fraudib9 doť et picul lib. po. ca. xxxlii.

Musica et cāt9 laudant et de illig uanitate damnif et picul lib. po. ca. xxxvii.

N

Nauigatoria ars comēdatur et de illig laborib9 et piculis lib pmo ca. xv vii.

Natural sc̄l̄tatio et cōplexio attēdit lib 2. ca. xxviii.

Nobilitas generis qd sit et de eio ortu et quō acq̄rit li pmo capi. v;

Nobilitas generis an acq̄rat ex sola regis uoluntate et cōcessioe lib po capi. v.

Nobilitas m̄plex. et an nobilitas generis p̄ferť sc̄ie. strenuitati et uirtuti li. p. c. vi

Nobilitat cānis uirtutes laudes et utilitates. li. p. c. vii

**Mobilitate carnis vitia la-
bores et picula li. po. ca. viii.**

**Notarioꝝ officiu comen-
dat li. b. pmo ca. xix.**

**Notarioꝝ fraudes dana
& picula li. b. pmo ca. xx.**

⓪

**Offitia ⁊ oia atel diuise ui-
te huane it palib9 li. i. p totu**

**Offitia oia & g d9 ecclie &
de cuius libz dulcib9 & ama-
ris li. 2. p totum.**

**Offitiales regu & pncipu
quales esse debet & de eo-
rum dulcibus & amaris li. b.
pmo capi. iiii. cu sequenti.**

⓪

**Pape sublimitas et sum-
ma felicitas li. 2. ca. pmo.**

**Pape corpales infelicitas
tes labores et picula li. 2. c. ii**

**Pape afflictioes met ⁊
spuales et inseparables angu-
stie li. 2. ca. iii.**

**Papa an p ceteris paz i
papatu uiuat. et quo itelligi-
tur papa paz uiuere. et qlis
debz esse pp li. 2. c. iiii. ⁊ seq.**

**Pastoral ars comendat
et de eig scomodis laborib9
piculis li. b. po ca. xxx.**

**Perfectio stat9 in quo co-
sistit li. 2 ca. xxii.**

Procurtoꝝ et offitiales pn

cipu qd vitia sequunt li. i. c. iiii.

R

**Rex qualis esse debet et
qnta sit regis felicitas et sub-
limitas li. b. pmo. ca. pmo.**

**Reguz et pncipu calami-
tates infelicitates et picula
li. b. pmo ca. secundo.**

**Religiosoꝝ stat9 qp sit et
an pferat epis et cleia libro
secundo. ca. xxi. et secudo.**

**Religiosoꝝ uita an sit p-
elgēda ut setior q clericoꝝ
li. b. secundo capi. xxii.**

**Religiosa uita an sit peli-
gēda ut huānior & tolerabi-
lior li. 2. ca. xxiii.**

**Religiose uite excellētia
sr statū clericoꝝ li. 2. c. xxv**

**Religiosoꝝ copatio intē-
se & quo alia aliis est pfecti-
or li. 2. ca. xxix.**

**Religiosi sotiales ⁊ solita-
rii quo differat & que sit re-
ligio pfectior li. 2. ca. xxx.**

**Rethorica uide supra in
uerbo eloquentia.**

S

**Sacerdos & clericul mā-
gnam habet excellētia & di-
gnitatē li. 2. ca. x. & ix.**

**Saēdotū & clericoꝝ mul-
ta vitia & picula. & de mal-
clericis li. 2. ca. xi. & xx.**

Scolastici eccie est digni-
tas magni honoris & utilita-
tis lib. secúdo. ca. xvii.

Scolastici labores afflictio-
nes et picula lib 2. ca. xvii.

Spúalis uita est duplex
uidelicet clericorū et religio-
sorū et de utrōq. li. 2. p totū

Simonia multipliciter ec-
clesias inuadit lib. 2. ca. ix

Ⓒ

Tempales omēs artes
et modi et officia uiuēdi lib
pmo p totum.

Tabellio uide supra in
uerbo notarios.

Theatrica ars in q̄ sit uti-
lis et q̄ ludi cōmendent lib
pmo ca. xxxi.

Theatrice artis et oīm
ludorū illusiones labores et
picula lib pmo ca. xxxi.

Thesaurarii eccie digni-
tas commendat et de illig-
erumnis laborib9 et piculis
libro secúdo ca. xvi.

2

Vanitas nobilitatis car-
nis li. pmo ca. viii.

Vanitas et afflictio oīm q̄
fiūt ab hoīb9 li. p. ca. xl. et se.

Venatoria ars cōmenda
et de illi9 dānis et piculis et
de atib9 s̄bea li. p. c. xxviii.

Vite huāne artes et offi-
tia tam spúaliter q̄ t̄paliter
libro pmo. et secúdo p totum.

Vita cōtemplatiua an p̄-
fertur actiue. et de utraq. li
bro secúdo ca. xxiiii.

Deo gratias.:

Edidit hoc lingue clarissā
norma latine.

Excelsi ingenii uir Rodori-
cus opus.

Qui Rome angelica est cū-
stos bene fidus in arce.

Sub Pauli ueneti nomie pō-
tificis.

Claret in ytalici Samorēsis
episcop9 ausis.

Eloquii .it superos gloria
parta uiri.

Romae in domo Petri de Maximo. M. CCCC. LXVIII.

*Cesco que este libro es el mas antiguo de esta Biblioteca,
aunque puede dudarse si es de 1468. Vase a D. S. Antonio
lib. 10. cap. 11 pag. 279 Biblioth. vet. y los Anales Typog.
t. 1. p. 127 y adelante en la 280. J. G. E.*

*Vase tambien el Pracet edicion de Prueda de 1839
tom. 1.º p. 80 n.º 255 RA. BHSO. y Ra. 3.º en uita de si bien
el encabezamiento q̄ se atribuye es de (S) A. N.º nimo de clonacione in
1817.*

Ego Michael nonaco habeo ate. fr̄
Dominio marini. Eui. fo. Iurionalem / que
deo duce. ad te. propediem. reuertar
qua. deie. ho. manu. mea. S. effecto. crozaffo
tibi. dimitto. in. ut. me. minereis. cui
accomodasti. . .

108

lenq.
diato

da

11
e

UVA. BHSC. 1yR_236

1462

1462

Roderici

Episcopi

Præsentini.

Speculum

vite

humane

102

Biblioteca de Santa Cruz

IyR 236